

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาของการวิจัย

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติที่แสดงให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ท่านผู้รู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงหลายท่านได้เคยกล่าวเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาศิลปะการแสดงพื้นบ้านว่า พัฒนาการของการแสดงพื้นบ้านเริ่มจากการเลียนแบบท่าทางตามธรรมชาติของสัตว์ เพื่อจุดประสงค์ในการทำพิธีกรรม ต่อมาก็มีการจัดระบบระเบียบในการแสดงให้งดงามมากขึ้น จนกระทั่งพัฒนาเป็นการแสดงที่เป็นเรื่องราว แล้วขยายจากการเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมไปเป็นความบันเทิงของคนในสังคมหรือพัฒนาจากการเล่นเพื่อความสนุกสนานของกลุ่มชาวบ้านไปสู่การแสดงที่มีการแยกผู้เล่นกับผู้ชม จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบทบาทของศิลปะการแสดงพื้นบ้านนอกจากจะเป็นศิลปะเพื่อความบันเทิงแล้ว ยังมีบทบาทในด้านการธำรงรักษาชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งดำเนินไปอย่างถูกต้องตามครรลองและมีความเป็นเอกภาพ เพราะการแสดงพื้นบ้านสามารถเป็นสื่อกลางในการรักษาระเบียบวินัย การปฏิบัติตนในสังคม การให้ความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเชื่อต่างๆ ทั้งยังสามารถช่วยบรรเทาความขัดแย้งของบุคคลในสังคมอีกด้วย

ละครชาตรีเป็นภูมิปัญญาของไทยด้านศิลปะการแสดงที่มีกำเนิดมาช้านาน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า “ละครชาตรี” ได้รับการสนับสนุนโดยกลุ่มนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องราวของศิลปวัฒนธรรมไทยว่า ละครชาตรีเป็นละครที่เก่าแก่ดั้งเดิมที่สุดประเภทหนึ่งของไทยถือกำเนิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จากการผสมผสานระหว่างการขับร้องและระบำ รำ ฟ้อน ประกอบดนตรีของไทยซึ่งมีอยู่แล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย กับการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของละคร “ยาตริ” หรือ “ยาตรา” ซึ่งเป็นละครพื้นเมืองของชาวเบงกาลีประเทศอินเดีย โดยเริ่มแรก

คาดว่าน่าจะแพร่หลายเข้าสู่ประเทศไทยทางภาคใต้และนิยมแสดงแพร่หลายในเวลาต่อมา
วรรณกรรมที่นิยมนำมาแสดงคือเรื่องพระสุธนและนางมโนราห์ ชาวใต้เรียกละครประเภทนี้ว่า
“ราชาตรี” ละครชาตรีเป็นละครที่มีลักษณะพิเศษ คือนอกจากการแสดงเพื่อความบันเทิงแล้ว
ยังเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อของคนไทยในเรื่องการแก้บน ตลอดจนบทบาทในด้าน
อื่น ๆ ดังที่ อารี ภาวนาเศรษฐ (๒๕๔๖ : ๒๕๕) ได้กล่าวถึงบทบาทของละครชาวบ้านไว้ว่า “...
ละครชาวบ้านมีบทบาทสำคัญ ๔ ประการ คือ บทบาทในการให้ความบันเทิงโดยผู้ชมไม่ต้อง
เสียค่าใช้จ่ายยกเว้นให้รางวัล บทบาทในการแสดงให้เห็นขนบแบบแผนปฏิบัติของผู้แสดงในการ
นับถือครู บทบาทในการสะท้อนให้เห็นความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในการแสดง และบทบาท
ในการเป็นช่องทางสำหรับการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกของปวงชนผ่านทางการขับหรือ
บทพากย์”

การแสดงละครชาตรีในปัจจุบันยังคงนิยมเล่นเพื่อประกอบในการแก้บนเป็นหลัก
ส่วนรูปแบบในการแสดงมีความเปลี่ยนแปลงไปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อม
ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมในท้องถิ่น กล่าวคือ ในบางพื้นที่อาจพบว่าการผสมผสานระหว่างละคร
ชาตรีกับละครนอก ละครชาตรีกับละครพันทาง ละครชาตรีกับลิเก และอาจมีการแทรกเพลง
ลูกทุ่งที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น ความเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดจากความต้องการของผู้ที่
จัดหาละครไปแสดงและความต้องการของคณะละครที่ต้องการปรับปรุงรูปแบบการแสดงให้
รวดเร็ว สนุกสนานและเป็นไปตามสมัย

ปัจจุบันสภาพของละครชาตรีในสังคมไทยพบว่า คณะละครชาตรีมีจำนวน
ลดน้อยลง ตัวละครชาตรีลดน้อยลง รวมถึงผู้ชมก็ลดน้อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัย
หลายประการ อาทิ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ผู้ชมมีสิ่งบันเทิงที่สามารถ
เลือกชมผ่านช่องทางได้หลากหลายประเภทและเข้าถึงได้ง่าย การแก้บนอาจทำได้ด้วยมหรสพ
ประเภทอื่นหรือด้วยสิ่งอื่น จึงทำให้ความนิยมในการชมหรือแก้บนด้วยละครชาตรีลดน้อยลงไป

เมื่อกล่าวถึงละครชาตรีย่อมต้องกล่าวถึงจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นจังหวัด
ที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับละครชาตรีตั้งแต่อดีตกาลจนกระทั่งปัจจุบัน เนื่องด้วยจังหวัด
เพชรบุรีเคยเป็นเมืองที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดประพาสประทับแรมในฤดูร้อนมาตั้งแต่อดีต

โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) โปรดให้คณะละครของหลวงอภัย ซึ่งเป็นละครโนราชาตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากหัวเมืองภาคใต้ผสมกับละครใน ได้มีโอกาสไปแสดงหน้าพระที่นั่ง และต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี สืบทอดต่อมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์และเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวจังหวัดเพชรบุรี กลายเป็นอาชีพประเภทหนึ่งของชาวจังหวัดเพชรบุรี (ทิพยา ปัญญาวัฒน์ชิล . ๒๕๓๗:๕๕)

ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีมีหลายคณะ มีลักษณะการประกอบอาชีพและบริหารจัดการในระบบครอบครัว งานแสดงจะมีมากในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ส่วนใหญ่ในอดีตจะเป็นการแก้บนในเรื่องเกี่ยวกับการเจ็บไข้ การให้ได้มาในสิ่งที่ตนปรารถนา และการแก้บนในเรื่องอื่นๆ ปัจจุบันละครชาตรีไม่ได้มีการแสดงแก้บนตามงานวัดเท่านั้น แต่ยังมีการจ้างมาแสดงในงานต่างๆ เช่น งานบวชนาค งานขึ้นบ้านใหม่ และงานแสดงประจำปีในงานวัดต่างๆ (หนังสือสารคดีเพชรบุรี. ๒๕๔๓ : ออนไลน์) ; (วิทธิชัย ชีระมณี. ๒๕๔๘ : ๑๐) ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่จะแสดงที่วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นการแสดงเพื่อแก้บนให้หลวงพ่อดังดีสิทธิ์ในโบสถ์ เพราะมีความเชื่อกันว่าหลวงพ่อดังท่านชอบละคร โดยมีศาลาข้างกำแพงวัดเป็นพื้นที่แสดง ตัวนักแสดงหรือตัวละครนั่งล้อมวงกัน ไม่มีฉาก มีเพียงโต๊ะ ๑ ตัว ขณะที่ตัวละครแต่งตัว นักดนตรีก็จะโหมโรงไปพร้อมกัน จากนั้นจึงเริ่มแสดงจนถึงเวลา ๑๒.๐๐ น. จึงพักรับประทานอาหาร แล้วเริ่มแสดงต่อเวลา ๑๓.๐๐ น. จนถึงเวลา ๑๕.๐๐ น. หรือเวลา ๑๖.๐๐ น. แล้วก็ลาโรงเลิกแสดง

ปัจจุบันจังหวัดเพชรบุรียังมีคณะละครชาตรีอยู่มากมายหลายโรง ละครชาตรีเมืองเพชร ถือเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งของคนเพชรบุรี มีลักษณะและขั้นตอนการแสดงเป็นเอกลักษณ์ที่คนเพชรบุรีมีความภูมิใจ เป็นทั้งอาชีพและทั้งงานศิลป์ที่มีผู้สืบสานสร้างงานมาหลายรุ่น นักวิชาการ นักพัฒนา จากองค์กรภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสนใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี จึงได้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาจากชุมชนเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ให้ชาวบ้านนำภูมิปัญญาเหล่านั้นไปสืบทอดปรับปรุง และใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ความสนใจดังกล่าวเห็นได้ชัดตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ ในจำนวนคณะละครชาตรีเมืองเพชรที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงนั้น มีกลุ่มเยาวชนกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันขึ้น

โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันคือการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นล้านละครชาตรีให้ดำรงคงอยู่นั้นคือ ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด เริ่มรวบรวมสมาชิกตั้งตั้งแต่ช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ และก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปแบบบรวาปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ ริเริ่มและก่อตั้งขึ้นจากคนในชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีที่พบว่า นับวันผ่านไปเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ในจังหวัดเพชรบุรีเริ่มห่างเหินและลืมเลือนศิลปะการแสดงพื้นบ้านแขนงนี้แล้ว จึงเป็นหน้าที่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศิลปินท้องถิ่นผู้อาวุโส หรือคนในชุมชนเท่านั้นที่จะต้องทำหน้าที่ดูแล สืบทอด และถ่ายทอดต่อไป ดังนั้นจึงได้เกิดการรวมตัวกันขึ้นจัดตั้งเป็นละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด โดยกลุ่มคน ๓ วัยในชุมชน ได้แก่ ศิลปินอาวุโส ผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชน ตลอดจนเด็กและเยาวชน ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มละครชาตรีประสมโรง กล่าวคือ เป็นการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของศิลปินละครชาตรีเพื่อถ่ายทอดและจัดแสดงละครชาตรีสู่เยาวชนและผู้สนใจ เน้นการเรียนรู้แบบศิลปะตามอัธยาศัย โดยมีเครือข่ายชุมชนและองค์กรทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม นับได้ว่าเป็นกลุ่มละครชาตรีคณะเดียวในจังหวัดเพชรบุรีที่มีเด็กและเยาวชนให้ความสนใจเข้าร่วมแสดงและร่วมสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านละครชาตรี

ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอนทางด้านนาฏศิลป์ การละครและภูมิปัญญาไทย จึงตระหนักว่าความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะการแสดงนั้น คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนโดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนในมิติวัฒนธรรม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการ สถานภาพ บทบาท และการถ่ายทอดละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดใน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการอนุรักษ์สืบทอด เป็นการสร้างความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นมรดกของชาติ เกิดแนวทางการอนุรักษ์สืบทอด และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการสืบทอดโดยการอนุรักษ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปวางแผนการดำเนินงานปรับปรุง

พัฒนา และเพิ่มคุณค่าการแสดงละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะส่งผลให้ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีพัฒนาไปในแนวทางที่ชุมชนมีส่วนร่วม เกิดประโยชน์ในด้านองค์ความรู้ การสืบทอด และการประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับชีวิตปัจจุบัน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะและบทบาทของการรวมตัวของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๒.๒ เพื่อศึกษาละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชน

๒.๓ เพื่อศึกษาละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในด้านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๓. ความสำคัญของการวิจัย

ความสำคัญของการศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชรครั้งนี้ ผลของการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อทราบสถานการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาด้านละครชาตรีอันเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรี เช่น กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

๔. ขอบเขตของการวิจัย

๔.๑ ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษา

๔.๑.๑ รูปแบบ ลักษณะและบทบาทของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลุ่มภูกระนาดในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๔.๑.๒ กระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชนผ่านละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลุ่มภูกระนาด

๔.๑.๓ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีโดยละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลุ่มภูกระนาด

๔.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชรครั้งนี้ กำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งศึกษาเฉพาะละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลุ่มภูกระนาด ทั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมทั้งภาครัฐและชุมชน ดังนั้นประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาจึงประกอบด้วย

- ๑) ตัวแทนสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี
- ๒) ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมในชุมชน จังหวัดเพชรบุรี
- ๓) ศิลปินละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี
- ๔) เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกลุ่มละครชาตรีคณะลุ่มภูกระนาด และ
- ๕) ประชาชนในเขตพื้นที่วิจัย

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึง

๕.๑ รูปแบบ ลักษณะและบทบาทของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๕.๒ กระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชนผ่านละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด

๕.๓ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีผ่านละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด

สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการสร้างความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นมรดกของชาติ เกิดแนวทางการอนุรักษ์สืบทอด และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการสืบทอดโดยการอนุรักษ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปวางแผนการดำเนินงานปรับปรุง พัฒนา และเพิ่มคุณค่าการแสดงละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะส่งผลให้ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีพัฒนาไปในแนวทางที่ชุมชนมีส่วนร่วม

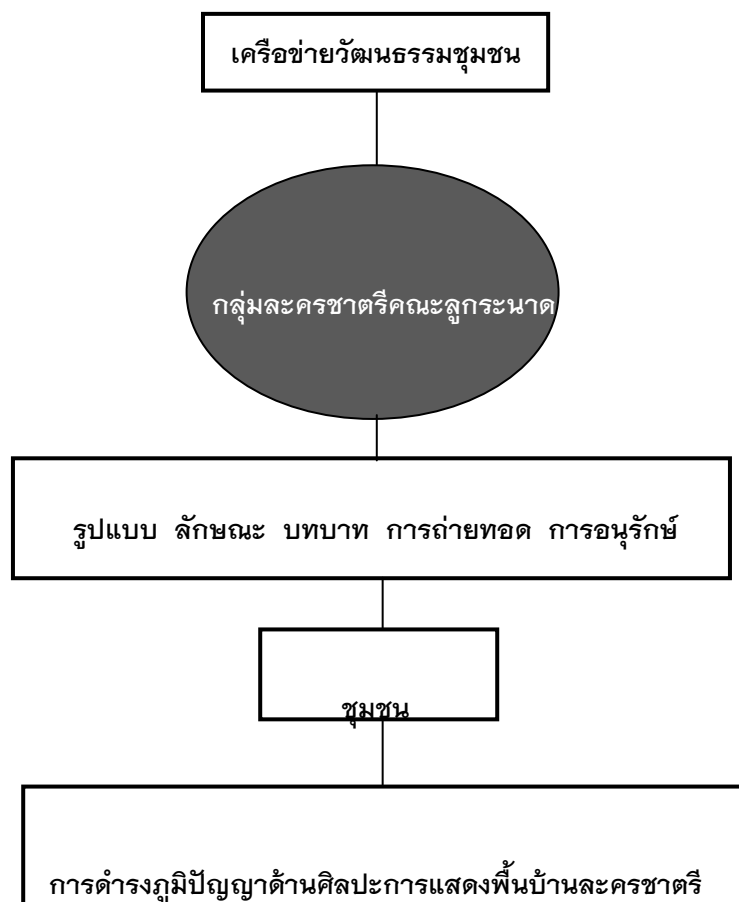
๖. คำถามหลักในการวิจัย

๖.๑ รูปแบบ ลักษณะและบทบาทของการรวมตัวของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี มีส่วนสำคัญต่อการดำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

๖.๒ กระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชน โดยผ่านละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดเป็นอย่างไร

๖.๓ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดง
ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีผ่านละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคเป็นอย่างไร มีบทบาทหรือ
ผลกระทบใดต่อชุมชน

๗. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

๘. นิยามศัพท์เฉพาะ

ละครชาตรี หมายถึง ละครรูปแบบดั้งเดิมชนิดหนึ่งที่มีกำเนิดขึ้นตั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา พัฒนามาจากการแสดงโนรา-ชาตรีของภาคใต้ และแพร่หลายมาสู่ภาคกลาง

ละครชาตรีเมืองเพชร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเป็นคณะจัดเป็นการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับจักรๆ วงศ์ๆ ซึ่งเป็นการแสดงที่เก่าแก่ของจังหวัดเพชรบุรีสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต หมายถึง คณะละครชาตรีที่เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จัดตั้งเป็นกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาต โดยกลุ่มคน ๓ วัยในชุมชน คือ ศิลปินอาวุโส ผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชน ตลอดจนเด็กและเยาวชน ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มละครชาตรีประสมโรง เน้นการเรียนรู้แบบศิลปะตามอัธยาศัย นับได้ว่าเป็นกลุ่มละครชาตรีคณะเดียวในจังหวัดเพชรบุรีที่มีเด็กและเยาวชนให้ความสนใจเข้าร่วมแสดงและร่วมสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านละครชาตรี

ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านอันเกิดจากการพัฒนา การปรับตัว ปรับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ลักษณะ บทบาท วิธีการและกระบวนการในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๙. วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. ศึกษาวิจัยข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการบันทึกเสียงการแสดงตลอดจนการถ่ายทอดละครชาตรีก่อนชมชนในจังหวัดเพชรบุรี

๓. วิเคราะห์แนวคิด บทบาท สถานภาพ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และการมีส่วนร่วม
ร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการเก็บข้อมูล

๔. เรียบเรียงองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา
วิเคราะห์

๕. ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับนานาชาติ และนำรูปเล่มงานวิจัยฉบับสมบูรณ์มอบแก่
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร” นี้ ผู้วิจัยมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำวิจัย ดังนี้

๑. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย
๒. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
๓. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาประเทศด้วยทุนทางวัฒนธรรม
๔. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
๕. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรี
๖. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี
๗. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย

๑.๑ ความหมายของภูมิปัญญา

คำว่า “ภูมิปัญญา” นี้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่เป็นประโยชน์ไว้มากมาย ดังนี้ ประคอง นิมมานเหมินท์ (๒๕๓๘: ๔๗) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดค้นขึ้นเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง ปลอดภัย มีความสะดวกสบาย สุขสงบ และบันเทิงใจ อาจเป็นความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนใดก็ได้

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (๒๕๔๐: ๒๑) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง วิธีการจัดการ วิธีการขึ้นนำ และการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสะสมงอกงามขึ้นมาจากความรอบรู้ ประสบการณ์ผนวกกับญาณทัศนะ (ความเฉียบคมในการหยั่งรู้ที่ลุ่มลึกกว่าวิสัยทัศน์) เป็นรากฐาน

อุษา ช่วยบำรุง (๒๕๕๐ : ๒๓) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ ความคิดค่านิยมของชาวบ้านที่ได้รับการสะสมสืบทอดต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม และสามารถนำมาแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยและสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (๒๕๕๖ : ออนไลน์) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ในด้านต่างๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม ที่ประกอบด้วยแนวคิดในการแก้ปัญหาของตนเองจนเกิดการหลอมรวมเป็นแนวความคิดสำหรับแก้ปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งสามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าว แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามกาลเวลา

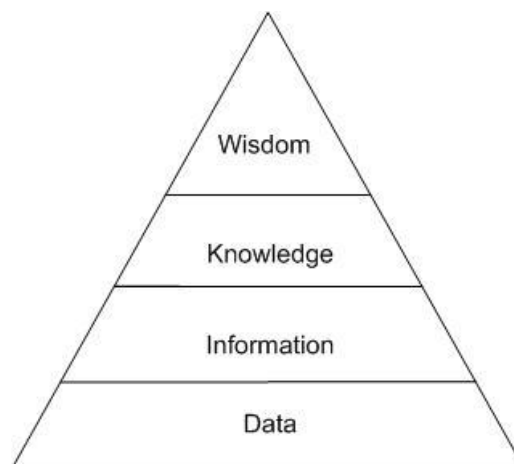
สรุปได้ว่า “ภูมิปัญญา” หมายถึง องค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงปลอดภัย อันเกิดจากการเรียนรู้ แก้ปัญหา และสั่งสมประสบการณ์ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้ายทอดสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนเกิดเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น หากทว่าสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคมได้อย่างเหมาะสมตามกาลเวลา

นอกจากนี้ คำว่า “ภูมิปัญญา” ยังตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Wisdom” ซึ่งหมายถึง ปัญญา สติปัญญา ความฉลาด ความรอบคอบ ความรอบรู้ คำสั่งสอน มีคำที่ใกล้เคียงกันคือคำว่า องค์ความรู้ หรือ Knowledge หมายถึง สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด การเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดเป็นความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา หรือกล่าวได้ว่าเป็นสารสนเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเราในการนำไปใช้งาน และ วิสัยทัศน์ หรือ Vision คือ ภาพแนวทางการความสำเร็จในอนาคตที่สมาชิกและผู้นำในองค์กรร่วมกันกำหนดจุดหมายปลายทาง ให้อยู่ในรูปที่เกี่ยวข้องกับภารกิจองค์กร ความคาดหวัง ความปรารถนา และผลงาน จึงสามารถเปรียบวิสัยทัศน์เป็นเสมือนภาพจำลองความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์ (Strategic plan)

จากความหมายของคำทั้ง ๓ คำ พิจารณาได้ว่า ภูมิปัญญา หรือ Wisdom ต่างจาก คำว่า Knowledge และ Vision ตรงที่ “ภูมิปัญญา” เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้เรียนรู้ สังสม และ ทดลองใช้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติหรือทางสังคม จนเกิดเป็นแบบแผนที่มีคุณค่าใน การดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์อารยธรรมได้ อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการ ถ่ายทอดกันสืบต่อมา ภูมิปัญญาอาจพัฒนา ด้วยการแลกเปลี่ยนเลือกเฟ้นและการปรับ ใช้ภูมิปัญญาจากการเรียนรู้อารยธรรมอื่น รวมความไปถึงทรัพยากรบุคคล ทรัพยากร ความรู้ ซึ่งมนุษย์ได้สร้างสรรค์ไว้

๑.๒ ลำดับชั้นความรู้ของภูมิปัญญา

Hideo Yamazaki (วิจารณ์ พานิช, ๒๕๔๗ : ๑) ผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่น ได้ให้คำจำกัด ความของความรู้ในรูปปิรามิดแสดงลำดับชั้นของความรู้ ดังนี้

แผนภาพ ๑ ปิรามิดแสดงลำดับชั้นของความรู้ (Knowledge pyramid)

แผนภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นลำดับชั้นของความรู้ อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า

ชั้นข้อมูล (Data) ซึ่งเป็นชั้นล่างสุดนั้น หมายถึง ข้อมูลดิบมีลักษณะของข้อเท็จจริง อาจเป็นตัวเลขหรือข้อมูลดิบที่ยังไม่ผ่านการแปลความ

ชั้นสารสนเทศ (Information) หมายถึง กระบวนการประมวลผลข้อมูลดิบเพื่อมีผลต่อการตัดสินใจ ข้อมูลในชั้นนี้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการในขั้นตอนของการตัดสินใจ โดยมีบริบทอันเกิดจากความเชื่อ สามัญสำนึก หรือประสบการณ์ของผู้ใช้สารสนเทศนั้นๆ ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของข้อมูลที่วัดได้หรือจับต้องได้

ชั้นความรู้ (Knowledge) หมายถึง สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด การเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดเป็นความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา หรือกล่าวได้ว่าเป็นการนำ Information มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา เป็นการหาความสัมพันธ์ต่างๆ ของ Information ที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเราในการนำไปใช้งาน

ชั้นปัญญา (Wisdom) ซึ่งเป็นส่วนยอดสุดของปิรามิด คือ ความรู้ที่อยู่ในตัวคน ก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้ ความรู้ในชั้นปัญญาคือการใช้ Knowledge ประมวลผล (process) ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา (Decision making) ในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นภูมิปัญญาหรือ Wisdom จึงเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ และความชัดเจนที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสถานะต่างๆ ในพื้นที่ที่ชุมชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นที่มีบริบททางวัฒนธรรมต่างกัน เกิดการ “รับ ปรับ ประยุกต์” เพื่อนำมาแนวคิดในการสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนของตน นำไปสู่การสร้างแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น สืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายจนกลายเป็นธรรมชาติลักษณะของชุมชนที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์จากอดีตสู่ปัจจุบัน สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย

๑.๓ สภาวะการณ์ภูมิปัญญาในสังคมปัจจุบัน

กล่าวถึงสภาวะการณ์ปัจจุบัน ท่ามกลางสังคมที่เติบโตด้วยวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ การสื่อสารที่ทันสมัยจนเรียกได้ว่าเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยน ถ่ายโอน เคลื่อนไหวไหลบ่าถึงกันได้อย่างง่ายดาย โลกที่กว้างใหญ่กลับกลายเป็นโลกแคบไร้ขอบเขตขวางกั้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่ในสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อ และพฤติกรรมของมวลมนุษยชาติ จากเอกสารงานวิจัยในการร่างนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา โดย นันทสาร สีสลับและคณะ (วารสาร มศว ศิลปวัฒนธรรม ๒๕๔๒: ๒๓-๒๖)กล่าวไว้ว่า

ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาการต่างๆ ทำให้มนุษย์แสวงหาความรู้มากมายถึงขั้นเอาชนะธรรมชาติผิวกฎเกณฑ์ธรรมชาติ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ปัญหามากมาย เพราะขาดความสมดุลของสรรพสิ่ง ซึ่งรวมถึงการแสวงหาความรู้เฉพาะด้าน จนมนุษย์มีความรู้จำกัด คือ รู้อย่างเดียวไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหมดเข้าด้วยกันจึงช่วยตัวเองไม่ได้ต้องพึ่งพาคนอื่นหรือพึ่งพาระบบตลอดไป จึงต้องพัฒนาการศึกษาในระบบ นำไปสู่ภาวะสมดุลแห่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยที่เป็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญา ซึ่งคู่กับคนไทยมาแต่อดีต แต่ถูกละเลยไปมากในปัจจุบันเพราะถูกโน้มเอียงไปตามกระแสภูมิปัญญาสากล นำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุล (นันทสาร สีสลับ และคณะ, ๒๕๔๒ : ๒๓-๒๖)

จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดเอาชนะธรรมชาติด้วยสติปัญญา และประสบการณ์จากการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ หรือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลนั่นเอง ดังนั้นแม้มนุษย์จะพยายามเอาชนะธรรมชาติด้วยเทคโนโลยีหรือวิทยาการที่เจริญก้าวหน้าเพียงใด ท้ายที่สุดแล้วมนุษย์ก็ต้องหันกลับมาทบทวนถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมของมนุษย์

๑.๔ ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

นักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาทางด้านภูมิปัญญาของไทย ได้แสดงความคิดและแบ่งลักษณะของภูมิปัญญาไทย ออกได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
๒. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน
๔. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
๕. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ
๖. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
๗. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยไว้ ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาด้านคติธรรม ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งถ่ายทอดกันมา
๒. ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา
๓. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ที่ยึดหลักการพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
๔. ภูมิปัญญาด้านแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมาขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้

การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น

๑. ด้านเกษตรกรรมและการประกอบอาชีพ คือ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

๒. ด้านหัตถกรรมและอุตสาหกรรม คือ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. ด้านการแพทย์แผนไทย คือ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

๔. ด้านการจัดการชุมชน คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมั่นคง ปลอดภัย และปกติสุข ทั้งยังสามารถจัดการด้านการสะสม การบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

๕. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า

การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

๖. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนรู้การสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

๘. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว

๙. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

๑๐. ด้านการจัดการองค์กรและธุรกิจชุมชน คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมั่นคง ปลอดภัย และปกติสุข ทั้งยังสามารถจัดการด้านการสะสมการบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

จากการศึกษาพบว่า มีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมา กำหนด ในภาพรวมภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๑๐ สาขาดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคน สามารถพึ่งพาตนเองในภาวการณ์ต่างๆ ได้

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่าง ปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพา ตนเองทางเศรษฐกิจได้

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการ ใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้าน การสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริม ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุม

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขา ต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

๘. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงาน ขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และ

หน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมง
พื้นบ้าน เป็นต้น

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้าน
ภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้ง ด้านวรรณกรรมทุก
ประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนรู้
การสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้
หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการ
ประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชรนั้น
จัดอยู่ในกลุ่มภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรม หรือภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและ
ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา นอกจากนี้ด้วย
เหตุที่ “ละครชาตรีเมืองเพชร” มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป จึงนำไปสู่การประกอบอาชีพ
เป็นคณะละครจำนวนหลากหลายคณะ อาจกล่าวได้ว่าละครชาตรียังสะท้อนภูมิปัญญาด้าน
การประกอบอาชีพในท้องถิ่นอีกด้วย โดยยึดหลักการพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้
เหมาะสมกับกาลสมัย

๑.๕ คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย คุณค่าของภูมิปัญญาไทย ได้แก่
ประโยชน์และความสำคัญของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์และสืบทอดมาอย่าง
ต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรักและความภาคภูมิใจ ที่จะร่วมแรงร่วม
ใจสืบสานต่อไปในอนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุสถานปัตยกรรม ประเพณีไทย การมี
น้ำใจ ศักยภาพในการประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทยจึงมีคุณค่าและ
ความสำคัญดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น

พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยพระเมตตาแบบพ่อปกครองลูก ผู้ใดประสบความสำเร็จอันใดก็สามารถตีระฆังแสดงความดีใจเพื่อขอรับพระราชทานความช่วยเหลือทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ต่อประเทศชาติ ร่วมกันสร้างบ้านเรือนจนเจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถีจนชนะข้าศึกศัตรู และทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรมากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ จนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้งพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน แม้แต่ด้านการเกษตร พระองค์ได้พระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกร ทั้งด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อม นำความสงบร่มเย็นของประชาชนให้กลับคืนมา แนวพระราชดำริ "ทฤษฎีใหม่" แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นโดยเริ่มจาก

ขั้นตอนแรก ให้เกษตรกรรายย่อย "มีพอยู่พอกิน" เป็นขั้นพื้นฐาน โดยการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา ซึ่งเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการมูลนิธิ และหน่วยงานเอกชน ร่วมใจกันพัฒนาสังคมไทย

ในขั้นที่สอง เกษตรกรต้องมีความเข้าใจในการจัดการในไร่นาของตน และมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อสร้างประสิทธิภาพทางการผลิตและการตลาด การลดรายจ่ายด้านความเป็นอยู่ โดยทรงตระหนักถึงบทบาทขององค์กรเอกชน เมื่อกลุ่มเกษตรกรวิวัฒน์มาขั้นที่ ๒ แล้ว ก็จะมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่

ขั้นที่ สาม ซึ่งจะมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์กับสถาบันการเงินคือธนาคาร และองค์กรที่เป็นเจ้าของแหล่งพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิตโดยมีการแปรรูปผลิตผล เช่น โรงสี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผล และขณะเดียวกันมีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์เพื่อลด

ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมจะเห็นได้ว่ามิได้
ทรงทอดทิ้งหลักของความ สัมคัตินในสังคมและการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งทรงสนับสนุนให้กลุ่ม
เกษตรกรสร้างอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจจึงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจัดได้ว่าเป็นสังคม
เกษตรที่พัฒนาแล้ว สมดังพระ-ราชประสงค์ที่ทรงอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญา ในการ
พัฒนาการเกษตรไทยตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์

๒. สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย

คนไทยในอดีตที่มีความสามารถปรากฏในประวัติศาสตร์มีมาก เป็นที่ยอมรับของ
นานาชาติประเทศ เช่น นายขนมต้มเป็นนักมวยไทยที่มีฝีมือเก่งในการใช้อวัยวะทุกส่วน
ทุกท่าของแม่ไม้มวยไทย สามารถชกมวยไทยจนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน
แม้ในปัจจุบันมวยไทยก็ยังถือว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยม เป็นที่นิยมฝึกและแข่งขันในหมู่คนไทยและ
ชาวต่างประเทศ ปัจจุบันมีค่ายมวยไทยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ แห่ง ชาวต่างประเทศที่ได้
ฝึกมวยไทยจะรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจ ในการที่จะใช้กติกามวยไทย เช่น การไหว้ครูมวย
ไทย การออกคำสั่งในการชกเป็นภาษาไทยทุกคำ เช่น คำว่า "ชก" "นับหนึ่งถึงสิบ" เป็นต้น
ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่นยังมีอีกมากมาย เช่น มรดก
ภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรม โดยที่มีอักษรไทยเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยกรุง
สุโขทัย และวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมไทยถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีความ
ไพเราะ ได้สรรถรสครบทุกด้าน วรรณกรรมหลายเรื่องได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ
หลายภาษา

ด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่ปรุงง่าย พืชที่ใช้ประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นพืช
สมุนไพร ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและราคาถูก มีคุณค่าทางโภชนาการ และยังป้องกันโรคได้
หลายโรค เพราะส่วนประกอบส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ขิง ข่า กระชาย
ใบมะกรูดใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น

๓. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนามาปรับใช้ใน
วิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อน-น้อม ถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ประนีประนอมรักสงบ ใจเย็น มีความอดทน ให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด ดำรงวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ แม้จะอดอยากเพราะแห้งแล้ง แต่ไม่มีใครอดตาย เพราะพึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันกันแบบ "พริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้" เป็นต้น ทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นการใช้ภูมิ-ปัญญาในการนำเอาหลักของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และดำเนินกุศโลบายด้านต่างประเทศ จนทำให้ชาวพุทธทั่วโลกยกย่องให้ประเทศไทยเป็นผู้นำทางพุทธศาสนา และเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) อยู่เยื้องๆ กับอุทยานเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร โดยมีคนไทย (ฯพณฯ สัญญาธรรมศักดิ์ องคมนตรี) ดำรงตำแหน่งประธาน พสล. ต่อจาก ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล

๔. สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในเรื่องของการยอมรับนับถือ และให้ความสำคัญแก่คน สังคมและธรรมชาติอย่างยิ่ง มีเครื่องชี้ที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เช่น ประเพณีไทย ๑๒ เดือนตลอดทั้งปี ล้วนเคารพคุณค่าของธรรมชาติได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ทำในฤดูร้อนซึ่งมีอากาศร้อน ทำให้ต้องการความเย็นจึงมีการรดน้ำดำหัว ทำความสะอาดบ้านเรือนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีการแห่ทางสงกรานต์การทำนายฝนว่าจะตกมากหรือน้อยในแต่ละปี ส่วนประเพณีลอยกระทง คุณค่าอยู่ที่การบูชาระลึกถึงบุญคุณของน้ำ ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคน พืช และสัตว์ ให้ได้ใช้ทั้งบริโภคและอุปโภค ในวันลอยกระทง คนจึงทำความสะอาดแม่น้ำลำธาร บูชาแม่น้ำจากตัวอย่างข้างต้น ล้วนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติทั้งสิ้น ในการรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ได้ประยุกต์ให้มีประเพณีการบวชป่า ให้คนเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ยังความอุดมสมบูรณ์แก่ต้นน้ำ ลำธาร ให้พื้นสภาพกลับคืนมาได้มาก

อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนไทยที่คำนึงถึงความสมดุล ทำแต่น้อยพออยู่พอกินแบบ "เอ็ดออยู่เอ็ดกิน" ของพ่อทองดี นันทะ เมื่อเหลือกินก็แจกญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน บ้านใกล้เคียง นอกจากนั้น ยังนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นที่ตนไม่มี เมื่อเหลือใช้

จริงๆ จึงจะนำไปขาย อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเกษตรแบบ "กิน-แจก-แลก-ขาย" ทำให้คนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เคารพกันนับถือ เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นธรรมชาติไม่ถูกทำลายไปมากนัก เนื่องจากทำพออยู่พอกิน ไม่โลภมากและไม่ทำลายทุกอย่างผิดกับในปัจจุบัน ถือเป็นภูมิปัญญาที่สร้างความสมดุลระหว่างคน สังคม และธรรมชาติ

๕. สามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่จะล้นหลามเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่นการรู้จักนำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือใบแปดเป็นหางเสือ ทำให้เรือสามารถแล่นได้เร็วขึ้น เรียกว่า เรือหางยาว การรู้จักทำการเกษตรแบบผสมผสาน สามารถพลิกฟื้นคืนธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์แทนสภาพเดิมที่ถูกทำลายไป การรู้จักออมเงิน สะสมทุนให้สมาชิกกู้ยืม ปลดปล่อยหนี้สิน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิก จนชุมชนมีความมั่นคง เข้มแข็ง สามารถช่วยตนเองได้หลายร้อยหมู่บ้านทั่วประเทศ เช่นกลุ่มออมทรัพย์ศิริวง จังหวัดนครราชสีมาจัดในรูปกองทุนหมุนเวียนของชุมชน จนสามารถช่วยตนเองได้

เมื่อป่าถูกทำลายเพราะถูกตัดโค่นเพื่อปลูกพืชแบบเดียวตามภูมิปัญญาสมัยใหม่ที่หวังร่ำรวยแต่ในที่สุดก็ขาดทุนและมีหนี้สิน สภาพแวดล้อมสูญเสียเกิดความแห้งแล้ง คนไทยจึงคิดปลูกป่าที่กินได้ มีพืชสวน พืชป่า ไม้ผลพืชสมุนไพรซึ่งสามารถมีกินตลอดชีวิตเรียกว่า "วนเกษตร"บางพื้นที่เมื่อป่าชุมชนถูกทำลาย คนในชุมชนก็รวมตัวกันเป็นกลุ่มรักษาป่า ร่วมกันสร้างระเบียบกฎเกณฑ์กันเอง ให้ทุกคนถือปฏิบัติได้ สามารถรักษาป่าได้อย่างสมบูรณ์ดังเดิมเมื่อปะการังธรรมชาติถูกทำลาย ปลาไม่มีที่อยู่อาศัย ประชาชนสามารถสร้าง "อุหัยม์" ขึ้นเป็นปะการังเทียม ให้ปลาอาศัยวางไข่และแพร่พันธุ์ให้เจริญเติบโตมีจำนวนมากดังเดิมได้ถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาปรับปรุงประยุกต์ใช้ได้ตามยุคสมัย

๒. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

๒.๑ ความหมายของศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่คนไทยกำหนดสร้างขึ้น มีการเรียนรู้สืบทอดกันมา มีลักษณะที่แสดงออกถึงความงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ตลอดจนการมีศีลธรรมอันดีของสมาชิกไทย เช่น การใช้ภาษาไทย การรู้จักเคารพผู้อาวุโส การไหว้ ศิลปกรรม แบบไทย อาหารไทย รวมทั้งการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย ถูกต้องตามกาลเทศะ เหมาะสมตามฐานะและวัย

ศิลปวัฒนธรรมเป็นคำที่มีความหมายรวมกันของพฤติกรรมของคนในสังคมอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่โดดเด่นเฉพาะตัว เป็นวิถีชีวิตของสังคมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม เกิดจากความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา ความเชื่อที่สั่งสมมายาวนาน และยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงาม รวมทั้งได้รับการยอมรับยึดถือปฏิบัติสืบทอดกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วอย่างขาดเหตุผล มิได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมและขีดความสามารถของสังคมในเรื่องที่เกี่ยวข้องย่อมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ดังนั้นความเข้าใจ รู้คุณค่าและความเป็นมาของวัฒนธรรมของตน ย่อมจะทำให้สามารถพิจารณาความเหมาะสมที่จะดำรงรักษา หรือยอมรับการเปลี่ยนแปลง แก่ไขวัฒนธรรมบางอย่างของตนโดยไม่กระทบต่อความมั่นคงทางสังคมที่รุนแรงเกินไป

ศิลปวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อคนไทยและสังคมไทยหลายประการ ดังนี้

๑. เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเชิดชูเกียรติของบุคคลและประเทศชาติ
๒. เป็นเครื่องที่แสดงถึงบุคลิกลักษณะประจำชาติและดำรงความเป็นชาติไทย
๓. เป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข
๔. เป็นเครื่องช่วยให้คนไทยภูมิใจในชาติไทย
๕. เป็นเครื่องช่วยในการสร้างสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

วัฒนธรรมของกันและกันและนำมาปรับใช้กับสังคมไทย

๒.๒ ลักษณะของศิลปวัฒนธรรมไทย

๒.๒.๑ วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบเกษตรกรรม นับตั้งแต่อดีตคนไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย เช่น พิธีแรกนาขวัญ พิธีสู่ขวัญข้าว เป็นต้น

๒.๒.๒ วัฒนธรรมไทยมีแบบแผนทางพิธีกรรม มีขั้นตอน รวมถึงองค์ประกอบในพิธีหลายอย่าง เช่นการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำศพ พิธีมงคลสมรส เป็นต้น

๒.๒.๓ วัฒนธรรมไทยเป็นความคิด ความเชื่อ และหลักการ ที่เป็นองค์ความรู้ซึ่งเกิดจากการสั่งสมและสืบทอดกันมา เช่นความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และศานา คำนิยมการรักษาวลสงวนตัวของสตรี เป็นต้น

๒.๒.๔ วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบผสมผสาน นอกจากคนไทยจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองแล้ว ยังมีการรับวัฒนธรรมของชาติอื่นมาด้วย เช่น การไหว้ จากอินเดีย การปลูกบ้านโดย ใช้คอนกรีต จากวัฒนธรรมตะวันตก หรือการทำสวนยกทรง จากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น

๒.๒.๕ วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็น การดำเนินชีวิต บรรทัดฐานทางสังคม ศิลปกรรม วรรณกรรม พิธีกรรม ตลอดจนประเพณีต่างๆ เช่น การดักบาตรเทโว ประเพณีการดักบาตรเทโว ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีถวายสลากภัต เป็นต้น จนอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย

๒.๓ แนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

ในปัจจุบันนี้ โลกมีการพัฒนาในหลายด้านและไม่หยุดนิ่งเพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่มีวันสิ้นสุดของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาดังกล่าส่งผลให้คนในสังคมสนใจและตื่นตัวในด้านเทคโนโลยีกันมาก แต่กลับมีผู้สืบทอดอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยน้อยลง ด้วยเหตุดังกล่าวนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยไว้โดยสรุปดังนี้

๒.๓.๑ การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทย ในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

๒.๓.๒ การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตาม ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกัน อนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และ ความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๒.๓.๓ การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญ หายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะ พื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

๒.๓.๔ การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสม กับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการ รวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอด ใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๒.๓.๕ การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมาเลือกสรรกลั่นกรองด้วย เหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

๒.๓.๖ ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการ สืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๒.๓.๗/ การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการ เผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

๒.๓.๘ การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

๓. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาประเทศด้วยทุนทางวัฒนธรรม

เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้ ต้องการที่จะศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นปัจจัยของการมีส่วนร่วมในชุมชนจึงเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในบริบทอื่นๆ ด้วย การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชนจึงเป็นการนำเสนอเหตุผลของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับพลวัตของชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรอาชีพ ความสัมพันธ์ในชุมชน เทียบว่าการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ล้วนเชื่อมโยงอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมด้วย

ในสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพของการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นกำลังได้รับการสนใจอย่างกว้างขวาง ในฐานะที่เป็นระบบรากฐานของสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม เพราะประชาชนในภาคชนบทโดยเฉพาะสังคมเกษตรจัดเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นที่รับรู้โดยทั่วไปแล้วว่าภาคชนบทนั้นได้สูญเสียความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไปทุกขณะ ด้วยหลักการของการพัฒนาแบบทุนนิยมและการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ของรัฐ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของชุมชนจึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากแผนพัฒนาชนบท ดังนั้นจึงมี ผู้เสนอแนวทางในการพัฒนาประเทศในอนาคตโดยต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นกลับมาผนวกภูมิปัญญาเดิมเข้ากับการพัฒนาในยุคปัจจุบันเพื่อขจัดช่องว่างทางสังคม โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดความสมดุลของโครงสร้างทางสังคมในชนบท

ประเวศ วะสี (๒๕๔๑:๓-๒๖) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่เกิดจากแผนพัฒนาว่า การพัฒนาที่เอาเศรษฐกิจโดยเฉพาะเงินเป็นตัวตั้งที่ทำกันอยู่กำลังทำลาย

ชุมชนของสังคมไทยอย่างรุนแรง คือ ๑) ทำลายฐานสังคม ๒) ทำลายฐานทางวัฒนธรรม ๓) ทำลายฐานสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ๔) ทำลายฐานทางจิตวิญญาณ ความยั่งยืนของสังคมชนบทเป็นปัจจัยของความยั่งยืนทั้งหมด เดิมเศรษฐกิจของชนบทเป็นเศรษฐกิจพอเพียง คือสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติพอเพียง สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตได้ตามปกติ เศรษฐกิจแบบใหม่ได้เอาตัวเงินเป็นตัวตั้งทำให้เกิดการทำลายและแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติขนาดหนัก ในสิ่งสิบปีที่ผ่านมาเราสูญเสียไปไม่กว่าครึ่งหนึ่งที่เคยมี วัฒนธรรมการทำมาหากินของชาวบ้านถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นธุรกิจซื้อถูกขายแพง โดยการสูบของกลไกที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนน้อยในเมือง ทำให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ ขายที่ ขายควาย และขายลูกสาว เป็นโสเภณีบำเรอคนในเมือง ต้องอพยพออกจากถิ่นฐานไปเป็นผู้ใช้แรงงานราคาถูก ก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา เช่น ครอบครัวแตกแยก เกิดคนจนในเมืองจำนวนมาก อาชญากรรม ยาเสพติด และความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆ

สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ หรือคุณค่าเป็นฐานของสังคม ถ้าฐานของสังคมแข็งแรง สังคมข้างบนก็จะเติบโตสูงขึ้นไปได้มาก แต่การพัฒนาที่ผ่านมาทำลายฐานของสังคมให้อ่อนแอ เมื่อฐานสังคมอ่อนแอทั้งหมดก็จะทรุดตัวลงอย่างเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเราเอาระบบการเงินของเราไปเชื่อมกับระบบการเงินโลก ให้เงินไหลเข้าออกอย่างเสรี เงินที่ไหลอยู่ในโลกกว่าร้อยละ ๙๐ ไม่ใช่เงินเพื่อเศรษฐกิจที่แท้แต่เป็นการเก็งกำไร ใครมีเงินก้อนใหญ่กว่า มีข้อมูลข่าวสารมากกว่า และมีความชำนาญมากกว่าย่อมดูดเงินของคนอื่นไปได้เร็ว ที่ผ่านมาการพัฒนาถูกทำให้แคบโดยหมายถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ และแคบต่อไปอีก เศรษฐกิจหมายถึงธุรกิจ และแยกส่วนต่อไปอีกเป็นธุรกิจการค้าเงิน นี่คือการพัฒนาแบบแยกส่วนอันมีผลให้สังคมแตก ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่คือยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่คือยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบบูรณาการ ที่พัฒนาทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ เชื่อมโยงพร้อมกัน ยุทธศาสตร์นี้ไม่เอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้งแต่เอาเป็นตัวตั้ง แต่เอาสังคมเป็นตัวตั้งเพราะสังคมบูรณาการได้มากกว่าเศรษฐกิจ ในสังคมมีทั้งครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ จิตใจ ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาอย่างบูรณาการคือการพัฒนาที่มีฐานอยู่ในวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ วิถีชีวิตหมายถึงวิถีชีวิตของคนทั้งหมดร่วมกัน อันประกอบด้วยระบบความเชื่อร่วมกัน ระบบคุณค่าร่วมกัน การทำ

มาหากิน ภาษา เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การบันเทิง และประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้ง การปฏิบัติต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นวัฒนธรรมยังมีความหลากหลายไปตาม ท้องถิ่นต่างๆ การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมคือการเคารพความหลากหลายของ ชุมชนท้องถิ่น ต่างจากการพัฒนารวมศูนย์ที่ยึดเอียดค่านิยมต่างถิ่นเข้าไปทั่วประเทศ

เมื่อโครงสร้างของสังคมในชุมชนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยแผนแม่บทของการ พัฒนา ที่เน้นเพียงด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ปัญหาด้านทรัพยากร อาชีพ รายได้ และอื่นๆ จึงทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตใน ภาวชนบท จึงได้รับผลกระทบไปพร้อมๆ กัน เช่น หากประชาชนเกิดความยากจนเนื่องจากการ สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ ถึงเวลานั้นวัตถุโบราณหรือศิลปกรรมล้ำค่าของชุมชนก็จะ ถูกลักลอบไปขายในตลาดสินค้าวัตถุโบราณอย่างมีอาจหลีกเลี่ยง ปัญหาทางเศรษฐกิจใน ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงมีอาจแยกออกจากกันได้

เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (๒๕๔๒:๑๔๑-๑๔๖) ได้เสนอต้นเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาและได้เสนอยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม และ ศิลปวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาวางอยู่บนหลักทฤษฎีที่ เสนอจากประเทศตะวันตกที่ว่าด้วยการทำให้ทันสมัย กระแสแนวคิดนี้ได้พัฒนาสืบทอดมา อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นแนวคิด ทฤษฎี และยุทธศาสตร์ จากยุคที่ชื่นชมต่อสิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรมตะวันตก” และสืบทอดมาถึงคำว่า “โลกาภิวัตน์” ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบนี้ มีแนวทางอยู่ ๔ ประการ ๑) ความเชื่อที่ว่าวัฒนธรรมไทยรวมทั้งสถาบันโบราณของไทยล้ำ หลังและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จะพัฒนาก้าวหน้าได้ก็ต้องเลียนแบบโลกตะวันตก ๒) เศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประชาชน ๓) แนวทางของการพัฒนา ไม่ได้ถูกกำหนดจากความต้องการของประชาชนเป็นหลัก แต่ถูกครอบงำโดยแนวทางการ นำเสนอโดยธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ๔) วางพื้นฐานการพัฒนาจาก ข้างบนสู่ข้างล่าง ใช้รัฐและนโยบายของรัฐเป็นศูนย์กลางของการวางแผนดำเนินการใช้พัฒนา ๕) วางอยู่บนพื้นฐานการสร้างเมืองหลวงหรือ “กรุงเทพ” ให้เป็นศูนย์กลางทางด้านการค้า อุตสาหกรรม การปกครอง การคมนาคม และวัฒนธรรม ๖) เป็นนโยบายที่คำนึงถึงการ พัฒนาด้านเศรษฐกิจหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านการเมือง ศิลปวัฒนธรรม และการศึกษา ๗) เป็นแผนพัฒนาที่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม และ

๘) เป็นแผนพัฒนาประเทศภายในขอบเขตของประเทศไทยเท่านั้น ขาดการวางยุทธศาสตร์ในขอบเขตระดับโลก

จากทิศทางการพัฒนาดังกล่าว สังคมและชุมชนจึงเกิดปัญหาขึ้น ดังต่อไปนี้

๑. โครงสร้างดังกล่าวเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่วางอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเมืองบริวารและเมืองแม่ กล่าวคือ ยิ่งพัฒนาเมืองไทยก็ยิ่งพึ่งพาเมืองแม่หรือศูนย์กลางเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ทั้งการเงิน การเมือง วัฒนธรรม และการศึกษา ระบบโครงการการพึ่งพาและขึ้นต่อในระดับโลกนี้ได้นำไปสู่ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ภายใต้โครงสร้างนี้ประเทศไทยได้กลายเป็นตลาดของสินค้า และเทคโนโลยีระดับสูงที่ผลิตจากต่างประเทศ ทุนศูนย์กลางในขณะที่ประเทศไทยทำหน้าที่ผลิตสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก ผลที่ตามมาโดยตรงคือการเสียดุลการค้าและปัญหาหนี้สินที่มีอาจหลีกเลี่ยง

๒. ก่อให้เกิดโครงการสร้างแบบอำนาจนิยมที่ครอบงำสังคมไทย โดยมีหัวใจหลักของระบบอยู่ ๓ ประการคือ ๑) ระบบผูกขาดทางเศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งประสานเชื่อมโยงโดยตรงกับระบบผูกขาดระดับโลก ๒) การสร้างระบบราชการที่ใหญ่โตประสานกับระบบอำนาจอิทธิพลที่ก่อตัวขึ้นทั้งในเมืองและชนบท และ ๓) ระบบวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมซึ่งวางอยู่บนรากฐานแบบเจ้าขุนมูลนาย ประสานกับวัฒนธรรมแบบนักเลงและระบบลูกผู้ชายหรือพ่อเป็นใหญ่

๓. ประเทศไทยได้เปลี่ยนผ่านจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคเกษตรกรรมโดยไม่มี การปฏิวัติอุตสาหกรรม ดังนั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจึงจำกัดอย่างยิ่ง ประเทศไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าทางเทคโนโลยี และสินค้าประเภททุนเพิ่มขึ้นๆ เมื่อการก้าวสู่ยุคอุตสาหกรรมของไทยไม่ได้เน้นที่เน้นการปฏิวัติด้านเทคโนโลยี ความรู้ ความสำเร็จของเศรษฐกิจไทยที่ผ่านมาจึงขึ้นอยู่กับ การดึงเอาทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมมาใช้ และจัดการขูดรีดส่วนเกินอย่างหนักหน่วงต่อชาวนาชาวยุโรป และกรรมกรเป็นสำคัญ ดังนั้นกำไรของชนชั้นนายทุนไทยจึงสอดคล้องกับการพัฒนาที่ผ่านมาจึงมองการพัฒนาในแง่ของตัวเงินเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงความสำคัญของการปฏิวัติด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยีมากนัก รวมทั้งไม่คำนึงถึงราคาหรือค่าของต้นทุนทางด้านทรัพยากรที่ถูกทำลายไป ตลอดจนไม่คำนึงถึงต้นทุนทางสังคม และคุณค่าของเพื่อนมนุษย์

๔. ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา ซึ่งได้แสดงออกในรูปแบบของความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างคนจนกับคนรวย จากการศึกษาของสถาบันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่า ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๘๓-๑๙๘๘ ประชาชนในเขตชนบทมีรายได้ต่อหัวเพียง ๘,๙๖๖ บาทต่อปี ในขณะที่คนในเมืองมีรายได้ถึง ๒๖,๙๓๐ บาท คนรวย ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของประเทศมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ ๔๙.๓ ของรายได้ทั้งหมดในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ เป็นร้อยละ ๕๕.๖ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๖ และในช่วงเวลาเดียวกันคนจน ๒๐ เปอร์เซ็นต์กลับมีส่วนแบ่งรายได้ลดลงจากร้อยละ ๖.๐๕ เป็นร้อยละ ๔.๕

๕. ระบบวัฒนธรรมได้ฟุ้งสู่การเป็นสังคมตะวันตก (Westernization) อย่างสุดขีด โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทยเดิม เกิดระบบการศึกษาที่ทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาชาวบ้าน นอกจากนี้ได้สร้างระบบการศึกษาแบบรวมศูนย์อำนาจและควบคุมโดยตรงจากส่วนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดว่าแบบเรียนการศึกษาต้องมาจากกระทรวงศึกษาธิการ และไม่ให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษาแบบอื่นๆ ที่เคยดำรงอยู่ในสังคมท้องถิ่น รวมทั้งปฏิเสธแนวคิดเรื่องอิสรภาพทางการศึกษา

๖. การพังทลายของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร เมื่อ ๓๕ ปีก่อนหน้านี้ ประเทศไทยมีเนื้อที่เป็นป่ากว่า ๒๒๐ ล้านไร่ ปัจจุบันป่าได้ถูกทำลายไปมากกว่าครึ่งทำให้เกิดการเสียความสมดุลทางธรรมชาติ ในช่วง ๒ ปี แรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๗ ป่ายังคงถูกทำลายประมาณปีละ ๑ ล้านไร่ ในขณะที่สามารถปลูกป่าชดเชยได้ปีละ ๑.๖ แสนไร่เท่านั้น นอกจากนี้เพียงช่วงจากปี ค.ศ. ๑๙๗๕-๑๙๘๘ ปัญหามลภาวะที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก็ได้เพิ่มขึ้นถึง ๑๐ เท่า ทำให้สายน้ำทุกสายเน่าเสีย ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในการเพาะปลูกได้เสื่อมโทรมลงอย่างมาก รวมทั้งปลาในอ่าวไทยและอันดามันก็ได้ลดจำนวนลงอย่างมากเช่นกัน จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ

๗. การพังทลายของเกษตรกรรมและชุมชนในชนบท ปัญหาที่เป็นหัวใจก็คือปัญหาความยากจนในชนบท การล่มสลายของเกษตรกรรมรายย่อย ปัญหานี้ทำให้ครอบครัวแตกสลาย ผู้คนต้องทิ้งครอบครัวมาหางานทำในเมืองและต่างประเทศ เด็กในชนบทไม่ได้รับการศึกษาเพราะต้องทำงานเลี้ยงครอบครัวตั้งแต่เล็ก ดังนั้นชุมชนและครอบครัวในชนบทจึงแตกสลาย ชนบทจึงกลายเป็นที่อยู่ของคนแก่และเด็กเล็กๆ

๘. การเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมและศีลธรรม การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการโดยไม่คำนึงถึงแบบแผนวัฒนธรรมเดิมได้ ก่อให้เกิดแบบแผน

วัฒนธรรมใหม่ คนไทยปัจจุบันจึงมีชีวิตวัฒนธรรมอยู่กับเหล้า บุหรี่ อาร์ คลับ สถานเริงรมย์ ยาเสพติด การพนัน และการขายตัว

นอกจากนั้น วอลเดน เบลโล (๒๕๔๒:๘๐-๘๑) นักวิเคราะห์เศรษฐกิจและสังคมในทวีปเอเชียได้กล่าวถึงที่มาของการพัฒนา และส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นว่า วิกฤตการณ์ทางการเงินที่ประทุขึ้นในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้น เป็นเพียงด้านหนึ่งของปรากฏการณ์ท้ายที่สุดอันเกิดจากปัญหาโครงสร้างที่ลึกซึ้งของระบบเศรษฐกิจไทย สิ่งที่เรากำลังพูดถึงก็คือวิกฤติของแผนแม่บทการพัฒนา ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้จริงในขณะนี้ เราจึงไม่เพียงแต่มีวิกฤตการณ์เงินระยะสั้น และเราไม่เพียงแต่มีปัญหาดุลบัญชีกับต่างประเทศเท่านั้น แต่สิ่งที่เรากำลังเผชิญจริงๆ ในเอเชียอาคเนย์และเอเชียตะวันออกในช่วง ๒๕-๓๐ ปีมานี้ กล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ “วิกฤติแห่งแม่บทของประเทศอุตสาหกรรมใหม่” หรือ “วิกฤติแห่งทุนนิยมเร่งรัด” ลักษณะของแผนแม่บทการพัฒนาประเภทนี้คือการบรรลุถึงอัตราการเจริญเติบโตอย่างสูงสุด โดยอิงตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ จุดประสงค์ที่เข้าใจกันทั่วไปของแม่แบบประเภทนี้คือการสร้างความรุ่งเรือง โดยการผนวกเศรษฐกิจของประเทศเข้ากับเศรษฐกิจโลกอย่างเข้มข้น แต่ทว่าเป้าหมายที่แท้จริงของการบรรลุถึงอัตราความเจริญเติบโตในระดับสูงก็เพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกจัดสรรโดยชนชั้นนำ และปล่อยให้ผลการเจริญเติบโตบางส่วนกระเด็นกระสายไปสู่ส่วนล่างของสังคมบ้าง ทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และจะเห็นได้ว่าตลอดทั้งภูมิภาคนี้แม่บทการเติบโตนั้นมักดำเนินมาควบคู่กับความขัดแย้ง เนื่องจากความแตกต่างของรายได้ทางสังคม แกนกลางหรือเนื้อแท้ของแม่แบบประเภทนี้คือความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเชื่อที่หนุนแม่แบบประเภทนี้คือความเชื่อที่มุ่งไปสู่การลงทุนจากต่างประเทศ และหนึ่งในบรรดาสิ่งที่จูงใจนักลงทุนเหล่านั้นก็คือข้อเสนอที่จะผ่อนปรนการควบคุมมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อม และกดขี่ภาคเกษตรกรรมเพื่อประโยชน์ของภาคอุตสาหกรรมในเมือง และภาคเกษตรกรรมจึงต้องสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมโดยผ่านกลไกต่างๆ เช่น การเก็บภาษีทางอ้อม การกำหนดราคาที่แตกต่างกัน

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (๒๕๔๐: ๑๒-๓๓) ได้เสนอเงื่อนไขความเข้มแข็งของชุมชนที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ความมั่นคงของทรัพยากร การประกอบอาชีพ รวมทั้งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสมดุลทางโครงสร้างของชุมชน ดังนี้

๑. ชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้โครงสร้างทางสังคมของชุมชนจะต้องอยู่ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ อยู่ในแนวราบหรือแนวนอน เนื่องจากโครงสร้างแบบนี้ เป็นเงื่อนไขให้เกิดความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหมดได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพอย่างมีอิสระ อันเป็นปัจจัยหนุนให้เกิดความรัก ความสามัคคี ซึ่งเป็นฐานของความเข้มแข็ง และพลังของส่วนรวม การกลับมาพัฒนาความร่วมมือในชุมชนทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี การจัดการ ค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความเชื่ออาทร

๒. ต้องอาศัยระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในลักษณะที่พึ่งตนเอง และมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อการยังชีพของชุมชนเป็นหลัก ชุมชนจึงมักกำหนดความต้องการและวิธีการจัดการทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง เช่นเกษตรกรจะเรียนรู้จากธรรมชาติว่าเวลาใดเหมาะสมแก่การหว่านดำ จะเรียนรู้วิถีจัดการชลประทานแบบดั้งเดิม การจัดการกับแมลงศัตรูพืช รวมทั้งเรียนรู้การทำศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กังหันวิดน้ำ เครื่องมือสีข้าว หุ่นไล่กา เป็นต้น นอกจากนี้รูปแบบการผลิตดังกล่าวยังมีผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมีใช้กิจกรรมหลักอย่างเดียวในวิถีชีวิตของบุคคล หากแต่สมาชิกในชุมชนยังมีเวลาว่างเพื่อทำงานอื่นๆ หรือพักผ่อน เช่น การถนอมอาหาร การทอผ้า การออกแบบประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้ เช่น เครื่องทอผ้า กระจาดขูดมะพร้าว หมาดักน้ำ ว่า อันแสดงออกถึงภูมิปัญญาด้านเทคโนโลยี และศิลปะชุมชน นอกจากนี้ยังมีเวลาไปวัดรับใช้พระ ฟังธรรม ตลอดจนถึงกิจกรรมของชุมชนในงานบุญ งานประเพณี งานพัฒนาต่างๆ

๓. ชุมชนจะเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสมาชิกในชุมชนยึดถือ เพราะค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตต่างๆ ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งคือ ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน สร้างจิตวิญญาณความผูกพันระหว่างชุมชน สร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และการที่ชุมชนยึดถือรูปแบบทางความเชื่อทางศาสนาหรือลัทธิทางจิตวิญญาณแล้วนำมา ซึ่งความสงบสุขของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและความสุขทางจิตวิญญาณของปัจเจกชน จนกระทั่งกลายเป็นค่านิยมของชุมชน และกิจกรรมด้านอื่นๆ ของชุมชนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของบุคคล ทัศนคติของกลุ่ม ผู้นำ

ชนบทรอบเมืองประเพณี รวมทั้งโครงสร้างทางสังคมแบบแนวราบมีผลให้ชุมชนดำรงรักษาความเป็นปึกแผ่นทางกายภาพ และจิตวิญญาณไว้อย่างกลมกลืน

๔. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นกลไกหลักที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดและพัฒนาระบบค่านิยม ชุมชนจะดำรงลักษณะความเข้มแข็งไว้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นกับประสิทธิภาพของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ของชุมชน ความหมายของการศึกษาในที่นี้มิใช่หมายถึงการเรียนหนังสือหรือการศึกษาในสถาบัน แต่หมายถึงการเรียนรู้ของบุคคลในลักษณะของกระบวนการเกิดขึ้นตลอดเวลาตลอดชีวิตอย่างไม่หยุดนิ่ง เกิดขึ้นด้วยตนเองหรือด้วยการเรียนรู้จากผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมทำให้มีทักษะในการแก้ไขปัญหา และสามารถพัฒนาตนเองไปพร้อมๆ กับการพัฒนาทางสังคม แหล่งเรียนรู้ในชุมชนจึงมีอยู่รอบด้านทั้งครอบครัว ในวัด ในเมือง ในธรรมชาติ เช่นเดียวกับผู้ให้ความรู้ที่มีอยู่มากมายหลากหลาย ทั้งพ่อแม่ พี่ป้า น้าอา เพื่อน นักบวช ครูช่าง พ่อค้า หมอพื้นบ้าน บุคคลสามารถเรียนรู้ความสามารถเฉพาะทางที่มีอยู่ในชุมชนทุกแห่ง เช่น ความรู้ทางด้านการแพทย์ ความรู้ด้านหัตถกรรม การทอผ้า การจักสาน การก่อสร้าง บ้านเรือน ความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้าน การกวี การปั้น การวาด การละคร เนื่องจากชุมชนสมัยเดิมต้องพึ่งตนเองทุกด้านจึงมีผลทำให้ชุมชนสั่งสมและพัฒนาความรู้เพื่อดำรงชีวิตประจำวัน

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช (๒๕๔๒: ๘๓-๘๔) ได้เสนอแนวทางให้พิจารณาการพัฒนามิติทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่า ในกระแสโลกาภิวัตน์นั้น มิติทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นมิติที่สำคัญที่สุดเพราะมิติทางเศรษฐกิจและการเมืองมีความเป็นสากล จึงจะต้องมีการถือปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นสากลของเศรษฐกิจและการเมือง หมายถึงความกลมกลืนภายใต้เงื่อนไขของทุนนิยมยุคดิจิทัล ที่การลงทุนและการไหลเวียนของเงินเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยผู้ลงทุนและผู้กำหนดการไหลเวียนของเงินไม่จำเป็นต้องมีความเข้าใจในภาษา หรือการเรียนรู้คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของชาติของชาติที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ความสัมพันธ์ของผู้ค้าขายในยุคทุนนิยมพาณิชยกรรม ซึ่งผู้ค้าขายต้องเข้าใจทุนนิยมและวัฒนธรรมของประชาชนในประเทศต่างๆ ชุมชนท้องถิ่นที่ยังไม่ได้เข้าสู่ความเป็นสากลในระดับเดียวกันกับส่วนเล็กๆ บางส่วนของสังคมไทยจำเป็นต้องเรียนรู้และมีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับความเป็นสากลในระดับเดียวกับส่วนเล็กๆ บางส่วนของสังคมไทย จำต้องเรียนรู้และมีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับความเป็นสากลของทุนนิยม ข้อสังเกตนี้ทำให้คิดต่อไปว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพอเพียง และอุตสาหกรรมขนาดย่อมน่าจะทำสังคมไทย

ยังคงรักษาคุณค่าและวัฒนธรรมที่เป็นหลักจริยธรรมทางสังคมมีความสำคัญเหนือความเห็นแก่ตัวอย่างไร้ขอบเขตได้ สิ่งที่มีคุณค่าอาจจะไม่มีมูลค่าเศรษฐกิจ ในทำนองเดียวกันสิ่งที่มูลค่าทางเศรษฐกิจอาจไม่มีคุณค่าก็ได้ มูลค่าแลมูลค่าเพิ่มเป็นสิ่งที่กำหนดโดยกลไกตลาด ส่วนคุณค่าเป็นนามธรรมได้กำหนดโดยกลไกทางสังคม มนุษย์เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญในการกำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่หรือนามธรรมที่มีคุณค่า

จากการนำเสนอแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชน โดยแสดงให้เห็นตั้งแต่ต้นตอของการเปลี่ยนแปลงจนถึงการเสนอทางออกเพื่อบรรเทาปัญหาของชุมชน ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตของวิถีชีวิตชุมชน จึงมีอาจหลีกเลี่ยงได้ที่จะกล่าวถึงปัจจัยอื่นๆ ประกอบการพิจารณาการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาแบบทุนนิยมไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตชุมชน และความเป็นมนุษย์ก็เท่ากับการพัฒนาดังกล่าวกำลังละเมิดสิทธิการมีส่วนร่วมทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน ซึ่งกรอบแนวคิดในการพัฒนาทั้งหมดจะส่งผลต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๔. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

๔.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

จกมลพัชร์ เจตนะจิตร์ (2546: 32) ให้ความหมายคำว่า การมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความรู้สึกหรือคิดในเรื่องเดียวกัน และร่วมกันทำเพื่อเกิดผลประโยชน์ร่วมกัน โดยการร่วมกันนั้น อาจจะเป็นการร่วมกันโดยตรงหรือทางอ้อมก็ได้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างอิงจาก ปัทมาพร เลี้ยงประเสริฐ. 2549: 35) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ การช่วยปฏิบัติการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเอง การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า “มนุษย์ทุกคนต้องมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับด้วย

ความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และการพัฒนาที่ถูกต้อง”

เออร์วิน (Erwin. ๑๙๓๖ : ๑๓๘) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สหประชาชาติ (United Nations. ๑๙๗๘ : ๔) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการต่างๆ คือ

๑. กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากรในการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย

๒. กระบวนการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการต่างๆโดยสมัครใจ กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเฮย์ (Hay. ๑๙๕๑ : ๒๘๕ – ๒๙๔) ที่นิยามการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจว่าเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม อันเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกลุ่ม อาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

ไวท์ (White. ๑๙๘๒ : ๑๘) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าประกอบไปด้วย ๓ มิติ คือ

มิติที่ ๑ คือ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำหรือทำอย่างไร

มิติที่ ๒ คือ มีส่วนเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่ ๓ คือ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้นั้น ผู้วิจัยสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น องค์กรอิสระได้เข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆด้วยความสมัครใจในการแสดงความรู้สึกร่วม ความต้องการ รวมทั้งประสานสิ่งเหล่านี้ในการวางแผนและการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมนั้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การวางแผน

การปฏิบัติตามแผน การใช้ประโยชน์ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการทํานุบำรุงรักษา

๔.๒ แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ โอคเลย์ (Oakley. ๑๙๘๔ : ๑๓) ได้กล่าวว่า แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้ เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing ingredient) ในกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย ปัจจัย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้เท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาวิจัยหัวข้อ “ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนุรักษ์สืบทอด ธรรมเนียมปฏิบัติ การศึกษา ละครชาตรีเมืองเพชร” อาทิ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (พูนสิริ พึ่งโต. ๒๕๕๓ : ๑๑ อ้างอิงจาก เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. ๒๕๒๖ : ๓๒) กล่าวถึงแนวคิดในเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาว่า

“...กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและนักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการ ค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงานการร่วมรับประโยชน์ และการติดตามประเมินผล...” (พูนสิริ พึ่งโต. ๒๕๕๓ : ๑๑ อ้างอิงจาก เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. ๒๕๒๖ : ๓๒)

อนงค์ พัฒนจักร (อนงค์ พัฒนจักร. ๒๕๓๕; อ้างอิงจาก Cerner. ๑๙๘๖) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ ดังนี้ ประการแรกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วยการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจการ จากนั้นเป็น การมีส่วนร่วมปฏิบัติการประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรหรือการเข้าร่วมในการบริหารและการประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไปนั่นเอง

ดิเรก ฤกษ์หรรษา (๒๕๒๒) ได้ให้แนวคิดของการมีส่วนร่วมดังนี้เป็นกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีความสนใจร่วมกันและมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจสังคมหรือการเมืองหรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้มีอิทธิพลต่ออำนาจตัดสินใจว่าจะเป็นทางอ้อมหรือทางตรงหรืออาจจะเป็นการร่วมในการเพิ่มอำนาจต่อรองทางการเมืองทางเศรษฐกิจและการปรับปรุงสภาพของกลุ่มในชุมชน

เสน่ห์ จามริก และคณะ (๒๕๒๔) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยังเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่น โดยจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมเริ่มจากการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละคนที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง และสนใจในเรื่อง ๆ ไป ที่สำคัญคือกิจกรรมเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการของตนเอง

सानิตย์ บุญชู (๒๕๓๐) ได้ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึงบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปได้กระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน โดยพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วยกันในที่สุด

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม คือ การสร้างโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลเพื่อช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

๔.๓ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารกล่าวคือการที่สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความสามารถและมีโอกาสสื่อความหมาย และเข้าใจข้อมูลเหตุผลได้ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้น ๆ สามารถแยกแยะความต้องการและพัฒนาความสนใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การร่วมดำเนินการ หรือกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม กล่าวโดยรวมจึงเป็นการพัฒนาวิธีการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือการถูกระงับจากภายนอก การพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในกระบวนการคิดและตัดสินใจ (อรพินท์ สพฤกษ์ชัย, ๒๕๓๘) ในการศึกษาประเด็นในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการพิจารณาไว้ ๓ ด้าน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม เทคนิคที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมและบทบาทของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในอันที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในส่วนของยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษพบว่าเอกสารส่วนใหญ่ เป็นประสบการณ์ที่ได้จากการสรุปบทเรียนการทำงานในระดับพื้นที่ที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้เสียเปรียบการให้ประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นแบบฝึกหัดที่ช่วยให้คนในชนบทมีเครื่องมือในการเข้าไปในโครงการพัฒนานั้นหมายความว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องให้ประชาชนมีพลังความสามารถที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องในการทำงานพัฒนา

๔.๔ ความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

ไพบุลย์ เจริญทรัพย์ (๒๕๓๔) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้ามองในแง่ของการบริหารงานพัฒนา มีดังนี้ คือ จะช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการ

มากขึ้นเนื่องจากสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน และรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น การดำเนินโครงการจะเกิดอุปสรรคน้อย เพราะได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น โดยโครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นมีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนามากขึ้นและจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

ทวิวงศ์ ศรีบุรี (๒๕๓๘ : ๙๕) กล่าวถึงประโยชน์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่างๆดังนี้

๑. ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจการและผลกระทบที่เกิดขึ้น
๒. ช่วยในการชี้ประเด็นปัญหา และคุณค่าต่างๆของสิ่งแวดล้อม
๓. แสดงความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา
๔. ช่วยในการให้ข้อมูลย้อนกลับ และช่วยในการวิเคราะห์ผลกระทบ
๕. จัดปัญหาความขัดแย้งและสร้างข้อตกลงร่วมกัน

ปาริชาติ โชติยะและคณะ (๒๕๒๙ : ๓ – ๖) กล่าวถึงประโยชน์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมไว้หลายประการ คือ

๑. ทำให้ได้ข้อมูลกว้างขวางและหลายแห่ง โดยเฉพาะข้อมูลที่ไม่อาจจะพิจารณาตีค่าเป็นตัวเลขได้ง่ายๆ
๒. ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในหน่วยงาน และการตัดสินใจของหน่วยงานนั้นมากขึ้น
๓. ช่วยตรวจสอบการตัดสินใจของทั้งเเยการเมืองและการบริหาร
๔. เป็นการผลักดันให้หน่วยงานต่างๆต้องพิจารณาประเด็นผลกระทบให้กว้างขวางและรอบด้านยิ่งขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นส่วนสำคัญของการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระพรวนก่อตั้งขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ซึ่งเป็นผู้เข้าถึง เข้าใจ และใกล้ชิดกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน ดังนั้นจึงทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของก่อเกิดพลังร่วมอันเข้มแข็งในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี

๔.๕ ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ปัญหาส่วนใหญ่ที่จะพบเป็นปัญหาด้านนโยบายของรัฐ ปัญหาด้านโครงสร้างสังคมไทย ปัญหาด้านเงินทุน ฯลฯ ในส่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของภาครัฐ และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การครอบงำโดยรัฐบาล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาที่จัดการให้แก่ประชาชน ถึงแม้รัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแต่การมีส่วนร่วมนั้นเป็นไปเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดดังนั้นบทบาทของประชาชน คือเป็นผู้สนับสนุนและเป็นผู้ยินยอมตามที่รัฐบาลกำหนด นอกจากนี้ บำรุง บุญปัญญา (๒๕๒๕) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาอยู่ที่รัฐเป็นฝ่ายกำหนดเป้าหมายและกิจกรรม การพัฒนาไว้ก่อน และให้ชาวบ้านได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมที่กำหนดไว้ ส่วน นเรศ สงเคราะห์สุข (๒๕๔๑) ได้สรุปบทเรียนจากการดำเนินโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมันพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายและองค์กรของรัฐ เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

๑. นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องบางประการ ไม่เอื้อต่อการทำงาน
๒. ระบบการบริหารของภาครัฐเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจจากบนสู่ล่าง
๓. หน่วยงานในระดับปฏิบัติของรัฐ ขาดความรู้ และทักษะในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

๕. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรี

๕.๑ ประวัติความเป็นมา

ละครชาตรีเป็นละครรำประเภทหนึ่งของไทยที่นักวิชาการหลายท่านลงความเห็นว่าจะน่าจะเป็นละครรำที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเก่าแก่มากที่สุดของไทย

สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ (๒๕๔๖ : ๓๒๕) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็น
ละครเดิม ละครนอกเป็นของเกิดขึ้นโดยแก้ไขละครชาตรี

เต็มสิริ บุญยสิงห์ (๒๕๔๘ : ๓/๓) กล่าวว่า ลักษณะของละครชาตรี เป็นละครแบบ
ดั้งเดิมยังไม่ประณีต แต่ก็เป็นละครแบบแรกของไทยเราที่มีกำเนิดมาแล้วนับเวลาพันปี

นิตา มีสุข (๒๕๔๓ : ๓๒) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็นละครที่เก่าที่สุดของไทย เชื่อกัน
ว่ารับแบบอย่างมาจากละครยาตรา หรือละครเร่ของอินเดียมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว

มาลิณี ดิลกวนิช (๒๕๔๓ : ๒๖๘) กล่าวว่า โนราชาตรีของภาคใต้เป็นรูปแบบละคร
ที่เก่าแก่ที่สุดรูปแบบหนึ่ง

นิยะดา เหล่าสุนทร (๒๕๔๓ : ๑๐๑ – ๑๐๒) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็นละครรูปแบบ
ดั้งเดิมที่สุดของไทย มีกำเนิดมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี

ผะอบ โปษะกฤษณะ (๒๕๒๓ : ๑๓ – ๑๘) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็นละครที่เก่าแก่
มากประเภทหนึ่งของไทย มีกำเนิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา มีผู้สันนิษฐานว่าคงจะเกิดจากการ
นำเอาการขับร้องและระบำรำฟ้อนประกอบดนตรี ซึ่งไทยเรามีอยู่ตั้งแต่สมัยสุโขทัยผสมกับ
การแสดงละครเป็นเรื่องแบบของอินเดีย

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี วิทยาลัยครูเพชรบุรี (๒๕๒๙ : ๔๔ อ้างอิงจาก
ปาริชาติ กันตะเพชร. ๒๕๔๙ : ๙) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็นละครที่เก่าแก่ที่สุด ได้รับ
วัฒนธรรมมาจากละครของอินเดีย นิยมเล่นกันในจังหวัดภาคใต้

โสมรส์มี จันประภา (๒๕๑๕ : ๘ – ๑๕ อ้างอิงจาก ปาริชาติ กันตะเพชร. ๒๕๔๙ :
๙) กล่าวว่า ในบรรดาละครแบบฉบับดั้งเดิมของไทยทั้ง ๓ ประเภท คือ ละครชาตรี ละคร
นอก ละครใน ละครชาตรีเป็นแบบฉบับดั้งเดิมของไทย และเป็นต้นเหตุให้เกิดละครนอก
และละครใน

จากข้อสันนิษฐานของนักวิชาการหลายท่าน พอสรุปความได้ว่า ละครชาตรีเป็น
ละครรูปแบบหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่และมีอายุยาวนานมากที่สุด กำเนิดขึ้นราว
สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยได้รับแบบอย่างมาจากละครเร่ของอินเดียที่ชื่อว่า ละครยาตรา ด้วย
เหตุที่ละครชาตรีเป็นละครรูปแบบแรกของไทย ดังนั้นจึงยังไม่มี ความประณีตมากเท่ากับ
ละครที่เกิดขึ้นในสมัยหลัง ละครชาตรีเป็นแบบฉบับดั้งเดิมของละครของไทย และเป็น
ต้นเหตุให้เกิดละครนอกและละครในต่อมาในสมัยหลัง

ละครชาตรีเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ผูกพันกับความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพมาแต่ดึกดำบรรพ์ วุฒิพงษ์ ทองก้อน (๒๕๔๓ : ๙๒ อ้างอิงจาก อมรา กล้าเจริญ, ๒๕๓๗ : มปท.) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็นละคร รำที่นิยมใช้แสดงแก่คนมาแต่โบราณ ด้วยความเชื่อที่ว่าผู้แสดงละครชาตรีมีคาถาอาคม และสามารถติดต่อกับเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ ใครจะหาแก่นบนต้องหาละครชาตรี เพื่อให้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดลบันดาลให้ได้สิ่งที่ต้องการ

ละครชาตรีบางครั้งเรียกว่า ละครโนห์รา หรืออาจพบว่ามีกรเรียกรวมกันว่า ละคร โนห์ราชาตรี เนื่องจากสันนิษฐานว่า แต่เดิมละครชาตรินิยมแสดงเรื่องมโนห์รา ชาวปักข์ได้ เมื่อออกเสียงนานไปจึงเหลือเพียงคำว่า “โนห์รา” สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของนิยะดา เหล่าสุนทร (๒๕๔๓ : ๙๔) ซึ่งกล่าวว่า คงเป็นเพราะว่าแต่เดิมละครประเภทนี้นิยมเล่นเรื่อง มโนห์รา (พระสุธน) เป็นพื้น ชาวปักข์ได้ซึ่งชอบพูดตัดยาค์หน้า ดังนั้นนานๆเข้า คำว่า “มโนห์รา” จึงกลายเป็น “โนห์รา”

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าละครชาตรีเป็นละครที่เก่าแก่ดั้งเดิมที่สุดของไทย นับได้ ว่าเป็นแบบฉบับของละครไทยก่อนที่จะมีการพัฒนาไปสู่ละครไทยประเภทอื่นๆต่อมาในสมัย หลัง ละครชาตรีมีกำเนิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีผู้สันนิษฐานว่า ละครชาตรี น่าจะเกิดจากการนำเอาการขับร้องและระบำรำฟ้อนประกอบดนตรี ซึ่งเรามีมาตั้งแต่สมัย สุโขทัย มาผสมกับการแสดงละครเป็นเรื่องแบบอินเดีย ในเรื่องนี้ ธนิต อยู่โพธิ์ (อ้างอิงจาก สุมณมาลย์ นิมนต์พันธ์, ๒๕๓๒ : ๑๖) กล่าวว่า วิธีการบางอย่างของละครชาตรีที่มีผู้ แสดงเป็นหลัก ๓ คน คือ ตัวนายโรง ตัวนาง และตัวตลกดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าเป็น ละครประเภทเร่ร่อนไปตามหัวเมืองต่างๆ จึงจำกัดตัวผู้แสดงเพื่อความสะดวกในการเดินทาง แม้แต่เครื่องดนตรีก็ต้องมีน้อยชิ้น และคล้ายคลึงกับละครอินเดีย เครื่องดนตรีที่เล่นมีเพียงปี เล่า ๑ คู่ กลองเล็ก ๑ คู่ และฆ้อง ๒ ลูก

ละครชาตรีปรากฏหลักฐานในหนังสือระเบียบตำนานละครของสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพว่าละครชาตรีเป็นละครพื้นเมืองของชาวบ้านที่แสดงเพื่อหาเลี้ยงชีพมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา โสมรสมิ์ จันประภา (๒๕๑๕ : ๘-๑๕ อ้างอิงจาก ปาริชาติ กันตะเพชร, ๒๕๔๙ : ๑๐) กล่าวว่า ละครชาตรีเป็นละครราษฎรเล่นหาเลี้ยงชีพเป็นของพื้นเมืองมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมตัวละครเป็นผู้ชายล้วน โรงหนึ่งมีตัวละครสามตัวเป็น ส่วนมาก คือ เป็นตัวพระ ๑ ตัวนาง ๑ ตัวจำเริญซึ่งแสดงเป็นตัวเบ็ดเตล็ดด้วย ๑

วรรณกรรมที่ใช้เป็นบทในการแสดงละครชาตรีสมัยแรกๆ จึงเป็นวรรณกรรมตอนที่ใช้ตัวแสดงในคราวเดียวกันไม่เกิน ๓ คน เช่น เรื่องพระรถเสน เรื่องนางมโนห์ราหรือพระสุธน

สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพทรง (๒๔๔๖ : ๒๒๓ – ๒๒๖) สันนิษฐานว่าละครชาตรีนี้แบบเดิมเราคงได้มาจากอินเดีย ต่อมาขุนศรีทธาได้เผยแพร่ ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช และได้แพร่หลายทั่วไปในภาคใต้ ส่วนข้อสันนิษฐานที่ว่าละครโนห์ราของภาคใต้ได้แบบอย่างไปจากละครชาตรีของกรุงศรีอยุธยา นั้น สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ กล่าวว่า

“...ครั้นต่อมาภายหลังข้าพเจ้ามีกิจธุระในหน้าที่ ได้ลงไปมณฑลนครศรีธรรมราชเนื่องลงไปคราวไรก็ได้ดูละครโนราชาตรีที่เล่นในมณฑลนั้นแทบทุกคราว สังเกตเห็นพวกละครร้องคำไหว้ครูอยู่นานๆจึงจับบทเล่นละคร นึกอยากจะทราบว่คำไหว้ครูของพวกละครโนราชาตรีเป็นอย่างไร จึงได้ถามและจดมาทุกๆคราวที่มีโอกาสจะจดได้ เอามาส่งให้รวบรวมรักษาไว้ในหอพระสมุดฯ เมื่อมาพิจารณาดูคำไหว้ครูที่จดมานั้น เห็นมีข้อความเป็นเรื่องตำนานของละครโนราชาตรีอยู่หลายข้อทีเดียว เป็นต้นมีความปรากฏว่า เดิมนั้นเทพสิงหบุตรของนางศรีคงคา หัดละครที่ในกรุงศรีอยุธยา ขุนศรีทธาเป็นตัวละครของพระเทพสิงห ได้พาแบบแผนละครลงไปหัดขึ้นในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นปฐม จึงได้เล่นละครกันสืบมา พวกละครโนห์ราชาตรียังออกชื่อขุนนางศรีคงคา พระเทพสิงห และขุนศรีทธาในคำไหว้ครูมาจนทุกวันนี้...” สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ (๒๔๔๖ : ๒๒๓)

หลักฐานสำคัญประกอบข้อสันนิษฐานว่าละครโนห์ราชาตรีได้แบบแผนไปจากกรุงศรีอยุธยาเป็นบทไหว้ครูโนห์ราชาตรีว่าด้วยท่ารำ ดังนี้

ครูเอยครูสอน	สอนไว้ให้รำสิบสองท่า
พ่อขุนศรีทธา	สอนให้รำท่าต่างกัน
แม่ลายกนก	แล้วยกขึ้นเป็นเครือวัลย์
ราหูจับจันทร์	ให้เวียนแต่ซ้ายไปขวา
... (บทขาด) ...	... (บทขาด) ...
ปลดปลงลงมา	ให้รำเป็นท่าบัวตูม

บัวบานบัวคลี่	จงกลนี้แย้มตระพุ่ม
... (บทชาด) ...	แล้วท่าแมลงมุมชักใย
ท่าพระยาหงส์ทอง	ลงลอยล่องลำน้ำไหล
ล่องตรงลงไป	ยังปากน้ำพระคงคา
ขอเชิญร้อยช้าง	เจ้ารำช้างประสานงา
รำท่ากินรา	ลงมาจะเล่นสาคร
แล้วเก็บดอกไม้	มาร้อยเป็นเครื่องอาภรณ์
นี้แหละครูสอน	ทำนองพ้อขุนศรีทศา ฯ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในหนังสือตำนานละครอิเหนาว่า ท่ารำต่างๆที่บอกชื่อในกลอนนี้ถูกต้องตามตำรารำครั้งกรุงศรีอยุธยา จึงอาจนับเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ว่าละครโนห์ราชาตรีได้รับแบบแผนการแสดงไปจากกรุงศรีอยุธยา ข้อเสนอฐานอีกประการหนึ่งที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติมไว้ปรากฏความดังนี้

“...เครื่องแต่งตัวอย่างเช่นนายโรงละครโนห์ราชาตรีแต่งคือที่นุ่งสนับเพลาเชิงกรอมถึงข้อเท้า นุ่งผ้าหยักครึ่งจีบหางหงส์ สวมเครื่องอาภรณ์กับตัวเปล่าไม่ใส่เสื้อ และศีรษะสวมเทริด (ซึ่งยังแต่งอยู่จนทุกวันนี้) เป็นแบบเครื่องต้นแต่งตัวท้าวพระยาแต่ดึกดำบรรพ์เหมือนรูปภาพครั้งกรุงเก่า มีรูปเทวดาที่จำหลักบานซุ้มพระเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งอยู่ในอยุธยาพิพิธภัณฑสถาน และรูปเทวดาที่เขียนไว้หลังบานประตูพระอุโบสถวัดใหญ่เมืองเพชรบุรี เป็นต้น เห็นได้ว่าเครื่องแต่งตัวอย่างเช่นนายโรงละครโนห์ราชาตรีแต่งต้องเป็นของเกิดแบบอย่างขึ้นในราชธานีแล้วจึงแพร่หลายลงไป ใช้วิสัยที่พวกชาวนครฯ จะคิดขึ้นได้แต่โดยลำพัง เพราะเค้าเงื่อนมีหลายอย่างดังกล่าวมา จึงควรเชื่อได้เป็นหลักฐานว่า ละครโนห์ราชาตรีที่เล่นกันที่เมืองนครศรีธรรมราชนั้น มิได้ไปเอาอย่างมาแต่ละครพม่า ที่จริงได้แบบแผนลงมาจากกรุงศรีอยุธยา คือ แบบแผนละครนอกที่เล่นกันอยู่เป็นพื้นเมืองในสมัยนั้นนั่นเอง ที่ไปเหมือนกับละครพม่าก็เพราะเล่นตามตำราอินเดียด้วยกันทั้งไทยและพม่า เพราะฉะนั้นละครโนห์ราชาตรีนี้แลที่เป็นละครนอกชั้นเดิม...”

(สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๔๖ : ๒๒๔ – ๒๒๕)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับ
กำเนิดละครชาตรีไว้ว่า

“...ขุนศรีทธาเป็นละครที่มีชื่อเสียงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ต่อมาไม่มีเรื่องคดีอย่าง
หนึ่งขึ้น จึงถูกเนรเทศลอยแพไปจากกรุง แพไปติดอยู่ที่เกาะลิซัง ชาวเรือไปพบเข้าจึง
นำไปอยู่ที่นครศรีธรรมราช ในขณะที่อยู่ที่นครศรีธรรมราช ขุนศรีทธาได้นำแบบแผนการ
ละครของชาวอยุธยาไปเผยแพร่ เรื่องที่สอนเล่นมีเรื่องพระรถเสน และเรื่องมโนห์รา
เป็นต้น การเล่นไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง คงรักษาแบบฉบับละครชาตรีสมัยกรุงศรีอยุธยา
ไว้ครบถ้วน และตอนท้ายทรงเล่าว่าขุนศรีทธาเป็นนักนาฏศิลป์ที่วงการละครยกย่องเป็น
ครูมาจนบัดนี้ ซึ่งปรากฏในบทไหว้ครูว่า

“ครูเอยครูสอน	สอนไว้ให้รำลึบสองท่า
พ่อขุนศรีทธา	สอนให้รำต่างกัน
แม่ลายกนก แล้ว	ยกขึ้นเป็นเครือวัลย์
ราหูจับจันทร์	ให้เวียนแต่ซ้ายไปขวา”

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, อ้างอิงจากปริชา นุ่นสุข,
๒๕๓๗ : ๑๓)

อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งที่สันนิษฐานว่าละครชาตรีน่าจะถือกำเนิด
ขึ้นทางภาคใต้ของไทย สุนนมาลย์ นิมเนติพันธ์ (๒๕๓๒ : ๑๑๖) กล่าวว่า

“...ในสมัยโบราณ ละครชาตรีเป็นที่นิยมแพร่หลายทางภาคใต้ของไทย เรื่องที่แสดงคง
จะนิยมแสดงเรื่องพระสุธนและนางมโนห์รา จึงเรียกการแสดงประเภทนี้ว่า “มโนห์รา
ชาตรี” เพราะชาวใต้มักจะชอบพูดตัดพยางค์หน้า ต่อมาละครชาตรีได้เข้ามาแสดงใน
เมืองหลวงสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๓๑๒ ต่อมา พ.ศ.๒๓๒๓ คณะละคร
ของเจ้านครฯ ได้เข้ามาร่วมการแสดงในงานฉลองพระแก้วมรกต และได้แสดงประชันกับ
ละครผู้หญิงของหลวงด้วย เมื่อ พ.ศ.๒๓๗๕ สมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) สมัยที่ยังเป็นเจ้าพระยาพระคลัง
ได้ลงไปปราบและระงับเหตุการณ์ร้ายทางหัวเมืองภาคใต้ พวกชาวใต้จึงอพยพตามมา
รวมทั้งพวกที่มีความสามารถในการแสดงละครชาตรีด้วย พวกนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบล

สนามควาย และรวมทั้งคณะละครที่รับเหมาแสดงงานต่างๆจนแพร่หลายและฝึกหัดกัน
สืบต่อมา...” (สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์, ๒๕๓๒ : ๑๑๖)

ในเรื่องเดียวกันนี้ ธนิต อยู่โพธิ์ กล่าวว่า

“...ส่วนนาฏศิลป์หรือละครของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีหลักฐานหลาย
อย่างแสดงว่ามีได้มาจากการเล่นโนราและชาตรีที่นิยมเล่นกันในภาคใต้ของประเทศไทย
แต่ก่อน...และถ้าเปรียบเทียบกับท่ารำแม่บท ๖๔ ท่าในตำราพันทรงกล่าวก็จะเห็นได้ว่า
ท่ารำแม่บท ๖๔ ท่า นั้น น่าจะมีวิวัฒนาการมาภายหลังของท่ารำแม่บทของโนราชาตรี
นอกจากนั้นวิธีการของละครชาตรียังต้องคล้ายคลึงกับละครประเภทหนึ่งของอินเดีย ซึ่ง
เล่นอยู่ตามแคว้นเบงกอลสมัยโบราณที่คนเรียกว่า “ยาตรา” หมายถึงละครเร่ เรื่องที่
แสดงคือ เรื่องคิตโควินท์...ทั้งคำว่าชาตรียังไม่ทราบแน่นอนว่าแปลว่าอะไร แต่ตัวละครเร่
ที่เล่นเรื่องคิตโควินท์และเรื่องพระสุธนต่างก็มีตัวละครสำคัญอยู่สามตัว จึงชวนให้สรุปได้
ว่า “ชาตรี” อาจจะกลายมาจากคำว่า “ยาตรา” ต่อมาเป็นผู้นำแบบอย่างโนราชาตรีมา
ปรับปรุงขึ้นเป็นละครอีกแบบหนึ่ง เล่นกันเป็นพื้นบ้านในกรุงศรีอยุธยา โดยใช้ผู้ชายเล่น
เช่นเดียวกับโขน...” (ธนิต อยู่โพธิ์, อ้างอิงจาก วิมลศรี อุปรมัย, ๒๕๒๖ : ๑๓๒)

ปรีชา นุ่นสุข กล่าวถึงถิ่นกำเนิดของละครชาตรีว่า

“...อย่างไรก็ตาม ยังมีนักปราชญ์บางท่านกล่าวว่า โนราน่าจะเป็นวัฒนธรรมของอินเดีย
มาแต่เดิม แพร่หลายเข้าสู่ชาวและมลายู แล้วจึงเข้าสู่จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย
เพราะถ้าสังเกตท่ารำของโนรา โดยเฉพาะท่ารำในตอนไหว้ครูจะสังเกตได้อย่างชัดเจนว่า
มีท่าทางและการใช้มือและนิ้วคล้ายอินเดีย ลีลาที่รำก็มีเชิงชาวปักษ์อยู่มาก การแสดง
ดำเนินคล้ายคลึงกับการแสดง “มะโย่ง” ของมลายูเป็นที่สุด แต่มีนักปราชญ์บางท่าน
กล่าวว่า โนราน่าจะเป็นการเล่นของชาวใต้ดั้งเดิม มิได้นำมาจากที่อื่นแต่อย่างใด โดย
น่าจะมีวิวัฒนาการมาจากการทำพิธีบวงสรวงของพวกพรานซึ่งล่าสัตว์เป็น...” (ปรีชา นุ่น
สุข, ๒๕๓๗ : โนรา)

ดังได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าในเรื่องกำเนิดของละครชาตรีนั้น มีผู้สันนิษฐานถึงถิ่น

ฐานจุดกำเนิดของละครชาตรีแบ่งออกเป็น ๒ แนวทาง คือ กลุ่มที่เชื่อว่าละครชาตรีถือกำเนิด

ขึ้นครั้งแรกในภาคกลาง และอีกกลุ่มที่เชื่อว่ากำเนิดขึ้นในภาคใต้ อย่างไรก็ตามข้อสรุปในเรื่องดังกล่าวคงเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการศึกษาค้นคว้าในเรื่องหลักฐานข้อเท็จจริงต่อไป

๔.๒ องค์ประกอบของละครชาตรี

องค์ประกอบของการแสดงละครโนราชาตรี ประกอบด้วย ๕ ส่วน คือ โรงละคร ตัวละคร บทละคร เครื่องแต่งกาย วิธีการแสดงและ วงปี่พาทย์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒.๑ โรงละคร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าละครชาตรีเป็นละครรำที่เก่าแก่ดั้งเดิมมากที่สุดของไทย และมีผู้สันนิษฐานว่าละครชาตรีได้รับอิทธิพลแบบแผนการแสดงมาจากละครเร่ของอินเดียที่เรียกว่า “ละครยาตรา” ดังนั้นโรงละครชาตรีแต่ดั้งเดิมจึงไม่มีใครพิถีพิถันมากนัก เนื่องจากคณะนักแสดงละครโนราชาตรีนี้ไม่ได้ตั้งคณะประจำเป็นหลักแหล่งอยู่ที่ใดแน่นอน หากแต่เป็นการเดินทางเร่ไปจัดแสดงตามสถานที่ต่างๆที่ได้มีการว่าจ้างไปแสดง หรือไปหางานแสดงตามสถานที่ต่างๆที่เหมาะสมในเขตชุมชน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าละครโนราชาตรีจะไม่พิถีพิถันในเรื่องโรงละคร แต่ในการจัดแสดงแต่ละครั้งย่อมต้องมีการจัดสถานที่ให้เหมาะสมสำหรับการแสดงได้ ซึ่งโดยปกติทั่วไปมักแสดงในโรงซึ่งปลูกอยู่กับพื้นดินไม่มีเวทียกพื้น ในสมัยโบราณจะมีเสา ๔ ต้นปักเป็นมุมสี่เหลี่ยม เพื่อรองรับผ้าที่คลุมเป็นหลังคาสำหรับกันแดดกันฝน และมีเสากลาง ๑ ต้นสำหรับค้ำหลังคาผ้า เรียกกันว่า “เสามหาชัย” ถือกันว่าเป็นเสาที่มีความสำคัญมาก เชื่อกันมาแต่อดีตว่า เป็นที่ประทับของพระวิสุกรรมเวลามีการแสดงโนราชาตรี บริเวณสถานที่จัดแสดงมีเตียงหรือตั้งสำหรับให้นักแสดงนั่ง ตรงข้ามเตียงเป็นวงปี่พาทย์ ส่วนด้านข้างทั้งสองสำหรับเป็นที่พักนักแสดงที่ยังไม่ถึงบทแสดง

มนตรี ตราโมท อธิบายถึงลักษณะของโรงละครไว้ดังนี้

“...โรงละครชาตรีไม่ต้องมีสิ่งใดประกอบมากมาย แม้ฉากก็ไม่ต้องมี บริเวณที่แสดง นอกจากมีหลังคาไ้วบังแดดบังฝนธรรมดา ซึ่งสมัยโบราณใช้เสา ๔ ต้น ปัก ๔ มุมเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสแลก็มีเตียง ๑ เตียง และเสากลางซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก (ในสมัยก่อนต้องใช้ไม้ชัยพฤกษ์) เพราะมีความหมายถือว่าแทนองค์พระวิสุกรรมหรือเป็นเสาที่พระ

วิสสุกรรมเสด็จมาประทับ มีนิยายอันเกี่ยวกับเสานี้อยู่เรื่องหนึ่งว่า พระเทพสิงหกับแม่ศรีคงคา ซึ่งเป็นสามีภรรยา กัน เป็นผู้สามารถในการแสดงละครชาตรีอย่างดีเลิศ แต่เป็นคนขี้ใจต้องเที่ยวแสดงละครชาตรีเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ เพื่อหาเลี้ยงตัว การแสดงละครของพระเทพสิงหกับแม่ศรีคงคามีศิลปะถึงขนาดจนใครๆ เลื่องลือไปทั่วเมืองตลอดจนนางฟ้าก็พากันลงมาดูและเปลื้องเปลื้องจนลืมนั้นเฝ้าพระอิศวร พระอิศวรก็รู้ว่ตรัสว่าจะจัดละครโรงใหญ่ขึ้นมาแสดงบ้าง เพื่อประชันและทำลายการแสดงละครของพระเทพสิงหกับแม่ศรีคงคา พระวิสสุกรรมจึงทูลเตือนว่า พระองค์เป็นเจ้าโลกจะไปทำการทั้บถมทำลายผู้น้อยนั้นหาเป็นการสมควรไม่ พระอิศวรก็ไม่ยอมจัดการแสดงจนได้ พระวิสสุกรรมก็เข้าด้วยพระเทพสิงหและแม่ศรีคงคา บอกว่าถ้าจะแสดงเมื่อใดให้ทำที่ประทับไว้จะมากำกับคุ้มครองอยู่ด้วย เพื่อป้องกันผองภัยอันตรายและมีให้แพ้พระอิศวรได้ จึงได้ทำเสาผูกผ้าแดงปักไว้ตรงกลางโรง พระวิสสุกรรมก็มาประทับเป็นประธานอยู่ตลอดเวลาแสดง ทำให้ละครชาตรีไม่แพ้ละครโรงใหญ่ของพระอิศวรได้จึงเป็นประเพณีสืบมาว่า โรงละครชาตรีต้องมีเสากลาง หากไม่มีจะใช้เสาอื่นใดตั้งแทนก็ได้ เสาที่ใช้เป็นที่ผูกของคลี (ของใส่ไม้รบต่างๆ) ในภายหลังเพื่อสะดวกในการแสดงที่ตัวละครจะหยิบเอาได้ตามความต้องการโดยรวดเร็ว...” (มนตรี ตราโมท, ม.ป.ท. : ๓ - ๔ อ้างอิงจาก นิยะดา เหล่าสุนทร, ๒๕๔๓ : ๙๙ - ๑๐๐)

วุฒิพงษ์ ทองก้อน ได้กล่าวถึงพิธีทำโรงหรือปลูกโรงของละครชาตรี ซึ่งอธิบายให้เห็นถึงลักษณะของโรงละครชาตรีไว้ดังนี้

“...พิธีทำโรงเป็นพิธีการปลูกโรง โดยโรงละครชาตรีที่ใช้แสดงนั้น จะต้องไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันตก โรงละครชาตรีสมัยโบราณมีเสา ๔ ต้น ปัก ๔ มุม บนพื้นดิน มีเตียงสำหรับแสดง ๑ เตียง ตั้งไว้กลางโรง มีผ้าซึ่งทำเป็นหลังคาและมีเสากลางโรงอีก ๑ เสา ปักค้ำหลังคาผ้าไว้เป็นที่วางหรือผูกถึงคลี หรือของคลี (ของใส่ไม้รบต่างๆหรืออาวุธการแสดง) ผูกธงแดงและกิ่งมะยมไว้ เรียกเสานี้ว่า เสามหาชัย เสานี้จะเป็เสาคที่มีความสำคัญมาก เชื่อกันว่าเป็นเสาที่พระวิสสุกรรมเสด็จมาประทับ จึงมีนิทานศักดิ์สิทธิ์กำกับไว้ด้วย...จึงเป็นประเพณีสืบมาว่า โรงละครชาตรีต้องมีเสากลาง หากไม่มีจะใช้เสาอื่นใดตั้งแทนก็ได้ เสาที่ใช้เป็นที่ผูกของคลีในภายหลัง เพื่อสะดวกในการแสดงที่ตัวละครจะหยิบเอาได้ตามความต้องการโดยรวดเร็ว...” (วุฒิพงษ์ ทองก้อน, 2543 : 92)

ส่วนโรงละครโนรา ปรีชา นุ่นสุข (๒๕๓๗ : ๑๖ – ๑๘) ได้อธิบายลักษณะโรงละครหรือเวทีสำหรับแสดงโนราไว้ดังนี้

“โรงโนรามีต่างกัน ๒ แบบ คือ โรงแสดงทั่วไปกับโรงแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรม โรงแสดงทั่วไปสมัยก่อนไม่ยกพื้น ปลูกเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ ๙ x ๑๐ คอก ใช้เสาไม้หมากหรือไม้ไผ่ หลังคาเป็นรูปหน้าจั่วมาจากหรือกะแซง ด้านข้างเปิดโล่งทั้ง ๔ ด้าน พื้นโรงปูเสื่อ มีที่นั่งรำเอียงมาทางส่วนหน้าของโรงทำด้วยไม้ไผ่สูงจากพื้นราว ๑ คอก เรียกว่า “นั๊ก” หรือ “พนัก” โรงไม่มีม่านกัน แต่งตัวกันกลางโรง เสร็จแล้วลุกขึ้นรำ มีเสากลางอยู่ต้นหนึ่งเรียกว่า “เสามหาชัย” เชื้อถือกันมาแต่อดีตว่า เป็นที่ประทับของพระวิสุทธกรรมเวลาแสดงโนรา ต่อมาเมื่อประมาณ ๕๐ ปีมานี้ โรงโนราเริ่มมีม่านบางๆกัน (คงมีพร้อมๆกับมีโนราหญิง) ผู้แสดงแต่งตัวหลังม่าน แต่โรงยังไม่ยกพื้น เมื่อ ๓๐ ปีมานี้ โรงโนราเริ่มยกพื้น มีหลังคาข้างไม่มีข้าง

ส่วนโรงแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรม มีลักษณะคงแบบโบราณไว้ นิยมปลูกทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของเรือนผู้จัดพิธี มีขนาด ๙ x ๑๑ คอก เสา ๘ เสา ต่อส่วนของโรงด้านตะวันออกไปอีกราว ๓ คอก ทำเป็นเพิงยกพื้นสูงเสมอกว้าง สำหรับวางเครื่องเช่น และเครื่องบูชาครู เรียกว่า “ศาล” หรือ “ห้องพระ” ด้านทิศใต้ของโรงต่อเป็นระเบียบสำหรับเป็นที่พักและแต่งตัวโนรา เรียกว่า “พาไล” ผูกผ้าคาดพาดนทอของโรงโยงสายสัญญาณจากผ้าคาดพาดนให้ปลายข้างหนึ่งห้อยกลางโรงปลายอีกข้างหนึ่งโยงไปยังหิ้งครูหมอบนเรือน

อนึ่ง บนหลังคาโรงตรงจั่วจะครอบด้วยกระแซงหรือใบเตย พื้นโรงปู “สาตคล้าย” (เสื่อสานด้วยคล้าย) ปูทับด้วยเสื่อกระจูด วางหมอนปูผ้าขาวทับ เรียกว่า “สาตหมอน” บนหมอนวางไม้แตะระดิดเทียน เรียกว่า “เทียนภาคครู” ...” (ปรีชา นุ่นสุข, ๒๕๓๗ : ๑๖ – ๑๘)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะของโรงละครชาตรีและโรงโนราแล้ว พบว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ สถานที่สำหรับแสดงหรือโรงละครไม่มีความพิถีพิถันมากนัก ไม่มีเวทียกพื้นสูง เพียงปูด้วยเสื่อ แล้วใช้เสา ๔ ต้น ปัก ๔ มุม พาดด้วยผ้าเพื่อทำเป็นหลังคากันแดดกันฝน แล้วจึงมีเสากลาง ๑ เสาตั้งไว้กลางโรงเพื่อค้ำท่อนผ้าเอาไว้ นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อคล้ายคลึงกันว่า เสากลางดังกล่าว เรียกว่า “เสามหาชัย” ถือเป็นเสาศักดิ์สิทธิ์ที่ประทับของพระวิสุทธกรรมตลอดเวลาการแสดง ลักษณะความเชื่อที่คล้ายคลึงกันนี้อาจเป็นไปตามข้อสันนิษฐานของโบราณจารย์ท่านกล่าวไว้ว่า ละครชาตรีกับละครโนรา

กำเนิดมาจากท้องถิ่นเดียวกัน หรือเกิดมาพร้อมกัน อิทธิพลความเชื่อจึงถ่ายทอดสู่กันและ พัฒนาเป็นขนบธรรมเนียมทางการแสดงของละครชาตรีทั้งสองประเภทในที่สุด

๔.๒.๒ ตัวละคร

ละครชาตรีมีตัวละครสำคัญอย่างน้อย ๓ ตัว คือ ตัวนายโรงหรือตัวยืนเครื่อง หมายถึง พระเอกหรือตัวเด่นของเรื่อง ตัวนาง คือ นางเอก และตัวตลกหรือตัวทำบท เบ็ดเตล็ด เช่น ฤๅษี ยักษ์ พราน ม้า เป็นต้น ในสมัยโบราณผู้แสดงเป็นชายล้วน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายถึงตัวละครชาตรีไว้ในหนังสือ ตำนานละครโอเปร่า ดังนี้

“...อันลักษณะของละครจำต้องมีตัวละคร ๓ อย่าง คือ ตัวทำบทเป็นผู้ชายที่เราเรียกว่า นายโรงหรือยืนเครื่องอย่าง ๑ ตัวทำบทเป็นผู้หญิงเรียกว่านางอย่าง ๑ ตัวสำหรับทำบท เบ็ดเตล็ดเช่นเป็นฤๅษี เป็นยักษ์ เป็นพราน เป็นยายตาและเป็นสัตว์เดียรัจฉาน เช่น ม้า และนกที่มีบทในเรื่องละคร ตลอดจนเล่นตลกให้ขบขัน เรียกว่าจำอวดอย่าง ๑ ถ้าตัวละครชาตรีอย่างหนึ่งอย่างใดไปก็เล่นไม่สนุก เพราะฉะนั้นละครพม่าก็ดี ละครโนราชาตรีของไทยเราก็ดี ที่มีตัวละครแต่นายโรงตัว ๑ นางตัว ๑ และจำอวดตัว ๑ อย่างนี้เป็นน้อย ที่สุดที่จะเล่นละครได้สะดวก

ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏมาแต่ก่อนว่าละครชาตรีชอบเล่นแต่บางเรื่องที่ตัวบทสำคัญเล่นพร้อมกันไม่เกินกว่า ๓ ตัว เช่น เรื่องพระรถเสน ตัวนายโรงเป็นพระรถเสน ตัวนางเป็นนางเมรี ตัวจำอวดเป็นม้าของพระรถเสน หรือมีฉันทน์ก็เล่นก็เล่นเรื่องนางมโนห์รา ตัวนายโรงเป็นพระสุธน ตัวนางเป็นนางมโนห์รา ตัวจำอวดเป็นพรานบุญ...” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๔๖ : ๒๒๕)

ตัวละครหลักแต่ละตัวในละครชาตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้เนื้อเรื่องดำเนินไปด้วยความสนุกสนาน ดังนั้นตัวละครจึงต้องเป็นผู้มีความสามารถทางการแสดงทั้งด้านการร้อง การแสดงบทบาทและการเจรจาโต้ตอบเองด้วยไหวพริบปฏิภาณ ด้วยเหตุที่ละครชาตรีในระยะเริ่มแรกมีจำนวนนักแสดงไม่มากนัก ประกอบกับเป็นละครพื้นบ้านที่เก่าแก่ที่สุดจึงยังไม่มีการใช้เทคนิคพิเศษต่างๆเพื่อช่วยเสริมให้บรรยากาศในเรื่องน่าสนใจ ละครชาตรีในสมัยแรกจึงเป็นละครพื้นบ้านที่แสดงไปตามเนื้อเรื่องที่วางไว้ หากเนื้อเรื่องมี

ตัวละครมากกว่า ๓ ตัว ตัวเบ็ดเตล็ดก็ต้องรับหน้าที่แสดงบทบาทนั้น เช่น รับบทเป็นเสนาอยู่เมืองหนึ่ง อาจจะต้องไปเล่นเป็นเสนาของอีกเมืองหนึ่งด้วย วิธีการแสดงเช่นนี้ไม่ทำให้ผู้ชมเกิดความสับสน เพราะตัวละครจะเป็นผู้แนะนำตัวเองก่อนว่ารับบทบาทอะไร และผู้ชมซึ่งเป็นชาวบ้านก็คุ้นชินกับวิธีการแสดงเช่นนี้ อย่างไรก็ตามในแม้ว่าตัวเบ็ดเตล็ดจะสามารถแสดงได้หลายบทบาท แต่ละครชาตรีจะนิยมเล่นเฉพาะเรื่องที่แสดงพร้อมกันในฉากไม่เกินกว่า ๓ ตัว ดังที่ได้ยกคำอธิบายเกี่ยวกับตัวละครชาตรีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพไว้ข้างต้น

ต่อมาในสมัยหลังเมื่อการแสดงละครชาตรีมีเกิดขึ้นหลายคณะ รวมทั้งมีละครรำประเภทใหม่เกิดขึ้นมา ละครชาตรีจึงได้มีการปรับปรุงพัฒนาวิธีการแสดงให้น่าสนใจยิ่งขึ้น มีการเพิ่มตัวละครและบทบาทให้มากขึ้น รวมทั้งมีผู้แสดงเป็นผู้หญิงด้วย ดังนั้นละครชาตรีในปัจจุบันจึงมีตัวละครมากกว่า ๓ ตัว คือ มีการเพิ่มตัวพระ ตัวนาง ขึ้นมาให้เหมาะสมกับตัวละครตามที่ปรากฏในท้องเรื่อง

ผอบ โปษะกฤษณะ ประธานโครงการศึกษาวิจัยวรรณกรรมประกอบการเล่นละครชาตรี โดยศึกษาลักษณะละครชาตรีในเขตพื้นที่ภาคกลาง พบว่า

“...ผู้แสดงตัวสำคัญเป็นหญิงล้วน แต่งเครื่องละครสวยงามเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “เข้าเครื่อง” หรือ “ยืนเครื่อง” ส่วนเสนา หรือตัวตลกใช้ผู้ชาย เพราะเป็นผู้ทำให้ครึกครื้น ต่อมาบางคณะใช้ผู้หญิงที่มีอายุแต่งตัวเป็นชาย ทำหน้าที่ตัวตลก เพราะส่วนมากผู้ที่มีอายุแล้วรัดเครื่องไม่ได้ ละครเรื่องหนึ่งมีตัวสำคัญอย่างน้อย ๓ ตัว คือ พระเอก นางเอก ยักษ์ หรือตัวตลก ส่วนพ่อแม่ แม้จะเป็นกษัตริย์ก็ไม่เข้าเครื่องครบเหมือนละครนอก เพราะตัวละครเหล่านี้จะเป็นกึ่งตลกไปด้วย ตัวละครทั้งหมดจึงมีอย่างน้อย ๖ – ๗ ตัว ทั้งหมดนี้แล้วแต่ท้องเรื่อง บางทีก็มีมากกว่านั้น เพราะจะนำผู้ที่กำลังฝึกมาเป็นตัวประกอบด้วย...” (ผอบ โปษะกฤษณะ, ๒๕๒๓ : ๒๓ – ๒๔)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าในสมัยหลังละครชาตรีจะมีการเพิ่มจำนวนตัวละครมากกว่า ๓ ตัว แต่ยังคงลักษณะการแบ่งประเภทตัวละครเช่นเดิม ตัวพระ ตัวนาง และตัวตลกหรือตัวเบ็ดเตล็ด โดยตัวละครทั้ง ๓ ประเภทมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑) **ตัวนายโรง** ในความหมายของการแสดง ตัวนางโรงไม่ได้หมายถึง เจ้าของคณะ แต่หมายถึง ผู้แสดงที่เป็นตัวพระ มีความสามารถในการร้องและรำเก่ง ส่วนมากแล้วจะรับบทเป็นพระเอก ในสมัยโบราณตัวนายโรงจะเป็นผู้ชาย แต่ในสมัยหลังแม้ในปัจจุบันเองก็ปรากฏว่ามีตัวนายโรงผู้หญิง จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวนายโรงของละครชาตรีปัจจุบันนี้จะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้แต่ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการแสดงเป็นอย่างดี อมรา กล้าเจริญ (๒๕๓๗ : ๑๔๔) ได้ศึกษาวิจัยละครชาตรีที่แสดง ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า “...ผู้แสดงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ถ้ามีผู้ชายแสดงด้วยที่พบจะเป็นพวกเสนาหรือตัวประกอบ...”

คำว่า “นายโรง” นี้ อาจพบว่ามีกรเรียกแยกออกไปเป็น ๒ คำ คือ นายโรงยอดใหญ่ และนายโรงยอดน้อย ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน คือ นายโรงยอดใหญ่ หมายถึง ผู้แสดงตัวพระที่มีฝีมือการรำที่ดี รูปร่างสมส่วน บุคลิกสง่างาม มีความสำคัญในการร้องไหว้ครูและรำชุดเบิกโรง รับบทเป็นพระเอกหรือตัวเอกในการดำเนินดำเนินเรื่อง ส่วนนายโรงยอดน้อย หมายถึง ผู้แสดงตัวพระที่มีฝีมือดี มีความสามารถ มีรูปร่างเหมาะสมแต่เป็นรองลงมา หากนายโรงยอดใหญ่มีปัญหารำชุดเบิกโรงไม่ได้ นายโรงยอดน้อยที่ได้รับการถ่ายทอดการรำชุดเบิกโรงไหว้ครูไว้แล้วก็สามารถขึ้นรำแทนได้ ส่วนมากนายโรงยอดน้อยจะรับบทเป็นพระรองหรืออาจเป็นพระเอกหรือตัวเอก ทั้งนี้แล้วแต่การตกลงในการรับบท ดังนั้นคณะละครชาตรีส่วนใหญ่จึงมักมีตัวนายโรง ๒ ตัว นอกเหนือจากตัวนายโรงแล้ว อาจมีตัวพระที่มีความสามารถสำหรับแสดงบทบาทอื่นๆอีก

๒) **ตัวนาง** หมายถึง ตัวละครที่ได้รับการรับบทบาทให้แสดงเป็นตัวนางเอกของเรื่อง ลักษณะที่สำคัญคือ ต้องเป็นผู้มีหน้าตางดงาม รูปร่างได้สัดส่วนและไม่ดูตัวใหญ่กว่าตัวนายโรง มีความสามารถในการรำ การร้อง มีความจำและความเข้าใจในเนื้อหาของบทละครแต่ละเรื่อง รวมทั้งสามารถแสดงบทบาทเข้ากับตัวนายโรง และตัวตลกได้เป็นอย่างดี อมรา กล้าเจริญ (๒๕๓๗ : ๑๑๑) กล่าวว่า “...ปัจจุบันตัวละครที่มีลักษณะเป็นตัวนางจะมีมากขึ้นตามท้องเรื่อง การคัดเลือกเพื่อเป็นตัวเอก หรือตัวรองๆไปนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถ ความสวยงามเฉพาะแต่ละคน...”

ละครชาตรีแต่ละคณะจะต้องมีตัวนาง ๒ ตัวเป็นสำคัญที่มีความสามารถและแสดงบทบาทได้อย่างน้อย 2 ลักษณะ คือ ตัวนางที่มีลักษณะอย่างนางกษัตริย์ คือ มีรูปร่างหน้าตางดงามสมส่วน มีความสามารถในการรำเป็นอย่างดี และมีบุคลิกภาพมีมโนลรีบร้อย และตัวนางที่มีลักษณะของนางตลาด คือ มีรูปร่างหน้าตาดี มีความสามารถในการรำรำ

แต่มีจิตกริยาเด่นไปในทางเป็นนางร้าย หรือบทซื่อจฉา อมรา กล้าเจริญ (๒๕๓๗ : ๑๑๑) กล่าวว่ “...ลักษณะตัวนางแบบนางกษัตริย์นั้นในทางการแสดงหาได้ง่ายกว่า แต่ถ้าเป็นนางตลาดจะหาได้ยากกว่า...”

๓) ตัวตลก ตัวตลกหรือตัวจำอวดหรือตัวเบ็ดเตล็ด เป็นตัวละครสำคัญอีกตัวที่มีหน้าที่สร้างความตลกขบขันให้แก่ผู้ชมด้วยการแสดงบทบาทที่หลากหลายตามแต่ละท้องเรื่อง เช่น บทเสนา ฤาษี ม้า พราน นก ยักษ์ เป็นต้น ภาษาละครชาตรีหรือละครพื้นบ้านของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรียกว่า ตัววิ่ง (สมศรี โดดจัญญ, ๒๕๓๖ : สัมภาษณ์ อ้างอิงจาก อมรา กล้าเจริญ, ๒๕๓๗ : ๑๑๒)

๔.๒.๓ บทละคร

บทละครที่ใช้สำหรับแสดงละครชาตรีมักเป็นเรื่องราวที่มีลักษณะชวนตลกขบขัน เพื่อให้เกิดความครึกครื้นและเหมาะสมกับวิธีการแสดง ตลอดจนเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องได้ง่ายและสนุกสนานเพลิดเพลิน ละครชาตรีส่วนใหญ่จึงเลือกเรื่องและจับตอนเฉพาะที่เป็นเพียงตอนสั้นๆหรือหากเลือกตอนที่ยาวก็ไม่ควรซับซ้อนสับสน เน้นบทละครที่มีสามารถแสดงบทบาทในทางตลกขบขันชวนให้ติดตาม ดังนั้นจึงไม่มีบทสรุปตายตัวว่าบทละครเรื่องใดเหมาะสมสำหรับการแสดงละครชาตรีมากที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแสดงบทบาทของตัวละครแต่ละคณะว่าจะสามารถแสดงให้ผู้ชมเพลิดเพลินและประทับใจได้อย่างไร

สำหรับวรรณกรรมที่พบว่านิยมนำมาแสดงละครชาตรีส่วนใหญ่เป็นนิทานจักรๆวงๆ และเรื่องที่ใช้สำหรับเล่นละครนอก นำมาแต่งเสริมใหม่ให้คงเค้าเรื่องเดิม แต่ปรับให้เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินเรื่องของละครชาตรี เช่น เรื่องสุวรรณหงส์ แก้วหน้าม้า นางสิบสองพระรถเมรี พระสุนทรโมหิรา และ ไชยเชษฐ์ เป็นต้น

อมรา กล้าเจริญ (๒๕๓๗ : ๑๑๓) ได้ศึกษาวิจัยละครชาตรีที่แสดง ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บทละครสำหรับแสดงละครชาตรีเหมือนกับบทละครนอก แต่เรื่องที่นิยมเล่น คือ เรื่องนางสิบสองหรือพระรถเมรี เวลาแสดงก็แสดงเป็นตอนๆ ไม่ได้เล่นทั้งเรื่อง บทละครบางเรื่องที่แสดงจะเป็นเรื่องที่เจ้าภาพหาละครแสดงในวันนั้นระบุเรื่องที่ต้องให้เล่น ถ้าเจ้าภาพไม่ระบุเรื่อง ทางคณะหรือหัวหน้าคณะละครก็จะทำการเลือกเรื่องที่แสดงเอง บทละครที่เกี่ยวกับการกลับชาติของพระพุทธเจ้า หรือเรื่องเกี่ยวกับชาดก เช่น เรื่อง

มโนห์รา ไม่นิยมนำมาแสดง เพราะถือว่าเป็นของสูง ทั้งนี้ อมรา กล้าเจริญ (๒๕๓๗ : ๑๑๔) ได้อธิบายเหตุผลประกอบว่า เรื่องมโนห์รานี้มีอยู่ในปัญญาสาตก ชื่อ สุทธชาตก เรื่องอันเกี่ยวกับชาตกนี้ คำว่า ชาตก แปลว่า เรื่องของการเกิด คำเดิมคือ ช (ชน ชาตุ) แล้วเปลี่ยนเป็น ชาต - ชาตก - ชาตก เป็นคำที่ใช้ในทางศาสนาเท่านั้น ชาตกเป็นองค์หนึ่งแห่งการสอนของพระพุทธองค์ พุทธศาสนิกชนนิยมและนับถือว่าเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ข้อนี้จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ละครชาวบ้านจึงไม่นำเอาเรื่องมโนห์รามาแสดง

๔.๒.๔ เครื่องแต่งกาย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวอธิบายถึงการแต่งกายของละครชาตรีแต่เดิมไว้ในหนังสือ ละครพ้องรำ ตำนานเรื่องละครอิเหนา ไว้ว่า “...ละครโนราชาตรีมีแบบเครื่องแต่งตัวแต่อย่างยืนเครื่อง (คือที่ใส่เทริดและสวมเครื่องอาภรณ์กับตัวเป่านั้น) อย่างเดียว ไม่มีแบบอย่างเครื่องแต่งตัวนางจนทุกวันนี้...จึงสันนิษฐานว่า ชั้นเดิมทีเดียว ละครคงแต่งตัวอย่างคนสามัญ เป็นแต่แต่งเครื่องประกอบในเวลาเล่น (ข้อนี้ละครโนราชาตรียังใช้เอาผ้าขาวม้าห่มให้รู้ว่าเป็นหญิงจนทุกวันนี้) ต่อเมื่อมีละครเล่นกันแพร่หลายแล้ว จึงมีผู้คิดประดิษฐ์เครื่องแต่งตัว (อย่างเช่นยืนเครื่องละครโนราชาตรีแต่ง) ขึ้นสำหรับแต่งตัวละครที่จะทำบทเป็นท้าวเป็นพระยา ในละครโรงหนึ่งก็เห็นจะแต่งแต่คนเดียว เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า “ตัวยืนเครื่อง” ความบ่งว่าตัวละครตัวอื่นมิได้แต่งเครื่อง...” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ๒๕๔๖ : ๒๓๓) และ “...เครื่องแต่งตัวอย่างเช่นนายโรงละครชาตรีแต่งคือนุ่งสนับเพลาเชิงกรอมถึงข้อเท้า นุ่งผ้าหยัก รั้งจีบใจไว้ทางหงส์สวมเครื่องอาภรณ์กับตัวเปล่าไม่ใส่เสื้อ และศิรสวมเทริด (ซึ่งยังแต่งอยู่จนทุกวันนี้) เป็นแบบเครื่องต้นแต่งตัวท้าวพระยาแต่ดึกดำบรรพ์เหมือนรูปภาพครั้งกรุงเก่า มีรูปเทวดาที่จำหลักบานซุ้มพระเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์...” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ๒๕๔๖ : ๒๒๔)

มนตรี ตราโมท (อ้างอิงจาก นิยะดา เหล่าสุนทร. ๒๕๔๓ : ๙๘ – ๙๙) กล่าวว่า

“...การแต่งกายของละครชาตรี แต่โบราณไม่สวมเสื้อ เพราะทุกตัวใช้ผู้ชายแสดง ตัวยืนเครื่องซึ่งเป็นตัวที่แต่งกายดีกว่าตัวอื่นก็นุ่งสนับเพลา นุ่งผ้าคาด เขยริบคาด มีห้อย

หน้า ห้อยข้าง สวมสังวาล ทับทรวง กรองคอกับตัวเปล่า บนศีรษะสวมเทริดเท่านั้น มาในสมัยนี้ผู้แสดงเป็นผู้หญิงโดยมาก และการไม่สวมเสื้อก็เป็นที่น่ารังเกียจของชนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเวลาปกติหรือในการงานใดๆ ดังนั้นการแสดงละครชาตรีในสมัยนี้ การแต่งกายจึงใช้แบบสวมเสื้ออนุโลมอย่างละครนอก ส่วนการพาดหน้าในสมัยโบราณใช้ขมิ้นลงพื้น สีหน้าจึงปนเหลืองไม่ใช่ปนแดงอย่างเดี๋ยวนี้...” (มนตรี ตราโมท. อ้างอิงจาก นิยะดา เหล่าสุนทร. ๒๕๔๓ : ๙๘ – ๙๙)

สรุปได้ว่า แต่เดิมเครื่องแต่งกายของละครชาตรีนั้นไม่พิถีพิถันหรือมีรูปแบบพิเศษแต่ประการใด เนื่องจากที่กล่าวมาแล้วว่าละครชาตรีเป็นละครชาวบ้าน เครื่องแต่งกายในยุคแรกคงเป็นแบบง่ายๆที่ชาวบ้านธรรมดาสามัญจะสามารถหามาห่มใส่ได้ ต่อมาเมื่อมีละครรูปแบบใหม่เกิดขึ้น เช่น ละครนอก ละครชาตรีจึงได้พัฒนาเครื่องแต่งกายให้มีความงดงามตามเครื่องแต่งกายละครที่เกิดขึ้นชั้นหลัง อย่างไรก็ตามในช่วงแรกมีเพียงตัวละครตัวเอกที่มีเครื่องแต่งกายงดงามแบบยืนเครื่อง เรียกว่า ตัวยืนเครื่อง เพราะเป็นตัวละครเพียงตัวเดียวของคณะละครที่แต่งกายงดงามอย่างละคร ส่วนตัวละครอื่นยังคงแต่งกายตามแบบธรรมดาสามัญ หรือบางครั้งเปลือยท่อนบน เมื่อภายหลังมีประกาศอนุญาตให้เอกชนสามารถมีตัวละครผู้หญิงได้ จึงเกิดมีตัวละครผู้หญิงในคณะละครชาตรีเกิดขึ้น เป็นเหตุให้ต้องมีการปรับปรุงพัฒนาเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับตัวละคร ดังนั้นเครื่องแต่งกายละครชาตรีในปัจจุบันจึงได้รับอิทธิพลจากละครนอก แต่ไม่ค่อยพิถีพิถันในเรื่องลวดลายหรือความประณีตของเครื่องประดับศีรษะมากนัก ละครชาตรีในบางท้องถิ่นอาจพัฒนาเครื่องแต่งกายไปตามศิลปะการแสดงที่ได้รับความนิยมในท้องถิ่นนั้น เช่น บางแห่งอาจได้รับอิทธิพลจากลิเก ทรงเครื่องอันเป็นศิลปะการแสดงที่ได้รับความนิยมมากมาพัฒนาเครื่องแต่งกายของชาตรีก็เป็นได้

๔.๒.๕ เพลงร้องและดนตรีประกอบการแสดง

วงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครชาตรี เรียกว่า “วงปี่พาทย์ชาตรี” ถือว่าเป็นวงปี่พาทย์เก่าแก่วงหนึ่งซึ่งกำเนิดควบคู่มากับละครชาตรี นิดา มีสุข (๒๕๔๓ : ๓๕) กล่าวว่า “...เหตุที่เรียกว่าปี่พาทย์ชาตรี เนื่องจากในภายหลังละครประเภทอื่นๆ เปลี่ยนไปใช้ปี่พาทย์เครื่องห้ากันหมด คงเหลือแต่ละครชาตรีที่ยังคงใช้ปี่พาทย์ชนิดนี้อยู่

เท่านั้น...” วงปีพาทย์ชาตรีในยุคแรกมีเครื่องดนตรีน้อยชิ้น ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายไปแสดงตามที่ต่างๆ เครื่องดนตรีประกอบวงปีพาทย์ชาตรี ได้แก่ ปี่นอก โทน กลองเล็กหรือกลองตุ๊ก ฆ้อง กรับ (บางที่เรียกว่า แกระ) ฉิ่ง และม้่าฟ่อ นิยะดา เหล่าสุนทร อธิบายว่า ม้่าฟ่อ เป็นเครื่องดนตรีที่พวกละครชาตรีที่แสดงอยู่ในกรุงเทพ ใช้แทนเครื่องดนตรีประเภทฆ้องคู่ บางครั้งก็นำกลองแขกมาใช้บรรเลงด้วย

ในสมัยต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ละครชาตรีเปลี่ยนมาใช้วงปีพาทย์เครื่องห้า ซึ่งประกอบด้วย ปี่ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง เครื่องดนตรีเดิมที่ยังคงอยู่คือทับและกลองชาตรี ส่วนกรับพวงใช้ตอนรำชุดไหว้ครู ในบางท้องถิ่นที่ยังคงนิยมการแสดงละครชาตรีจึงอาจมีชื่อเรียกต่างออกไป เช่น บางพื้นที่เรียกว่า “ละครนับแกระ” ตามเสียงกรับหรือแกระ บางพื้นที่เรียกว่า “ละครเท่งตุ๊ก” ตามเสียงกลองชาตรีหรือกลองตุ๊ก เป็นต้น

เพลงที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีมี ๒ ประเภท คือ เพลงบรรเลงและเพลงร้อง

เพลงบรรเลง ประกอบด้วย เพลงโหมโรง ได้แก่ เพลงซัด เพลงเชิด เป็นต้น ส่วนเพลงลงโรง ใช้เพลงวาประกอบการนั่งเตียงของตัวละคร เพลงประกอบการแสดง ใช้เพลงหน้าพาทย์ธรรมดาเช่นเดียวกับละครนอก เช่น เพลงเสมอประกอบการไปมา เพลงโอดประกอบการร้องไห้ เป็นต้น ส่วนเพลงลาโรง ใช้เพลงกราวรำ

เพลงร้อง ใช้เพลงร้องซึ่งเป็นเพลงที่ใช้เฉพาะละครชาตรีและเพลงที่ใช้ในละครทั่วไป วิธีการร้องแบ่งออกเป็น ๓ แบบ คือ ร้องจังหวะช้า เป็นการร้องเข้ากับปี่หรือโทนตามที่กำหนดไว้ในบทละคร ร้องจังหวะกลาง คือ ร้องรำย ไม่ใช้ปีพาทย์ ใช้เฉพาะลูกคู่รับ เป็นการร้องบรรยายเรื่อง และร้องจังหวะเร็ว ทางชาตรีเรียกว่าร้องลับ คือ ลูกคู่รับเช่นกัน แต่ใช้เฉพาะสำหรับบทกรุ่นเท่านั้น

๔.๓ ลักษณะวิธีการแสดง

การแสดงละครชาตรีน้นก่อนการแสดงจะเริ่มด้วยการทำพิธีบูชาครูเบิกโรงละครชาตรีก่อน อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีมี เทียน ๑ เล่ม รูป ๓ ดอก หมาก ๓ คำ โดยต้องบายพูนไว้ด้านหลังของใบพลูและจีบใบพลูโดยเอาหลังเข้า หมาก ๓ คำนี้ใส่ในโทนทั้งคู่ ๒ คำ ใส่ที่โคนเสากลางหรือใต้เสื่อ ๑ คำ กับเงินค่ากำนัลอีก ๓ สลึง ๑ เฟื้อง เงินกำนัลนี้ เมื่อทำพิธีเสร็จ

แล้วจะต้องแบ่งให้คนเบิกโรง ๑ สิ่ง คนรำชุดหน้าบท ๑ สิ่ง คนแบกซองคลี ๑ สิ่ง และอีก ๑ เพื่อ เป็นส่วนทำบุญอุทิศให้ครูบาอาจารย์

เมื่อทำพิธีบูชาครูเสร็จแล้ว ก็มีการโหมโรงโดยการประโคมปี่พาทย์พอสมควรแก่เวลา หลังจากนั้นจึงทำพิธีไหว้ครู หรือเรียกว่า “กาศครู” หลังจากพิธีไหว้ครูแล้ว ตัวละครตัวหนึ่งซึ่งมักเป็นตัวละครฝ่ายชายหรือตัวนายโรงจะออกมารำชุดหน้าบทตามเพลง ซึ่งในสมัยโบราณถือว่าการรำที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นศิริมงคล ขณะที่รำตัวละครจะต้องว่าคาถาอาคมพร้อมกับเดินเวียนซ้าย เรียกว่า “การชักยันต์” หรือ “ชักใยแมงมุม” จากนั้นจึงดำเนินเรื่องละครที่ได้จัดเตรียมมา เมื่อจบเรื่อง ตัวละครจะต้องออกมารำชุดอีกครั้ง โดยครั้งหลังนี้เป็นการว่าอาคมถอยหลังพร้อมกับเดินเวียนขวา เรียกว่า “การคลายยันต์” เป็นการถอนอาถรรพ์ทั้งปวง

การดำเนินเรื่องของละครชาตรี ผู้แสดงจะต้องร้องเอง รำเอง และเจรจาเอง ในสมัยก่อนละครชาตรีไม่มีการเขียนบทไว้ล่วงหน้า ดังนั้นตัวละครจึงต้องร้องเอง เจาจาเองในทำนองการด้นกลอนสด เป็นการแสดงไหวพริบปฏิภาณของผู้แสดง แม้ต่อมาจะมีการเขียนบทสำหรับแสดง แต่ก็ยังคงรักษารูขี้อยู่ในการแสดงตามเดิม คือ ตัวละครเป็นผู้ร้องเอง และเจรจาเอง โดยมีผู้บอกบททำหน้าที่คอยบอกบทแก่ตัวละครเพื่อป้องกันตัวละครจำบทไม่ได้ และบอกเพลงบรรเลงแกว่งปี่พาทย์ ส่วนผู้แสดงอื่นที่ยังไม่ถึงบทบาทจะทำหน้าที่เป็นลูกคู่รับคำร้องนั้น

การแสดงละครชาตรี เป็นการแสดงที่ดำเนินเรื่องแบบรวบรัด มุ่งเอาความสนุกสนานเป็นสำคัญ การดำเนินเรื่องไม่คำนึงถึงขนบธรรมเนียม พิธีรีตอง หรือการใช้คำราชาศัพท์ แม้ตัวละครจะเป็นท้าวพญามหากษัตริย์ก็ใช้เพียงคำพูดธรรมดาสามัญที่ชาวบ้านสามารถฟังเข้าใจได้โดยง่าย อาจมีการแทรกคำเจรจาประเภทสองแง่สองง่ามติดตลกในบทละครตามที่เห็นสมควร

สุนนมาลย์ นิมเนตพันธ์ กล่าวอธิบายถึงการดำเนินเรื่องของละครชาตรีว่ามี ๒ ลักษณะ คือ

“...แบบละครซ้อนละคร คือ ชัดไหว้ครูแล้วเริ่มด้วยพระสังข์ชนะคลี ท้าวสามลให้สมโภช พระสังข์เสียเมือง แล้วมีมหรสพฉลอง มหรสพอย่างหนึ่งที่นำมาฉลองในงานก็

คือ ละครชาตรี ซึ่งละครชาตรีก็จะดำเนินเรื่องต่อไป จะเป็นเรื่องสังข์ทองหรือเรื่องอะไรก็ได้ ดำเนินเรื่องโดยตรง ชัดให้ใครแล้วดำเนินเรื่องเลย เรียกโรงด้วยตัวพระเอกของเรื่อง เมื่อจบบทร้องตอนแรกก็มีการแนะนำตัว กล่าวท้าวความเนื้อเรื่องอย่างย่อ ทั้งนี้คงเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องติดต่อกัน...” (สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์. ๒๕๓๒ : ๑๒๒)

๖. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี

๖.๑ ประวัติความเป็นมาของละครชาตรีเมืองเพชร

ในวัฒนธรรมไทยมีละครรำนพื้นบ้านที่เก่าแก่มากอยู่ชนิดหนึ่ง เรียกกันเป็น ๒ ชื่อ คือ โนราและชาตรี คนภาคใต้ เรียกกันว่า โนห์รา ส่วนคนภาคกลางเรียกว่า ชาตรี ในระยะแรกการแสดงดังกล่าวคือสิ่งเดียวกัน แต่ต่อมาการแสดงนี้แพร่หลายในท้องถิ่นซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างกันมากทำให้อิทธิพลของวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนอิทธิพลของการแสดงชนิดอื่นเข้ามามีบทบาท ทำให้การแสดงทั้งสองซึ่งมีรายละเอียดต่างกันไปบ้าง แต่ยังคงมีแบบแผนส่วนใหญ่คล้ายกันอย่างไรก็ตาม เชื่อกันว่า ละครโนราชาตรีเป็นต้นแบบของละครชนิดอื่น

การแสดงโนห์ราชาตรียังคงเป็นที่นิยมอยู่มากทางภาคใต้ มีแสดงแทบทุกโอกาส ส่วนละครชาตรีในภาคกลางนั้นความนิยมลดลงมาก แต่ยังหาดูได้เฉพาะในงานแก้บนเป็นส่วนใหญ่ (สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์. ๒๕๓๙ : ๘-๑๓)

ละครชาตรี เริ่มมีชื่อเป็นการแสดงประเภทหนึ่งซึ่งเด่นชัดและแยกออกจากละครนอก ความเข้าใจที่ว่าละครชาตรีกลายเป็นละครนอก อาจเป็นไปได้ในทางหนึ่ง แต่ขณะเดียวกัน ละครชาตรีเดิมน่าจะคงรูปแบบมาจนถึงรัชกาลนี้ อีกประการหนึ่ง ละครชาตรี เช่นที่ว่านี้น่าจะมีการแสดงหากินอยู่ในกรุงเทพ ฯ เพื่อแก้บน ส่วนรูปแบบการแสดงนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ อาจารย์มนตรี ตราโมท และธนิศ อยู่โพธิ์ อธิบายตรงกันว่า เป็นละครผู้ชาย มีตัวนายโรง แต่งยืนเครื่องหนึ่ง ตัวนางหนึ่ง ตัวเบ็ดเตล็ดหนึ่ง มีนักดนตรีอีกจำนวนหนึ่งแสดงเป็นละครเร่คล้ายโนราเมืองนครศรีธรรมราช ละครชาตรีนี้ น่าจะต่างจากละครชาตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมละครนอกกับโนราในรัชกาลที่ ๓ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์ . ๒๕๔๓ : ๖๑)

ละครชาตรีเมืองเพชรมีมากมายหลายโรง แต่พอจะสืบได้ว่าเจ้าของละครชาตรีคณะแรกในเมืองเพชรบุรีก็คือ คุณหลวงอภัย จันท์สุข ซึ่งบัดนี้ได้เสียชีวิตไปแล้ว ขณะที่หลวงอภัย จันท์สุข (นายสุข จันท์สุข) ยังเยาว์วัยสนใจเกี่ยวกับการละครมากจึงได้ติดตามคณะละครต่าง ๆ โดยช่วยขนเครื่องบ้าง และจากการคุกคืบนี้เอง ทำให้เกิดความสนใจในละครมากขึ้น จึงได้เริ่มฝึกหัดในคณะละครเหล่านั้น โดยเป็นตัวประกอบบ้างเป็นเพื่อนพระเอกบ้าง แล้วแต่จะถูกกำหนดบทบาทให้ แต่ไม่ได้อยู่ประจำละครคณะใด เมื่อเจริญวัยเป็นหนุ่มฉกรรจ์จึงได้คิดตั้งคณะละครเป็นของตนเอง โดยมีเพื่อนและญาติเข้าร่วมด้วยและได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้นมาฝึกหัดจัดตั้งเป็นคณะละครขึ้น ในสมัยนั้นยังไม่มี การตั้งชื่อคณะกัน คนส่วนมากจะเรียกตามสถานที่แสดง หรือเรียกตามชื่อหัวหน้าคณะคนทั่วไป เรียกคณะละครคณะนี้ว่า “ ละครนายทองสุข ” หรือ “ ละครนายสุข ” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้สร้างพระนครคีรี บนยอดเขาวังนั้น เมื่อพระองค์เสด็จประทับแรมครั้งใดได้โปรดให้หาละครไปแสดงที่หน้าพระที่นั่ง ละครคณะนายสุขได้มีโอกาสเข้าไปแสดงหน้าพระที่นั่ง และเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นเมื่อเสด็จประพาสเพชรบุรีทุกครั้งจึงโปรดให้ละครคณะนี้เข้าแสดงหน้าพระที่นั่งเป็นประจำจนกระทั่งได้รับตำแหน่งแต่งตั้งเป็น “ หลวงอภัย ” หลวงอภัยได้แต่งงานกับผู้แสดงละครด้วยกันและมีบุตร คือ

๑. นางสาวพรม จันท์สุข

๒. ขุนพิทักษ์ (ไม่ทราบนามจริง)

๓. นายแก้ว จันท์สุข

๔. หม่อมเมือง (เป็นภรรยาคนหนึ่งของเจ้าพระยาสุรพันธ์เจ้าเมืองเพชรบุรี คนที่ ๓)

๕. นายจันท์ นายอินทร์ (ฝาแฝด) จันท์สุข

๖. นางสาวอบ จันท์สุข

๗. นายเพชร จันท์สุข (มหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

บุตรของหลวงอภัยรวมทั้งลูกเขยและลูกสะใภ้ ได้แสดงละครทุกคนนับว่าเป็นเชื้อสายของละครโดยแท้จริง หลวงอภัยได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการละครมาจนสิ้นชีวิตลง ลูกชายคนที่

สอง ชื่อ ขุนพิทักษ์ ได้สืบทอดและดำเนินการต่อมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จมายังเพชรบุรี เพื่อทอดพระเนตรการก่อสร้างพระราชวังรามราชนิเวศน์ หรือวังบ้านปืน ได้ประทับแรมอยู่ที่ พระนครคีรี ก็ทรงโปรดได้จัดหาละครถวาย จึงได้มีโอกาสเข้าแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง และ ทุกครั้งเมื่อเสด็จมาเพชรบุรีละครคณะนี้ได้แสดงถวายเป็นประจำ จนกระทั่งเจ้าของคณะ ได้รับแต่งตั้งให้เป็น “ ขุนพิทักษ์ ” และขุนพิทักษ์ได้ดำเนินงานด้านนี้จนสิ้นอายุขัย ต่อจากนั้น น้องชาย คือ นายแก้ว และน้องสาว คือ หม่อมเมือง ได้ช่วยกันดำเนินงานต่อจนสิ้นชีวิตลง หลังจากนั้นละครคณะนี้ก็แยกออกเป็น ๒ คณะ

๑. คณะละครของนางน้อม เป็นลูกสาวของนายจันทร์

๒. คณะละครของแม่ทองอยู่ เป็นลูกนางอบ และนายพร้อม ทั้งสองแยกคณะกัน ออกมาตั้งคณะเป็นของตนเอง โดยมีพี่น้องและญาติและญาติเป็นตัวละคร ต่อมาคณะละคร ของคุณแม่ทองอยู่ได้ตั้งชื่อคณะว่า “ เทพวิมาน ” จนถึงปัจจุบัน

ในขณะนั้นหม่อมเมืองซึ่งเป็นลูกของหลวงอภัย ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหม่อมในรัชกาลที่ ๔ และเป็นชาวเมืองเพชรโดยกำเนิด คือ เกิดที่ตำบลท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัดเพชรบุรี บ้านของหม่อมเมือง เป็นแหล่งกลางของหมู่บ้านมีหนุ่มสาวมาร่วมเล่น กันอย่างสนุกสนานในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เพลงฉ่อย เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ หม่อมเมือง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเล่น จึงได้รวบรวมเพื่อนฝูงและได้หัดละครขึ้น ต่อมา รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองเพชร ได้ทอดพระเนตร เห็นละครของหม่อมเมือง ก็ทรงสนพระทัยเป็นพิเศษ จึงพระราชทานบริเวณลานกว้างที่แสดง นั้นว่า “ หน้าพระลาน ” ใช้สำหรับละครของหม่อมเมืองแสดงละครเป็นประจำ หม่อมเมืองได้ ปรับปรุงการแสดงให้เป็นละครแบบละครในของชาววังและฝึกหัดอย่างจริงจัง มีลูกศิษย์ มากมาย เช่น

๑. คุณยายมา อยู่แถบวัดมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๒. คุณยายอยู่ อยู่แถบหน้าพระลาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๓. คุณยายควร อยู่ข้างเรือนจำ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๔. คุณยายผิว อยู่ตำบลคลองยาง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๕. คุณยายฉัตร อยู่แถบหน้าพระลาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๖. คุณยายแจ่ม อยู่ตำบลเวียงคอย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

๗. คุณยายพลอย อยู่ตำบลหัวสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

คณะละครเมืองเพชร (สุนันทา สิ้นเพราะ. ๒๕๔๙: สัมภาษณ์.) ปัจจุบันมีหลาย

คณะพอจะรวบรวมได้ดังนี้

๑. คณะเทพนิมมาน

๒. คณะยอดเขาวมาลย์

๓. คณะพรหมสุวรรณ

๔. คณะฉลองศรี

๕. คณะประทีนทิพย์

๖. คณะประสิทธิ์ศิลป์

๗. คณะขวัญเมือง

๘. คณะชูศรีนาฏศิลป์

๙. คณะละม่อมวัยรุ่น

๑๐. คณะชั้นนาคทัศนศิลป์

๑๑. คณะ ส. เทวัญ

๑๒. คณะมณีทิพย์

๑๓. คณะ พ ประสิทธิ์

๑๔. คณะปทุมศิลป์

๑๕. คณะเพชรคารา

๑๖. คณะ ป. เทพนิมศิลป์

๑๗. คณะทองหล่อ

๑๘. คณะบุญยิ่งศิษย์ฉลองศรี

๑๙. คณะถนอมน้อย

๒๐. คณะยอดรักสุนันทา

- ๒๑. คณะสุนันทา
- ๒๒. คณะ ช. บัณฑิตศิลป์
- ๒๓. คณะเพชรรัตน์ นาคศิริ
- ๒๔. คณะปาริชาติ
- ๒๕. คณะเบญจาศิษย์ฉลองศรี
- ๒๖. นาฏยานิยมศิลป์

๖.๒ แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี

ปัญหาการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี (ทิพย์ ปัญญาวัฒน์โชติ. ๒๕๓๓: ๒๔๓) มีดังนี้

- ๑. ขาดการสืบทอด ผู้เป็นต้นแบบปัจจุบันเหลือน้อย บ้างก็ล้มหายตายจากไปก่อนที่จะถ่ายทอด
- ๒. ผู้เป็นต้นแบบ มีฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ ตลอดจนรับผิดชอบครอบครัว
- ๓. ผู้รับการถ่ายทอดมีน้อยมาก เพราะคนรุ่นใหม่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่า
- ๔. วิธีการถ่ายทอดการเล่นพื้นบ้าน ต้องมีการฝึกฝนใช้เวลา ความอดทน ขยันหมั่นเพียรอย่างจริงจัง จึงทำให้คนรุ่นใหม่ท้อถอย
- ๕. หน่วยงานที่สนับสนุนหรือรับผิดชอบบางหน่วยงาน ไม่ซาบซึ้งหรือเข้าใจในการเล่นพื้นบ้านอย่างแท้จริง มักนิยมความสวยงาม ต้องการผู้แสดงที่มีอายุน้อย ๆ วัยรุ่นหน้าตาดีงาม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณค่าของการเล่นพื้นบ้านที่ตนจะได้รับ
- ๖. เวทีการแสดงการเล่นพื้นบ้านไม่มีเป็นกิจลักษณะ
- ๗. งบประมาณสนับสนุนมีเป็นจำนวนน้อยแนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี (ปัญญาวัดโชติ . ๒๕๓๓ : ๒๖๖)

แนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ละครชาตรีจังหวัดเพชรบูรณ์นั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็มีแนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่การเล่นพื้นบ้านจังหวัดเพชรบุรี โดยนำการเล่นพื้นบ้านมาแสดงในงานเทศกาลประจำปีและให้การสนับสนุนงานท้องถิ่นทุกครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี และศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีแนวทางอนุรักษ์และเผยแพร่นี้ คือ ศึกษาค้นคว้าและวิจัยงานด้านวัฒนธรรม อนุรักษ์ ส่งเสริมพัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรม ผูกอบรมวิทยากรและบุคลากรด้านวัฒนธรรม จัดและดำเนินการหอวัฒนธรรม

แนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่การเล่นพื้นบ้านจังหวัดเพชรบุรี คือ เก็บรักษาของเดิมไว้เป็นแม่บท ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เหมือนเดิม และสร้างขึ้นใหม่ ดังนั้นละครชาตรีซึ่งเป็นการเล่นพื้นบ้านของจังหวัดเพชรบุรีจึงมีความสำคัญยิ่งเพราะจะสะท้อนให้สภาพของสังคมชาวจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อให้การแสดงละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรีสืบทอดในด้านการประกอบอาชีพต่อไป หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรช่วยกันอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่การเล่นพื้นบ้านจังหวัดเพชรบุรี แขนงนี้ต่อไป

๓. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โสภา กิมวังตะโก (๒๕๒๗ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบละครชาตรีเมืองเพชรบุรีและละครชาตรีกรมศิลปากร เพื่อต้องการที่จะทำนุบำรุงศิลปะพื้นบ้านของจังหวัดเพชรบุรีมิให้สูญหายและดำรงคงอยู่คู่บ้านคู่เมืองต่อไป โดยเฉพาะละครชาตรีเมืองเพชรบุรีซึ่งนับวันจะสูญหายไปจากความทรงจำ เพราะขาดผู้ดำรงรักษา ผลการวิจัยพบว่าละครชาตรีมีมากมายหลายคณะ แต่ละคณะยังคงแสดงอยู่ในเทศกาลต่าง ๆ และงานกำนันแล้ว แต่วัตถุประสงค์ของผู้หาไปแสดง และได้ศึกษาค้นคว้าและเปรียบเทียบละครชาตรีเมืองเพชรและละครชาตรีกรมศิลปากร ได้ค้นคว้าข้อมูลจากหลายแห่ง คือ การสัมภาษณ์ละครชาตรีคณะต่าง ๆ วิธีการแสดง ดนตรี บทละคร การแต่งกาย และอุปกรณ์เกี่ยวกับการแสดงละครชาตรีของเมืองเพชรและกรมศิลปากร

อมรา กล้าเจริญ (๒๕๓๗ : ๗๕) ได้ทำการศึกษาละครชาตรีที่แสดง ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงละครชาตรีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยอาศัยการสัมภาษณ์ศิลปินผู้อาวุโสและผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่า คณะละครชาตรีที่แสดงอยู่ในปัจจุบันน่าจะเป็นกลุ่มละครที่ได้สืบทอดเชื้อสายละครชาตรีมาจากพวกนครศรีธรรมราช ซึ่งเข้ามาตั้งแต่กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยานิยมใช้ละครชาตรินิยมใช้ละครชาตรีแก้บนและใช้เป็นมหรสพฉลองกันทั่วไป จนกลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของท้องถิ่นการสืบทอดการแสดงละครชาตรีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการสืบทอดการแสดงทางเชื้อสายที่เป็นละครเป็นปี่พาทย์หรือเป็นเครื่องดนตรีพื้น้องบ้านใกล้เคียงที่มีใจรักการแสดง คณะละครที่แสดงอยู่ในปัจจุบันบางคณะสืบทอดการแสดงมาจากคณะละครดั้งเดิม เช่น คณะสร้อยทองหิรัญ คณะอุดมศิลป์กระจ่างโชติ บางคณะแยกจากคณะแยกจากคณะดั้งเดิมเปลี่ยนมาใช้ชื่อคณะใหม่ มีการปรับปรุงรูปแบบการแสดงให้ทันสมัยเป็นที่นิยมแก่ผู้หาละคร

จันทิมา แสงเจริญ (๒๕๓๙ : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องละครชาตรีเมืองเพชรบุรีมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาละครชาตรีเมืองเพชรในด้านประวัติ โครงสร้าง ส่วนประกอบของการแสดงสถานภาพการประกอบอาชีพตั้งแต่ พ . ศ. ๒๕๓๗-๒๕๓๙ ผลการวิจัยพบว่า ละครเมืองเพชรพัฒนามาจากการแสดงพื้นฐาน ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม ต่อมาปรากฏหลักฐานสมัยรัชกาลที่ ๔ รูปแบบ เนื้อหาได้รับอิทธิพลมาจากละครผู้หญิงของหลวงและละครของผู้มีบรรดาศักดิ์จากกรุงเทพฯ และโนรา บุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาละครชาตรีในสมัยแรกคือ หลวงอภัย พลรักษ์ ข้าราชการหัวเมืองและบุตริ โครงสร้างการแสดงประกอบด้วย ส่วนพิธีกรรมและการแสดงละคร ซึ่งมีทั้งภาคเช้า เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. ภาคบ่าย ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. ซึ่งภาคเช้าประกอบด้วย พิธีทำโรง บูชาครู โหมโรง ร้องฉันทะยาลูกเต้าสี่เหลี่ยม รำถวายมือ ประกาศโรง รำซัดชาตรี แล้วแสดงละคร จากนั้นลาเครื่องสังเวยก่อนเที่ยงตรง การสอนกระทำกันในหมู่เครือญาติและผู้สนใจ

วันเพ็ญ ยี่นนาน (๒๕๔๐ : ๓๓-๓๔) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตภูมิภาคตะวันตก เฉพาะกรณี มหรสพพื้นบ้านกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยเน้นศึกษาเฉพาะด้านหนังตะลุง หุ่นกระบอก หนังใหญ่ ลิเก และละครชาตรี การวิจัยครั้งนี้ข้อมูลที่ได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ได้ ๒ ทาง คือ ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้แสดง ผู้เชี่ยวชาญด้านมหรสพทั้ง ๕ สาขา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีภูมิสำเนาอยู่ในภูมิภาคตะวันตก ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับลักษณะตัวละคร วิธีการขั้นตอนการแสดง รวมทั้งความเป็นมาของมหรสพทั้ง ๕ สาขา จากการศึกษาได้สาระสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของมหรสพที่มีต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ๒) แนวทางอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนามหรสพพื้นบ้าน พบว่า ควรจะมีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชน เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้เห็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เช่น มีการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาทุกระดับให้มีสาขาวิชาทั้ง ๕ สาขาวิชา เป็นวิชาบังคับ ส่งเสริมเยาวชนหรือนักเรียนที่ถนัดสนใจมหรสพทั้ง ๕ สาขาให้ได้ศึกษาในระดับสูงขึ้น นำมหรสพเหล่านั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการต่างๆ เช่น งานไหว้ครู งานสงกรานต์ จัดให้มีการประกวดระหว่างนักเรียนในท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันตั้งองค์กรท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์มหรสพพื้นบ้าน เชิดชูยกย่องบุคคลดีเด่นทางมรดกพื้นบ้าน รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหันมาสนใจมหรสพพื้นบ้านอย่างจริงจัง เช่น จัดตั้งกองทุนสวัสดิการส่งเสริมการวิจัยมหรสพพื้นบ้าน จัดมหกรรมมหรสพระดับชาติหรือระดับภูมิภาค จัดกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือศิลปินที่เดือดร้อนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ศิลปินมหรสพพื้นบ้านที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน ควรพยายามดัดแปลง ปรับปรุง พัฒนา วิธีการแสดง การแต่งกาย ผู้แสดงตลอดจนเนื้อเรื่องให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพบ้านเมืองในปัจจุบัน แต่ต้องคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของมหรสพด้านนั้นๆ ศิลปินพื้นบ้านควรสร้างมรดกตกทอดให้กับลูกหลานโดยการถ่ายทอดมหรสพในด้านต่างๆ ให้กับลูกหลาน เพราะความผูกพันโดยสายเลือดและความใกล้ชิดย่อมจะเกิดทักษะได้ง่ายในการฝึกหัด และยังเป็นการอนุรักษ์มหรสพไทยให้อยู่กับชาวไทยตลอดไป

เบญจมาศ คำอุ่น (๒๕๔๙ : บพคัตย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ละครชาตรีในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของเรื่อง ที่นำมาแสดงละครชาตรี และบทบาทของละครชาตรีในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการบันทึกเสียงการแสดงจริงเพื่อนำเรื่องที่ใช้แสดงมาศึกษาในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง มีละครชาตรี 15 คณะเรื่องที่ใช้ในการแสดงนำเค้าเรื่องเดิมมาจากเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ของสำนักพิมพ์ราชบุรินทร์ หรือหนังสือวัดเกาะ โดยนำมาปรับเนื้อหาและภาษาตามบริบททางสังคม ผลการวิเคราะห์แนวคิดของเรื่อง ที่นำมาแสดงละครชาตรีในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง พบว่าแนวคิดของเรื่อง ที่แสดงส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ได้แก่ ความรักระหว่างสามี และภรรยา ความรักของบิดามารดาต่อบุตร ความรักระหว่างเพื่อนกับเพื่อน นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เรื่องค่าของชีวิต อยู่ທີ່จิตใจและการกระทำ และความกตัญญู แนวคิดประการสุดท้ายคือ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องบุญวาสนาและเวรกรรม ความเชื่อเรื่องความฝันและกลางสังขาร ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และความเชื่อเรื่องเทวดาและผู้วิเศษ ผลการวิเคราะห์บทบาทของละครชาตรีในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง พบว่า ละครชาตรีมีบทบาทในพิธีกรรมแก้บนเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้ความบันเทิง บทบาทในการเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรม บทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอด นับได้ว่าละครชาตรีอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย ในการสืบทอดแนวคิดและมรดกพื้นบ้านของไทยให้คงอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้

ภาวิณี อินทวิวัฒน์ (๒๕๕๕ : บพคัตย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษาตำบลทุ่งไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ตลอดจนเพื่อนำเสนอแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัย คือ ประชาชนหมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ จำนวน ๓๐๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น ๐.๘๑ และ แนวทางสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independent และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one – way ANOVA) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้มากที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่และการมีส่วนร่วมในการวางแผนตามลำดับ

๒) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไผ่ ทั้งภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกันตามอายุ เพศ อาชีพ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่บนพื้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ และด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาและธำรงไว้ ตามลำดับ และ

๔) แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ได้แก่ ๑) ควรสร้างความตระหนักและปลูกฝังค่านิยมในเรื่องของการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมกับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ๒) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ และ ๓) ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมให้เป็นที่รู้จักในระดับชาติและระดับสากล

พิชัย สุขวุ่น (๒๕๔๖ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งในอดีตนั้นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเคยมีบทบาทสำคัญต่อชุมชน ครั้นเมื่อแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก การเจริญ ทางด้านการค้าการลงทุนก็เติบโตขึ้นและได้ผลเป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ส่งผล กระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน นโยบายที่มุ่งเน้นกลไก ตลาดเป็นหลักทำให้ประชาชนห่างไกลจากศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะที่เป็นสิ่งไม่มีมูลค่า ทางเศรษฐกิจ จากนั้นเมื่อระบบการปกครองท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตนารมณ์ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นซึ่งตราไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่เปิดโอกาสให้คนใน ท้องถิ่นมีสิทธิที่จะดูแลศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

งานวิจัยเรื่องนี้จึงศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบว่า เมื่อรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชน สามารถดูแลปกป้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นส่วนของภาคประชาชนและ ผู้บริหารท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด และปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมแตกต่างกันตลอดจนค้นหาปัญหาและแนว ทางแก้ไข เพื่อเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานของรัฐและประชาชนในท้องถิ่นต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนใน เขตพื้นที่ที่มีแหล่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ พื้นที่อำเภอไชยา พุนพิน และกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งหมด ๑,๐๘๕ ตัวอย่าง โดยการใช้การเก็บ รวบรวมข้อมูลประกอบกัน ๓ ด้านหลัก คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูล จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเวทีชาวบ้าน สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้ การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นหลัก ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้แบบสัมภาษณ์เชิง ลึกเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ ชุมชน และข้อมูลจากกระบวนการเวทีชาวบ้านจะใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น จากประสบการณ์ของประชาชน

สถิติที่ใช้เพื่อการแปรผลนั้นจะใช้เฉพาะข้อมูลเชิงปริมาณโดยเบื้องต้นจะใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นทำการทดสอบตัวแปรด้วยสถิติการวิเคราะห์แปรผันทางเดียว (One – Way Analysis of Variance) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้กับข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก แล้วทำการวิเคราะห์เสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับต่ำ ทั้งนี้มีเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมเกษตรสู่สังคมทุนนิยม การเปลี่ยนดังกล่าวทำให้โครงสร้างของภาคเกษตรประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาด้านทรัพยากร ความแตกต่างของรายได้ ส่งผลให้คนในภาคชนบทละทิ้งวิถีชีวิตแบบเดิมด้วยความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็ละทิ้งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไปพร้อมๆกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจตามนโยบายของรัฐ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการดูแลปกป้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่หากว่าโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ยังไม่เปลี่ยนแปลง โอกาสที่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะกลับมาสร้างความสมดุลก็เป็นไปได้ยาก

แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐจึงควรร่วมมือกับประชาชนในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงของคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความสมดุลของชุมชน นอกจากนี้รัฐควรจัดงบประมาณในการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ หลังจากที่พัฒนาแต่เพียงโครงสร้างพื้นฐานมาเป็นเวลานาน แม้กระนั้นรัฐควรดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ให้รู้ถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าที่สื่อเป็นเพียงเครื่องมือประชาสัมพันธ์ด้านการค้า รวมทั้งควรแก้ไขปัญหาละเลยรายได้ระหว่างภาคชนบทกับคนเมืองให้แคบเข้า เพื่อแก้ไขปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานและต่อเนื่องไปถึงการตัดตอนทางวัฒนธรรม และสิ่งที่สำคัญคือต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนุรักษ์สืบทอด ทัศนศึกษา ละครชาตรีเมืองเพชร” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งศึกษาเฉพาะละครชาตรีกุ่มยาวลูกกระนาค ซึ่งเป็นคณะละครชาตรีที่เกิดจากการรวมตัวกันของคน ๓ วัยในชุมชน คือ ศิลปินอาวุโส ผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชน ตลอดจนเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ๒ ลักษณะ คือ การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Dept Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นวิธีการหลักในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบกับการศึกษาเชิงปริมาณซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเอกสารและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการสร้างแบบสอบถาม สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางการศึกษา การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย
๒. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
๖. การนำเสนอผลการวิจัย

๑. การกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative perspective) ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนแบบเฉพาะเจาะจงเป็นหลัก และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เป็นส่วนเสริม เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนในด้านต่างๆที่สามารถเป็นปัจจัยส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง

พื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชรใต้ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะสามารถช่วยค้นหาข้อสรุปจากข้อมูลเพื่อนำมาสู่การอธิบายตีความปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความจริงในทุกมิติ และยังให้ความสำคัญต่อข้อมูลทางด้านความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายหรือคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนค่านิยมอุดมการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (purposive Sampling) โดยเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่ ๖ บ้านนาบัว ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

- ๑) เป็นพื้นที่จุดเริ่มการรวมตัวและดำรงอยู่ของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต
- ๒) เป็นพื้นที่ที่ในอดีตเคยมีเจริญรุ่งเรืองของละครชาตรีแบบฉบับตำบลบางแก้ว
- ๓) เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถติดต่อประสานงานและดำเนินการเก็บข้อมูลได้สะดวก

๒. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชรครั้งนี้ กำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งศึกษาเฉพาะละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต ทั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมทั้งภาครัฐและชุมชน

งานวิจัยฉบับนี้แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น ๒ ลักษณะคือ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะ และกระบวนการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชรกับละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต ดังนั้นการกำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาจึงแบ่งแบ่งเป็น ๒ กลุ่มประกอบด้วย

๑) เชิงปริมาณ ได้แก่ ชาวบ้านผู้มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงละครชาตรีที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

๒) เชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มและกลุ่มแกนนำของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลู่กระนาด ศิลปินอาวุโสด้านละครชาตรีที่มีประสบการณ์มากกว่า ๑๕ ปีขึ้นไปเข้าร่วมกลุ่มเยาวชนลู่กระนาด เยาวชนผู้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีจากการร่วมกลุ่มเยาวชนลู่กระนาด ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลด้านศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี

๒.๒ การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) เชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวนทั้งสิ้น ๔,๙๘๐ คน แยกเป็น ชาย ๒,๓๖๖ คน หญิง ๒,๖๑๔ คน จำนวน ๑,๓๔๓ ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เลือกจากหมู่บ้านที่มีความโดดเด่นและมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงละครชาตรีและเป็นพื้นที่ริเริ่มก่อตั้งของกลุ่มเยาวชนลู่กระนาด โดยหมู่บ้านที่ผ่านการพิจารณา คือ หมู่ ๖ บ้านนาบัว ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น ๖๔๘ คน

กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (๑๙๖๓)

$$\text{สูตรคำนวณ } n = \frac{N}{1 + N (e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ระดับ .๐๕ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๒๔๓ คน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ซึ่งอาจมีอัตราการตอบกลับประมาณร้อยละ ๓๐ (สุวิมล ว่องวานิช. ๒๕๕๘ : ๖๓ ; อ้างอิงจาก Wiersma. ๑๙๙๑) ดังนั้นเพื่อเพิ่มความมั่นใจในเรื่องของอัตรา

การตอบกลับและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๓๕๓ ชุด หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม พบว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ๓๐๓ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๙๖

๒) เชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการดำเนินการวิจัย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ดังนี้

๒.๑ ผู้นำกลุ่มและกลุ่มแกนนำของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกระนาด
โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้

- เป็นผู้ริเริ่มหรือเป็นส่วนสำคัญในการร่วมวางแผนและขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกระนาด
- เป็นผู้ปฏิบัติงานและดำเนินงานต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกระนาด
- เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลได้ตลอดช่วงระยะเวลาในการวิจัย

๒.๒ ศิลปินอาวุโสด้านละครชาตรีที่ร่วมกลุ่มเยาวชนลูกระนาด

- เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและปฏิบัติงานด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีที่มีประสบการณ์มากกว่า ๑๕ ปีขึ้นไป
- เป็นผู้ที่ทำการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีให้กับผู้รับถ่ายทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกระนาด
- เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลได้ตลอดช่วงระยะเวลาในการวิจัย

๒.๓ เยาวชนผู้รับถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีจากการร่วมกลุ่มเยาวชนลูกระนาด

- เป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกระนาด

- เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลได้ตลอดช่วงระยะเวลาในการวิจัย

๒.๔ ชาวบ้านผู้มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงละครชาตรี

- เป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
- เป็นผู้ชมหรือผู้สนับสนุนทางใดทางหนึ่งในการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนชนสุภะนาถ
- เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลได้ตลอดช่วงระยะเวลาในการวิจัย

๒.๕ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลด้านศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี

- เป็นผู้อำนวยการหรือตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการประสานงานหรือดูแลเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลได้ตลอดช่วงระยะเวลาในการวิจัย

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire)

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) และแนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าตำรา แนวคิด ทฤษฎี วิทยานิพนธ์ เอกสารอื่นๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลและแนวทางการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำไปเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีกับกลุ่ม

เยาวชนลูกระนาดในพื้นที่หมู่ที่ ๖ ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

แบบสอบถามภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยในพื้นที่ โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

๕ หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ **มากที่สุด**

๔ หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ **มาก**

๓ หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

๒ หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ **น้อย**

๑ หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ **น้อยที่สุด**

ในส่วนของโครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

ตอนที่ ๓ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

๕ หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ในระดับ **มากที่สุด**

๔ หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ในระดับ **มาก**

๓ หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ในระดับ **ปาน**

กลาง

๒ หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ในระดับ **น้อย**

๑ หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ในระดับ **น้อยที่สุด**

โครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

ตอนที่ ๔ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End)

๓.๑.๒ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview)

การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ โดยใช้การสัมภาษณ์รูปแบบต่าง ๆ กัน ดังนี้

๓.๑.๒.๑ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อคำถาม รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้วิจัยกับคนในชุมชน ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์ในลักษณะนี้ตลอดทุกช่วงของการเก็บข้อมูล ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายของผู้ที่จะสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มวัฒนธรรม ศิลปินละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมละครชาตรีกกลุ่มเยาวชนลูกกระนวด และประชาชนในเขตพื้นที่วิจัย

๓.๑.๒.๒ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) คือ การสัมภาษณ์หรือสนทนาโดยมีทิศทาง (Guided conversation) เพื่อให้ได้ประเด็นตามกรอบการวิจัย มีการกำหนดโครงสร้างของคำถามโดยขณะสัมภาษณ์จะไม่เป็นการสอบถามโดยตรง แต่เป็นการสนทนาที่พยายามปรับบรรยากาศให้เป็นกันเองกับผู้ถูกสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์อาจมี

ประเด็นที่หลากหลายกว้างขวางซึ่งผู้สัมภาษณ์จำเป็นต้องควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็นที่ต้องการทราบเท่านั้น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์เป็นการเฉพาะเจาะจงเพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่ดี ลึกซึ้งกว้างขวางเป็นพิเศษ เหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย เรียกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

การสัมภาษณ์จะทำหลังจากที่มีการสำรวจและเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเรียบร้อยแล้ว เพราะจะทำให้รู้ถึงบริบททางสังคม และวัฒนธรรมชุมชนเพียงพอที่จะทำให้ผู้วิจัยสามารถใช้แนวคำถามได้กระชับรัดกุมขึ้น โดยปกติจะไม่ถือว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เรากำลังเก็บข้อมูล แต่ถือว่าเขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกระแสหลัก (Mainstream) ของชุมชน วิธีการแสวงหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาจทำได้โดยให้ชาวบ้านช่วยกันระบุชื่อผู้รู้ในชุมชนและเอาชื่อที่ถูกระบุซ้ำกันบ่อยที่สุดเป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

๑. สภาพทั่วไปของจังหวัดเพชรบุรี
๒. สภาพและสภาพภาพทั่วไปของละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี
๓. สภาพและสภาพภาพทั่วไปของละครชาตรีคณะลูกกระนวดในจังหวัดเพชรบุรี
๔. บทบาทและผลกระทบของกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนวดต่อชุมชนและจังหวัดเพชรบุรี
๕. ผลจากการพัฒนากลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนวดโดยหน่วยงานของรัฐในด้านต่างๆ
๖. ผลจากการพัฒนากลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนวดโดยหน่วยงานชุมชนในด้านต่างๆ
๗. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนวด
๘. บทบาทของคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนวด

๓.๑.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมชุมชน ผู้แทนบุคลากรของวัฒนธรรมจังหวัดที่รับผิดชอบการ

ประสานงานกับเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนของจังหวัดเพชรบุรี ศิลปินละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาบ และประชาชนในเขตพื้นที่วิจัย ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมโดยการจัดกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดสนทนากลุ่มนี้ เพื่อให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วมจากคนชุมชนที่ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแสดงละครชาตรีของละครชาตรีกลุ่มลูกกระนาบ

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นี้ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการวิจัยทางด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยการใช้การสัมภาษณ์กลุ่มในการเก็บข้อมูล โดยการฟังและเรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าประชุม วิธีการเก็บข้อมูลแบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากัน ทำให้เกิดพลวัตของกลุ่ม เพื่อไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจขณะดำเนินการ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง กลุ่มลึก และมีแง่มุมต่างๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่มสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดเวลา การสนทนากลุ่มเริ่มด้วยการแนะนำตัวของผู้ดำเนินการสนทนาและผู้เข้าร่วมการสนทนา หลังจากนั้นผู้ดำเนินการสนทนาทำการชี้แจงจุดมุ่งหมาย การเตรียมคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มจากคำถามทั่วไปจนถึงคำถามเจาะลึก ใช้คำถามง่าย ไม่ลำเอียง ไม่เจาะจง การกำหนดและเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการที่มีภูมิหลังคล้ายกัน การเตรียมสถานที่ที่ประชุมที่มีความเงียบ บทบาทของผู้ดำเนินการ คือ ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่เข้าไปมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นกับสมาชิกอื่น หลังจากได้ข้อมูลแล้วก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยกำหนดความสำคัญ จัดกลุ่มข้อความที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ ต้องระวังการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ไม่ควรระบุความคิดเห็นที่น่าเสนอเป็นความเห็นหรือคำพูดของใคร (กนกวรรณ ชูชีพ. ๒๕๕๓ : ๔๓ อ้างอิงจาก สุวิมล ว่องวาณิช. ๒๕๔๘ : ๑๔๕)

๓.๑.๔ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

นอกจากที่ผู้วิจัยจะได้เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีการการสังเกตที่ทำความคุ้นเคยไประหว่างการเก็บข้อมูล โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ขณะที่ออกเก็บข้อมูล

๑. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ได้แก่ การสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วมทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเป้าหมายและชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล

๒. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ได้แก่ การที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก โดยไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนกระทำอยู่ ได้แก่ การเก็บข้อมูลทางกายภาพของชุมชน เช่น ลักษณะชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชน เป็นต้น

๓.๒ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๑ การสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะผสมระหว่างคำถามปลายปิด (Closed End) และปลายเปิด (Open End) โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามดังนี้

ขั้นที่ ๑ การกำหนดวัตถุประสงค์

การสร้างแบบสอบถามมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชรผ่านกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค สภาพปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร โดยการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลที่ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ขั้นที่ ๒ การนิยามปฏิบัติการสำหรับตัวแปรหลัก

๑) **การมีส่วนร่วมของชุมชน** หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนลุ่มกระนาบ อันเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนใน ๓ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) ดังนี้

- การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย เช่น การเข้าร่วมประชุม หรือการวางแผนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนลุ่มกระนาบ วัดเป็นคะแนนโดยการให้รายงานระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ

- การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีด้วยวิธีการต่างๆ ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ละครชาตรียังคงสืบสานดำรงอยู่ต่อไป วัดเป็นคะแนนโดยการให้รายงานระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ

- การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้หรือถ่ายทอดองค์ความรู้หรือกระบวนการแสดงละครชาตรีทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการปฏิบัติประเพณีติดตนเพื่อเป็นแบบอย่าง วัดเป็นคะแนนโดยการให้รายงานระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ

๒) **สภาพปัญหาในการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนลุ่มกระนาบ** หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการมีส่วนร่วมกับละครชาตรีกลุ่มเยาวชนชนลุ่มกระนาบในการอนุรักษ์ละครชาตรี

หรือ สิ่งที่เคยขัดขวาง หรือภาวะคุกคามใดๆอันส่งผลให้การอนุรักษ์ละครชาตรีไม่เป็นไปตามสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งวัดคะแนนโดยการรายงานสภาพ

๓) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน

ในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค หมายถึง แนวทางในการที่ชุมชนจะใช้เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค วัดเป็นคะแนนโดยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ขั้นที่ ๓ การกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาที่ต้องการวัด

โครงสร้างหลักของเนื้อหาที่ต้องการวัด ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) โดยมีรายละเอียดแสดงค่าน้ำหนักของโครงสร้างเนื้อหาดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ โครงสร้างเนื้อหา น้ำหนัก และจำนวนข้อของระดับการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค

เนื้อหา	น้ำหนักโดยประมาณ (%)	จำนวนข้อ
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)	๓๓.๓๓	๑๐
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative)	๓๓.๓๓	๑๐
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)	๓๓.๓๓	๑๐
รวม	๑๐๐	๓๐

สำหรับโครงสร้างหลักของเนื้อหาในส่วนของสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) โดยมีรายละเอียดแสดงค่าน้ำหนักของโครงสร้างเนื้อหาดังตาราง ๒

ตาราง ๒ โครงสร้างเนื้อหา น้ำหนัก และจำนวนข้อของระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชรร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค

เนื้อหา	น้ำหนักโดยประมาณ (%)	จำนวนข้อ
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)	๓๓.๓๓	๑๐
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative)	๓๓.๓๓	๑๐
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)	๓๓.๓๓	๑๐
รวม	๑๐๐	๓๐

ขั้นที่ ๔ การกำหนดรูปแบบของเครื่องมือ

ผู้วิจัยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) จำนวน ๓๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร มีลักษณะ

เป็นมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) จำนวน ๓๐ ข้อ

ตอนที่ ๔ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกหลานในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) จำนวน ๓ ข้อ

ขั้นที่ ๕ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

สร้างข้อคำถามในแต่ละตอน แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน โดยทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน ประกอบด้วย

- ๑) รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ
- ๒) รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์
- ๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

ขั้นที่ ๖ การนำเครื่องมือไปทดลองใช้

หลังจากผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และปรับเปลี่ยนภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนอย่างน้อย ๓๐ คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่วัดตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายในของเครื่องมือที่วัดตัวแปร (internal consistency reliability) โดยใช้สูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum \sigma^2_i}{\sigma^2_x} \right)$$

เมื่อกำหนดให้ α = ค่าความเชื่อถือได้ของแบบทดสอบทั้งฉบับ

n = จำนวนข้อในแบบสอบถาม

σ^2_i = ความแปรปรวนของแบบทดสอบแต่ละข้อ (Single item Variance)

σ^2_x = ความแปรปรวนของแบบทดสอบแต่ละข้อ (Total test Variance)

โดยผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ ๐.๘๑๑ ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้

๓.๒.๒ แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview)

ข้อคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์แต่ละบุคคลมากกว่า ๑ ครั้ง โดยในครั้งแรกเป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาประมวลประกอบกับวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบว่าต้องการข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นใด จากนั้นจึงสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ในเรื่องรูปแบบ ลักษณะและบทบาทของการรวมตัวของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี และข้อที่ ๓ คือ เพื่อศึกษาละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในด้านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๓.๒.๓ แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ข้อคำถามในการสนทนากลุ่มนั้นได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดประเด็นที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นมาเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ คือ เพื่อศึกษาละครชาตรี

กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชน

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ช่วยเก็บข้อมูล และผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกับชุมชนในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) ทำหนังสือราชการจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แจ้งให้ประชากรที่จะทำการสัมภาษณ์ทราบเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒) กำหนดนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วยเก็บข้อมูล โดยการดำเนินการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการถึงประเด็นการศึกษาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการบันทึกเสียงและจดบันทึก

๓) การค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด

๔) การค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด

๕. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๕.๑ การประมวลข้อมูลเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้มาจะถูกนำมารวบรวมและแยกตามหมวดหมู่ พร้อมทั้งมีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาความหมายต่างๆ ของข้อมูลที่ได้มาทั้งจากการสังเกต การสัมภาษณ์

การรับฟัง การสนทนากลุ่มธรรมชาติ โดยได้ตรวจสอบข้อมูลของแต่ละคนหรือในแต่ละเรื่องว่ามีความสมบูรณ์และมีความละเอียดพอสำหรับการวิเคราะห์แล้วหรือไม่ หากข้อมูลไม่ชัดเจนเพียงพอก็จะมี การตั้งคำถามใหม่ เพื่อหาจุดบกพร่อง และแก้ไข ปรับปรุงข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สำหรับที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะนี้เป็นกระบวนการที่ทำซ้ำกลับไปกลับมาระหว่างการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่เก็บมา

๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

๕.๑.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยทำการประมวลข้อมูลเบื้องต้นและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมด จัดระเบียบและจัดกลุ่มข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลมาตรวจให้คะแนนและลงรหัส (coding) ตรวจสอบความถูกต้องของการลงรหัสและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ประมวลผลด้วยโปรแกรม SPSS for Window ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการใช้สถิติเพื่อการพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑) ลักษณะทั่วไปของประชาชนที่ศึกษา การรับรู้ข่าวสาร การเข้ารับการอบรม ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ความคิดเห็นในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยใช้สถิติอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation = S.D.) ตามความเหมาะสม

๒) การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ซึ่งใช้สถิติในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า ๓ กลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์ผันแปรทางเดียว (One – Way Analysis of Variance) และทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม โดยใช้สถิติ T-test

๕.๑.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Approach Analysis) ซึ่งเป็นการพรรณนาที่มุ่งแสดงให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องและสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีของกลุ่มละครชาตรีคณะภูกระนาต มีการจำแนกตัวแทนกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งหมายถึงผลของความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างรัฐและชุมชน อันจะทำให้มองเห็นภาพของชุมชนอย่างเคลื่อนไหวและเห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสภาวะความเป็นจริงจากหลักการที่กล่าวมาข้างต้น

บทที่ ๔

วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาบ ซึ่งเป็นคณะละครชาตรีที่เกิดจากการรวมตัวกันของคน ๓ วัยในชุมชน คือ ศิลปินอาวุโส ผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชน ตลอดจนเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ๒ ลักษณะ คือ การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Dept Interview) ซึ่งเป็นวิธีการหลักในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบกับการศึกษาเชิงปริมาณซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์จากการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเอกสารและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการสร้างแบบสอบถาม

การนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F – distribution
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean of Squares)
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of freedom)

sig	แทน	ค่าความน่าจะเป็นสำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกหลานในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกหลานในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร

ตอนที่ ๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกหลาน

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๒ ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ ๑ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) และ

ตอนที่ ๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

งานวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร” นี้ พื้นที่ในการศึกษาข้อมูลหลักคือ ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้เนื่องด้วยตำบลบางแก้วเคยเป็นที่ละครชาตรีรุ่งเรือง และพื้นที่รวมตัวเพื่อสร้างกลุ่มเยาวชนลูกหลานด้วยการเชิญชวนนักเรียนเข้าร่วมโครงการซึ่งถือเป็นสมาชิกกลุ่มแรกของกลุ่มเยาวชนลูกหลาน คือโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพื้นที่ที่ตำบลบางแก้วเป็นสำคัญ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว จังหวัดเพชรบุรี พบว่าประชากรตำบลบางแก้วมีจำนวนทั้งสิ้น ๔,๙๘๐ คน แยกเป็น ชาย ๒,๓๖๖ คน หญิง ๒,๖๑๔ คน จำนวน ๑,๓๔๓ ครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นประชากรบ้านนาบัว ๖๔๘ คน ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๓๕๓ ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน ๓๐๓ ชุด คิดเป็น ๘๖.๙๖% โดยผู้วิจัยนำเสนอเป็นตารางและขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงจำนวน (ความถี่) ค่าเปอร์เซ็นต์หรือร้อยละ (Percentage) ได้ดังนี้

ตาราง ๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๖๒	๕๒.๘
หญิง	๑๔๕	๔๗.๒
รวม	๓๐๗	๑๐๐.๐
๒. อายุ		
๑๑ - ๒๐	๑๔๓	๔๖.๖
๒๑ - ๓๐	๓/๓	๒๓.๘
๓๑ - ๔๐	๖๓	๒๑.๘
๔๑ - ๖๐	๒๔	๗.๘
รวม	๓๐๗	๑๐๐.๐
๓. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๔๕	๑๔.๓
มัธยมต้นหรือเทียบเท่า	๓๔	๑๑.๑
มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	๓๙	๑๒.๗
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๑๕๕	๕๐.๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๓๖	๑๑.๗

	รวม	๓๐๓/	๑๐๐.๐
๔. อาชีพ			
นักเรียน/นักศึกษา	๑๔๓		๔๖.๖
เกษตรกรรวม	๓๓/		๑๒.๑
รับจ้าง	๓/๑		๒๓.๑
ค้าขาย	๘		๒.๖
รับราชการ	๓๕		๑๑.๔
รัฐวิสาหกิจ	๕		๑.๖
ธุรกิจส่วนตัว	๘		๒.๖
	รวม	๓๐๓/	๑๐๐.๐

๕ ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.

เพชรบุรี

น้อยกว่า ๕ ปี	๙๔	๓๐.๖
๖ - ๑๐ ปี	๔๑	๑๓.๔
๑๑ - ๒๐ ปี	๑๓๐	๔๒.๓
มากกว่า ๒๐ ปี	๔๒	๑๓.๗
รวม		๓๐๗

จากตาราง ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๐๓/ คน อธิบายได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๘ และเพศหญิง จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖ มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๓/๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘ มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๖๓/ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ และ มีอายุ ๔๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๘ ตามลำดับ

ระดับการศึกษาสูงสุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า จำนวน ๑๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒ ประถมศึกษา จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓ มัธยมปลายหรือเทียบเท่า จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗ สูงกว่า

ปริญญาตรี จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗ และมัธยมต้นหรือเทียบเท่า จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑ตามลำดับ

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖ รับจ้าง จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๑ เกษตรกรรม จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑ รับราชการ จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖ และรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖ ตามลำดับ

ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่ ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๓ อาศัยในพื้นที่น้อยกว่า ๕ ปี จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ อาศัยในพื้นที่มากกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ และ อาศัยในพื้นที่ ๖ - ๑๐ ปี จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต ในการอนุรักษ์สืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร

การอภิปรายผลการวิจัยของลักษณะแบบสอบถามที่เป็นการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เฉลี่ยในการอภิปราย โดยอาศัยสูตรการคำนวณช่วงกว้างของชั้น ดังนี้

เกณฑ์ประเมินผลในแต่ละระดับชั้นใช้สูตรการคำนวณช่วงกว้างของชั้นดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ค่าเฉลี่ย} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ช่วงคะแนน}} \\ &= \frac{๕ - ๑}{๕} \\ &= ๐.๘๐\end{aligned}$$

โดยสรุปเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ - ๕.๐๐	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ - ๔.๒๐	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ - ๓.๔๐	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๘๑ – ๒.๖๐

หมายถึง

มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๘๐

หมายถึง

มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตาราง ๒ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร

การมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.44	0.83	น้อย
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน	2.90	0.46	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	2.69	0.46	ปานกลาง
โดยรวม	2.68	0.42	ปานกลาง

จากตาราง ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร โดยภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน ซึ่งมีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๒.๙๐ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๙ ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งมีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๒.๔๔ ตามลำดับ

ตาราง ๓ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

การมีส่วนร่วมในการวางแผน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
๑. มีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในการอนุรักษ์ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต	๒.๕๒	๑.๓๕	ปานกลาง
๒. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต	๒.๓๒	๑.๓๖	น้อย
๓. มีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการจัด	๒.๑๘	๑.๓๙	น้อย

กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชน

สุภะนาถ

๔. มีส่วนร่วมในการวางแผน/วางกลยุทธ์ในการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ๓.๐๑ ๑.๑๘ ปานกลาง

๕. มีส่วนร่วมในการค้นพบปัญหาและสาเหตุของการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ๒.๓๓ ๑.๔๑ น้อย

๖. มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ๒.๕๘ ๑.๔๐ ปานกลาง

๗. มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อดำเนินงานอนุรักษ์ละครชาตรีกับกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ๒.๔๖ ๑.๓๓/ ปานกลาง

๘. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ๒.๓๒ ๑.๓๓/ น้อย

๙. มีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถเพื่ออนุรักษ์ละครชาตรี ๒.๓๖ ๑.๓๓/ น้อย

๑๐. มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรเพื่อดำเนินการของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถเพื่ออนุรักษ์ละครชาตรี ๒.๓๑ ๑.๓๓ น้อย

โดยรวม

๒.๔๔ ๐.๘๓ ปานกลาง

จากตาราง ๓ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนสุภะนาถในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการวางแผน/วางกลยุทธ์ในการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๓.๐๑ รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๘ ส่วนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนสุภะนาถ ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๒.๑๘ ตามลำดับ

ตาราง ๔ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
๑๑. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๒.๔๒	๑.๓๒	น้อย
๑๒. มีส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหา/กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๒.๕๔	๑.๓๖	ปานกลาง
๑๓. มีส่วนร่วมในการศึกษา/ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีให้กับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร	๒.๖๘	๑.๒๘	ปานกลาง
๑๔. มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเมืองเพชรแก่ผู้ชมโดยผ่านกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต	๒.๓/๙	๑.๓๐	ปานกลาง
๑๕. มีส่วนร่วมในการฝึกหัดละครชาตรีให้แก่สมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการเผยแพร่ต่อไป	๒.๕๕	๑.๒๓	ปานกลาง
๑๖. มีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน / อุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๔.๒๙	๐.๖๕	มากที่สุด
๑๗. มีส่วนร่วมโดยการชมการแสดงละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๔.๑๖	๐.๓๖	มาก
๑๘. มีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต	๑.๘๑	๐.๖๙	ปานกลาง
๑๙. มีส่วนร่วมในการหาพื้นที่ให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาตได้จัดแสดงละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสาน	๑.๕๙	๐.๖๖	น้อย
๒๐. มีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตกับชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๔.๑๕	๐.๓/๑	มาก
โดยรวม	๒.๙๐	๐.๔๖	ปานกลาง

จากตาราง ๔ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูก
 ะนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วม
 ในการอนุรักษ์สืบสาน ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๐ และเมื่อ
 พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน / อุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมของ
 กลุ่มเยาวชนลูกะนาดเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมี
 ค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๔.๒๙ รองลงมาคือ มีส่วนร่วมโดยการชมการแสดงละครชาตรีของ
 กลุ่มเยาวชนลูกะนาดเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยมี
 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ส่วนการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพื
 ่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยกลุ่มเยาวชนลูกะนาด ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
 โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๑.๘๑ ตามลำดับ

ตาราง ๕ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน
 กับกลุ่มเยาวชนลูกะนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร
 ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่

การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
๒๑. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกะนาดในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์สืบสาน ละครชาตรีแก่ชุมชน	๒.๐๓	๐.๓๒	น้อย
๒๒. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกะนาดในการเผยแพร่ ละครชาตรีจัดแสดงในโอกาสต่างๆ	๓.๐๐	๑.๒๓	ปานกลาง
๒๓. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกะนาดในการเชิญชวน คนในครอบครัว/ชุมชนให้สนใจกิจกรรมการอนุรักษ์สืบ สานละครชาตรี	๒.๓๒	๐.๘๐	ปานกลาง
๒๔. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกะนาดในการเชิญชวน ให้คนต่างถิ่นสนใจกิจกรรมการอนุรักษ์สืบสานละคร ชาตรี	๒.๐๖	๐.๓๒	น้อย
๒๕. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกะนาดในการรวบรวม ความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเผยแพร่สู่สาธารณชน	๓.๒๕	๑.๓๔	ปานกลาง

๒๖. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีผ่านช่องทางการสื่อสารทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์	๒.๙๙	๑.๑๓	ปานกลาง
๒๗. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการเผยแพร่กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีให้แก่โรงเรียนในท้องถิ่น	๒.๙๓	๑.๑๕	ปานกลาง
๒๘. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี	๑.๙๓	๐.๘๑	น้อย
๒๙. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการเป็นผู้แสดงละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๒.๙๓	๑.๑๖	ปานกลาง
๓๐. มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสาน	๓.๐๕	๑.๑๕	ปานกลาง
โดยรวม	๒.๖๙	๐.๕๖	ปานกลาง

จากตาราง ๕ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเผยแพร่สู่สาธารณชน ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๓.๒๕ รองลงมาคือ มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๕ ส่วนมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนูกระนาดในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๑.๙๓ ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชน
ลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร

ตาราง ๖ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ปัญหา
ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการวางแผน	๑.๗๗/	๐.๔๐	น้อยที่สุด
ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน	๒.๐๒	๐.๔๘	น้อย
ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	๒.๓๖	๐.๕๙	น้อย
โดยรวม	๒.๐๕	๐.๓๓	น้อย

จากตาราง ๖ ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๒.๓๖ รองลงมาคือ มีปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๒ ส่วนมี ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๑.๗๗/ ตามลำดับ

ตาราง ๗/ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการวางแผน

ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการวางแผน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ปัญหา
๑. ขาดความรู้ความเข้าใจในเชิงอนุรักษ์	๑.๘๑	๐.๖๔	น้อย
๒. ขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน	๑.๓๗/	๐.๕๓	น้อยที่สุด

๓. ไม่ได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน	๒.๑๐	๐.๖๔	น้อย
๔. กลุ่มหรือองค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละครชาตรีในชุมชนไม่มีความเข้มแข็งพอ	๑.๕๓	๐.๕๔	น้อยที่สุด
๕. ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๒.๑๔	๐.๓/๔	น้อย
๖. ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชร	๑.๖๕	๐.๖๒	น้อยที่สุด
๗. ไม่มีเวลาในการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	๑.๖๖	๐.๖๑	น้อยที่สุด
๘. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวให้เกิดการรวมกลุ่ม	๑.๖๖	๐.๖๓	น้อยที่สุด
๙. ชุมชนคิดว่าการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีเป็นเรื่องของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนระดับท้องถิ่นหรือจังหวัด	๒.๐๒	๐.๘๑	น้อย
๑๐. ขาดงบประมาณ/ขาดองค์กรสนับสนุนในการดำเนินการจัดให้มีการประชุมเพื่อวางแผน	๑.๓/๐	๐.๖๙	น้อยที่สุด
โดยรวม	๑.๓๗/๓	๐.๔๐	น้อยที่สุด

จากตาราง ๓ ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๓๗/๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๒.๑๔ รองลงมาคือ ไม่ได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๑๐ ส่วนขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๑.๓๗ ตามลำดับ

ตาราง ๘ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน

ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
๑๑. ขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ละครชาตรีให้คงอยู่สืบต่อไป	๑.๖๑	๐.๓๖	น้อยที่สุด
๑๒. ขาดความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของละครชาตรี	๑.๓๘	๐.๖๔	น้อยที่สุด
๑๓. ขาดโอกาสในการจัดกิจกรรม/การแสดงละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสาน	๒.๐๓	๐.๓๑	น้อย
๑๔. ชุมชนคิดว่าการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีอาจทำให้เสียโอกาสในการปฏิบัติภารกิจประจำ/การทำงานประจำ	๑.๕๘	๐.๖๑	น้อยที่สุด
๑๕. ชุมชนคิดว่าการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเป็นการเสียโอกาสในการสร้างรายได้	๒.๓๐	๐.๙๕	น้อย
๑๖. ชุมชนเห็นว่าละครชาตรีไม่มีความทันสมัยและความนิยมในปัจจุบัน	๒.๕๐	๑.๐๔	น้อย
๑๗. ขาดแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี	๑.๖๘	๐.๓๔	น้อยที่สุด
๑๘. ขาดแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี	๒.๔๑	๐.๙๓	น้อย
๑๙. ขาดการเข้าใจ เข้าถึง และเชื่อมโยงกับชุมชนเพื่อการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของชุมชน	๒.๓๕	๐.๙๓	น้อย
๒๐. ขาดความรู้ในเรื่องการหาแหล่งงบประมาณเพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี	๑.๙๕	๐.๖๐	น้อย
โดยรวม	๒.๐๒	๐.๔๘	น้อย

จากตาราง ๘ ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเห็นว่าละครชาตรีไม่มีความทันสมัยและความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๒.๕๐ รองลงมาคือ ขาดการเข้าใจ เข้าถึง และเชื่อมโยงกับชุมชนเพื่อการทำกิจกรรมที่

สอดคล้องกับความสนใจของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๕ ส่วนชุมชนคิดว่าการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีอาจทำให้เสียโอกาสในการปฏิบัติการกิจประจำ/การทำงานประจำ ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๑.๕๘ ตามลำดับ

ตาราง ๙ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่

สภาพปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
๒๑. ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	๑.๖๕	๐.๖๕	น้อยที่สุด
๒๒. ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา/ความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีอย่างลึกซึ้ง	๑.๖๕	๐.๓๗๐	น้อยที่สุด
๒๓. ขาดการสร้างเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่นเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/การแสดง	๑.๖๕	๐.๖๖	น้อยที่สุด
๒๔. ไม่ได้ได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	๑.๘๓	๐.๓๗๒	น้อย
๒๕. ขาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	๒.๖๘	๑.๐๘	ปานกลาง
๒๖. ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนในท้องถิ่น	๒.๕๕	๐.๙๖	ปานกลาง
๒๗. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการรณรงค์ให้เกิดการเผยแพร่	๓.๐๘	๐.๙๙	ปานกลาง
๒๘. ขาดโอกาสในการจัดกิจกรรม/การแสดงละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสานเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จัก	๓.๐๕	๑.๐๕	ปานกลาง
๒๙. ขาดแรงบันดาลใจในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม	๒.๙๘	๐.๙๙	ปานกลาง
๓๐. ขาดทักษะและเทคนิคในการสื่อสาร เช่น ด้านภาษา ความกล้าแสดงออก เป็นต้น	๒.๔๑	๐.๙๓	ปานกลาง
โดยรวม	๒.๓๖	๐.๕๙	ปานกลาง

จากตาราง ๙ ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ซึ่งมี ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๖ และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ขาดผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการรณรงค์ให้เกิดการ เผยแพร่ ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ ๓.๐๘ รองลงมาคือ ขาดโอกาสในการจัดกิจกรรม/การแสดงละครชาตรีเพื่อการ อนุรักษ์สืบสานเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๔ ส่วนการขาดความรู้ความ เข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์, ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา/ความรู้เกี่ยวกับ ละครชาตรีอย่างลึกซึ้งและขาดการสร้างเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่นเพื่อการประชาสัมพันธ์ กิจกรรม/การแสดง ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ ๑.๖๕ ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาด

๑. เพศที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่ม เยาวชนลูกระนาดแตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๐ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูก กระจ่างจำแนกตามเพศ

เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	๒.๓๗๐	๐.๔๑	.๙๖๙	.๓๓๔
หญิง	๒.๖๕	๐.๔๓		

ตารางที่ ๑๐ ผลการศึกษาจากการใช้สถิติ T-Test พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีส่วนร่วม ของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาดไม่แตกต่างกัน ซึ่งมากกว่า นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (Sig.= ๐.๓๓๔) หมายความว่า เพศที่แตกต่างกันการมีส่วน ร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาดไม่แตกต่างกัน

๒. อายุที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่ม
เยาวชนลูกกระนาคแตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๑ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูก
กระนาคจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D	F	Sig
๑๑ – ๒๐	๑๔๓	๒๖.๖๕	๐.๔๓	.๔๘๐	๐.๐๐๓/**
๒๑ – ๓๐	๓/๓	๒๖.๓/๐	๐.๔๑		
๓๑ – ๔๐	๖๓/	๒๖.๓/๑	๐.๔๐		
๔๑ – ๖๐	๒๔	๒๖.๖๓	๐.๓๙		
รวม	๓๐๓/	๒๖.๖๘	๐.๔๒		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๑๑ ผลการศึกษาจากการใช้สถิติ One-Way ANOVA พบว่า อายุที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคแตกต่างกัน ซึ่งน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (Sig.= ๐.๐๐๓) หมายความว่า อายุที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคมากที่สุด (=๒๖.๓/๐) รองลงมา คือ ๓๑ – ๔๐ ปี (=๒๖.๓/๑) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑ – ๖๐ ปี มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคน้อยที่สุด (=๒๖.๖๓) ตามลำดับ

๓. ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาตแตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาตจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D	F	Sig
ประถมศึกษา	๔๔	๒.๗/๑	๐.๔๔	.๘๗๖	๐.๐๔๘*
มัธยมต้นหรือเทียบเท่า	๓๔	๒.๗/๐	๐.๔๐		
มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	๓๙	๒.๗/๖	๐.๔๓		
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	๑๕๔	๒.๖๔	๐.๔๐		
สูงกว่าปริญญาตรี	๓๖	๒.๖๘	๐.๔๕	๐.๔๑๒	
รวม	๓๐๗	๒.๖๘	๐.๔๑๒		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๑๒ ผลการศึกษาจากการใช้สถิติ One-Way ANOVA พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาตแตกต่างกัน ซึ่งน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (Sig.= ๐.๐๐๗) หมายความว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาตแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษา มัธยมปลายหรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาตมากที่สุด (=๒.๗๖) รองลงมา คือ ประถมศึกษา (=๒.๗/๑) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาตน้อยที่สุด (=๒.๖๔) ตามลำดับ

๔. อาชีพปัจจุบันที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดแตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๓ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดจำแนกตามอาชีพปัจจุบัน

อาชีพปัจจุบัน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D	F	Sig
นักเรียน/นักศึกษา	๑๔๓	๒๒.๖๕	๐.๔๓	.๕๖๙	๐.๙๕๕
เกษตรกรรวม	๓๓/	๒๒.๓/๓	๐.๓๖		
รับจ้าง	๓/๑	๒๒.๓/๒	๐.๔๐		
ค้าขาย	๘	๒๒.๘๐	๐.๕๐		
รับราชการ	๓๕	๒๒.๖๓	๐.๔๐		
รัฐวิสาหกิจ	๕	๒๒.๕๓	๐.๕๘		
ธุรกิจส่วนตัว	๘	๒๒.๖๔	๐.๕๐		
รวม	๓๐๓/	๒๒.๖๘	๐.๔๒		

ตารางที่ ๑๓ ผลการศึกษาจากการใช้สถิติ One-Way ANOVA พบว่า อาชีพปัจจุบันที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดไม่แตกต่างกัน ซึ่งมากกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (Sig.= ๐.๙๕๕) หมายความว่า อาชีพปัจจุบันที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดไม่แตกต่างกัน

๕. ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ. เพชรบุรีที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดแตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๔ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาชนลูก
 กระจานำแนกตามระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม
 จ.เพชรบุรี

ระยะเวลาของการ อาศัย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D	F	Sig
น้อยกว่า ๕ ปี	๙๔	๒.๓/๒	๐.๔๑	๑.๑๖๒	๐.๐๓๒*
๖ - ๑๐ ปี	๔๑	๒.๓/๑	๐.๔๖		
๑๑ - ๒๐ ปี	๑๓๐	๒.๖๓	๐.๔๒		
มากกว่า ๒๐ ปี	๔๒	๒.๓/๐	๐.๓๙		
รวม	๓๐๗	๒.๖๘	๐.๔๒		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๑๔ ผลการศึกษาจากการใช้สถิติ One-Way ANOVA พบว่า ระยะเวลาของ
 การอาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรีที่แตกต่างกันการมี
 ส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาชนลูกกระจานำแตกต่างกัน ซึ่งน้อย
 กว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (Sig.= ๐.๐๓๒) หมายความว่า ระยะเวลาของการอาศัย
 ในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรีที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมของ
 ชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาชนลูกกระจานำแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณา
 เป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยเป็นเวลาน้อยกว่า ๕ ปี มีส่วนร่วมของชุมชนในการ
 อนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาชนลูกกระจานำมากที่สุด (=๒.๓/๒) รองลงมา คือ ๖ - ๑๐
 ปี (=๒.๓/๑) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยเป็นเวลา ๑๑ - ๒๐ ปีมีส่วนร่วมของชุมชนในการ
 อนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาชนลูกกระจานำน้อยที่สุด (=๒.๖๓) ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตอนที่ ๑ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนต่อการอนุรักษ์สื
 สานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี ละครชาตรีกลุ่ม

เยาวชนลูกกระนาค โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เป็นหลัก ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) โดยแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

- ๑) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกในประเด็นคำถามการวิจัย โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ละคนจนได้ข้อมูลคำตอบที่ครบถ้วน แล้วจึงสัมภาษณ์คนอื่นต่อไป การสัมภาษณ์แบบนี้ผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์จะมีความเป็นอิสระและเป็นส่วนตัวมาก
- ๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์และสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่ม อาจเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กก็ได้ ผู้สัมภาษณ์ตั้งประเด็นคำถามเดียวกันให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคน แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางในประเด็นที่เราตั้งคำถาม จากนั้นผู้วิจัยพยายามหาข้อสรุปการสนทนากลุ่ม

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำเสนอจำแนกประเด็นตามกรอบของการวิจัยดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค

๑.๑ ประวัติความเป็นมา

กลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาค ก่อกำเนิดขึ้นจากความมุ่งมั่นของนายอภิเชษฐ์ เทพศิริ หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า “ครูน้อย” ด้วยหัวใจที่ต้องการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านอันมีคุณค่าของจังหวัดเพชรบุรี ชื่อ “ครูน้อย” นี้มีได้มาจากการที่นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ประกอบอาชีพครูแต่อย่างใด หากเกิดจากความพยายามที่จะการเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชนอำเภอบ้านแหลมและอำเภอมืองได้รู้จักศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างละครชาตรีให้มากขึ้น จึงมีการจัดตั้งกลุ่มละครชาตรีตามอัธยาศัยขึ้น โดยมีนายอภิเชษฐ์ เทพศิริเป็นบุคคลสำคัญในการก่อตั้งและขับเคลื่อน ด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนหลายฝ่ายซึ่งช่วงแรกเกิดจากการรวบรวมสมาชิกที่มีความสนิทชิดเชื้อ

และด้วยเหตุที่นายอภิเชษฐ์ เทพศิริมีความสนใจฝึกหัดเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงได้เรียนเชิญและรวบรวม “ละครละครชาตรี” มาร่วมโครงการก่อตั้งคณะละครชาตรีชุมชน “ลูกระนาด” ขึ้น เกิดการถ่ายทอดความรู้ด้านละครชาตรีให้แก่เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ด้วยเหตุนี้จึงพากันเรียกนายอภิเชษฐ์ เทพศิริว่า “ครูน้อย”

นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ มีความคิดริเริ่มที่จะรวมตัวคนในชุมชนเพื่อก่อตั้งกลุ่มละครชาตรีคณะลูกระนาดขึ้นเมื่อราวปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเริ่มแรกได้ปรึกษากับคนในครอบครัวและกลุ่มเพื่อนสนิท ด้วยความเห็นที่ตรงกันในเรื่องของการมีหัวใจรักและห่วงแหนศิลปะการแสดงละครชาตรีอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาวจังหวัดเพชรบุรี นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ เล่าว่า

“...ผมเป็นคนเพชรบุรีโดยกำเนิด เห็นละครชาตรีมาตั้งแต่เด็กและสนใจศิลปวัฒนธรรม สมัยเป็นเด็กผมเคยเห็นคณะละครชาตรีอยู่บ้านนะ ผมเป็นคนบ้านบางแก้วและได้ค้นคว้าศึกษาจนรู้ว่า ละครชาตรีเป็นของบ้านเรา (บ้านบางแก้ว) รู้สึกภูมิใจมากที่ต้นกำเนิดของนาฏศิลป์หนึ่งอย่างที่สวยงามอยู่ที่บ้านเรา...จุดเริ่มต้นที่คิดอยากรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อสืบสานละครชาตรีมาจากการที่ครั้งหนึ่ง ผมเคยถามเด็กๆ แถวบ้านนี้แหละเกี่ยวกับละครชาตรี เด็กๆนี่เริ่มไม่รู้จักแล้วนะ บางคนอาจเคยได้ยินแต่ไม่รู้อะไรมาก บางคนไม่รู้จักเลย ผมรู้สึกอะไรบางอย่างว่า ถ้าเราไม่ทำอะไรเลยสักวันเด็กเมืองเพชรหรือคนเมืองเพชรอาจไม่รู้จักละครชาตรี หรืออาจห่างเหินกับศิลปะการแสดงนี้ แล้วในที่สุดศิลปะพื้นบ้านนี้ก็อาจสูญหายไป มันเกิดจากความกังวลและห่วงใยในละครชาตรี นั่นคือจุดเริ่ม...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

เมื่อเกิดความคิดดังกล่าว นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ จึงปรึกษากับในครอบครัว โดยมีพี่สาวคือ นางสาวกรองเชิง เทพศิริ เป็นผู้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจสำคัญในการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมครั้งนี้ รวมทั้งกลุ่มเพื่อนที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาร่วมตัวกันทำงานอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีอย่างจริงจัง จนเกิดกลุ่มอาสาสมัครลูกระนาดขึ้น

“...กลุ่มลูกระนาดเริ่มต้นจากความใฝ่ฝันของเด็กหนุ่มวัย ๒๔ ปี ชื่อว่า “น้อย” หรือ อภิเชษฐ์ เทพศิริ ซึ่งเป็นลูกเกิดของชาวบางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ผู้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยความใฝ่ฝันที่จะเห็นชุมชนของตนเองเป็นชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ “น้อย” จึงชวนเด็กๆ ในชุมชนให้เกิดสำนึกรักชุมชนและภาคภูมิใจในท้องถิ่นตัวเอง โดยพยายามพลิกฟื้นสื่อพื้นบ้าน อันทรงคุณค่าอย่าง “ละครชาตรี” ละครร้อง ละครรำพื้นบ้านที่เก่าแก่ของเมืองเพชร ให้กลับมามีความสำคัญของชุมชน เด็กๆ ในชุมชนรู้จักละครชาตรีเหมือนกับรู้จักดาราดังๆ รวมทั้งให้เด็กๆ กลุ่มลูกระนาดมีพื้นที่และกิจกรรมสร้างสรรค์ในทุกๆ วันหลังเลิกเรียน...” (โครงการ “พื้นที่นี้...ดีจัง กำลังสอง”. ๒๕๕๗ : ออนไลน์)

จากจุดเริ่มที่มีความคิดเพียงแค่ต้องการให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักละครพื้นบ้านอย่างละครชาตรีอันขึ้นชื่อของจังหวัดเพชรบุรี นำไปสู่การรวบรวมสมาชิกในชุมชนตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งถึงวัยอาวุโส โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันคือการขับเคลื่อนภารกิจอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน “ละครชาตรีเมืองเพชร” มีการตั้งกลุ่มเยาวชน “ลูกระนาด” ขึ้น ซึ่งชื่อของกลุ่มอาสาสมัครหรือละครชาตรีคณะ “ลูกระนาด” นี้เป็นชื่อที่เกิดจากการระดมความคิดร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีความหมายถึง การรวมตัวกันของคนรุ่นลูกหลานหลายคนในชุมชนเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเปรียบเหมือนลูกระนาดที่เรียงตัวกันเป็นพื้นเพื่อบรรเลงท่วงทำนองแห่งวัฒนธรรมไทย

“...คำว่าลูกระนาด ตั้งขึ้นโดยพวกเราในกลุ่มช่วยกันคิด มันมีความหมายที่มองได้หลายอย่าง คือมีความหมายทั้งคำว่า ลูก ซึ่งในที่นี้ก็เหมือนกับเยาวชนทุกคนคือลูกที่พร้อมได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมจากพ่อครูแม่ครู ส่วนระนาดก็เหมือนเป็นตัวแทนวัฒนธรรม พวกเราคือระนาดผีน้อยที่พร้อมจะสืบสานวัฒนธรรมอันงดงาม เหมือนระนาดที่ส่งเสียงบรรเลงไพเราะ นอกจากนี้เรามองว่าผีนะนาดเกิดจากการเรียงตัวของแผ่นไม้มาร้อยเรียงกันเป็นผืนจึงจะสามารถรวมกันเกิดเป็นเสียงที่ไพเราะเหมือนพวกเราที่เกิดจากการรวมตัวกันมาร้อยเรียงกันด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ให้เกิดความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม เราอาจจะมาจากต่างที่กันแต่เราก็มารวมตัวกันเป็นระนาดผีน้อยเดียวกัน เพื่อให้เกิดพลังเสียงแห่งศิลปวัฒนธรรมที่ไพเราะงดงามต่อไป...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิรี, ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

เด็กและเยาวชนรุ่นแรกที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนประมาณ ๕๐ คน มาด้วยใจรักที่จะสืบสานศิลปะการแสดงละครชาตรี ผูกพันกันในช่วงเย็นทุกวันหลังเลิกเรียน บางคนเข้าร่วมโครงการโดยที่ครอบครัวสนับสนุน บางคนครอบครัวไม่สนับสนุนแต่ก็ไม่ห้ามปรามเพราะเห็นว่าเป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ขณะที่เยาวชนบางคนนั้นครอบครัวไม่สนับสนุนเนื่องด้วยเห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวอาจทำให้เสียเวลาในการทบทวนการเรียนหรือช่วยครอบครัวประกอบอาชีพ จากการสัมภาษณ์ กรองเชิง เทพศิรี พี่สาวของอภิเชษฐ์ เทพศิรี ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมของน้องชายมาโดยตลอดเล่าว่า

“...เด็กที่มาร่วมกิจกรรมทุกคนมาด้วยความสมัครใจ ส่วนมากมากันตั้งแต่ตัวเล็กๆ บางคนรำไม่เป็นเลย ไม่มีพื้นฐานเลย เรามาฝึกหัดให้ตั้งแต่พื้นฐานจนกระทั่งรำได้ แต่บางคนก็ไม่ได้เรียนต่อเนื่อง เพราะบางทีครอบครัวไม่ค่อยสนับสนุน เห็นว่าเอาเวลาไปทำอย่างอื่นดีกว่า แต่เด็กบางคนก็รักทางนี้ ก็อยู่เรียนกันต่อจนเป็นกำลังสำคัญของกลุ่มได้ ก็จะมาช่วยฝึกหัดรุ่นน้องหรือเยาวชนรุ่นใหม่ต่อ...” (กรองเชิง เทพศิริ, ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

แม้จะมีอุปสรรคด้านผู้ปกครองของเยาวชนอยู่บ้างในการอนุญาตให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มละครชาตรีคณะภูกระนาต แต่นายอภิเชษฐ์ เทพศิริได้ใช้วิธีเข้าถึงและทำความเข้าใจกับครอบครัวถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จนในที่สุดก็ได้รับการยอมรับจากครอบครัวของเด็กๆ เหล่านั้น ทั้งนี้ในช่วงเริ่มต้นของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนภูกระนาตนี้ นายอภิเชษฐ์ เทพศิริและสมาชิกกลุ่มที่ขณะนั้นเรียกตัวเองว่ากลุ่มอาสาสมัครภูกระนาตได้ประชาสัมพันธ์โครงการให้คนในชุมชนตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลมรับทราบ อีกทั้งได้ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานในพื้นที่ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ในการช่วยประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการ แต่การรวบรวมสมาชิกในครั้งนั้นไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร

“...มีการประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะโครงการนี้ความตั้งใจคือทำเพื่อชุมชน ดังนั้นต้องสร้างความเข้าใจให้ชุมชนและให้ชุมชนมีส่วนร่วม จึงขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบตำบลบางแก้ว คือ อบต.บางแก้ว ขอความร่วมมือให้ส่งเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมโครงการ แต่อาจจะเพราะว่าเราคือองค์กรที่ทำกันโดยเด็กในชุมชน อาจยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้มากพอ ทำให้ในระยะแรกได้รับความร่วมมือไม่มากเท่าที่ควร สุดท้ายเรากลับมาคุยกันว่าที่ไหนที่มีเด็กที่นั่นน่าจะเป็นเป้าหมายการทำงานของเรา นั่นก็คือโรงเรียน เราก็เริ่มเข้าทางโรงเรียน โดยเริ่มจากโรงเรียนที่ใกล้ตัวเรา ในชุมชนของเรา และเป็นโรงเรียนที่เราเรียนจบมาคือโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา และคิดว่าจากนี้เราคงต้องใช้เวลาในการพิสูจน์...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ, ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

จากนั้นจึงได้เข้าหารือกับผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา ซึ่งในสมัยนั้นคือผู้อำนวยการสมจิตร์ กลิ่นน้อย เมื่อผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาได้รับฟังวัตถุประสงค์และความสำคัญของโครงการ ประกอบกับเห็นว่านายอภิเชษฐ์ เทพศิริเป็นศิษย์เก่าของทางโรงเรียนจึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยให้นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ และกลุ่ม

อาสาสมัครลูกกระนาตเข้าไปแนะนำกิจกรรมให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาในชั่วโมงเรียน และอนุญาตให้ใช้พื้นที่ห้องกิจกรรมของโรงเรียนเป็นสถานที่ทำกิจกรรมหลังเลิกเรียน เมื่อมีสถานที่ทำกิจกรรมในโรงเรียนและได้ประชาสัมพันธ์ให้เด็กนักเรียนทราบอย่างทั่วถึง ทำให้มีเด็กนักเรียนสนใจสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมากตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ – ๖ แต่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ – ๔ ซึ่งการรวบรวมสมาชิกในครั้งนี้ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

“...หลังจากที่เราได้เข้าไปแนะนำกิจกรรมในห้องเรียน ก็มีเด็กนักเรียนประมาณ ๔๐-๕๐ คนซึ่งเป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาเป็นส่วนใหญ่ หลายระดับชั้นและมีมาจากหมู่บ้านอื่นหลายหมู่บ้านใกล้ๆ ละแวกนี้มาเข้าร่วมด้วย เริ่มจากมาเล่ามาแนะนำกิจกรรมในห้องเรียน แล้วเด็กก็มาสมัครเยอะมาก ตั้งแต่ ป.๑ – ป.๖ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ ๒ คือ ป. ๓ – ๔ เยอะที่สุด แล้วก็มีเด็กไปบอกต่อกันไปชวนกันมา พอรวบรวมได้เราก็กเริ่ม โดยจะทำการฝึกซ้อมเรียนรู้ละครชาตรีในทุกเย็นหลังเลิกเรียน...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

ผู้อำนวยการสมจิตร์ กลิ่นน้อยคาดหวังว่า โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาจะเป็นชมรมละครชาตรีที่ปมเพาะกลุ่มเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์และสืบสานละครชาตรีให้กับจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

เมื่อแรกก่อตั้งกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาต เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีสมาชิกในกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตประมาณ ๖๐ คน ประกอบด้วย พ่อครูแม่ครูละครชาตรีที่มีประสบการณ์ด้านละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี กลุ่มคนวัยทำงานที่ประกอบอาชีพหลักด้านอื่นแต่มีหัวใจรักและห่วงใยในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีใจรักทางด้านนาฏศิลป์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนนี้ถือเป็นสมาชิกที่มีจำนวนมากที่สุดของกลุ่มลูกกระนาต

การเรียนรู้ ถ่ายทอด และฝึกหัดละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตนั้น มิใช่เพียงแค่การรวบรวมเยาวชนแล้วเริ่มฝึกหัดท่ารำ เพลงร้อง และตอบทเป็นเรื่องราวดังที่คณะละครชาตรีอื่นนิยมปฏิบัติ หากแต่เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนซึมซับ “วิถีแห่งละครชาตรี” ด้วยตนเองจนเกิดความรักที่จะเรียนรู้และสืบทอดต่อไป การปลูกฝังให้ซึมซับเช่นนี้ย่อมอยู่ในจิตใจและความรู้สึกของเยาวชนได้มั่นคงยาวนานกว่าการพร่ำสอนให้จดจำหรือการยึดเยียดความรู้ ซึ่ง

วิธีการดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนเกิดสำนึกรักชุมชนและภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเองด้วยการพยายามพลิกฟื้นสื่อพื้นบ้านของจังหวัดเพชรบุรีอย่าง "ละครชาตรี" ที่หายไปนาน ๒๐ กว่าปี “เมื่อรวบรวมเด็กและเยาวชนได้แล้ว เราก็เริ่มทำกิจกรรมตามรอยละครชาตรี คือเราจะไม่มานั่งเล่าให้เค้าฟังว่าละครมีกำเนิดยังไง มีลักษณะอย่างไร แต่เราพาเค้าไปค้นหาตามรอยละครชาตรีด้วยกัน เรียนรู้ไปพร้อมกันที่จักรยานกันไปตามหมู่บ้านละครชาตรี อันนี้เป็นรุ่นแรก เราารู้สึกว่าการลงพื้นที่เช่นนี้ทำให้เราได้เห็นวิถีเห็นชุมชน เมื่อเราจะทำละครชาตรีเพื่อชุมชน เราก็จำเป็นต้องรู้จักชุมชน “ย่านชุมชน คนสามนา สื่อพื้นบ้านละครชาตรีบางแก้วหรยา” ซึ่งตอนนั้นก็ใช้ชื่อละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกหลานแล้ว โครงการนี้มีการตอบรับดี คนในชุมชนเริ่มรู้จัก คนนอกชุมชนเริ่มรู้จัก มีสื่อสำนักต่างๆมาขอถ่ายทำตอนเราอ้าเก็บข้อมูลซึ่งเราถือว่านั่นเป็นจุดเริ่มต้นที่เข้มแข็งและเห็นผล ซึ่งช่วงนั้นประมาณปี ๒๕๕๒ ก็ใช้เวลาเดินทางก่อร่างสร้างตัวมาประมาณ ๒ ปี นอกจากการที่เริ่มเป็นที่รู้จักแล้ว สิ่งสำคัญมากๆในการทำกิจกรรมนี้คือการปลูกฝังหล่อหลอม ให้เยาวชนได้ซึมซับหัวใจของวิถีละครชาตรีด้วยกัน เราจะเริ่มรู้สึกรัก รู้สึกชอบด้วยตัวตัวเอง เริ่มอยากหัด อยากแสดง หรือความจริงแม้เพียงแค่ว่าอยากดูละครชาตรีเราก็ถือว่าประสบความสำเร็จนะ เพราะมันเกิดจากใจของเค้า ไม่ได้มีใครบังคับแต่มันเกิดจากใจเค้าเอง” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“เป็นเยาวชนลูกหลานรุ่นแรกคะ ได้มาทำกิจกรรมกับครูน้อย ครูน้อยพาเดินพาขี่จักรยานไปตามหมู่บ้าน ไปคุยกับคนแก่ในหมู่บ้านเรื่องละครชาตรี บางทีก็ไปดูแสดงละครชาตรี กิจกรรมแต่ละวันไม่ซ้ำกัน เราได้ไปเจออะไรแปลกๆใหม่ๆและสนุกด้วย แล้วเราก็รู้สึกว่าละครชาตรี้มันน่าสนใจดี อยากทำเป็นบ้าง” (ผู้ให้ข้อมูล ๑. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“ครูน้อยมีวิธีการสอนแปลกดี คือไม่ได้มาสอนว่าต้องรำยังไง ต้องจีบยังไง แต่การสอนของครูน้อยคือพาเราไปเที่ยวในหมู่บ้าน ตอนนั้นยังเด็กอยู่ก็รู้สึกสนุกมาก วันหยุดครูน้อยก็พาขี่จักรยานไปตามบ้าน ไปนั่งคุยกับคนแก่ในหมู่บ้าน คนแก่ก็จะเล่าให้ฟัง บางทีก็รำให้ดูบ้าง ตอนนั้นชอบมากรู้สึกสนุกและอยากมาทำกิจกรรมทุกวัน” (ผู้ให้ข้อมูล ๒. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“เด็กรุ่นแรกได้ทักษะการปฏิบัติเยอะ และมีจิตสำนึกต่อศิลปวัฒนธรรมเยอะเพราะเค้าได้ลงไปเรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชุมชน วิถีละครชาตรี และได้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายวัฒนธรรมจากที่อื่น ทั้งลพบุรี กาญจนบุรี เด็กๆจะมีเพื่อนที่ทำงานเหมือนตัวเองในชุมชนต่างๆ ก็จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองและเรียนรู้ของเพื่อน จากทั้ง ๔ ภูมิภาค ก็คิดว่าเป็นการสร้างเด็กให้รักษ์วัฒนธรรมจากใจและจิตสำนึกเค้าจริงๆ” (กรองเชิง เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

นอกจากการเรียนรู้ “วิถีแห่งละครชาตรี” กับชุมชนแล้ว เมื่อถึงช่วงเวลาที่เหมาะสม คือ เมื่อเยาวชนได้ซึมซับความเป็นละครชาตรีกับวิถีชุมชนอย่างเต็มที่แล้ว นายอภิเชษฐ์ เทพศิริจะเริ่มเข้าสู่การนำให้เยาวชนได้รู้จักและเรียนรู้ละครชาตรีกับพ่อครูแม่ครูละครชาตรีโดย คณะละครชาตรีคณะแรกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อตั้งกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาค คือ คณะละครชาตรีพรหมสุวรรณ ซึ่งเป็นคณะที่มีชื่อเสียงโด่งดังในจังหวัดเพชรบุรีมาเป็นเวลายาวนาน หัวหน้าคณะคือ นางบุญธรรม จันทรสุข ซึ่งเคยเป็นหัวหน้าคณะละครชาตรี คณะ แก้วประสิทธิ์ศิลป์มาก่อน เนื่องจากครอบครัวประกอบอาชีพคณะละครชาตรีและยังคงดำรง ความเป็นคณะละครชาตรีอยู่ในปัจจุบัน เมื่อปีดามารดามีอายุมากขึ้นไม่สามารถดูแลคณะ ละครชาตรีได้อย่างเต็มที่ นางบุญธรรม จันทรสุขจึงเป็นผู้สืบทอดอาชีพหลักของครอบครัวคือ ละครชาตรีคณะแก้วประสิทธิ์ศิลป์ ต่อมาเมื่อได้สมรสกับนายไพฑูรย์ จันทรสุข ซึ่งเป็น ครอบครัวละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ ดังนั้นต่อมานางบุญธรรม จันทรสุขจึงได้รับการสืบทอดคณะละครชาตรีจากบิดาของสามีด้วย ชื่อ ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ ซึ่งเป็นคณะ ละครชาตรีที่โด่งดังในสมัยรัชกาลที่ ๔ จนกระทั่งปัจจุบัน โดยนางบุญธรรม จันทรสุข เริ่ม ศึกษาวิชานาฏศิลป์รำไทย และละครชาตรี ตั้งแต่อายุ ๗ ปี โดยได้รับการถ่ายทอดจากแม่ครู สมควร มณีทิพย์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ ได้รับการครอบครูหรือรับมอบให้มีการฝึกหัดศิษย์ ได้ จาก อาจารย์อาคม สายาคม จากอดีตถึงปัจจุบันมีประสบการณ์การแสดงละครชาตรี มากกว่า ๕๐ ปี มีผลงานในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีให้กับลูกศิษย์มาแล้ว หลายรุ่น ได้รับเชิญเป็นวิทยากรในสถานศึกษาต่าง ๆ ได้รับคัดเลือกจากสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ กรุงวอชิงตันดีซี ประเทศ สหรัฐอเมริกา และนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับคัดเลือกจากสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

“เริ่มมาจากที่ครูน้อยมาชวน รู้จักกันมาก่อนเพราะครูน้อยก็เคยมาเรียนรำมาหัดรำที่บ้าน แล้วตอนหลัง เค้าก็มารวมกลุ่มเด็กๆทำคณะละครชาตรี แล้วมาชวนเราไปช่วยฝึกหัด เราก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีที่ได้กลุ่มใหม่ จะสนใจในละครชาตรีกี่เลยไปฝึกหัดให้ ตอนนั้นเป็นช่วงแรกของลูกกระนาคเลย ครูน้อยมีหน้าที่ไปรวบรวม เด็กมา เรามีหน้าที่ฝึกหัดตั้งแต่เริ่มแรก แล้วก็เริ่มออกงานไปแสดงต่างๆก็ช่วยกันดูแล” (นางบุญธรรม จันทรสุข. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๖)

“รู้สึกดีใจที่มีคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจอยากหัดละคร เพราะเดี๋ยวนี้คนไม่ค่อยสนใจกันเท่าไร ยิ่งเด็กรุ่นใหม่ๆ นี้อย่างมาก จะไปตามใครมาเรียนมาหัดละครเค้าไม่ค่อยมากันแล้ว เราก็เลยดีใจที่เห็นคนรุ่นใหม่ที่เค้าสนใจ เราเป็นคณะละครชาตรี อยู่กับละครชาตรีมานาน ถ้าถามเราเราก็อยากให้มันมีอยู่ต่อไป เราก็ต้องช่วยกันเพื่อให้ละครมันอยู่ได้ เป็นละครของชาวเมืองเพชร พอหน่อยเค้ามาแล้วให้ฟังว่าเค้าจะทำอะไร เราก็ยังไม่ค่อยเข้าใจว่าเค้าจะทำอะไรมา รู้แต่ว่าเค้าจะรวมเด็กมาเรียนละคร เป็นการอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชร เราก็ยินดีเลย เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องที่ดีควรทำ ก็ไปช่วยกันสองคนเลยทั้งตัวเองกับแม่บุญธรรม ผูกเด็กๆรุ่นใหม่ บางคนไม่มีพื้นฐานแต่ถ้ามีใจรักหัดกันไม่นาน” (ไพฑูรย์ จันทรสุข. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

นอกจากละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณแล้ว ยังมีครูละครชาตรีคนสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ได้อุทิศตนเข้าร่วมถ่ายทอดความรู้และฝึกหัดละครชาตรีให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาค คือ แม่ครูเบญจมา แก้วอินทร์ เจ้าของคณะเบญจมาศย์ฉลองศรีซึ่งก่อตั้งคณะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ แม่ครูเบญจมา แก้วอินทร์ เริ่มฝึกหัดรำละครมาตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ เมื่อเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ก็แสดงละครชาตรีเรื่อยมา จนกระทั่งคุณย่าของแม่ครูเบญจมาเสียชีวิตลง จึงได้ไปอาศัยอยู่กับนางบุญมา ปาสะบุตร หรือ ย่ามา เจ้าของคณะละครฉลองศรี และฝึกหัดรำละครชาตรีจนสามารถออกแสดงเป็นที่รู้จัก กล่าวได้ว่าแม่ครูเบญจมา แก้วอินทร์เป็นบุคลากรสำคัญอีกคนหนึ่งด้านการสืบทอดละครชาตรีของจังหวัดเพชรด้วยประสบการณ์ร่วม ๒๐ ปีที่ท่านคลุกคลีอยู่ในวงการละครชาตรีเมืองเพชร ทั้งในบทบาทของศิลปินละครชาตรีและปราชญ์ชาวบ้านที่มีโอกาสได้นำความรู้เรื่องละครชาตรีไปถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ทั้งในลักษณะหลักสูตรท้องถิ่นในระบบการศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นตามอัธยาศัย แม่ครูเบญจมาได้เข้าร่วมกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาคในช่วงประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๓ ทำหน้าที่ฝึกหัดละครชาตรีให้กับเด็กและเยาวชน

กระบวนการในการฝึกหัดและถ่ายทอดละครชาตรีแก่เยาวชนของแม่ครูเบญจมานั้น เริ่มตั้งแต่การฝึกหัดกระบวนท่าพื้นฐาน เพลงรำพื้นฐาน ไปจนถึงขั้นการหัดเล่นละครชาตรีเป็นเรื่อง ซึ่งแม่ครูเบญจมาได้นำมาจากการเรียนรู้เมื่อครั้งเป็นเด็กที่ได้ฝึกหัดละครชาตรีเป็นคณะฉลองศรี

“ได้เข้ามาร่วมงานกับคณะลูกกระนาคเมื่อช่วงประมาณปี ๒๕๕๓ ครูน้อยมาชวนให้ไปช่วยสอนเด็กรำละคร เราก็บอกก่อนว่าเราเป็นคนตั้งใจนะ เราตั้งใจสอนอยากให้เด็กทำได้ เพราะฉะนั้นถ้าจะให้เราไปช่วย เด็กต้องตั้งใจ ชยัน มีวินัย มีความรับผิดชอบ เรามองเหมือนตัวเราสมัยก่อนที่การหัดละครชาตรีต้องตั้งใจและชยัน แต่สมัยก่อนการฝึกหัดละครต้องใช้ความอดทนและใช้เวลามากกว่านี้มาก ตื่นเข้ามาต้องเริ่มหัดแล้วใช้เวลานานกว่าจะเล่นเป็นเรื่องได้ เพราะมันเป็นการฝึกให้เรารับผิดชอบต่อและมีวินัย พอเราไปร่วมงานกับลูก

ระนาด เราก็ไปด้วยความตั้งใจเต็มที่ ไปช่วยครูน้อยเค้าฝึกเด็กๆ บางคนทำไม่ได้เลยไม่เคยหัดเลย เราก็ต้องมีดุบ้างมีให้กำลังใจบ้าง ดูเพราะอยากให้เค้าตั้งใจ ให้กำลังใจบ้างชมบ้างเพราะไม่อยากให้เค้าท้อ การที่เค้าคิดจะมารวมกลุ่มกันอนุรักษ์นี่เป็นเรื่องที่ดีอยู่แล้ว ถ้าเราไปเข้มงวดมากเกินไป เค้าอาจไม่อยากเรียน...หน้าที่ของเราคือการฝึกหัดเด็กๆ ตั้งแต่ทำเบื้องต้น ทำพื้นฐาน ทำรำจนไปเด็กมีความสามารถ เราก็จะเริ่มต่อเป็นเรื่อง ซึ่งเด็กๆ ลูกกระนาตส่วนใหญ่ตั้งใจ ทุ่มเทและหัวไวมาก สามารถเล่นเป็นเรื่องๆ ได้” (นางเบญจา แก้วอินทร์. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเริ่มต้นขึ้นอย่างงดงามในด้านการรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี แต่ทว่ากลับไม่ราบรื่นดังงามในด้านงบประมาณหรือรายได้ เนื่องจากเป็นคณะละครชาตรีที่ไม่มุ่งเน้นเรื่องผลกำไรในเชิงธุรกิจ แต่มุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนรักและหวงแหนในศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี

“ละครชาตรีลูกกระนาตมีความแตกต่างจากละครชาตรีคณะอื่นๆ ในจังหวัดเพชรบุรีตรงที่เราไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักในเชิงธุรกิจ เริ่มแรกเราเพียงแค่ต้องการให้เยาวชนรู้จักละครชาตรีเมืองเพชร และช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ และนอกเหนือจากนั้นเรามองว่าละครชาตรีเป็นสื่อพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่ เราสามารถใช้สื่อสารกับคนในชุมชนได้” นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตที่ก่อตั้งขึ้นจากสมาชิกที่มีใจรัก แต่ขาดความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการและไม่ได้คำนึงถึงงบประมาณเป็นหลัก จึงทำให้การบริหารจัดการละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง เรียนรู้ถูกผิดจากการลงมือทำและประสบการณ์โดยไม่มีการวางระบบการทำงาน ช่วงเวลากลางวันทุกคนจะแยกย้ายกันไปปฏิบัติภารกิจประจำวัน เด็กและเยาวชนไปเรียนหนังสือ สมาชิกในกลุ่มบางคนไปทำงาน ไปค้าขายประกอบอาชีพของตนเอง พอตกเย็นจึงจะมารวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ถ่ายทอดละครชาตรีจากพ่อครูแม่ครู และจะอยู่กันพร้อมหน้าในช่วงวันเสาร์ วันอาทิตย์หรือวันหยุด ซึ่งต่างจากการฝึกหัดละครชาตรีในสมัยโบราณที่เด็กๆ จะมาฝากตัวเป็นศิษย์ของคณะละคร และจะต้องอาศัยอยู่ที่บ้านครูละครเลย ตื่นเข้ามาฝึกหัดรำเพลงแม่บทละครชาตรี ช่วยทำงานบ้าน แล้วจึงไปเรียนหนังสือ เมื่อกลับจากเรียนหนังสือก็จะมาฝึกหัดละครชาตรี แต่เนื่องจากปัจจุบันสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป สถานภาพของละครชาตรีสายตาคนปัจจุบันย่อมเปลี่ยนแปลงไป

คือ เริ่มมีความคิดว่า การประกอบอาชีพละครชาตรึ้นนั้นไม่สร้างฐานะที่มั่นคงแน่นอน ไม่สร้างหน้าตาทางสังคมให้ครอบครัว ดังนั้นจึงต้องใช้ยามว่างจากการกิจประจำวันมาฝึกหัดเรียนรู้

นอกจากการระดมความร่วมมือในด้านกำลังคนแล้ว นายอภิเชษฐ์ เทพศิริและละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้หาแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะละคร โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีส่วนหนึ่งแต่ไม่มากมายนัก เนื่องจากไม่ใช่คณะชาตรีที่มีชื่อเสียงและยังไม่มีผลงานเป็นที่รู้จัก จากนั้นจึงได้รับคำแนะนำจากอาสาสมัครกลุ่มดินสอสี (Dinsorsee Creative Group) ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครหรือเอ็นจีโอ (NGO) ที่ทำงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อเยาวชนและชุมชนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่มีเครือข่ายการทำงานทั่วประเทศ โดยอาสาสมัครกลุ่มดินสอสีได้เข้ามาให้คำแนะนำในการหาแหล่งทุนในการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนและให้คำแนะนำในเรื่องการทำกิจกรรมเพื่อสังคมให้แก่กลุ่มลูกกระนาบด้วย

“...ได้ปรึกษากับพี่ๆที่อยู่ในกลุ่มดินสอสี เพราะเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับพี่กลุ่มดินสอสีสมัยที่ตัวเองเรียน ก็พูดได้เลยว่าได้รับการปลูกปั้นบ่มเพาะแนวคิดกระบวนการทำงานเพื่อชุมชนจากดินสอสี และก็พูดได้ว่าเป็นที่ปรึกษาสำคัญในการก่อตั้งคณะลูกกระนาบด้วย โดยเฉพาะในเรื่องแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมาย และเรื่องการหาแหล่งทุนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคม...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ, ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

เมื่อได้รับคำแนะนำจากอาสาสมัครกลุ่มดินสอสีแล้ว นายวัชรารณ์ เทพศิริได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะองค์กรและลักษณะของโครงการต่างๆที่ได้รับการสนับสนุนทุนดำเนินกิจกรรมจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขอทุนสำหรับจัดกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลพบว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) มีจุดประสงค์ในการให้ทุนแก่องค์กรที่ทำงานเพื่อเยาวชนและชุมชน การส่งเสริมสุขภาพ และ การใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพแก่ชุมชน ดังนั้นนายอภิเชษฐ์ เทพศิริและอาสาสมัครกลุ่มลูกกระนาบจึงได้ระดมความคิดและเริ่มต้นร่างโครงการขอรับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และหน่วยงานต่างๆ ซึ่งการระดมความคิดในครั้งนั้นถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเนื่องจากโครงการของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้รับการอนุมัติสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) ได้รับงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารจัดการโครงการมาจำนวนหนึ่ง

“ประมาณปี ๒๕๕๐ – ๒๕๕๑ เริ่มคิดอย่างจริงจังว่าจะทดลองทำว่าจะสามารถเอาละครชาติไปใช้เพื่อสังคมได้อย่างไรบ้าง จากที่เคยคิดคนเดียว ทำคนเดียว ก็ลองหาแนวร่วม หาที่ปรึกษา หาเครื่องมือ หาองค์กร หาทุน และโชคดีที่เป็นนักกิจกรรม จึงพอมีแหล่งสนับสนุนคือ สสส. คิดโครงการเอง ซึ่งที่น่าสนใจคือ โครงการที่เสนอขอทุนมาส่วนมากจะเป็นโครงการที่ผู้ใหญ่วัดคิดจะทำเพื่อเด็ก แต่โครงการนี้คือ เด็กและคนในชุมชนรวมตัวจะมาร่วมกันเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเดียวกัน” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“...คิดว่าตอนนั้นที่ลูกกระนาดได้รับการพิจารณาจาก สสส. น่าจะเป็นเพราะโครงการเราเป็นกลุ่มเยาวชนทำเพื่อเยาวชนและชุมชน คือเท่าที่ดูส่วนมากโครงการที่เสนอขอทุนมาจะเป็นโครงการที่ผู้ใหญ่วัดคิดจะทำเพื่อเด็ก แต่โครงการที่ลูกกระนาดเสนอขอการสนับสนุนไปนี้คือเด็กและคนในชุมชนรวมตัวคิดที่จะมาร่วมกันเพื่อเด็กเพื่อคนในชุมชนเดียวกัน ก็เลยคิดว่าน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทาง สสส. พิจารณางบประมาณมาช่วย...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

ทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) นั้น แม้จะไม่มากนักแต่ก็ถือเป็นกำลังใจสำคัญและสามารถต่อลมหายใจให้กับละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้ดำเนินการต่อไป เมื่อได้รับงบประมาณมาแล้วนายอภิเชษฐ์ เทพศิริและละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้วางแผนดำเนินการร่วมกัน และมีการจัดแสดงผลงานเป็นครั้งแรกคือ ละครชาตรีเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับเสียงตอบรับจากผู้ให้ทุน และชุมชนเป็นอย่างดี จนละครชาตรีกลุ่มลูกกระนาดเริ่มเป็นที่รู้จักในชุมชนมากขึ้น

การแสดงละครชาตรีโดยกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบโดยทุนสนับสนุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.)
แหล่งที่มาของภาพ http://www.thaihealth.or.th/data/content/๙๓/๙๒/cms/๙๓/๙๒_thaihealth_aeghilptz๒๓๔.jpg

เมื่อการออกแสดงผลงานครั้งแรกได้รับเสียงตอบรับเป็นอย่างดี จึงทำให้สมาชิกในกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาบมีกำลังใจมากขึ้น ภายหลังจากการจัดแสดงในครั้งแรกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้มีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน รับทราบจุดอ่อน จุดแข็ง ข้อดี ข้อเสีย ปัญหาและอุปสรรคเพื่อวางแผนทางแก้ไขร่วมกันสำหรับการจัดแสดงในครั้งต่อไป ซึ่ง

หลังจากนั้นกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้จัดแสดงละครชาตรีเยาวชนขึ้นอีก ได้แก่ เรื่อง สังข์ทอง เรื่อง ไชยเชษฐ์ และละครชาตรีแนวร่วมสมัยที่ได้รับความนิยมจนกระทั่งจัดกิจกรรมความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เรื่อง เรยา ตามหาของดี เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๔

กิจกรรมละครชาตรีแนวร่วมสมัย เรื่อง เรยา ตามหาของดี นี่เป็นหนึ่งในกิจกรรมของงานวิจัยโครงการละครประเด็นศึกษา : ดอนศาลพ่อปู่เถี่ยเตอร์มหรสพแห่งคลังประสบการณ์ จัดทำโดยนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยแนวคิดที่ว่าผู้สูงอายุสมควรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน โดยมีรวบรวมผู้สูงอายุที่มีจิตอาสา พลังสร้างสรรค์ และมีความต้องการจะถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตหรือแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมาสร้างผลงานละครที่จะสามารถเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีคุณค่าไปยังชุมชน โดยมีนักศึกษาภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นผู้ร่วมดำเนินโครงการทุกขั้นตอนในฐานะผู้ร่วมคิดสร้างสรรค์หาประเด็น ร่วมวางแผนกิจกรรม และร่วมจัดกิจกรรมเพื่อนำเสนอ ‘ละครประเด็นศึกษา’ สู่นายตาคนในชุมชน ซึ่งแนวการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดในการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดการร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งโครงการดังกล่าวได้รับความร่วมมือและเสียงตอบจากชุมชนอย่างดีจนทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

จากการทดลองทำละครชาตรีทั้งแนวโบราณและแนวร่วมสมัย นายวัชรภรณ์ เทพศิริ พบว่า คนในชุมชนชอบดูละครชาตรีทั้งสองรูปแบบคือทั้งแบบโบราณและแบบร่วมสมัย เริ่มมีผู้ติดตามและมีฐานผู้ชมเพิ่มจำนวนขึ้น จึงเริ่มมีความคิดที่จะพัฒนาละครชาตรีพื้นบ้านต่อไป โดยพัฒนาจากละครชาตรีเพื่อความบันเทิงไปสู่ละครชาตรีเป็นสื่อสร้างสรรค์ชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องใหม่ที่คนในชุมชนส่วนมากยังขาดความเข้าใจ

“คนในชุมชนอาจยังไม่เข้าใจคิดว่าพวกเรากำลังจะทำอะไร จะเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จะเปลี่ยนชุมชน หรือจะเล่นการเมืองหรือเปล่า เพราะฉะนั้นค่อนข้างลำบากกับการทำความเข้าใจกับคนในชุมชน ช่วงนั้นจะมีเสียงคัดค้านต่างๆมากมาย ด้วยความที่มันเป็นเรื่องใหม่ คนจะยังไม่เข้าใจว่าละครชาตรีแบบสื่อสร้างสรรค์ชุมชนคืออะไร แต่ด้วยความมุ่งมั่น จึงไม่คิดถอย ยังคงศึกษาการพัฒนาละครชาตรีเพื่อพัฒนาเป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อการสื่อสารในชุมชน เพราะคิดว่าละครชาตรีมีองค์ประกอบที่จะสามารถสื่อสารกับคนในชุมชนเป็นสื่อพื้นบ้านได้ ตอนนั้นแม้มีเสียงคัดค้านแต่เรามั่นใจว่าเราทำได้ เราอยากเอาละครชาตรีที่เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของคนเมืองเพชรอยู่แล้ว ใช้เป็นสื่อพื้นบ้านที่ใช้สื่อสารกับคนในชุมชน ตอนแรกคิด

ว่าอยากเอามาสื่อสารในประเด็นในการสื่อสารนรงค์สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาต่างๆทางสังคม เป็นละครชาตรีเพื่อสังคม แต่ก็มีเสียงไม่เห็นด้วยว่าละครชาตรีคืองานศิลปะ เป็นศิลปะเพื่อศิลปะ ไม่ใช่ศิลปะเพื่อสังคม” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

แม้ว่าผู้นำกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตจะพยายามขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นไปในทางสื่อพื้นบ้านเพื่อการสร้างสรรค์ชุมชน แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในอีกทางหนึ่งทุนสำหรับการทำงานถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะไม่ว่ากลุ่มเยาวชนลูกกระนาตจะดำเนินงานด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ย่อมไม่สามารถดำเนินการได้โดยขาดงบประมาณ ด้วยเหตุดังกล่าวกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตจึงมีความคิดที่จะจัดแสดงหรือรับงานแสดงเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตอีกทางหนึ่งด้วย แม้ว่าอาจจะขัดความรู้สึกของกลุ่มอยู่บ้าง

“ความจริงแล้วเรื่องการรายได้เป็นเรื่องหลัง อย่างที่บอกตั้งแต่แรกว่า เราตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่ออยากสร้างพื้นที่ให้เยาวชนและชุมชนได้ทำกิจกรรม เพื่องานศิลปวัฒนธรรม เรื่องนั้นยังเป็นเรื่องหลักของลูกกระนาต แต่เหตุที่เรามองถึงเรื่องรายได้ด้วย เพราะเราเห็นแล้วว่ากลุ่มต้องดำเนินไปยังไง พ่อแม่ผู้ปกครองที่เค้าให้ลูกหลานมาทำกิจกรรมกับเราเค้าไม่ได้ต้องการแค่นั้น เค้าอยากให้กิจกรรมนี้มีมากกว่าแค่รวมกลุ่มกันเรียนละครชาตรี แต่เราต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกในกลุ่มว่านี่ไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของกลุ่ม เราทำงานเพื่อชุมชน เราไม่ได้มุ่งเน้นการทำงานเพื่อเงิน บางคนบอกเราว่าแค่เด็กมีรายได้ก็อยู่ได้แล้ว ก็เพื่อสังคมแล้ว แต่โดยตัวเรามองว่ายังไม่ใช้ มันต้องเด็กมีรายได้ ชุมชนได้ประโยชน์ นั่นคือการทำงานเพื่อชุมชน” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“จุดนั้นก็คุยกันนะคะ เหมือนคิดไม่ตกว่าเราจะนำพาลูกกระนาตไปทางไหนดี น้อยก็กังวลและเครียดว่าเราจะต้องทำละครชาตรีเพื่อแลกกับรายได้ เพื่อธุรกิจเท่านั้นถึงจะอยู่ได้หรอ น้อยเค้าไม่ยกทั้งอุดมการณ์ของเค้าที่ตั้งใจจะทำละครชาตรีเพื่อชุมชน เราก็คุยกันว่ามันต้องเอาวัตถุประสงค์แรกที่เราก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นหลัก แต่ก็ต้องบริหารให้มันมีรายได้บ้างเพื่อให้เราสามารถดูแลกลุ่มของเราได้ จัดกิจกรรมต่างๆได้” (กรองเชิง เทพศิริ. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ จึงต้องขอคำปรึกษาจากผู้มีความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรเพื่อก่อให้เกิดรายได้ นำมาวางแผนการทำงานของคณะละครลูกกระนาต นับเป็นอีกช่วงหนึ่งของการเรียนรู้จากการลงมือทำแบบลองผิดลองถูก แต่ครั้งนี้ยังนับว่ามีทิศทางมากขึ้นเมื่อผู้ที่มีประสบการณ์ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยให้คำแนะนำ จึงสามารถผ่านสถานการณ์

การณืในครั้งนั้นมาได้ โดยกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของกลุ่มจากการจัดกิจกรรมละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อพัฒนาสู่การเป็นสื่อพื้นบ้าน มาเป็นการจัดแสดงละครชาตรีเพื่อสร้างรายได้ในสมาชิกในกลุ่ม หากแต่มีได้มุ่งเน้นการสร้างรายได้เป็นหลัก แต่ยังคงคำนึงถึงว่าละครชาตรีที่จะนำไปร่วมจัดแสดงนั้นมีวัตถุประสงค์ของงานเพื่อกลุ่มเยาวชนและชุมชน ตลอดจนเพื่อการธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมหรือไม่

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดประสบปัญหาอีกครั้ง เมื่อเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการรุ่นแรกซึ่งเป็นรุ่นที่ร่วมบุกเบิกและมีฝีมือเป็นที่ไว้วางใจ ต่างเริ่มทยอยกันออกจากระยะ ด้วยเหตุผลของช่วงวัยและช่วงเวลา เนื่องจากหลายคนสำเร็จการศึกษาและต้องไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นในเขตอำเภออื่น ทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งการเรียนที่ค่อนข้างหนักขึ้น ทำให้ไม่สามารถมารวมตัวกันได้เหมือนก่อน คงเหลือเยาวชนลูกกระนาดรุ่นแรกเพียงไม่กี่คนที่ยังสืบทอดเจตนารมย์และอยู่ช่วยถ่ายทอดให้กับสมาชิกใหม่และทำงานเพื่อขับเคลื่อนละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดต่อไป ปัญหาครั้งนี้ทำให้นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ และสมาชิกค่อนข้างท้อใจ เพราะกลุ่มเด็กและเยาวชนนับเป็นสมาชิกสำคัญของกลุ่มลูกกระนาด อีกทั้งการฝึกหัดหรือบ่มเพาะนักแสดงคนหนึ่งให้มีฝีมือเป็นที่ดีนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เมื่อต้องสร้างนักแสดงรุ่นใหม่ ย่อมต้องใช้เวลาในการบ่มเพาะ ทำให้การออกแสดงละครชาตรีของคณะลูกกระนาดไม่เพียงพอเหมือนเดิม ส่งผลต่อรายได้ทั้งของคณะและของสมาชิกในคณะละคร

“ตอนนั้นก็ยอมรับว่าเครียดมากเพราะรู้สึกว่าเราลงแรงเต็มที่กับการทำงาน เราฝ่าฟันอุปสรรคมามากมาย จนคิดว่ามันเริ่มอยู่ตัวแล้ว เริ่มมีงาน เด็กเริ่มมีรายได้ ผู้ปกครองเริ่มเห็นความสำคัญ ก็ปรากฏว่ามาถึงช่วงสำคัญของชีวิตเด็กๆในกลุ่มที่เริ่มโตขึ้น เริ่มต้องหันไปทุ่มเทกับการเรียนมากขึ้น เราก็ต้องทำใจ ต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลง แต่ในตอนนั้นเครียดมาก ก็ต้องค่อยๆตั้งสติ คือบ่ยหามันมาแล้ว เราจะมามัวนั่งท้อใจไม่ได้ แต่เราต้องแก้ปัญหาอีกแล้ว ก็นับว่ายังโชคดีที่มันไม่ถึงกับว่าไม่มีเด็กเหลือเลย มันก็คือการที่มีคนเก่าออก คนใหม่เข้ามา เพียงแต่เราเหมือนต้องเริ่มนับหนึ่งอยู่ตลอดเวลา โชคดีที่เรายังได้รับความร่วมมือที่ดีจากพ่อครูแม่ครูทั้งหลาย มีเยาวชนรุ่นบุกเบิกยังเหลืออยู่บ้างที่เค้ายังอยู่กับเรา ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยฝึกหัด เพราะเราก็เกรงใจพ่อครูแม่ครูที่พอฝึกหัดได้ดีเด็กก็มาออกไป ท่านต้องมาฝึกใหม่ ดังนั้นบางโอกาสพวกการฝึกหัดพื้นฐานต่างๆ ตัวเราจะลงไปช่วย รุ่นพี่ลูกกระนาดจะลงไปช่วย แล้วครูๆก็ลงมายุ เรา ก็ประทับประคองกันมาแต่ละรุ่น” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ, ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบยังคงทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชนตระหนักรู้ สร้างสำนึกรักและร่วมสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชรด้วยใจรัก นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้ไปจัดแสดงในงานสำคัญต่างๆของทางจังหวัดทั้งในลักษณะการสืบสานอนุรักษ์บ้าง และเพื่อหารายได้บ้าง โดยผู้นำกลุ่มอย่างนายอภิเชษฐ์ เทพศิรี หรือครูน้อย ยังคงมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างผลงานและรายได้ให้แก่กลุ่มเยาวชนคณะลูกกระนาบ ทั้งนี้ นายอภิเชษฐ์ เทพศิรี ได้มองเห็นเป้าหมายในการพัฒนากลุ่มเยาวชนคณะลูกกระนาบไปสู่การใช้ละครชาตรีเพื่อเป็นสื่อการแสดงในการถ่ายทอดความคิดอันเป็นประโยชน์ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อชุมชน

“สิ่งที่อยากทำต่อไปคือนอกจากจะต้องการดำรงศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่โดยการสืบสานสืบทอดแล้วยังทำให้คนในเพชรบุรีได้มีการสร้างการเปลี่ยนแปลง ทางด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม ด้วยการนำเอาศิลปวัฒนธรรมด้านละครชาตรีและตอนนี้เริ่มมองไปถึงหนังใหญ่มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสุขภาวะของชุมชน และเป็นการเปิดพื้นที่ของชุมชนให้คนในชุมชนมาร่วมกันเรียนรู้แลกเปลี่ยนในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน และคนภายนอกก็รู้จักอีกด้วย” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิรี, ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

๑.๒ สถานภาพสมาชิกในกลุ่ม

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบก่อตั้งและทำงานร่วมกันโดยคน ๓ ช่วงวัย คือ กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มผู้นำกลุ่มวัฒนธรรม และกลุ่มเยาวชนในชุมชนที่มีใจรักศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

๑.๒.๑ กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านละครชาตรี

๑) นายไพฑูรย์ จันทรสุข หรือ พ่อครูไพฑูรย์ เกิดวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ บิดาชื่อ นายสะอั้ง จันทรสุข มารดาชื่อนางอัมพร จันทรสุข คู่สมรส นางบุญธรรม จันทรสุข อยู่บ้านเลขที่ ๒๑๗ ถนนสุรพันธ์ ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐ เป็นหัวหน้าคณะละครชาตรี คณะแก้วประสิทธิ์ศิลป์ ปัจจุบันได้รับสืบทอดคณะละครชาตรีจากบิดา ชื่อ คณะพรหมสุวรรณ

นายไพฑูรย์ จันทรสุข เริ่มศึกษาวิชานาฏศิลป์รำไทย และละครชาตรี ตั้งแต่อายุ ๖ ปี โดยได้รับการถ่ายทอดจาก ปู่วรรณ จันทรสุข ทั้งการแสดงละครชาตรี ลิเก การรำ

กระบี่กระบอง การรำซัดชาตรี เคยร่วมแสดงลิเกกับคณะสมศักดิ์ ภัคดี ได้รับสมญาว่า เทพบุตร
นักร่ายอดเพชรภัคดี

ผลงานที่ภาคภูมิใจ อาทิ การถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีให้กับลูก
ศิษย์หลายยุคหลายสมัย การได้รับคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
ให้ไปแสดงละครชาตรี ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย การแสดงลิเกกับคณะลิเกสมศักดิ์
ภัคดี ในรายการศิลปวัฒนธรรมไทย ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม และทาง
สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ อ.ส.ม.ท. เป็นต้น

๒) นางบุญธรรม จันท์สุข หรือ แม่ครูบุญธรรม เกิดวันที่ ๙ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๙๑ บิดาชื่อ นายลิ้ม แซ่ไช้ว มารดาชื่อ นางทรัพย์ แซ่ไช้ว คู่สมรส นายไพฑูรย์ จันท์
สุข อยู่บ้านเลขที่ ๒๑๓ ถนนสุพรรณ ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี ๓๖๐๐๐ เป็น
หัวหน้าคณะละครชาตรี คณะแก้วประสิทธิ์ศิลป์ ปัจจุบันได้รับสืบทอดคณะละครชาตรีจากบิดา
ของสามีด้วย ชื่อ คณะพรหมสุวรรณ

นางบุญธรรม จันท์สุขเริ่มศึกษาวิชานาฏศิลป์รำไทย และละครชาตรี เมื่ออายุ
๗ ปี โดยได้รับการถ่ายทอดจากแม่ครูสมควร มณีทิพย์ พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้รับการครอบครูหรือ
รับมอบให้มีการฝึกหัดศิษย์ได้ จาก อาจารย์อาดม สมยานนท์ ประสบการณ์การแสดงละคร
ชาตรี ๕๐ ปี

ผลงานที่ภาคภูมิใจ อาทิ การถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีให้กับลูก
ศิษย์ การได้รับเชิญเป็นวิทยากรในสถานศึกษาหลายแห่ง การได้รับคัดเลือกจากสำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ กรุงวอชิงตันดีซี ประเทศ
สหรัฐอเมริกา และนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และการได้รับคัดเลือกจากสำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
เป็นต้น

๓) นางสาวเบญจา แก้วอินทร์ หรือ แม่ครูเบญจา หรือแม่ครูเปี้ยก เกิดวันที่
๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ อยู่บ้านเลขที่ ๒๑ ถนนดำเนินเกษม ตำบลคลองกระแซง อำเภอ
เมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ๓๖๐๐๐ เป็นศิลปินด้านศิลปะการแสดงละครชาตรี เป็นหัวหน้า
คณะเบญจาศิษย์ฉลองศรี ซึ่งก่อตั้งคณะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ นอกจากนั้นยังมีความสามารถใน

การปักเครื่องละคร ได้แก่ เครื่องแต่งกายตัวพระ เครื่องแต่งกายตัวนาง ซึ่งสามารถทำเป็นอาชีพเสริมอีกทางหนึ่งได้

นางสาวเบญจา แก้วอินทร์เริ่มฝึกหัดรำละครมาตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ เมื่อเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ก็แสดงละครชาตรีเรื่อยมา จนกระทั่งคุณย่าของคุณเบญจาเสียชีวิตลง จึงได้ไปอาศัยอยู่กับ นางบุญมา ปาสะบุตร หรือ ย่ามา เจ้าของคณะละครฉลองศรี (ซึ่งนำชื่อลูกสาว คือ นางฉลอง มณีราช มาเป็นชื่อคณะ ปัจจุบันยังสืบทอดคณะและรับแสดงอยู่แต่บุตรของคุณอาฉลองไม่ได้สืบทอดการแสดง เนื่องจากรับราชการทุกคน) นางสาวเบญจา แก้วอินทร์ได้ฝึกหัดซ่อมและทบทวนกับนางฉลองศรี มณีราชเรื่อยมาจนเกิดความชำนาญ และร่วมแสดงกับคณะละครในจังหวัดเพชรบุรีหลายคณะ บทที่ถนัด คือ บทยักษ์

นางสาวเบญจา แก้วอินทร์เป็นลูกศิษย์ที่ได้ทำการสืบทอดการแสดง ละครชาตรีจาก คณะฉลองศรี เมื่อแรกตั้งคณะใหม่ ๆ ยังไม่มีงาน นายทองมา สุขเกษม ได้นำลูกหลานมาให้ฝึกหัดละครชาตรี ๓ คน รวมถึงนางยุพิน วงษ์ใหญ่ ได้พาหลานชาย คือ เด็กชายสราวุธ แผลงภู (ขณะนั้น) มาให้ช่วยฝึกหัดละครชาตรี นอกจากนี้ก็ยังมีเด็กที่อยู่ใกล้บ้าน รวม ๑๐ คน ทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างนักแสดงรุ่นใหม่ตั้งแต่ยังเป็นเด็กเพื่อเป็นกำลังของคุณะ มาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๓๖ และคณะปทุมศิลป์ได้นำเด็กที่หัดละครชาตรีไปแสดงที่ หมู่บ้านหรรษา โรงแรม รีเจนท์ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี หลังจากการแสดงครั้งนั้น ทำให้คณะละครชาตรีของนางสาวเบญจา แก้วอินทร์เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มีงานเข้ามาเป็นระยะและมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ผลงานที่ภาคภูมิใจ อาทิ การถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีให้กับลูกศิษย์ และผู้สนใจ การได้รับเชิญจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในการอบรมโครงการอุทยาน และการได้รับเชิญจากโรงเรียนต่างๆให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีให้แก่เด็กนักเรียน

บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญของกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนหรือปราชญ์ท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรี คือ การฝึกหัดทำรำพื้นฐานละครชาตรี การฝึกหัดทำรำเพลงแม่บทสำหรับละครชาตรี และการถ่ายทอดกระบวนการวิธีการแสดงละครชาตรีให้กับเยาวชนในกลุ่มละครชาตรีลูกกระนวด อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่คณะละครชาตรีที่สืบทอดมาแต่โบราณมีมากมายหลายคณะ ซึ่งละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณและคณะเบญจาศิษย์ฉลองศรีต่างเป็นคณะที่มีชื่อเสียงสืบทอดเป็นที่รู้จักในจังหวัดเพชรบุรีมากกว่า ๒๐ ปี จึงย่อมมี

ลักษณะทางการแสดงที่มีความเฉพาะของตนเอง ดังนั้นในการสืบทอดจึงต้องมีการแบ่งช่วงระยะเวลาหรือแบ่งกลุ่มในการถ่ายทอดเพื่อให้ครูละครชาตรีจากทั้งสองคณะสามารถถ่ายทอดความรู้ เทคนิค และลีลาให้เยาวชนได้อย่างเต็มที่

๑.๒.๒ กลุ่มวัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงาน กลุ่มนี้เป็นกำลังหลักสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาค โดยแบ่งเป็น

๑) ผู้นำกลุ่ม คือ นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ผู้นำกลุ่มเยาวชนละครชาตรีคณะลูกกระนาค ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานสภาเด็กและเยาวชนตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเครือข่ายศูนย์มหรสพและการละเล่นพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะชุมชน จังหวัดเพชรบุรีในการสนับสนุนของแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมบทบาทหน้าที่สำคัญคือการรวบรวมสมาชิกทั้ง ๓ วัยเพื่อร่วมอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีโดยมีการมอบหมายบทบาทหน้าที่ให้แต่ละคนตามความถนัด นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลสำคัญในการประสานความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่างๆทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อหาแหล่งงบประมาณและโอกาสทางการแสดงให้กับคณะลูกกระนาค

“ครูน้อยจะเป็นคนมีบทบาทหลักในการทำงานประสานกับทางวัฒนธรรมจังหวัด เวลาทางจังหวัดมีงานทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ เราก็จะขอให้ครูน้อยนำกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคมาแสดง โดยทางวัฒนธรรมก็จะเป็นผู้ประสานขอความร่วมมือลงไป และอาจมีงบประมาณสนับสนุนบางส่วน” (นางกรรณิกา เอี้ยวสกุลรัตน์, ๒๕๕๘ : สัมภาษณ์)

“ครูน้อยเป็นคนที่ทำงานด้านวัฒนธรรมด้วยใจรักมาโดยตลอด ตั้งแต่เป็นประธานสภาเด็กฯ ด้วยความที่เป็นคนมีความคิดแบบผู้ใหญ่ มีความเป็นผู้นำก็มักจะริเริ่มทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชนและชุมชนซึ่งก็มีหลายงานที่ทางวัฒนธรรมได้ทำงานกับกับครูน้อย นอกจากนี้ครูน้อยจะเก่งในเรื่องการประสานงานสามารถเขียนโครงการเสนอขอทุนจาก สสส.มาทำเพื่อโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละครชาตรีได้” (นางชูศรี เย็นจิตร, ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

๒) ผู้ช่วยหลัก คือ นางสาวกรองเชิง เทพศิริ พี่สาวของนายวัชรภรณ์ เทพศิริที่ได้เป็นผู้ร่วมบุกเบิกแนวทางและกระบวนการสร้างกลุ่มเยาวชนละครชาตรีคณะลูกกระนาค

“เริ่มแรกก็เริ่มจากเป็นคนคอยให้คำปรึกษา คือเค้ารู้อยู่แล้วว่าเราชอบทางด้านนี้ เราก็จะปรึกษาว่าเราอยากให้อย่างนี้พี่ว่าจะดีมั๊ย จะทำได้มั๊ย เค้าก็จะคอยแนะนำให้กำลังใจ ตอนแรกจะเป็นอย่างนั้นเพราะตอนนั้นเค้าไม่ได้อยู่ที่นี้ เริ่มมาช่วยแบบเต็มตัวน่าจะประมาณปี ๒๕๕๔ พอตอนหลังเค้ามาเป็นครูสอนที่นี้ก็เลยได้มาช่วยมากขึ้น มาช่วยรวมเด็ก ช่วยประสานชุมชน ช่วยประชาสัมพันธ์เพราะพี่สาวเป็นครู ก็จะมีเด็กนักเรียน ก็บอกเด็กนักเรียนใครสนใจก็มา พี่สาวก็ช่วยสอนรำ” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

๓) ผู้ร่วมกลุ่ม คือ กลุ่มเพื่อนสนิทและคนในชุมชนที่ร่วมอุดมการณ์รักชาติ ศิลปวัฒนธรรม หากแต่ด้วยภารกิจหน้าที่การงานจึงไม่อาจช่วยได้เต็มตัวนัก ในที่สุดเมื่อภารกิจอื่นที่ต้องรับผิดชอบหลักมีมากขึ้น ผู้ร่วมกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยมีลักษณะเป็นคนที่อยู่ประจำ แต่จะสลับสับเปลี่ยนกันมาในแต่ละโอกาส แต่ละงานที่สะดวก บางคนไม่สะดวกก็คอยห่างหายไปด้วยเหตุผลภาระงานประจำที่มีรายได้แน่นอนมั่นคงกว่า

“คนอื่นๆที่มาช่วยทำงานคือเป็นลักษณะของการสลับสับเปลี่ยนกันไป ไม่มีใครอยู่ประจำ ส่วนมากจะมีแค่น้อยกับพี่สาวเป็นหลัก นอกจากนั้นเป็นเพื่อนหรือคนในชุมชนที่ชอบเหมือนกันก็จะวนเวียนมาช่วยบ้างตามแต่โอกาสจะอำนวย งานอย่างนี้เป็นงานที่ต้องใช้ความเป็นอาสาสมัครนะ เราบังคับใครไม่ได้ เรื่องแบบนี้ต้องมาด้วยใจ เพราะฉะนั้นใครสะดวกแวะเวียนมาช่วยบ้างในบางโอกาสเราก็ดีใจแล้ว” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

“ตอนที่น้องชายคิดที่จะทำเรื่องนี้ก็มีการปรึกษาหารือกันบ้าง เราก็คำแนะนำและสนับสนุนเพราะเห็นว่าเค้าชอบ เราก็ช่วยเท่าที่เราจะช่วยได้ แล้วน้อยก็จะไปหาคนมาช่วยก็จะเป็นกลุ่มเพื่อนๆเค้าบ้าง มีคนในชุมชนที่สนใจบ้าง แต่งานนี้พูดกันตามตรงมันคืองานอาสาสมัครนะ มันไม่ได้มีค่าตอบแทน ค่าตอบแทนก็คือความสุขที่เราได้เห็นงานสำเร็จ เห็นเด็กมาร่วมกิจกรรมแล้วขยายจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ที่นี้พี่บอกว่ามันคืองานอาสาสมัคร ดังนั้นคนก็จะไม่ได้มาช่วยเป็นประจำถาวรอะไร คงเพราะช่วงก็ยังไม่ไฉ่ว่ามันจะไปได้แคไหน ดังนั้นทุกคนเค้าก็คงต้องเลือกการงานที่มันคงเป็นหลักในอาชีพเค้าก่อน ส่วนการมาตรงนี้คือเมื่อเค้ามีเวลาเมื่อเค้าสะดวกเค้าก็มาช่วย แต่หลักๆจะเป็นน้องชายที่ทำงาน แล้วตัวเราเองก็คนคอยช่วยเหลือสนับสนุน” (กรองเชิง เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

๑.๒.๓ กลุ่มเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาคนี มีตั้งแต่อายุ ๕ ขวบไปจนถึง ๑๒ ปี ทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ความสมัครใจและสนใจ บางคนอาจไม่เคยรู้จักละครชาตรีว่าคืออะไร ไม่มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์หรือการแสดงเลย แต่เมื่อนายอภิเชษฐ์ เทพศิริได้จัดกิจกรรมแนะนำให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีแล้วก็เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ และตัดสินใจเข้ากลุ่มเพื่อเรียนรู้เรื่องการแสดง รวมไปถึงตั้งใจที่จะสืบทอดละครชาตรีเมืองเพชรต่อไป ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ได้รับข้อมูลจากเด็กและเยาวชนผู้ให้ข้อมูลว่า

“...สนใจเข้าร่วมกลุ่มเพราะรักละครชาตรี อยากเป็นนักแสดงละครชาตรี และอยากอนุรักษ์ละครชาตรีเอาไว้...” (เยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลัก ๑. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“...เคยไปดูครุฑน้อยทำกิจกรรมเกี่ยวกับแสดงละครชาตรีแล้วก็ชอบ อยากรู้จักละครชาตรีให้มากกว่านี้ เพราะเป็นละครพื้นบ้านของจังหวัดที่เราอาศัยอยู่ และคิดว่าเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์...” (เยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลัก ๒. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“ตอนแรกก็ไม่ค่อยรู้จักละครชาตรี แต่พอครุฑน้อยชวนมาเข้ากลุ่มลูกกระนวดแล้วก็พาไปดูละครชาตรี ได้ไปเรียนกับแม่ครูต่างๆก็รู้สึกสนุกดี เวลาฝึกก็ยาก ต้องใช้เวลาในการฝึก แต่ก็สนุกที่ได้มีเพื่อน ก็ได้ทำกิจกรรมสนุกกับเพื่อน แล้วก็ได้อนุรักษ์ละครชาตรีด้วย” (เยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลัก ๓. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

“ตอนแรกที่มาเข้าร่วมกลุ่มก็ยังไม่รู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่ครูก็มีกิจกรรมสนุกอะไรให้ทำตลอด อย่างตอนไปย่ำสามนา ก็ได้ไปดูคนเค้าอยู่กันยังงี้ พอครุฑน้อยพาไปดูก็จะเล่าเรื่องนู่นนี่ แล้วก็สอนไปด้วย ทำให้เรารู้สึกเพลิดเพลิน ตอนที่พาไปดูบ้านละครเราก็อชอบ แม่ครูก็ลองให้หัด ตอนแรกก็คิดว่ายาก แต่พอลองทำแล้วก็รู้สึกสนุก ไม่ยาก แล้วยังได้ช่วยอนุรักษ์ละครชาตรีของเราด้วยค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ๔. ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

จำนวนสมาชิกในกลุ่มนี้จะมีเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามธรรมชาติของช่วงชีวิต และทัศนคติครอบครัว โดยผู้วิจัยขออธิบายแยกเป็นประเด็นดังนี้

ประเด็นธรรมชาติของช่วงชีวิต คือ เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากจะอยู่ในช่วงการศึกษาระดับประถมศึกษา หากเป็นประถมศึกษาปีที่ ๑ อาจยังไม่มีพื้นฐานหรือทักษะทางด้านนาฏศิลป์ และแม้ว่าจะเป็นชั้นประถมศึกษาที่สูงขึ้นกว่านั้น ก็ยังมีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไม่มากนัก ดังนั้นเมื่อมาเข้าร่วมกลุ่มต้องใช้เวลาในการสอนทักษะพื้นฐานให้เด็กก่อน ซึ่งศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์เป็นศาสตร์ที่ใช้เวลาในการฝึกหัด ไม่สามารถฝึกหัดได้ในช่วงเวลาเพียงสองถึงสามเดือน ดังนั้นกว่าที่จะสามารถสร้างให้เด็ก ๑ คนมีทักษะที่ดีพร้อมสำหรับการ

ฝึกหัดละครชาตรีต้องใช้เวลาเป็นปีหรืออาจมากกว่า เด็กบางคนอาจท้อไประหว่างการฝึกฝน ขัดเกลา แต่บางคนที่มีใจรักจริงก็จะขยัน อดทน ฝึกฝนจนพัฒนาความสามารถให้ดีขึ้น แต่ครั้นไปถึงช่วงที่เข้าสู่ประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ ชีวิตของเด็กต้องเตรียมตัวก้าวเข้าสู่การเรียนในระดับที่สูงขึ้น ในชีวิตช่วงนี้เด็กต้องพบเจอกับกิจกรรมเตรียมความพร้อมในการศึกษาต่อที่โรงเรียนจัดให้ รวมถึงผู้ปกครองเริ่มมีความวิตกกังวลว่า หากลูกมัวแต่มาหัดละครชาตรีจะไปสอบเข้าโรงเรียนมัธยมได้หรือไม่ ดังนั้นเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมจะเริ่มลดจำนวนลงเมื่อเริ่มเข้าสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ และแม้ว่าเด็กบางคนจะสามารถเรียนไปด้วยพร้อมกับฝึกหัดละครชาตรีไปด้วย แต่เมื่อได้ศึกษาในระดับมัธยมแล้วก็ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ดังเดิม เนื่องด้วยภาระหน้าที่ทางการเรียนที่ต้องทำมีมากขึ้น บางคนสอบเข้าเรียนได้ในโรงเรียนที่อยู่อำเภอเมืองหรือโรงเรียนที่มีระยะห่างไกลจากสถานที่รวมกลุ่มละครชาตรีภูกระนาด จึงไม่อาจมารวมกิจกรรมได้อีกเพราะมีอุปสรรคเรื่องการเดินทาง เริ่มแรกอาจมาได้เฉพาะวันเสาร์-วันอาทิตย์ แต่พอผ่านไปก็เริ่มห่างหายไป ในแต่ละรุ่นจะคงเหลือเด็กในช่วงวัยอยู่ประมาณ ๓ - ๕ คนที่จะช่วยฝึกฝนทักษะให้รุ่นน้องที่ต้องปลูกสร้างต่อไป

ประเด็นทัศนคติของครอบครัว คือ ประเด็นนี้ถือเป็นเหตุผลสำคัญประการหลักของการที่เด็กจะเข้าร่วมกลุ่มหรือถอนตัวออกจากกลุ่มละครชาตรีคณะภูกระนาด เหตุผลหนึ่งได้กล่าวไว้แล้วว่ามี ความเกี่ยวข้องกับประเด็นแรกคือ ความวิตกกังวลของผู้ปกครองว่า หากลูกหลานมัวแต่ฝึกหัดละครชาตรีจะสามารถสอบเข้าโรงเรียนมัธยมได้หรือไม่ นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นว่าการฝึกหัดละครชาตรีอาจทำให้ครอบครัวเสียเวลาหรือสูญเสียรายได้จากการทำงานอย่างอื่น เช่น แทนที่เด็กจะได้ช่วยงานที่บ้านขายของกลับใช้เวลามาฝึกหัดละครชาตรีทำให้ทางบ้านขาดกำลังคนในการช่วยทำงาน หากเด็กกลับมาช่วยทางบ้านทำงานจะทำให้มีรายได้ดีกว่าใช้เวลาฝึกหัดละครชาตรี ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ใดใด ซึ่งในประเด็นนี้นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ จึงพยายามวางแผนทางให้กลุ่มละครชาตรีคณะภูกระนาดดำเนินการโดยวัตถุประสงค์เพื่อสืบสืบทอดอนุรักษ์ละครชาตรี ควบคู่ไปกับการก่อให้เกิดรายได้แก่ตัวเด็กด้วย เพื่อให้ครอบครัวของเด็กได้เห็นประโยชน์และสนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมต่อไป

“...บางทีครอบครัวจะรู้สึกทำไมต้องมาหัดละครชาตรี เอาเวลาไปอ่านหนังสือเตรียมสอบดีกว่า หรือเอาเวลาไปทำกิจกรรมอย่างอื่นดีกว่าที่มันเห็นประโยชน์ชัดเจน หรือบางคนที่บ้านอาจขายของหรือมีธุรกิจอะไรเค้าก็จะคิดว่าแทนที่จะมาเสียเวลาหัดละครชาตรี เอาเวลาไปช่วยงานที่บ้านดีกว่า ขายของก็ทำให้ครอบครัวมีรายได้ แต่ละครชาตรีไม่มี ซึ่งตอนแรกเราก็มองว่ามันจริง แต่เราไม่โกรธ เราเข้าใจเพราะทุกครอบครัว

ทุกคนต้องเลี้ยงตัวเองให้ได้ก่อน เราก็มานั่งคุยกันในกลุ่มว่าเราจะทำยังไงกันดี จะแก้ปัญหาตรงนี้ยังไง เพราะเราไม่ได้สร้างลูกกระนาคขึ้นมาเพื่อหารายได้ นั่นไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของเรา แต่เราก็ต้องเข้าใจว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องจำเป็นของคนในชุมชน เราจะทำให้พ่อแม่เด็กเห็นได้ยังไงว่า มาหัดละครชาตรีแล้วก็สามารถมีรายได้เหมือนกัน ดังนั้นเราจึงเริ่มรับงานบ้าง แต่ก็ยังไม่ปลุกฝังให้เด็กคิดว่าเราทำตรงนี้เพื่อธุรกิจ และมันเป็นผลที่เกิดจากการที่เราเรียนรู้ละครชาตรี เมื่อเราทำได้ นั่นคือเราไม่ได้มีแค่ความรู้ แต่เรายังรับงานได้ด้วย แต่ผลงานของเราไม่ได้มีรายได้มากมายเพราะเราไม่หวังผลเชิงธุรกิจ แต่เพียงแค่นี้พ่อแม่เด็กได้เห็นว่ามันก่อให้เกิดรายได้ และให้เด็กเกิดความภูมิใจและมั่นใจที่เค้าสามารถหารายได้ให้ตัวเองได้ พอเราทำอย่างนี้ทางบ้านเด็กก็เริ่มเห็นประโยชน์เห็นความสำคัญบ้าง เด็กก็สามารถมาร่วมกิจกรรมกับเราได้ และมันทำให้เรารู้ว่าเราจะยึดมั่นในอุดมการณ์อย่างเดียวไม่ได้ แต่เราต้องดูความเป็นจริงในสังคมด้วย...” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ, ๒๕๕๖ : สัมภาษณ์)

๑.๓ สถานภาพเครือข่ายวัฒนธรรม

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคก่อตั้งขึ้นจากร่วมมือของคนในชุมชนและเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน แบ่งเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มในชุมชน และกลุ่มนอกชุมชน ซึ่งกลุ่มในชุมชนในที่นี้หมายถึงรวมถึงกลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมทั้งหมดในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนกลุ่มนอกชุมชน หมายถึง กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมทั้งหมดนอกจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

๑.๓.๑ กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี

๑) **วัดพลับพลาชัย** หรือ ชาวบ้านอาจเรียกสั้นๆว่า “วัดพลับ” ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๖ ถนนดำเนินเกษม ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี วัดนี้เคยเป็นแหล่งรวมความเป็นเลิศในสรรพวิทยาการมีผลงานที่มีคุณค่าทางศิลปะด้านการช่าง เช่น อุโบสถ ซึ่งมีรูปทรงการแกะสลักกลวงลายอันวิจิตรบรรจง โดยเฉพาะบริเวณหน้าบันบานประตูบานหน้าต่าง และเสนาสนะอื่นๆ รวมถึงหนังใหญ่โบราณ

ด้วยเหตุที่วัดพลับพลาชัยเป็นวัดที่สำคัญของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ดังนั้นคนในชุมชนจึงนิยมจัดงานหรือกิจกรรมต่างๆที่วัดพลับพลาชัยแห่งนี้เพื่อให้แหล่งพบปะร่วมใจของคนในชุมชน ในส่วนของกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ วัดพลับพลาชัยได้ถูกใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ในการสืบสืบทอดอนุรักษ์ละครชาตรีและหนังใหญ่โบราณ อาทิ โครงการเครือข่ายศูนย์มหรสพและการละเล่นพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะชุมชน จังหวัดเพชรบุรี โดยการสนับสนุนจากแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ สสส. เปิดอบรมศิลปกรรมสำ

หลักเยาวชนและประชาชนทั่วไป ตอน "การตอกหนังใหญ่" โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ซึ่งมีนายอภิเชษฐ์ เทพศิริ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

นอกจากนี้ยังมีโครงการ All About Arts “สืบสานศิลป์ ศิลป์เมืองเพชร” ซึ่ง จัด ณ วัดพลับพลาชัย อ.เมือง จ.เพชรบุรี ภายในงานมีการจัดการแสดงกิจกรรมทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย อาทิ งานจิตรกรรม งานเพ้นท์เสื้อ เพ้นท์กระเป๋า สมุด ทำมือ การแสดงหนังใหญ่ และการแสดงละครชาตรีโดยกลุ่มเยาวชนคณะลูกกระนาบ

ภาพการแสดงละครชาตรีเรื่องพระอภัยมณีของกลุ่มเยาวชนคณะลูกกระนาบ

แหล่งที่มาของภาพ : นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ผู้บันทึกภาพ

กิจกรรมที่จัดขึ้น ณ วัดพลับพลาชัยนอกจากจะเพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมทั้งละครชาตรี หนังใหญ่และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่แล้ว ยังทำให้ ศิลปินและคนในเพชรบุรีได้มีการสร้างการเปลี่ยนแปลง ทางด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม ด้วยการนำเอาสื่อศิลปวัฒนธรรมเรื่อง “หนังใหญ่และละครชาตรี” มาเป็นเครื่องมือในการ สร้างสุขภาวะของชุมชน และเป็นการเปิดพื้นที่ของชุมชนให้คนในชุมชนมาร่วมกันเรียนรู้ แลกเปลี่ยนในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน และคนภายนอกรู้จักอีกด้วย

นอกจากวัดพลับพลาชัยจะเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งจัดแสดงงานศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และฝึกหัดละครชาตรีสำหรับกลุ่มเยาวชนคณะลูกกระนาบอีกด้วย กล่าวคือ เป็นสถานที่รวมตัวของครูละครชาตรีและกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบในการฝึกหัดเรียนรู้ละครชาตรี และในบางโอกาสยังเป็นสถานที่สาธิตการแสดงให้แก่ผู้สนใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้อีกด้วย

ภาพแสดงแหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดงละครชาตรี ณ วัดพลับพลายชัย

แหล่งที่มาของภาพ : ระวีวรรณ วรณวิไชย ผู้บันทึกภาพ

๒) โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา ตั้งอยู่ในพื้นที่ของบ้านนาบัว หมู่ ๖ ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา แต่เดิมชื่อโรงเรียนประชาบาล ๒ ตำบลบางแก้ว ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ แยกมาจากโรงเรียนประชาบาล ตำบลบางแก้ว เปิดสอนตั้งแต่ชั้น ป.เตรียม ถึงชั้น ป.๔ มีนักเรียน ๗๕ คน โดยอาศัยศาลาวัดใหม่ต้นคุดเป็นที่เรียน (ปัจจุบันคือที่ตั้งของศาลาบำเพ็ญกุศล ฌาปนสถาน ของวัดราษฎร์ศรัทธา) นายเลื่อน หน่ายสุวรรณ เป็นครูใหญ่แรก โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ของเขตรับผิดชอบองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี สถานศึกษารางวัลพระราชทาน ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ดำเนินการสร้างอาคารแบบ ป.๑ โดยมีพระอธิการร่วม ญาณวโร พร้อมด้วยประชาชนร่วมสมทบ การก่อสร้างแล้วเสร็จ พ.ศ. ๒๕๔๘ เมื่อแล้วเสร็จจึงได้มีการเปลี่ยนชื่อมาเป็นชื่อปัจจุบันตามชื่อวัด

วัดราษฎร์ศรัทธามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อกลุ่มละครชาตรีเยาวชนลูกกระนาต เนื่องจากในช่วงเวลาที่กลุ่มลูกกระนาตพยายามก่อตั้งขึ้นนั้น การรวบรวมสมาชิกเข้าร่วมโครงการเป็นอุปสรรคที่ยากลำบากมากที่สุดในขณะนั้น อีกทั้งสถานที่ที่จะใช้เป็นแหล่งรวบรวมเยาวชนก็ไม่สามารถหาได้ง่าย ด้วยกลุ่มลูกกระนาตไม่มีงบประมาณสำหรับการลงทุนใดใดเลย เหตุการณ์ในครั้งนั้นท่านผู้อำนวยการสมจิตร์ กลิ่นน้อย ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาได้รับฟังวัตถุประสงค์และความสำคัญของโครงการ ประกอบกับเห็นว่านายอภิเชษฐ์ เทพศิริเป็นศิษย์เก่าของทางโรงเรียนจึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยให้นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ และกลุ่มอาสาสมัครลูกกระนาตเข้าไปแนะนำกิจกรรมให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาในช่วงโมงเรียน และอนุญาตให้ใช้พื้นที่ห้องกิจกรรมของโรงเรียนเป็นสถานที่ทำกิจกรรมหลังเลิกเรียน เมื่อมีสถานที่ทำกิจกรรมในโรงเรียนและได้ประชาสัมพันธ์ให้เด็กนักเรียนทราบอย่างทั่วถึง ทำให้มีเด็กนักเรียนสนใจสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ – ๖ แต่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ – ๔ ผลจากจุดเริ่มต้นในความอนุเคราะห์สนับสนุนของผู้อำนวยการสมจิตร์ กลิ่นน้อย จึงทำให้กลุ่มเยาวชนละครชาตรีรวมตัวกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้

“โรงเรียนวัดราชวรานุสรณ์ศรีนครินทร์คือจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกลุ่มลูกกระนาบ เพราะว่าในตอนนั้นมันยากมากที่เราจะหาเด็กมาร่วมกิจกรรม เรารวมตัวกันขึ้นเพื่อหวังจะถ่ายทอดความรู้เรื่องละครชาตรีให้เด็กและเยาวชน ดังนั้นเด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มสมาชิกที่สำคัญของเรา แต่เรากลับไม่รู้จะไปตั้งต้นหาที่ไหน ไปขอคำปรึกษาจากใครก็ดูมันเป็นเรื่องยากลำบาก เพราะคนเค้าก็ไม่เข้าใจว่าเราจะทำอะไร เค้าอาจจะกลัวเราไปหลอกลูกหลานเค้าบ้าง จนวันหนึ่งก็ตัดสินใจมาปรึกษาท่านผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชวรานุสรณ์ศรีนครินทร์ ท่านผู้อำนวยการสมจิตร์ ท่านก็เข้าใจในสิ่งที่เราจะทำ และเห็นว่าสิ่งที่เรากำลังจะทำมันมีประโยชน์ มันมีคุณค่าในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร และอาจจะเพราะว่าเราเป็นศิษย์เก่าที่นี่ เราเป็นคนไม่เกรง ทำอะไรทำจริง ท่านก็ไวใจอนุญาตให้เข้ามาแนะนำกิจกรรมกับเด็กๆ สถานที่ท่านก็อนุเคราะห์ให้ใช้พื้นที่ในส่วนของชมรมนาฏศิลป์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ก็ต้องบอกว่าถ้าตอนนั้นไม่ได้ความกรุณาจากท่านผู้อำนวยการสมจิตร์ เราจะสามารถมาถึงวันนี้ได้หรือไม่” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

ภาพแสดงการฝึกทักษะละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบ ณ โรงเรียนวัดราชวรานุสรณ์ศรีนครินทร์ จังหวัดเพชรบุรี

แหล่งที่มาของภาพ : ระวีวรรณ วรรณวิไชย ผู้บันทึกภาพ

๓) **ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ** เป็นคณะละครชาตรีเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ปัจจุบันได้ขึ้นทะเบียนเป็นคณะละครชาตรีกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี สืบทอดโดย นายไพฑูรย์ จันทรสุข หรือ พ่อครูไพฑูรย์ (ปัจจุบันเสียชีวิต) นางบุญธรรม จันทรสุข หรือ แม่ครูบุญธรรม มีผลงานที่ภาคภูมิใจ อาทิ การได้รับคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงวอชิงตันดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา และนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีให้กับลูกศิษย์หลายยุคหลายสมัยทั้งในระบบโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ โดย นายไพฑูรย์ จันทรสุข หรือ พ่อครูไพฑูรย์ (ปัจจุบันเสียชีวิต) นางบุญธรรม จันทรสุข หรือ แม่ครูบุญธรรม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มละครชาตรีเยาวชนลูกกระนาตตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๐ ในช่วงก่อตั้งกลุ่มลูกกระนาต โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญคือ การฝึกหัดและถ่ายทอดละครชาตรีให้แก่กลุ่มเยาวชน ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนกระทั่งสามารถแสดงเป็นเรื่องราวได้ นอกจากนี้ยังรับหน้าที่จัดเตรียมความพร้อมสำหรับการแสดงละครชาตรีในโอกาสต่างๆของกลุ่มลูกกระนาต ทั้งด้านวงดนตรี เครื่องแต่งกาย บทละคร และองค์ประกอบอื่นๆสำหรับแสดงละครชาตรี

“พ่อครูไพฑูรย์กับแม่ครูบุญธรรมจากคณะพรหมสุวรรณถือได้ว่าเป็นครูคนแรกของลูกกระนาตที่ได้มาเรียนรู้เรื่องละครชาตรี ตอนนั้นเรารวบรวมเด็กมาแล้วอยากให้เค้าได้เรียนละครชาตรีกับศิลปินครูละครชาตรีจริงๆ เราก็เข้าไปปรึกษาพ่อครูไพฑูรย์กับแม่ครูบุญธรรม ท่านก็กรุณาเรามาก รับปากยินดีจะมาช่วย เพราะท่านก็เห็นว่าสิ่งที่เราทำมีคุณค่าและมีประโยชน์” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

“น้อยเฒ่ามาแล้วให้ฟังว่าเค้ามีเป้าหมายในชีวิต เค้าอยากทำหน้าที่อนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชรให้เยาวชนได้รู้จัก ซึ่งแม่ก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก ในปัจจุบันที่คนให้ความสนใจละครชาตรีน้อยลง เด็กๆไม่ค่อยสนใจ ตัวแม่เองก็หวังว่าสักวันข้างหน้าละครชาตรีเมืองเพชรจะอยู่ต่อไปยังงั้น ซึ่งพอน้อยเฒ่าแล้วเจตนารมณ์ของเค้า แม่ก็รู้สึกว่ามันตรงกับสิ่งที่แม่กังวล ตรงกับความตั้งใจของแม่ แต่แม่ก็แก่แล้วจะให้ลูกไปทำเองก็คงไม่ไหว น้อยเฒ่าก็ไฟแรง เป็นคนเพชรด้วยก็เลยตอบปากรับคำว่าจะไปช่วยเค้า ก็เข้าไปร่วมกลุ่มลูกกระนาตของเค้าตั้งแต่ตอนนั้น หน้าที่หลักๆคือไปช่วยเค้าฝึกหัดเด็กๆทำทำยังงั้น ทำว่าเป็นยังงั้น ร้อยยังงั้น จนไปถึงแสดงได้

พอเวลาถึงงานเราก็เอาวงดนตรีเราไปช่วย เสื้อผ้าเราไปช่วย เพราะลูกกระนาดไม่มีของตัวเอง ซึ่งเราก็ยินดีและเต็มใจที่จะทำตรงนี้” (นางบุญธรรม จันทร์สุข. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

ละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณ ได้รับหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เรื่องละครชาตรีให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดหลายรุ่น มีผลงานออกแสดงสู่สาธารณชนให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ จนถึงช่วงที่กลุ่มเยาวชนมีการพลัดเปลี่ยนรุ่นใหม่เข้ามา รุ่นแรกทยอยออกจากกลุ่มเนื่องจากต้องย้ายสถานศึกษาหรือต้องศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นจนไม่สามารถมาร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มได้อีก กว่าที่จะสามารถรวบรวมสมาชิกรุ่นใหม่และเริ่มต้นอีกครั้ง ก็เป็นช่วงที่ละครชาตรีพรหมสุวรรณมีภารกิจด้านการถ่ายทอดละครชาตรีให้กับสถานศึกษาในระบบตามนโยบายหลักสูตรท้องถิ่น จึงไม่สามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มได้สะดวกเหมือนในช่วงแรก

๔) ละครชาตรีคณะเบ็ญจาศิษย์ฉลองศรี สืบทอดโดย นางสาวเบ็ญจา แก้วอินทร์ หรือ แม่ครูเบญจา หรือแม่ครูเปี้ยก เป็นศิลปินด้านศิลปะการแสดงละครชาตรี เป็นหัวหน้าคณะเบ็ญจาศิษย์ฉลองศรี ซึ่งก่อตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ มีผลงานที่ภาคภูมิใจ อาทิ การได้รับเชิญจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ไปแสดงละครชาตรี ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยในการอบรมโครงการอุษาคเนย์ และการได้รับเชิญจากโรงเรียนต่างๆให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีให้แก่เด็กนักเรียน และผู้สนใจ

ละครชาตรีคณะเบ็ญจาศิษย์ฉลองศรี โดยนางสาวเบ็ญจา แก้วอินทร์ หรือ แม่ครูเบญจา หรือแม่ครูเปี้ยกได้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มละครชาตรีเยาวชนลูกกระนาดตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๒ ในช่วงการฟื้นฟูกลุ่มลูกกระนาดระยะที่ ๒ ภายหลังจากที่กลุ่มเยาวชนรุ่นแรกทยอยออกจากกลุ่มด้วยเหตุผลทางการศึกษาที่สูงขึ้นตามช่วงวัย โดยรับหน้าที่และความรับผิดชอบใน การฝึกหัดและถ่ายทอดละครชาตรีให้แก่กลุ่มเยาวชน ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนกระทั่งสามารถแสดงเป็นเรื่องราวได้ ทั้งนี้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดรุ่นที่ ๒ ยังมีเยาวชนที่เข้าร่วมกลุ่มตั้งแต่ยุคแรกร่วมด้วย จึงมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูเบ็ญจาในการฝึกหัดให้รุ่นน้อง นอกจากนี้ยังรับหน้าที่จัดเตรียมความพร้อมสำหรับการแสดงละครชาตรีในโอกาสต่างๆของกลุ่มลูกกระนาด ทั้งด้านวงดนตรี เครื่องแต่งกาย บทละคร และองค์ประกอบอื่นๆสำหรับแสดงละครชาตรี

นอกจากละครชาตรีคณะพรหมสุวรรณและคณะเบ็ญจาศิษย์ฉลองศรีแล้ว นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ได้พยายามประสานคณะละครชาตรีอื่นๆเพื่อเข้าร่วมกลุ่มลูกกระนาต แต่ด้วยความเชื่อบางประการทำให้ได้รับการปฏิเสธ

“ละครชาตรีที่เพชรบุรีมีอยู่สองแหล่ง คือที่อำเภอเมืองกับอำเภอบางแก้ว สำหรับละครชาตรีแบบบางแก้วมีลักษณะเป็นละครชาตรีแบบเดินเร่ ไม่ได้เป็นแบบฉบับแบบในเมือง ค่อนข้างมีความเป็นพื้นบ้าน มีความเป็นชาวบ้าน แบบแผนการรำซัดก็ต่างกัน บ้านบางแก้วมีละครชาตรีหลายคณะ คณะที่มีชื่อเสียงคือละครชาตรีคณะศรีสง่าศิลป์ คณะของคุณตาเพิ่ม คุณตาไป คุณยายเย็น แต่ปัจจุบันไม่ได้รับงานแสดงแล้ว มีเพียงคณะที่พัฒนาขึ้นมาใช้ชื่อว่าสี่พี่น้องยังแสดงอยู่แต่ตอนนี้แสดงไปทางลิเกมากกว่าละครชาตรีแบบเมืองเพชร เคยไปชวนมาร่วมกลุ่ม แต่บางที่ศิลปินที่มีอายุหน่อยหรือศิลปินอาวุโสท่านจะมีความเชื่อว่าถ้าไม่ได้รับมอบให้ถ่ายทอดก็ไม่สามารถไปถ่ายทอดให้ใครได้ หากฝ่าฝืนก็อาจทำให้เกิดความเสียหายหรือเกิดอันตรายแก่ผู้ถ่ายทอด และผู้รับการถ่ายทอด เค้เรียกว่า ผิดครู”

๕) ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุในตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาการก่อตั้งกลุ่มเยาวชน ด้วยเหตุในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๙ - ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นของการก่อตั้งคณะลูกกระนาตนั้น นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ซึ่งกำลังเรียนรู้กระบวนการ ขั้นตอนและวิธีการรวมกลุ่มสร้างกิจกรรมเพื่อชุมชนในลักษณะเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนความยั่งยืน ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนได้รวมตัวกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชนอย่างสมัครสมาน และกำลังหาแนวทางในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเช่นเดียวกัน นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ จึงได้เข้าสังเกตการณ์ พูดคุย และแลกเปลี่ยนทัศนคติกับกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อร่วมกันหาแนวทางและรูปแบบในการก่อตั้งกลุ่มกิจกรรมเพื่อชุมชน ซึ่งการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติกับกลุ่มผู้สูงอายุนั้นทำให้นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ได้ทั้งแนวทางในการวางแผนและได้กำลังใจเพื่อการมุ่งมั่นทำงานต่อไป

“ตอนนั้นจะมีกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนที่ก็มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมอะไรต่างๆ ก็ถือว่ามีความเข้มแข็ง แต่ตอนนั้นกลุ่มผู้อาวุโสเหล่านั้นก็ยังไม่ได้คิดว่าจะก่อตั้งเป็นกลุ่มอะไรเหมือนกับที่เราอยากจะทำ แต่พอเราได้ไปดูกิจกรรมที่ทางกลุ่มฯจัด ไปนั่งคุยกับพ่อๆแม่ๆผู้อาวุโสในชุมชน เหมือนกับเราไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มันก็ทำให้เราได้แนวคิดอะไรบางอย่าง เช่นเดียวกับทางกลุ่มพ่อๆแม่ๆก็ได้แนวคิดอะไรบางอย่าง เช่นเดียวกัน หลังจากนั้นต่างก็แยกย้ายกันไปทำงานในบทบาทของตน พูดคุยแลกเปลี่ยนกันบ้างตามโอกาส สุดท้ายทางกลุ่มผู้สูงอายุก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุได้เสร็จก่อนเรามาก เพราะมีใจร่วมกันจริงๆ แต่มันก็เป็น

แรงผลักดันให้เราต้องฝ่าฟันและทำให้ได้ สุดท้ายเราก็สามารถทำกลุ่มลูกกระนาคขึ้นมาได้” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

๖) กลุ่มเยาวชนลูกหว่า เป็นเครือข่ายศักยภาพเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี สมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกหว่าล้วนเป็นลูกหลานของจังหวัดเพชรบุรีที่มีใจรักใน จังหวัดเพชรบุรีอย่างแท้จริง โดยเป็นการรวมตัวกันของเยาวชนจากหลายโรงเรียนในจังหวัด เพชรบุรี ที่รวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมสืบสานงานสกุลช่างเมืองเพชร เช่น พวงมโหตร งานปั้นห้วยไข่น งานจิตรกรรม ตอกระดาก สานใบลาน เป็นต้น โดยมีนักเรียนของโรงเรียน เบญจมาศพิศวิทยาจังหวัดเพชรบุรี เป็นแกนนำหลัก กลุ่มเยาวชนลูกหว่าได้รับรางวัลกลุ่มเยาวชน ดีเด่น เนื่องในงานวันเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๕

กลุ่มเยาวชนลูกหว่า และกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค เป็นเครือข่ายเยาวชนด้าน ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีเช่นเดียวกัน มีลักษณะการรวมกลุ่มคล้ายคลึงกันกล่าวคือ ผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนจังหวัดเพชรบุรีที่เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเยาวชนที่มัก ใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ ประกอบกับมีแรงบันดาลใจจากความสนใจส่วนตัว เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกพื้นบ้าน จึงชักชวนให้เยาวชนที่มีความสนใจใน ศิลปวัฒนธรรมมารวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อฝึกทักษะเพิ่มเติม และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและ กัน เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นน้องได้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้าน ดังนั้นกลุ่มเยาวชนทั้งสองกลุ่มจึงโอกาสได้ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกันอยู่เสมอ และใช้โอกาสในการที่ได้ร่วมงานกันนั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงานของกันและกัน อีกทั้ง การที่เยาวชนทั้งสองกลุ่มได้ทำงานร่วมกันจึงเกิดเครือข่ายเยาวชนที่ขยายใหญ่ขึ้นจากกลุ่ม ตนเอง ได้เกิดการเรียนรู้ว่ามีเยาวชนรุ่นราวคราวเดียวกันกับตนเองที่สนใจในศิลปวัฒนธรรม เช่นเดียวกัน และทำงานร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อไป

“ลูกกระนาคมีโอกาสได้ทำงานให้ทางจังหวัดบ่อยๆ ทุกครั้งเราจะได้ไปเจอกับกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจในสิ่ง ที่คล้ายคลึงกันนั่นก็คือการสืบสานวัฒนธรรม อย่างเช่นกลุ่มเยาวชนลูกหว่าที่เรามีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน หลายครั้ง เช่น โครงการพื้นที่นี้จึงของ สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) และอีก หลายงาน เด็กๆเค้าก็รู้จักกัน พูดคุยกัน เค้าก็จะได้เห็นว่ามีเพียงพวกเค้าที่ทำงานสืบสานวัฒนธรรม มีเยาวชนกลุ่มอื่นอีกที่เค้าเห็นคุณค่าวัฒนธรรม เราก็ให้เค้าได้มีโอกาสพูดคุยกันเป็นเพื่อนกัน เพื่อที่ได้จะ

สร้างเครือข่ายเยาวชนในจังหวัดเพชรบุรีให้มีความเข้มแข็งขึ้น อาจจะเพื่อแลกเปลี่ยนการทำงานกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมกัน มีงานที่น่าสนใจก็ส่งข่าวถึงกัน คิดว่าตรงนี้นั้นก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กได้คิดได้ด้วยตัวเอง โตขึ้นจากการเรียนรู้การทำงานของกลุ่มเยาวชนอื่นด้วย” (วัชรภรณ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

๗) หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐของท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี โดยการให้โอกาสในการนำกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดไปจัดแสดงในงานสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี เช่น งานเพชรบุรีดีจัง งานพระนครคีรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังเปิดพื้นที่ให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และนำเสนอกิจกรรมหรือผลงานเป็นระยะในพื้นที่ที่จังหวัดจัดขึ้น เช่น งานเพชรบุรีดีจัง ถนนยิ้มได้ เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนในพื้นที่ได้รับทราบข่าวสารกิจกรรมที่มีประโยชน์ และเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่น อีกทั้งยังมีการประสานกับโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่เชิญกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดไปให้ความรู้หรือสาธิตเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มให้นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไปได้ชม

“สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล ส่งเสริม ทำนุบำรุงและสืบสานงานศิลปวัฒนธรรมทุกชนิดของจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครชาตรีถือว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของเพชรบุรี เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ทางวัฒนธรรมฯต้องลงไปช่วยดูแล มีการขึ้นทะเบียนคณะละครชาตรี มีการเก็บรวบรวมจัดทำเป็นองค์ความรู้สำหรับชุมชน จัดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้หาพื้นที่ให้ได้ไปแสดง...กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดก็เป็นกลุ่มเยาวชนที่ทำงานร่วมกับทางวัฒนธรรมฯ โดยทางวัฒนธรรมฯได้นำกลุ่มลูกกระนาดมาแสดงในงานศิลปวัฒนธรรม เช่น งานเพชรบุรีดีจัง งานพระนครคีรี และงานสำคัญของทางจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเรามิงบประมาณสนับสนุนให้จำนวนหนึ่ง” (นางกรรณิกา เอี้ยวสกุลรัตน์. ๒๕๕๘ : สัมภาษณ์)

“หน่วยงานที่ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกลุ่มลูกกระนาดก็จะมีหลักๆคือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ก็จะมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะของเครือข่ายกลุ่มเยาวชนต่างๆ เพื่อรับทราบปัญหาแล้วก็หาแนวทางการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการชวนไปแสดงในงานต่างๆที่เกี่ยวกับด้านวัฒนธรรม ก็มีกลุ่มเยาวชนอื่นๆไป กลุ่มลูกกระนาดก็ไปแสดงละครชาตรี ทางวัฒนธรรมฯก็มีเงินสนับสนุนให้แล้วก็ช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆที่ลูกกระนาดจัด ช่วยประสานงาน นอกจากนี้ก็มี อบต.บางแก้วที่เคย

เข้าไปเจรจาขอความช่วยเหลือในช่วงแรกๆของการก่อตั้ง ปรีक्षाเรื่องการรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

๑.๓.๒ กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมที่มีใช้ในจังหวัดเพชรบุรี

๑) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๔ เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่เมษายน ๒๕๔๔ มุ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืนของประชาชนไทย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส.ได้ให้ทุนสนับสนุนกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูละครชาตรีเยาวชน โดยทุนที่ได้รับจาก สสส.ครั้งนั้นทำให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนวดสามารถใช้ในการขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มโดยมีการวางแผนการใช้งบประมาณร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นับเป็นทุนสนับสนุนก้อนใหญ่ก้อนแรกที่น่ามาสร้างกลุ่มลูกกระนวดในจุดเริ่มต้นให้เติบโต

“...กลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลบางแก้ว รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มละครชาตรีโรงห้าเสาซึ่งเป็นละครชาตรีโบราณที่ปัจจุบันหาดูได้ยาก โดยทางกลุ่มต้องการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทย จึงได้ขอสนับสนุนจาก สสส.และ สสย.เพื่อจัดโครงการพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะเด็กและเยาวชนพื้นที่นี้ดีจัง...” (สสส. ๒๕๕๘ : ออนไลน์)

“กลุ่มลูกกระนวดเริ่มต้นจากอาสาสมัคร ทุกคนมาด้วยใจ และรู้ว่าเรื่องเงินไม่ใช่เรื่องหลักเพราะเราไม่ใช่กลุ่มที่ทำงานในเชิงธุรกิจ แต่เราก็ต้องใช้งบประมาณในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ด้วยความที่ตัวเองเป็นคนชอบทำกิจกรรม มีการสร้างเครือข่าย ก็ไปขอคำแนะนำจากเครือข่ายต่างๆที่เราเคยทำกิจกรรมกับเค้ามา ก็ได้แนวทางจากกลุ่มดินสอสีที่เคยเข้าไปเรียนรู้งานกับเค้ามา พี่ในกลุ่มดินสอสีก็แนะนำว่ามืองค์กรอย่าง สสส. สสย.ที่เค้าสนับสนุนการทำกิจกรรมเพื่อชุมชน เราก็ลองไปหาข้อมูลเอง เขียนโครงการเอง ตอนนั้นทำเองหมดทุกอย่าง คือมุ่งมั่นตั้งใจแล้วว่าเราต้องทำให้สำเร็จให้ได้ ก็เขียนโครงการเสนอ สสส. สสย. ซึ่งที่น่าสนใจคือ โครงการที่เสนอขอทุน สสส.ส่วนมากจะเป็นโครงการที่ผู้ใหญ่คิดจะทำเพื่อเด็ก แต่โครงการของเราคือเด็กและคนในชุมชนรวมตัวจะมาร่วมกันเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเดียวกัน เป็นโครงการเกี่ยวกับการใช้ละครชาตรีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะชุมชนชื่อโครงการพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะเด็กและเยาวชน นั่นก็ถือว่าเป็นเงินตั้งต้นของกลุ่มลูกกระนวด” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

๒) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สสย. ก่อตั้งปี พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยสำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) ในช่วงแรกเป็นแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน ใช้ชื่อย่อ สสย. มีวัตถุประสงค์ขององค์กรเพื่อพัฒนาระบบกลไกในการใช้สื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัวอย่างยั่งยืน โดยสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน หรือ สสย. เป็นได้ทำงานร่วมกับ สสส. ในการให้ทุนสนับสนุนการทำกิจกรรม และให้คำแนะนำสำหรับการพัฒนาละครชาตรีให้เป็นสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชน ครอบครัวและชุมชนท้องถิ่นได้ โดยคำว่า “สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” มีความหมายว่า

“...สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและสามารถใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นสุข...” (สสย. ๒๕๕๔ : ออนไลน์)

ดังนั้นสถาบันสื่อเด็กและเยาวชนจึงมีบทบาทสำคัญในการการส่งเสริมและเป็นพี่ปรกษาให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาคัดพัฒนาการถ่ายทอดละครชาตรีจากเดิมเพียงในฐานะศิลปะเพื่อศิลปะ สู่การทำงานสื่อสร้างสรรค์ในฐานะ “สื่อพื้นบ้าน ศิลปะเพื่อชุมชน”

“แม้ว่าช่วงนั้นจะมีเสียงคัดค้าน แต่ด้วยความมุ่งมั่น เราจึงไม่คิดถอย ยังคงศึกษาการพัฒนาละครชาตรีเพื่อพัฒนาเป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อการสื่อสารในชุมชน เพราะคิดว่าละครชาตรีมีองค์ประกอบที่จะสามารถสื่อสารกับคนในชุมชนเป็นสื่อพื้นบ้านได้ ตอนนั้นแม้มีเสียงคัดค้านแต่เรามั่นใจว่าเราทำได้ เราอยากเอาละครชาตรีที่เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของคนเมืองเพชรอยู่แล้ว ใช้เป็นสื่อพื้นบ้านที่ใช้สื่อสารกับคนในชุมชน ตอนแรกคิดว่าอยากเอามาสื่อสารในประเด็นในการสื่อสารรณรงค์สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาต่างๆทางสังคม เป็นละครชาตรีเพื่อสังคม แต่ก็มีเสียงไม่เห็นด้วยว่าละครชาตรีคืองานศิลปะ เป็นศิลปะเพื่อศิลปะ ไม่ใช่ศิลปะเพื่อสังคม เราก็ได้รับคำแนะนำจากกลุ่มดินสอสีบ้าง จากทางสสย. บ้างว่าวิธีทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปควรทำอย่างไร ในตอนนี้ก็ยังไม่ถือว่าประสบความสำเร็จนะ ยังต้องพยายามทำต่อไป แต่เรายังมั่นใจว่าเราจะทำได้” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

ภาพการแสดงละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนสุพรรณบุรี

โครงการพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสภาวะเด็กและเยาวชนพื้นที่นี้ดีจัง งบประมาณสนับสนุนจาก สสส.และสสย.

แหล่งที่มาของภาพ : http://www.thaihealth.or.th/data/content/๑๕๕๓/๔/cms/๑๕๕๓/๔_thaihealth_p๒vx๓bdi๙๗ko.jpeg

๓) **กลุ่มดินสอสี** เป็นองค์กรที่ทำงานโดยไม่หวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงสร้างกำลังใจให้ผู้คนในสังคม ด้วยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกับเครือข่ายชุมชนต่างๆ บทบาทของกลุ่มดินสอสีที่มีต่อกลุ่มเยาวชนละครชาตรีสุพรรณบุรี คือ การเป็นต้นแบบของกลุ่มอาสาสมัครที่ทำงานเพื่อชุมชนและสังคม จะเห็นได้ว่ากลุ่มดินสอสีเป็นองค์กรในรูปแบบกิจการที่ไม่หวังผลกำไร ทำงานกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมมากมาย อาทิ โครงการพื้นที่นี้ดีจัง ซึ่งมีการจัดกิจกรรมขึ้นในหลายพื้นที่ เช่น พื้นที่นี้ดีจัง ณ แพร่งอู่ทอง เพชรบุรีดีจัง เป็นต้น อีกทั้งมีการจัดตั้งภาคี “พื้นที่นี้...ดีจัง กำลังสอง” ทั่วประเทศ ซึ่งกลุ่มเยาวชนสุพรรณบุรีได้รวมอยู่ในภาคีนี้ด้วย

“ตอนสมัยเรียนเคยทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มดินสอสี ซึ่งนับว่าเป็นต้นแบบแนวคิดสำคัญของเราสำหรับการทำงานเพื่อเด็กและเพื่อชุมชน เพราะกลุ่มดินสอสีเน้นการทำงานสร้างสรรค์สังคมกับเด็ก กับเยาวชน กับชุมชนเป็นหลัก อย่างโครงการพื้นที่นี้ดีจัง ก็เป็นโครงการที่จุดประกายความคิดให้กับเราเหมือนกัน ก็เรียกได้ว่าเราได้รับการปลูกปั้นบ่มเพาะแนวคิดกระบวนการทำงานเพื่อชุมชนจากกลุ่มดินสอสี ถือว่าเป็นที่ปรึกษาสำคัญที่ช่วยชี้แนะบอกแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายได้” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

๔) **สถาบันอาศรมศิลป์** เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Not-for-Profit Organization) ได้รับการสนับสนุนด้านบุคลากร เงินทุน ที่ดิน จากมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ มูลนิธิสานแสงอรุณ และมูลนิธิยุมาลุดดิน สถาบันได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนระดับบัณฑิตศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาตั้งแต่

เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ (สถาบันอาศรมศิลป์. ๒๕๕๘ : ออนไลน์) บทบาทของสถาบันอาศรมศิลป์ที่มีต่อกลุ่มเยาวชนลูกหลาน คือ การสร้างแรงบันดาลใจและให้แนวทางเพื่อการพัฒนากระบวนการทำงานเพื่อสังคม ตลอดจนการทำหลักสูตรท้องถิ่นในรูปแบบตามอัธยาศัย เนื่องจากเป็นสถาบันการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างทักษะในตนด้วยการฝึกฝน ภายใต้อาจารย์ เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์และร่วมเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างมีคุณภาพ มีหลักสูตรการศึกษาที่เชื่อมโยงกับการสร้างสรรค์สังคมอย่างมีองค์รวมหลายหลักสูตร ซึ่งนายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ได้เข้าศึกษาในหลักสูตรเกี่ยวกับผู้ประกอบการทางสังคม เพื่อให้ได้แนวคิดมาต่อยอดให้องค์ความรู้ละครชาตรีและกลุ่มเยาวชนลูกหลานได้พัฒนาไปสู่การเป็นหลักสูตรที่มีการรับรองจากหน่วยงานทางการศึกษา

“ตอนนีตัวน้อยเองกำลังอยู่ในกระบวนการเข้าศึกษากับทางอาศรมศิลป์ แล้วก็เลยกำลังปรึกษากับทางอาศรมศิลป์ เพื่อทำโครงการคล้ายแบบผู้ประกอบการทางสังคม แนวคิดเราคล้ายๆกับการเพาะพันธุ์คนดีกลับสู่สังคมหรือโรงเรียนแบบอาศรมศิลป์ ตอนนี้อยู่ในระหว่างการปรึกษาหารือเพื่อวางแนวทาง วางหลักสูตรและความเป็นไปได้ ซึ่งเราต้องวางแผนหลักสูตรแล้วตอบได้ว่าเด็กที่จบจากเราแล้วเค้าจะไปอยู่ตรงไหน อยากให้เด็กมาเรียนกับเราแค่วันเสาร์-อาทิตย์แต่ได้ Pre Degree ขณะที่ยังเรียนในระบบได้ด้วย เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ สามารถตอบเกณฑ์มาตรฐานของ สกอ.ได้ ตอบความต้องการของสังคมได้ ตอนนีก็ปรึกษากับทางอาศรมศิลป์อยู่ด้วย” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์)

๒.๕ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นสถาบันการศึกษาของเอกชนเปิดสอนในระดับอุดมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับละครชาตรีกกลุ่มเยาวชนลูกหลาน คือ ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งได้ให้นักศึกษาจัดกิจกรรมบริการวิชาการที่บูรณาการกับการเรียนการสอน โดยการจัดโครงการละครชุมชนเป็นโครงการหนึ่งที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ซึ่งโครงการนี้มีจุดมุ่งหมายสนับสนุนให้นักศึกษาทดลองเรียนรู้และดำเนินโครงการเกี่ยวกับละครในการศึกษา ละครประเด็นศึกษา หรือละครชุมชน ในพื้นที่ต่างๆ โดยมุ่งหวังว่า “ละครประเด็นศึกษา” จะสามารถทำให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตนเองมากขึ้น

กิจกรรมครั้งนี้ นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ผู้นำกลุ่มได้นำกลุ่มเยาวชนลูกหลานและกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนเข้าร่วมด้วย ทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องบทบาทหน้าที่ละครนอกเหนือจากศิลปะเพื่อความบันเทิง หากแต่เป็นศิลปะเพื่อการเรียนรู้และสร้างสรรค์สังคม ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนลูก

ระนาด ภายหลังจากการเข้าร่วมครั้งนั้น กลุ่มเยาวชนชนลูกระนาดได้พยายามคิดค้น ทดลองและพัฒนาละครชาตรีพื้นบ้านสู่การเป็นสื่อพื้นบ้านสร้างสรรค์ชุมชน

๑.๔ สถานภาพด้านงบประมาณ

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาด เป็นกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่หวังผลกำไรและไม่หวังผลในเชิงธุรกิจ หากแต่เป็นการดำเนินการกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่กับชุมชน อย่างไรก็ตามการดำเนินการขององค์กรไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการหวังผลกำไรหรือไม่หวังผลกำไร การบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการดำเนินโครงการถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้องค์กรดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น

เมื่อกล่าวถึงสถานภาพด้านการเงินและงบประมาณของกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาดกล่าวได้ว่า งบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มได้รับจากทุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ทั้งจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สสย. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี และหน่วยงานราชการอื่นในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งลักษณะการได้นับงบประมาณแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

- 1) การเสนอขอทุนสนับสนุนเพื่อการดำเนินโครงการ งบประมาณในลักษณะนี้เกิดจากการที่กลุ่มเยาวชนชนลูกระนาดโดยผู้นำกลุ่ม คือ นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ได้เขียนโครงการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการให้ทุนของหน่วยงานที่เสนอทุน โดยลักษณะหน่วยงานที่เสนอทุนส่วนใหญ่ที่มีบทบาทกับกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาดจะเป็นหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์และการดำเนินการเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนอย่างมีคุณภาพและไม่หวังผลกำไร ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนชนลูกระนาด

“เริ่มต้นจากความใฝ่ฝันของเด็กหนุ่มวัย ๒๔ ปี ชื่อว่า “น้อย” หรือ อภิเชษฐ์ เทพศิริ (ชื่อเดิม) ซึ่งเป็นลูกเกิดของชาวบางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ผู้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยความใฝ่ฝันที่จะเห็นชุมชนของตนเองเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ “น้อย” จึงชวนเด็กๆ ในชุมชน ให้เกิดสำนึกรักชุมชนและภาคภูมิใจในท้องถิ่นตัวเอง โดยพยายามพลิกพื้นสื่อพื้นบ้าน อันทรงคุณค่าอย่าง “ละครชาตรี” ละครร้อง ละครรำพื้นบ้าน ที่เก่าแก่ของเมืองเพชร ให้กลับมามีความสำคัญของชุมชน เด็กๆ ในชุมชนรู้จักละครชาตรี

เหมือนกับรู้จักดาราดังๆ รวมทั้งให้เด็กๆ กลุ่มลูกกระนาดมีพื้นที่และกิจกรรมสร้างสรรค์ในทุกๆ วันหลังเลิกเรียน” (พื้นที่นี้ดีจัง. ๒๕๕๘ : ออนไลน์)

“กลุ่มลูกกระนาด ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลบางแก้ว ซึ่งรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มละครชาตรีโรงห้าเสา ซึ่งเป็นละครชาตรีโบราณที่ปัจจุบันหาดูได้ยาก โดยทางกลุ่มต้องการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทย จึงได้ขอของบสนับสนุนจาก สสส.และ สสย.เพื่อจัดโครงการพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสภาวะเด็กและเยาวชนพื้นที่นี้ดีจัง โดยมีการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กๆ และเยาวชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออก ฝึกทักษะของเด็กๆ โดยเฉพาะการจัดแสดงละครชาตรีโรงห้าเสา การแสดงละครชาตรีแบบโบราณที่หาชมได้ยากและกำลังจะสูญหายไปตามกาลเวลา โดยคณะศิลปินพื้นบ้านประชันกับละครชาตรีเด็กกลุ่มลูกกระนาด” (สสส. ๒๕๕๘ : ออนไลน์)

จากลักษณะการดำเนินงานเพื่อเยาวชนและชุมชนของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดดังกล่าว จึงเป็นผลให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สสย. อย่างต่อเนื่อง

- 2) การได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น งบประมาณในลักษณะนี้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดจะได้รับการสนับสนุนเมื่อนำกิจกรรมเข้าร่วมกับโครงการซึ่งจัดขึ้นโดยหน่วยงานราชการนั้นๆ อาทิ งานพระนครคีรี งานเพชรบุรีดีจัง เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการใหญ่ในระดับจังหวัดที่หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีจะเป็นผู้ประสานงานเชิญเข้าร่วมโครงการ และมีงบประมาณสนับสนุนสำหรับการจัดแสดงให้ นอกจากนี้หน่วยงานราชการอื่นๆ ที่มีลักษณะการจัดโครงการในลักษณะนี้จะมีผู้รับผิดชอบประสานงานกับทางกลุ่มเยาวชนฯ เพื่อให้เข้าร่วมแสดงละครชาตรี

“ทุนสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในจังหวัด ส่วนมากจะเป็นในลักษณะของการให้ไปร่วมแสดงในงานต่างๆ ของทางจังหวัด เช่น ทางจังหวัดจัดงานพระนครคีรี อยากได้ละครชาตรีเยาวชนไปร่วมแสดงในงาน เค้าก็จะติดต่อมา ก็จะบอกว่ามีงบให้เท่าไร ไปเล่นกี่วัน เราก็จัด

เด็กไปแสดง ส่วนมางานแบบนี้ทางสำนักวัฒนธรรมจังหวัดติดต่อมา แต่หน่วยงานอื่นๆก็ติดต่อบ้าง เงินก็ได้มากบ้างน้อยบ้าง เพราะเราบอกแล้วว่าไม่ได้หวังผลเชิงธุรกิจ เราไม่ได้ตั้งราคาเอาไว้เหมือนคณะที่รับงานแสดงจริงๆ เงินได้มาก็ให้เด็กๆเพื่อให้เค้าภูมิใจว่าเค้าสามารถมีรายได้จากการทำกิจกรรมนี้” (นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ. ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

“สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล ส่งเสริม ทำนุบำรุงและสืบสานงานศิลปวัฒนธรรมทุกชนิดของจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครชาตรีถือว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของเพชรบุรี เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ทางวัฒนธรรมฯต้องลงไปช่วยดูแล มีการขึ้นทะเบียนคณะละครชาตรี มีการเก็บรวบรวมจัดทำเป็นองค์ความรู้สำหรับชุมชน จัดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ หาพื้นที่ให้ได้ไปแสดง...กลุ่มเยาวชนลูกกระนาคก็เป็นกลุ่มเยาวชนที่ทำงานร่วมกับทางวัฒนธรรมฯ โดยทางวัฒนธรรมฯได้นำกลุ่มลูกกระนาคมาแสดงในงานศิลปวัฒนธรรม เช่น งานเพชรบุรีดีจัง งานพระนครคีรี และงานสำคัญของทางจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเรามีนงบประมาณสนับสนุนให้จำนวนหนึ่ง” (นางกรรณิกา เขียวสกุลรัตน์. ๒๕๕๔ : สัมภาษณ์)

- 3) **การได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน** งบประมาณลักษณะนี้คล้ายกับการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น แตกต่างกันเพียงหน่วยงานที่ให้งบประมาณสนับสนุนเป็นหน่วยงานเอกชน และจัดแสดงในหลากหลายโอกาส เช่น งานเทศกาลศิลปวัฒนธรรม งานวันเด็ก งานทำบุญ และงานอื่นๆ ซึ่งมีได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมเป็นหลัก หากแต่เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงที่เชื่อมโยงสู่การอนุรักษ์ งานในลักษณะนี้มีการว่าจ้างให้ไปจัดแสดงทั้งในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง

๑.๕ ปัญหาและอุปสรรค

ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค รวมตัวกันขึ้นจากความมีใจรักและมีอุดมการณ์ที่คล้ายกันคือเพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชรโดยใช้พลังกลุ่มเยาวชนในชุมชนเป็นสื่อกลางอันสำคัญ ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคนี้มีลักษณะมีจุดเด่นคือการเป็นองค์กรที่ทำงานโดยไม่หวังผลกำไร รวมตัวกันขึ้นโดยคนในชุมชนและทำงานเพื่อคนในชุมชน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานของละคร

ชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคและส่งผลต่อการขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในประเด็นดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ การขาดผู้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง การทำงานของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดนั้นบริหารจัดการโดยคน ๓ ช่วงวัย แบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเป็น ๓ กลุ่มตามความถนัดและความสนใจ คือ

๑) ผู้นำกลุ่ม ในส่วนของผู้นำกลุ่มนี้จะมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง ๒๔ – ๓๕ ปี โดยมี นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ เป็นผู้รับผิดชอบหลัก มีนางสาวกรรณชิ่ง เทพศิริ เป็นผู้ช่วย มีญาติและเพื่อนสนิทในชุมชนสลับสับเปลี่ยนมาช่วยวางแผนและให้คำปรึกษา โดยหน้าที่หลักคือรับผิดชอบการขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดทั้งองค์รวม อาทิ การวางแผน การประสานงาน การหาแหล่งงบประมาณ เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

๒) ผู้ถ่ายทอด จากการศึกษาวิจัยพบว่าสมาชิกกลุ่มนี้จะเป็นผู้อาวุโสในชุมชนที่มีความสามารถในการแสดงละครชาตรีที่เรียกว่า “พ่อครู” และ “แม่ครู” โดยหน้าที่หลักคือรับผิดชอบการถ่ายทอดความรู้และทักษะปฏิบัติด้านละครชาตรีให้แก่เยาวชนในกลุ่ม อีกทั้งเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยขององค์ประกอบต่างๆของละครชาตรี อาทิ การบรรเลงดนตรี เครื่องแต่งกาย และการทำบทละคร เป็นต้น ในโอกาสที่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดต้องนำละครชาตรีไปจัดแสดง

๓) ผู้สืบทอด หมายถึง เยาวชนที่เข้าร่วมกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด ซึ่งถือเป็นสมาชิกกลุ่มสำคัญของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด ที่จะมีลักษณะเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้และทักษะปฏิบัติละครชาตรีจากกลุ่มผู้อาวุโส และเรียนรู้การดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดจากผู้นำกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มนี้สามารถทำหน้าที่สืบทอดละครชาตรีให้แก่เยาวชนและชุมชนได้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดนี้ นอกจากจะต้องระดมคนที่มีความรู้มาร่วมกันแล้ว ยังต้องมีระดมผู้ที่จะสามารถเสียสละอุทิศตนทำงานอาสาสมัครเพื่อขับเคลื่อนกลุ่มในลักษณะการทำงานอย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน สร้างความน่าเชื่อถือของกลุ่มให้แก่ชุมชนได้ แต่ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ มีปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มเยาวชนลุ่มกระนาดพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเยาวชนลุ่มกระนาด คือ

ภาระหน้าที่ทางการศึกษา ในส่วนภาระหน้าที่ทางการศึกษานั้นจะพบว่าเกิดขึ้นกับสมาชิกที่เป็นเยาวชน เนื่องจากมีหน้าที่หลักคือการศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ดังนั้นเมื่อต้องศึกษาในระดับที่สูงขึ้นทำให้มีภาระที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

ภาระหน้าที่การงาน และภาระในการหารายได้เพื่อดูแลครอบครัว สำหรับปัจจัยใน ๒ เรื่องนี้พบว่าเกิดขึ้นกับสมาชิกที่เป็นคนวัยทำงานและกลุ่มผู้อาวุโส ซึ่งมีภาระกิจงานประจำทั้งธุรกิจส่วนตัว การค้าขาย พนักงานบริษัท เป็นต้นนั้น เป็นภาระงานที่สร้างรายได้หลักในการเลี้ยงดูครอบครัว อีกทั้งกลุ่มละครชาตรีที่มีจิตอาสาเข้าร่วมกับกลุ่มนั้นเป็นการเข้าร่วมแบบอาสาสมัครที่ได้ค่าจ้างรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน ดังนั้นเมื่อมีผู้ว่าจ้างให้ไปทำการแสดงจึงจำเป็นต้องรับการว่าจ้างเพื่อหารายได้เลี้ยงสมาชิกในคณะละครให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงเป็นเหตุให้การเข้าร่วมกลุ่มเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มเยาวชนลุ่มกระนาดเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง ด้วยเหตุที่ต้องมีการรวบรวมสมาชิกใหม่เข้าร่วมกลุ่มต้องเริ่มสร้างแรงบันดาลใจและเริ่มปูพื้นฐานให้แก่สมาชิกใหม่ทุกครั้งเมื่อมีการรับสมัครใหม่เข้าร่วมกลุ่ม เหตุนี้จึงทำให้การเดินทางของกลุ่มมีการชะงักไปบ้าง

๑.๕.๒ ขาดงบประมาณสนับสนุน ปัญหาในเรื่องการขาดงบประมาณสนับสนุนนี้เป็นปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งของกลุ่มเยาวชนลุ่มกระนาด อันเป็นผลมาจากการความรู้ในเรื่องการสร้างเครือข่ายและการหาแหล่งระดมทุน ทำให้กลุ่มเยาวชนลุ่มกระนาดไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะสนับสนุนการรวมกลุ่ม การบริหารจัดการและพัฒนาการดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ งบประมาณหลักในการสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มได้รับจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สสย. และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี นอกจากนี้อาจมีหน่วยงานราชการอื่นในจังหวัดเพชรบุรีบ้างตามโอกาสที่มีการเชิญไปแสดงในงานสำคัญของจังหวัด อย่างไรก็ตาม งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานดังกล่าวมาข้างต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมในระยะสั้นเป็นครั้งคราว เมื่อหมดช่วงโครงการหรือกิจกรรมแล้ว กลุ่มเยาวชนลุ่มกระนาดจำเป็นต้องหากิจกรรมอื่นมาทดแทนเพื่อสร้างรายได้ในการขับเคลื่อนภารกิจ

ของกลุ่มต่อไป ทั้งนี้กลุ่มยังไม่สามารถหางบประมาณหรือสร้างรายได้ที่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานของกลุ่ม ยังต้องใช้วิธีการแสวงหาจากแหล่งทุนอื่นเป็นหลัก

๑.๕.๓ ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ การรวมตัวของกลุ่มเยาวชนลูกหลานเกิดจากคนในชุมชนที่ตระหนักถึงคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกประจำท้องถิ่น ซึ่งมีผู้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรมมาก่อน ดังนั้นจึงทำให้ขาดการวางระบบ กลไก แผนกลยุทธ์และการบริหารงบประมาณเพื่อการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนลูกหลานอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าผู้นำกลุ่มจะได้มีการขอคำแนะนำปรึกษาจากผู้มีความรู้ในชุมชน แต่ด้วยความอ่อนประสบการณ์จึงทำให้การดำเนินการยังไม่เป็นระบบและขาดความชัดเจนในการเรื่องแผนดำเนินงาน ซึ่งการบริหารจัดการองค์กรนับว่าเป็นเรื่องสำคัญในการขับเคลื่อนหน่วยงาน จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญให้คำปรึกษาแนะแนวทางก่อนในระยะเริ่มต้น เนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะมีความเข้าใจและวางแผนบริหารจัดการได้ดี ย่อมทำให้เกิดการวางแนวทางที่เป็นระบบเพื่อให้ผู้นำกลุ่มและสมาชิกรุ่นแรกได้เรียนรู้ เพื่อดำเนินการและถ่ายทอดให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ต่อไป

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกหลาน

ผลจากการวิเคราะห์แนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนต่อการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชรของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกหลานจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยนำเสนอจำแนกเป็นประเด็นตามกรอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ๓ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ดังนี้

๑. ประเด็นด้านการมีส่วนร่วม

๑.๑ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มละครคณะลูกหลานด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ด้านการวางแผน จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนสมาชิกในชุมชนและสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคพบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อร่วมอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ที่สอดคล้องกัน ๒ ประเด็นใหญ่ ดังนี้

๑.๑.๑ หน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมควรวางนโยบายหรือแผนส่งเสริมให้ชุมชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่ออนุรักษ์ละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี มากขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนสมาชิกในชุมชนและสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค คือ ประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีมากนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่เยาวชนรุ่นใหม่เข้าถึงสื่อเทคโนโลยีต่างๆ ได้ง่ายขึ้น มีสื่อสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรม ความบันเทิงและอื่นๆ ที่หลากหลายน่าสนใจให้เลือกศึกษามากขึ้น อีกทั้งความจำเป็นด้านการศึกษา กล่าวคือ เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นพื้นฐานจากสถานศึกษาในชุมชนแล้ว ส่วนใหญ่จะไปศึกษาต่อในอำเภออื่นหรือจังหวัดอื่นที่มีสถานศึกษาเฉพาะทางรองรับ ดังนั้นการวางแผนการอนุรักษ์ละครชาตรีจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมโดยตรง ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถเข้าใจและมีแนวทางในการบริหารจัดการวางแผนได้อย่างดี โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแลให้ทั่วถึงมากขึ้น และจัดระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนวางแผนแนวทางการอนุรักษ์ละครชาตรีเมืองเพชรให้เกิดขึ้น ตลอดจนการช่วยวางแผนด้านงบประมาณในการดำเนินการ และการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนและกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค เพื่อให้สามารถเป็นแนวทางในการวางแผนการทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีทิศทาง ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดสำนึกรักภูมิลำเนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ซึ่งตัวแทนสมาชิกในชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคได้เสนอแนวทางการวางแผนการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“อยากให้มีคนที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยเรื่องการบริหารจัดการ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา เพราะคนในชุมชนอย่างเราอาจขาดประสบการณ์ในเรื่องนี้ เลยไม่รู้ว่าจะควรทำอย่างไรให้มีระบบมากขึ้น หรือการดำเนินการต่อไปควรทำอย่างไร อย่างน้อยก็อยากให้ช่วยวางแผนให้เราจะดึงสมาชิกเข้ามาเพิ่มขึ้น มีงบประมาณมากขึ้น หรือมีช่องทางในการทำงานมากขึ้น”

(ผู้แทนชุมชน ๑)

“อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เข้ามามีบทบาทในการชี้แนะการทำงานของกลุ่มมาช่วยจัดกิจกรรมส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กรุ่นใหม่และคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สืบทอดของละครชาตรี ไม่จำเป็นว่าเฉพาะกลุ่มลูกกระนาค แต่ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานได้ภูมิใจต่อไป”

(ผู้แทนชุมชน ๔)

“เด็กยุคนี้เข้ามามีเทคโนโลยีอะไรใหม่ๆ ให้สนใจเยอะ ถ้าจะบอกให้เค้ามาสนใจละครชาตรี มาเรียนละครชาตรี มันคงเป็นเรื่องลำบาก แต่ถ้าไม่ปลูกฝังไว้ นานวันไปมันคงน่าเสียดายมากที่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจะสูญหายไป ถ้ามีหน่วยงานที่จะเข้ามาทำให้เค้าได้รู้จักความสำคัญ แล้วเกิดสำนึกต้องกรอนุรักษ์ด้วยใจเค้า มันคงยั่งยืนมากกว่าเราจะไปยึดเยียดให้เค้า แต่มันจะต้องทำยังไง นั่นคือสิ่งที่คิดว่าอยากให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มาช่วยวางแผนคิดหาหนทางให้มันเกิดขึ้นได้”

(ผู้แทนชุมชน ๕)

“ถ้ามีหน่วยงานในระดับจังหวัดเข้ามาช่วยคิดช่วยวางแผน ทั้งเรื่องงบประมาณ แนวทางทำกิจกรรม หรือการพัฒนาชุมชนด้วยงานศิลปวัฒนธรรม หรือการอนุรักษ์ละครชาตรีควรทำอย่างไร ควรวางแผนอย่างไร คือถ้ามีการมาช่วยชี้แนะให้คำแนะนำ และคอยติดตามผลอย่างต่อเนื่อง คิดว่ากลุ่มตรงนี้น่าจะมีความเข้มแข็งมากขึ้น”

(ผู้แทนชุมชน ๑๐)

“การทำงานอะไรก็แล้วแต่การวางแผนงานเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เหมือนกับเราได้ตั้งเป้าหมายของกลุ่มไว้ และร่วมกันวางแผนให้กลุ่มว่าเราจะขับเคลื่อนให้กลุ่มไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ยังไง การวางแผนงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรจัดประชุมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีคนของหน่วยงานด้านวัฒนธรรมหรือหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดเข้ามาเป็นที่ปรึกษาชี้แนะ หรือช่วยวางแผน ด้วยประสบการณ์ด้านการงานเกี่ยวกับการบริหารนโยบายหรือการวางแผนของเค้า จะสามารถช่วยกลุ่มของเราได้เป็นอย่างดี”

(ผู้แทนชุมชน ๑๑)

๑.๑.๒ การเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและบริหารดำเนินการร่วมกับกลุ่มเยาวชนชนลุ่มขนาดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนในชุมชนและตัวแทนในกลุ่มเยาวชนชนลุ่มขนาดมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาสำคัญในการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนอนุรักษ์ละครชาตรีคือ ขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่คนในชุมชนต่างมีภาระหน้าที่ประจำที่ต้องรับผิดชอบเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จึงทำให้ไม่มีเวลาที่สะดวกตรงกันหรือมีช่วงเวลาที่ว่างตรงกันค่อนข้างน้อยมากในกรณีที่จะมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการทำงาน ดังนั้นการแก้ปัญหาคือต้องหาวิธีกระตุ้นหรือสร้างแรงบันดาลใจให้คนในชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน จัดระบบเวลาในการประชุมให้มีปฏิทินที่แน่นอนและใช้เวลาในการประชุมไม่นานมากนัก เพื่อตัวแทนชุมชนสามารถเข้าร่วมประชุมได้โดยไม่กระทบภาระหน้าที่ประจำ ซึ่งตัวแทนสมาชิกในชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนชนลุ่มขนาดได้เสนอแนวทางการวางแผนการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“ปัญหาในส่วนของการวางแผนน่าจะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยมีเวลาได้ประชุมเพื่อวางแผน เพราะต่างคนต่างมีหน้าที่ บางคนคิดว่าการประชุมต้องใช้เวลาาน ก็มาได้ไม่สะดวก เพราะติดงานติดอะไรต่างๆ เพราะต้องบอกว่าทุกคนมีหน้าที่การงาน ก็ต้องใช้เวลาที่ว่างจากการงานมาร่วมประชุม แต่มันก็ไม่ค่อยได้เพราะเวลาไม่ตรงกัน”

(ผู้ให้ข้อมูล ๓)

“อยากให้ประชาสัมพันธ์หรือเชิญชวนให้คนในชุมชนมาร่วมกันทำงานตรงนี้ให้มากกว่านี้ คิดวิธีว่าจะกระตุ้นให้คนมากันเยอะๆได้ยังไง ต้องประกาศให้คนรู้เพราะบางทีคนในชุมชนก็บอกว่าเค้าไม่ค่อยทราบ แต่บางทีพอทราบก็ได้มาเพราะติดงานติดธุระ คือถ้าเราสามารถทำให้คนเห็นความสำคัญ แล้วมาระดมความคิดเห็น ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ปัญหา คิดว่ามันน่าจะไปได้ดีกว่านี้”

(ผู้ให้ข้อมูล ๔)

“คิดว่าการทำงานของกลุ่มให้มีความเข้มแข็งต้องอาศัยความร่วมมือจากคนหลายส่วนที่จะมาช่วยกันแสดงความคิดเห็น ใครเก่งอะไรนัดอะไรก็แสดงความคิดเห็นมา แต่ที่ผ่านมามีอาจจะขาดในเรื่องของการระดมความคิดเห็น ขาดคือจัดประชุมแล้วคนไม่มา มาไม่ได้เพราะติดงานส่วนตัวอะไรของเค้า หรือบางทีชาวสาร

การจัดประชุมมันอาจเข้าไปไม่ถึงคนที่มือใจออกมาช่วยก็ได้ ดังนั้นถ้าหากเราสามารถระดมคนในชุมชนมาช่วยกันตรงนี้ได้ กลุ่มก็อาจจะเติบโตเข้มแข็งกว่านี้”

(ผู้ให้ข้อมูล ๓)

“เราคงต้องช่วยกันดึงคนหรือกระตุ้นความสนใจให้คนในชุมชนเข้ามามีกิจกรรมมากกว่านี้ ที่ผ่านอาจจะด้วยเวลาที่มันตรงกันบ้างหรือภาระหน้าที่อะไรต่างๆ มันคงเป็นปัญหาที่แก้ยาก แต่ถ้าเราดูแล้วว่าคนส่วนใหญ่มีงานประจำและไม่ค่อยว่าง มันก็ว่างช่วงไหน เรามาค้นหาเวลาที่ว่างตรงกันได้มากที่สุด แล้วจัดการประชุมเป็นครั้งคราว กำหนดระยะเวลาในการประชุมให้แน่นอน ทำให้คนที่มาร่วมประชุมรู้สึกว่าไม่เสียเวลา ทำให้ทุกคนได้เสนอความคิดเห็น เพื่อให้เค้ารู้สึกว่ามีคุณค่าแล้วตัวเค้ามีคุณค่า ความคิดเค้ามีประโยชน์ คนก็จะอยากมา ให้เป็นการระดมความคิดเห็นกัน”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๔)

๑.๒ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มละครคณะลูกกระพรวนด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระพรวน สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระพรวนด้านการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ที่สอดคล้องกัน ๓ ประเด็นดังนี้

๑.๒.๑ ควรปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ละครชาตรีให้กับชุมชน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระพรวน พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาที่สำคัญของการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีคือความตระหนักในคุณค่าของละครชาตรีของคนในชุมชน กล่าวคือ คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หันไปสนใจศิลปวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามามากมายในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ละครชาตรีจึงกลายเป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย ไม่น่าสนใจและไม่เห็นคุณค่า จะมีเพียงกลุ่มศิลปินพื้นบ้านเท่านั้นที่ยังคงสืบสานการแสดงละครชาตรีอยู่ต่อไป หากแต่สภาพภาพการดำรงอยู่ก็มีความเปลี่ยนแปลงไป ด้วยสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถยึดอาชีพละครชาตรีเป็นหลักของครอบครัวได้อีกต่อไป ดังนั้นการแสดงละครชาตรีในปัจจุบันจึงเป็นไปในลักษณะการว่างงานเฉพาะกิจ และการแสดง

เพื่อธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม เมื่อเวลาผ่านไปวิถีชีวิตที่เคยใกล้ชิดกับศิลปวัฒนธรรมอย่างละครชาตรีในชุมชนหรือในคนรุ่นใหม่จึงเริ่มห่างหายไป ปรากฏการณ์นี้หากปล่อยทิ้งปัญหาไว้เนิ่นนานจะฝังรากลึกสู่การละเลยและทอดทิ้งมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ซึ่งตัวแทนสมาชิกในชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“สิ่งสำคัญคือเราต้องสร้างจิตสำนึกสร้างความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ละครชาตรีให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ควรส่งเสริมให้เกิดในทุกคนทุกวัย เพราะละครชาตรีเมืองเพชรคือสมบัติของพวกเราทุกคน ถ้าทุกคนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญแล้ว เราย่อมช่วยกันปลูกฝังให้ลูกหลานของเราต่อไปได้”

(ผู้ให้ข้อมูล ๓๗)

“ละครชาตรีในปัจจุบันไม่ค่อยได้รับความนิยมเหมือนก่อน เพราะสมัยนี้เด็กๆ เค้ามีคอมพิวเตอร์ มีมือถือ มีเทคโนโลยีอะไรต่างๆ เค้าสามารถหาดูการแสดงที่เค้ารู้สึกว่ามันทันสมัย มันถูกใจพวกเค้าได้ง่าย ดังนั้นสิ่งสำคัญคือเราต้องช่วยกันคิดว่า เราจะทำให้เด็กรุ่นใหม่หันกลับมาสนใจละครชาตรีที่เค้ามองว่ามันล้าสมัย ยังไง ซึ่งตรงนี้กลุ่มลูกกระนาคก็มีสมาชิกเป็นเด็กๆ รุ่นใหม่ด้วย เพราะฉะนั้นก็จะช่วยให้ข้อมูลได้ว่าเด็กรุ่นใหม่เค้าชอบอะไร ต้องทำยังไงให้ถูกใจ แล้วเราก็มาร่วมกันคิดว่าเราจะทำกิจกรรมหรือสร้างความน่าสนใจให้ละครชาตรียังไง”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๓)

“อันดับแรกคือทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาดังนี้ร่วมกัน ละครชาตรีเริ่มห่างหายไป เด็กรุ่นใหม่เริ่มไม่รู้จักรู้จัก เมื่อทุกคนเห็นปัญหา แล้วมาช่วยกันคิดต่อว่าเราจะอนุรักษ์ต่อไปได้อย่างไร เราต้องช่วยกันสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในชุมชน เริ่มที่ตัวเราทุกคน เริ่มที่ครอบครัวปลูกฝังลูกหลาน ละครชาตรีเป็นสมบัติของเราเป็นความภูมิใจมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวดของเรา เราต้องหวงแหนรักษาต่อไป”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๕)

๑.๒.๒ ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ร่วมกับวิถีชุมชน

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาสำคัญอีกประเด็นหนึ่งสำหรับการมีส่วนร่วม

ร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค คือ การขาดความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ร่วมกับวิถีชุมชน ซึ่งแม้ว่าผู้นำกลุ่มจะได้มีความพยายามที่ได้ขับเคลื่อนให้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างละครชาตรีได้มีบทบาทต่อชุมชนในฐานะสื่อพื้นบ้านที่จะสามารถช่วยสื่อสารอันเป็นสาระสำคัญแก่คนในชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน อีกทั้งเมื่อกล่าวถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เราไม่ควรทำให้เป็นเรื่องยากเกินกว่าที่คนในชุมชนจะเข้าใจได้ เพราะศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของคนในท้องถิ่น จึงควรทำให้เรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่มีความสอดคล้องกับวิถีชุมชน แต่เนื่องด้วยเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ที่คนในชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงไม่สามารถร่วมขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคให้ก้าวต่อไปได้ ซึ่งตัวแทนสมาชิกในชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันดังนี้

“อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป เราควรเริ่มตรงไหน ควรมีวิธีการอย่างไรบ้าง บางคนอาจรู้สึกว่ามันคือเรื่องใหญ่มาก มันไม่ใช่แค่ชาวบ้านอย่างเราจะทำได้ ต้องใช้นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญถึงจะเรื่องการอนุรักษ์ได้ แต่เราคิดว่าคนในชุมชนน่าจะรู้ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านดีที่สุด แล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญมาช่วยแนะแนวทางว่าเราจะทำอย่างไร ทำให้มันเป็นเรื่องปกติของคนในชุมชน อย่าให้รู้สึกว่ามันแปลกหรือแตกต่างไปจากวิถีเดิมที่เคยเป็น เพราะเค้าจะหือและอาจไม่ให้ความร่วมมือ แต่ต้องทำให้เค้ารู้สึกว่ามันง่ายมาก มันไม่ได้ยากเลย เราจึงคิดว่าตรงเนี่ยถ้าเราารู้แนวทางว่าที่อื่นเค้าทำกันยังไง เราอาจจะได้แนวทางมาลองทำกับชุมชนเราบ้าง”

(ผู้ให้ข้อมูล ๓)

“ละครชาตรีเมืองเพชรเป็นความภูมิใจของคนเมืองเพชรทุกคน เราอยากดูแลรักษาไว้ให้ดีที่สุดเพื่อลูกหลานและชุมชนของเรา ดังนั้นเราจึงอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการทำงาน เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจว่าการอนุรักษ์ละครชาตรีมีแนวทางใดบ้างที่เราสามารถทำได้ หรือเราอาจจะลองเสนอเพื่อขอคำแนะนำว่าที่เราคิดกันนั้นมันทำได้หรือไม่ ทำได้อย่างไร ใครจะสนับสนุน”

(ผู้ให้ข้อมูล ๔)

“อยากให้มีการจัดอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชนและกลุ่มลูกกระนาตเรื่องแนวทางในการอนุรักษ์ละครชาตรีว่ามันสามารถทำได้ด้วยวิธีการใดได้บ้าง ละครชาตรีกับวิถีชุมชน ละครชาตรีกับเยาวชน หรืออะไรต่างๆที่มันสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชุมชนด้วย คิดว่าถ้าเป็นลักษณะนี้คนในชุมชนจะยิ่งให้ความร่วมมือ บางครั้งพอเราพูดคำว่าอนุรักษ์ คุณมันโกเลตัว ดูเหมือนไม่รู้จักร ทำยาก แต่เพราะอาจจะไม่รู้ว่าการทำอะไรที่เรากำลังทำอยู่ก็คืออนุรักษ์ หรือกับเด็กๆเค้าเข้าใจคำว่าอนุรักษ์ว่าอย่างไร เค้าก็ต้องการแนวทางว่าถ้าเด็กอย่างเค้าจะร่วมอนุรักษ์ละครชาตรี ภูมิปัญญาของท้องถิ่นเค้า เค้าจะทำอะไรได้บ้าง คือการอนุรักษ์ไม่ใช่แค่ผู้ใหญ่ทำ แต่เด็กก็ทำได้ แล้วเค้าจะรู้ว่าจะทำให้คนวัยเค้าสนใจได้อย่างไร แต่การจะไปถึงตรงนั้นได้ เราต้องการคนที่มีความรู้มาพูดคุยแนวทางให้เราฟัง”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๑)

๑.๓ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มละครคณะลูกกระนาตด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ สืบสานละครชาตรี ที่สอดคล้องกัน ๒ ประเด็นดังนี้

๑.๓.๑ ควรสร้างเครือข่ายชุมชนในการร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาสำคัญของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ คือ ขาดการประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อเป็นพลังร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตด้านการอนุรักษ์เผยแพร่ละครชาตรี ทำให้ชุมชนอาจให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆไม่เต็มที่ ทั้งนี้แนวทางการประชาสัมพันธ์เผยแพร่นั้นควรมีลักษณะต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีอย่างยั่งยืนของชุมชน ในประเด็นนี้ตัวแทนสมาชิกในชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“สิ่งสำคัญอีกข้อหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มลูกกระนาคคือต้องมีช่องทางประชาสัมพันธ์โดยอาศัยความร่วมมือกับคนในชุมชน ชุมชนเป็นเครือข่ายสำคัญ หากเราสร้างเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง ปากต่อปากบอกต่อกัน ข่าวสารต่างๆย่อมกระจายไปสู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึงมากขึ้น อย่างน้อยที่สุดรู้ข้อมูลข่าวสารแล้วกลับไปบอกเล่าคนในครอบครัวก็ถือว่าได้ช่วยกันเผยแพร่ แล้วก็ชวนกันมาร่วมในกิจกรรมต่างๆ งานของลูกกระนาคก็จะมีคนรู้จักมากขึ้น เมื่อรู้จักมากขึ้น การสนับสนุนก็มากขึ้น”

(ผู้ให้ข้อมูล ๓๗)

“ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ทั่วถึงและเข้าถึงชุมชนให้มากกว่านี้ หลายงานที่น่าสนใจ อาจมีหลายคนอยากเข้าร่วม แต่อาจจะไม่ทราบข้อมูลก็เลยทำให้ไม่ได้ไปร่วม ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญคือเราควรหาวิธีการที่จะประชาสัมพันธ์ได้เข้าถึงชุมชน ถ้าคนรู้ข้อมูลเค้าก็จะไปร่วมงาน แล้วก็ช่วยเสนอแนะได้ว่าอะไรดีอะไรควรแก้ไข มันอาจทำให้รู้สึกอยากมีส่วนร่วมมากขึ้น ลองประสานงานกับกลุ่มหรือชมรมอื่นๆในชุมชนก็ได้ แลกเปลี่ยนวิธีการประชาสัมพันธ์กัน จะได้แนวทางที่ดีเอาไว้อใช้ร่วมกัน”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๒)

“การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ต่อให้เราทำกิจกรรมกันเยอะแยะมากมายขนาดไหน แต่เราไม่ประชาสัมพันธ์ คนอื่นก็ไม่มีทางรับรู้เราทำอะไรกันไปถึงไหน คนจะมาช่วยก็มาช่วยไม่ได้เพราะไม่รู้ข่าวสาร ถ้าเราส่งเสริมเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้ดี ไม่ต้องคิดถึงใหญ่โตหรือไกลตัว ลองมองอะไรที่ใกล้ตัวเรา การประชาสัมพันธ์ในชุมชนเราจะประชาสัมพันธ์ยังไง ปากต่อปากบอกกัน กระจายข่าวต่อกันในชุมชนยังใช้ได้ อยู่ใช้ตรงนี้ให้เกิดประโยชน์”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๕)

๑.๓.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณและช่วยเหลือใน

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มให้เป็นรู้จักของคนในชุมชนและคนทั่วไป ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ยัง

ไม่มีความต่อเนื่องและสร้างแรงจูงใจได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ควรฝึกอบรมให้ชุมชนได้ทราบช่องทางและแนวทางในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเนื่องจากในปัจจุบันมีช่องทางสารสนเทศมากมายที่สามารถใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆได้ เช่น การสร้างเว็บไซต์ของกลุ่ม การเผยแพร่ใน youtube และอื่นๆ ซึ่งตัวแทนสมาชิกในชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“ละครชาตรีเมืองเพชรนับว่าเป็นอัตลักษณ์ที่น่าสนใจของคนจังหวัดเพชรบุรี ละครชาตรีอาจจะมีเล่นกันในหลายจังหวัด แต่ละครชาตรีเมืองเพชรมีลักษณะโดดเด่นที่เรายังคงอนุรักษ์ลักษณะวิธีการเล่นแบบโบราณเอาไว้ไม่ให้สูญหาย เพราะฉะนั้นอยากให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น กลุ่มลูกกระนาตได้พยายามสืบทอดวิธีการเล่นแบบดั้งเดิม แต่ที่สุดแล้วคนในชุมชนต้องทราบและต้องเข้าใจตรงกันว่าอัตลักษณ์ของละครชาตรีเมืองเพชรคืออะไร แล้วหาวิธีสอดแทรกในกิจกรรมต่างๆของลูกกระนาตให้เกิดการซึมซับ แล้วถ่ายทอด เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์สู่ชุมชน สิ่งนี้จำเป็นมากในการดำเนินงานซึ่งต้องอาศัยการพิจารณา (ประชาสัมพันธ์) ให้มาก แต่หากเงินทุนน้อยก็ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ได้อย่างเห็นผล สิ่งเหล่านี้ต้องทำอย่างจริงจัง”

(ผู้ให้ข้อมูล ๒)

“หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณหรือให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มฯมากขึ้น อาจจะผ่านช่องทางสื่อท้องถิ่นหรือเว็บไซต์เครือข่ายของหน่วยงานที่คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ถึงแม้ว่ากิจกรรมของลูกกระนาตจะมีคนรู้จัก มีคนติดตามชมการแสดงและกิจกรรมต่างๆ แต่ถ้าขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ก็อาจทำให้ไม่มีแรงกระตุ้นมากพอสำหรับการสร้างความสนใจในกิจกรรม ซึ่งการประชาสัมพันธ์จะช่วยให้คนได้ทราบว่าตอนนี้เราทำอะไรไปถึงไหน เราจะจัดแสดงละครเรื่องอะไร เราเปิดโอกาสให้เยาวชนมาเข้าร่วมกลุ่มกับเราได้อย่างไร”

(ผู้ให้ข้อมูล ๔)

“เทคโนโลยีปัจจุบันมันล้ำสมัยมาก เราเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้น เพราะฉะนั้นเราต้องทำให้ละครชาตรีแล้วก็กลุ่มลูกกระนาตไปอยู่ตรงนั้น เราจะมัดแต่บอกว่าเด็กๆไปสนใจแต่เทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ได้ เพราะโลกมันเปลี่ยนไป เราเองที่เป็นผู้ใหญ่ยังต้องก้าวให้ทัน ถ้าเราก้าวไม่ทันเราก็อาจจะตกยุค แต่เราจะทำยังไงให้ก้าวทันและเท่าทัน ถ้าเด็กเค้าสนใจวิธีการใหม่ๆเทคโนโลยีใหม่ๆ เราคงต้องเอามาปรับมาพัฒนาให้กิจกรรมของกลุ่มและละครชาตรีมีการเผยแพร่ในรูปแบบที่ทันสมัย ทำยังไงให้สิ่งเดิมกับสิ่งใหม่ไปด้วยกัน คิดว่าตรงนี้

ต้องจัดการเสวนาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อให้ได้แนวทาง เราอาจยังไม่รู้ช่องทางหรือวิธีการ
ประชาสัมพันธ์ในสังคมยุคใหม่ดีพอ แต่เราไม่ควรมองข้ามจุดนี้”

(ผู้ให้ข้อมูล ๑๐)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร” นี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะและบทบาทของกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี ๒) เพื่อศึกษากลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตในด้านรูปแบบ ลักษณะและกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชน และ ๓) เพื่อศึกษากลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตในด้านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตซึ่งเป็นคณะละครชาตรีที่เกิดจากการรวมตัวกันของคน ๓ วัยในชุมชน คือ ศิลปินอาวุโส ผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชน ตลอดจนเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ๒ ลักษณะ คือ การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Dept Interview) ซึ่งเป็นวิธีการหลักในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบกับการศึกษาเชิงปริมาณซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์ในลักษณะการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเอกสารและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการสร้างแบบสอบถาม สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางการศึกษาการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนเป็นขั้นตอนตามลำดับ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. สรุปผลการวิจัย

๑.๑ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๐๗ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๘ ส่วนใหญ่มี

อายุ ๑๑ – ๒๐ ปี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖ มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน ๑๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖ และส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่ ๑๑ – ๒๐ ปี จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๓ ตามลำดับ

๑.๒ สรุปผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกหลานในการอนุรักษ์สืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร

ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกหลานในการอนุรักษ์สืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ไม่ได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ส่วนขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ

๒) ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน พบว่า ชุมชนเห็นว่าละครชาตรีไม่มีความทันสมัยและความนิยมลดลงในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ขาดความเข้าใจ การเข้าถึง และการเชื่อมโยงกับชุมชนเพื่อการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของชุมชน ส่วนชุมชนคิดว่าการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีอาจทำให้เสียโอกาสในการปฏิบัติการกิจประจำหรือการงานประจำ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ

๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ พบว่า ขาดผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการรณรงค์ให้เกิดการเผยแพร่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนลูกหลานดำเนินการโดยผู้นำกลุ่มที่มีบทบาทหลักมากที่สุดเพียงคนเดียว จึงทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ทุกบทบาทหน้าที่ ดังนั้นหากมีบุคลากรมาช่วยงานเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดแคลนจะสามารถช่วยขับเคลื่อนการดำเนินการในจุดที่เป็นอุปสรรคให้มีความเข้มแข็งขึ้นได้ รองลงมาคือ ขาดโอกาสในการจัดกิจกรรมหรือการแสดงละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสานเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จัก ส่วนการขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา/ความรู้เกี่ยวกับละคร

ชาติอย่างลึกซึ้งและขาดการสร้างเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่นเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/ การแสดงมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ

๑.๓ สรุปผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค

๑.๓.๑ เพศที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอด ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคไม่แตกต่างกัน

๑.๓.๒ อายุที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอด ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี มีส่วน ร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคมากที่สุด รองลงมา คือ ๓๑ – ๔๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปีมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอด ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคน้อยที่สุด ตามลำดับ

๑.๓.๓ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษา มัธยมปลายหรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชน ลูกกระนาคมากที่สุด รองลงมา คือ ประถมศึกษา ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษาปริญญา ตรีหรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค น้อยที่สุด ตามลำดับ

๑.๓.๔ อาชีพปัจจุบันที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคไม่แตกต่างกัน

๑.๓.๕ ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ หมู่ที่ ๖ บ้านนาบัว ต.บางแก้ว อ.บ้าน แหลม จ.เพชรบุรีที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่ม เยาวชนลูกกระนาคแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยเป็นเวลาน้อยกว่า ๕ ปี มีส่วนร่วมของ ชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคมากที่สุด รองลงมา คือ ๖ – ๑๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยเป็นเวลา ๑๑ – ๒๐ ปีมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอด ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคน้อยที่สุด ตามลำดับ

๑.๔ สรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบ ลักษณะและบทบาทของกลุ่มละครชาตรี คณะลูกกระนาคในฐานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละคร ชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

๑.๔.๑ ด้านรูปแบบ ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด มีรูปแบบการรวมตัวกันจากความสมัครใจของเยาวชนในพื้นที่ โดยมีผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะประธานกลุ่มเยาวชนของจังหวัดเพชรบุรี รูปแบบการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดมีรูปแบบเป็นกลุ่มทางสังคมเพื่อสนองความต้องการของแต่ละบุคคลที่มีความสนใจ และค่านิยมคล้ายกัน

๑.๔.๒ ด้านลักษณะ การทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดเป็นการทำงานศิลปวัฒนธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน มีลักษณะคล้ายอาสาสมัครทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีผลประโยชน์ร่วมกันในเชิงอุดมคติ (Ideal Benefaction) คือ เป็นการรวมกลุ่มกันทำงานด้วยความสมัครใจที่จะเสียสละเพื่อทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่มีเงินค่าจ้างรางวัลหรือเงินเดือนตอบแทน แต่ความภาคภูมิใจที่ได้แสดงความสามารถในการช่วยเหลือชุมชนคือผลตอบแทนที่มีคุณค่าของกลุ่ม

๑.๔.๓ ด้านบทบาท กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดมีลักษณะการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่ อีกทั้งการปรับพัฒนาให้ศิลปวัฒนธรรมเป็น “สื่อพื้นบ้าน” ที่มีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้แก่คนในชุมชน ดังนั้นบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดจะมีความแตกต่างจากกลุ่มคณะละครชาตรีที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการประกอบธุรกิจละครชาตรีพร้อมไปกับการอนุรักษ์ แต่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือการอนุรักษ์ละครชาตรีและยกระดับบทบาทของละครชาตรีให้เป็น “สื่อพื้นบ้าน” สำหรับการสื่อสารในชุมชน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงสามารถกล่าวได้ว่าบทบาทของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดมีความสำคัญต่อชุมชนในบทบาทของ ๑) บทบาทในเชิงอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี ๒) บทบาทในเชิงสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน และ ๓) บทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านละครชาตรี

๑.๖ สรุปผลการวิเคราะห์กลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาดในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชน

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร พบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ส่วนการมีส่วนร่วมใน

การวางแผน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด ส่วนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ

๑.๖.๒ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรืออุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีส่วนร่วมโดยการชมการแสดงละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ส่วนการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละครชาตรีโดยกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ

๑.๖.๓ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ พบว่า การมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเผยแพร่สู่สาธารณชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสาน ส่วนการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่งิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ

๑.๗ สรุปผลกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตในด้านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถวิเคราะห์ในเรื่องกระบวนการโดยกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเกณฑ์ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ ขั้นตอน คือ

๑.๗.๑ จุดมุ่งหมายในการถ่ายทอด

- ๑) เพื่อต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านการแสดงละครชาตรีอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดเพชรบุรีให้คงอยู่
- ๒) เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นคุณค่าความสำคัญในการสืบสานการแสดงละครชาตรีเมืองเพชร
- ๓) เพื่อพัฒนาละครชาตรีให้เป็นสื่อพื้นบ้านที่สามารถใช้สื่อสารสร้างความเปลี่ยนแปลงกับชุมชน และเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้เยาวชนห่างไกลอบายมุข ส่งเสริมสุขภาวะชุมชน

๑.๗.๒ วิธีการถ่ายทอด

- ๑) ถ่ายทอดโดยศิลปินละครชาตรีอาวุโส ละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเรียนรู้ทักษะและฝึกปฏิบัติความรู้เรื่องละครชาตรีจากศิลปินอาวุโสที่อุทิศตนเข้าร่วมกลุ่มโดยมิได้หวังค่าตอบแทน
- ๒) ถ่ายทอดจากผู้นำกลุ่ม ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ช่วยในการถ่ายทอดทักษะท่ารำพื้นฐาน และดูแลการฝึกซ้อมการแสดงละครชาตรีของกลุ่มเยาวชน
- ๓) ส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์จริง นอกจากเรียนรู้ทักษะการปฏิบัติละครชาตรีแล้ว ผู้นำกลุ่มยังจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความสนใจใคร่เรียนรู้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เยาวชนในกลุ่มฯ ได้แสดงละครเวทีสู่สาธารณชนเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดประสบการณ์จริง
- ๔) ถ่ายทอดโดยแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย เนื่องจากละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเป็นกลุ่มทางสังคมที่รวมตัวกันโดยความสนใจจากผู้ที่มีความสนใจใน

ประเด็นที่คล้ายกัน จึงก่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการแบบตามอัธยาศัย โดยยังไม่มี การถ่ายทอดในรูปแบบของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านภูมิปัญญา

๒. อภิปรายผล

๒.๑ อภิปรายผลจากคำถามหลักในการวิจัย

๒.๑.๑ รูปแบบ ลักษณะและบทบาทของกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตใน สถานะแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัด เพชรบุรี มีส่วนสำคัญต่อการดำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงละคร ชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีอย่างไร

๑) ด้านรูปแบบ กลุ่มเยาวชนลูกกระนาต เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของ เยาวชนในพื้นที่โดยมีผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะประธานกลุ่มเยาวชนของจังหวัด เพชรบุรี รูปแบบการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตมีรูปแบบเป็นกลุ่มทางสังคมเพื่อ สนองความต้องการของแต่ละบุคคลที่มีความสนใจ และค่านิยมคล้ายกัน โดยในเริ่มแรกมี จำนวนสมาชิกทั้งสิ้นประมาณ ๕๐ คน ประกอบด้วยกลุ่มคน ๓ วัย คือ ๑) กลุ่มผู้อาวุโสหรือ ศิลปินอาวุโสในชุมชน ๒) กลุ่มวัยทำงานหรือผู้นำกลุ่ม และ ๓) กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งกลุ่ม คนทั้ง ๓ วัยนี้อาจไม่ได้มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์หรือดนตรีทุกคน หากแต่สิ่งที่ทำให้ทุกคนรวมตัว กันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างเหนียวแน่นเกิดจากการที่สมาชิกทุกคนเป็นคนในชุมชนจึงมี ความรู้สึกร่วมถึงการหวงแหนและตระหนักถึงคุณค่าของละครชาตรีร่วมกันทุกคนมีจุดมุ่งหมายใน หัวใจร่วมกันคือการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรีให้ดำรงคงอยู่ โดยทุกคน ต่างมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตร่วมกัน โดยเริ่มต้นจาก รูปแบบการเข้าร่วมแบบอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่ง ขณะนั้นต่างมองถึงปัญหาสำคัญคือการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีให้กับเด็กและเยาวชนใน ท้องถิ่นมากกว่ามองในประเด็นของธุรกิจ ดังนั้นรูปแบบการรวมตัวกันในระยะแรกจึงเป็นการ กระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก หากแต่มีการวางแผน เป้าหมาย วางแผน และ ดำเนินการร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมาย เป็นการรวมตัวกันกิจกรรมร่วมกันของบุคคลเพื่อให้การ ดำเนินงานบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ จากรูปแบบดังกล่าวสอดคล้องตามแนวคิดเรื่อง

การทำงานร่วมกันและกิจกรรมกลุ่ม ของ พระมหาเสน่ห์ ไชยสุภา (๒๕๕๒ : ๘) ที่กล่าวว่า รูปแบบของการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มคือการที่บุคคลหลายคนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน เรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยความสมัครใจ เกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะทั้งในรูปแบบที่เป็นพิธีรีตองและไม่เป็นพิธีรีตอง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันในระยะเวลาสั้นหรือยาวนานก็ได้แล้วแต่จุดมุ่งหมายและลักษณะของงาน และเปิดโอกาสให้สมาชิกของทีมงานได้มีส่วนร่วมในการทำงานให้มากที่สุด ทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของกลุ่มมีการติดต่อ สื่อสาร และประสานงานกันเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยคำนึงถึงความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่ม การดำเนินการแก้ปัญหาของกลุ่มการตัดสินใจของกลุ่ม การไว้วางใจซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม การทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งครอบคลุม กระบวนการทำงาน ๖ ขั้นตอน คือ การเข้าร่วมกลุ่มเพื่อทำงาน การตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน การวางแผนการทำงาน การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติงาน การสรุป และการประเมินผลการกำหนด จุดมุ่งหมายและเป้าหมายของกลุ่ม...” (พระมหาเสน่ห์ ไชยสุภา. ๒๕๕๒ : ๘)

ทั้งนี้หากพิจารณาในด้านองค์ประกอบของสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคที่ประกอบด้วยกลุ่มคน ๓ วัย คือ ๑) กลุ่มผู้อาวุโสหรือศิลปินอาวุโสในชุมชน ๒) กลุ่มวัยทำงานหรือผู้นำกลุ่ม และ ๓) กลุ่มเด็กและเยาวชนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่มีคุณภาพต่อการสร้างกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการวางแผนและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากเป็นการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนทุกเพศและทุกช่วงวัย สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “วัฒนธรรมเป็นสมบัติร่วมของชุมชน” ของกาญจนา แก้วเทพ (๒๕๕๒ : ๒๒๓ – ๒๒๔) ที่กล่าวว่า “...เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสมบัติร่วมของชุมชนจึงต้องเปิดพื้นที่ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสื่อพื้นบ้าน แต่ในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น กลุ่มคนที่มักถูกหลงลืม คือ กลุ่มเด็ก ดังนั้นเมื่อสื่อการแสดงพื้นบ้านเป็นสมบัติร่วมของคนทั้งชุมชนจึงควรเปิดพื้นที่หรือโอกาสให้คนทุกภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม คือ (ก) ต้องเน้นความหลากหลายของผู้เข้ามามีส่วนร่วมแม้ว่าจะร้อง/รำหรือเล่นดนตรีไม่เป็นก็ตาม (ข) ความหลากหลายของการเปิดพื้นที่ที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะพื้นที่แสดง และ (ค) การเปิดพื้นที่สำหรับเด็กเพื่อดึงเด็กให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อการแสดงพื้นบ้าน ทั้งนี้ต้องใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ร่วม (Participatory Communication) เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) อันจะนำไปสู่ความรักและความห่วงใยเพื่อนบ้าน...” (กาญจนา แก้วเทพ. ๒๕๕๒ : ๒๒๗/ - ๒๒๘)

๒) ด้านลักษณะ การทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดเป็นการทำงาน ศิลปวัฒนธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน มีลักษณะคล้ายอาสาสมัคร ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีผลประโยชน์ร่วมกันในเชิงอุดมคติ (Ideal Benefaction) คือ เป็นการรวมกลุ่มกันทำงานด้วยความสมัครใจที่จะเสียสละเพื่อทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อ ชุมชนโดยไม่มีเงินค่าจ้างรางวัลหรือเงินเดือนตอบแทน แต่ความภาคภูมิใจที่ได้แสดง ความสามารถในการช่วยเหลือชุมชนคือผลตอบแทนที่มีคุณค่าของกลุ่ม

การรวมกลุ่มของเยาวชนลูกกระนาดเป็นการรวมกลุ่มเฉพาะกิจที่ไม่ถาวร ไม่มีข้อตกลงผูกมัด จึงอาจมีระยะสั้นหรือระยะยาวขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของสมาชิกในกลุ่มที่จะนำไปสู่ ความมั่นคงทางสถานภาพของกลุ่มได้ อีกทั้งเป็นงานที่ต้องคลุกคลีอยู่กับชุมชนมิใช่ในฐานะ ของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้วางนโยบาย คุณค่าของการทำงานสาธารณประโยชน์แบบไม่หวัง ผลตอบแทนหรือในลักษณะของอาสาสมัครนั้น คือ แต่ละกลุ่มชนสามารถได้รับความช่วยเหลือ ชักนำโดยอาสาสมัครของชุมชน ซึ่งการบริการจากอาสาสมัครนั้นมีคุณค่ายิ่ง ไม่ว่าจะเป็น ระดับเล็กๆระหว่างครอบครัว หรือระดับใหญ่โต เช่น ระหว่างชุมชน ผลงานของอาสาสมัคร ดูจะมีค่ายิ่งกว่างานจากผู้ที่ได้รับจ้างมาปฏิบัติในระยะเวลาสั้นเสียอีก (Konopka. ๑๙๘๓ : ๑๘๕ อ้างอิงจาก รุจิราพรรณ รุ่งรอด. ๒๕๓๗ : ๑๘) อย่างไรก็ตามหากกล่าวในทางที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับทางพระพุทธศาสนาพบว่า การทำงานของกลุ่มเยาวชนในลักษณะของการเป็น อาสาสมัครนั้นอาจเรียกได้ว่า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคห วัตถุ ซึ่งประกอบด้วย ๔ รูปแบบ คือ (๑) ทาน คือ การช่วยด้วยทุนด้วยของหรือความรู้ (๒) ปิยวาจา คือ ช่วยด้วยถ้อยคำ (๓) อัตถจริยา คือ ช่วยด้วยกำลังงาน และ (๔) สมานัตตตา คือ ช่วยด้วยการร่วมเพียรและแก้ปัญหา (พระธรรมปิฎก. ๒๕๔๕ : ๑๒ อ้างอิงจาก อนุ เจริญ วงศ์ระยัป. ๒๕๕๒ : ๒๔) ดังนี้

(๑) ทาน คือ การช่วยด้วยทุนด้วยของหรือความรู้ ในที่นี้หมายถึง การที่ปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครูแม่ครูละครชาตรี และผู้อาวุโสในชุมชนได้นำองค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับละครชาตรีมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตได้เรียนรู้สืบทอดเป็น วิทยาทาน โดยไม่หวังผลตอบแทนใด

(๒) ปิยวาจา คือ ช่วยด้วยถ้อยคำ ในที่นี้หมายถึงการสื่อสารด้วยวาจา เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต ทั้งในลักษณะขององค์ความรู้ การ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม และการใช้ทักษะสื่อสารที่ดีอันสามารถช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงาน ของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในขยายวงกว้างออกไป

(๓) อุตถจริยา คือ ช่วยด้วยกำลังงาน ในที่นี้สอดคล้องกับลักษณะการ ทำงานของสมาชิกในกลุ่มลูกกระนาตเกือบทุกคน โดยเฉพาะหัวหน้ากลุ่มที่เป็นแรงงานคนสำคัญ ในผลักดันและขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต ทั้งการเป็นผู้ริเริ่ม ผู้นำการวางแผน ผู้ รวบรวมสมาชิก และผู้หาแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูก กระนาต

(๔) สมานัตตตา คือ ช่วยด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา การ รวมกลุ่มของเยาวชนลูกกระนาตนี้มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานมาเป็นระยะ แต่สิ่ง สำคัญที่ทำให้สามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาและอุปสรรคทั้งหลายมาได้เกิดจากความร่วมมือร่วม ใจของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

๓) ด้านบทบาท จากการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มเยาวชนลูกกระนาตซึ่งเกิดจาก การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน มีลักษณะการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่ อีกทั้งการพัฒนาให้ศิลปวัฒนธรรมเป็น “สื่อพื้นบ้าน” ที่มี บทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้แก่คนในชุมชน ดังนั้นบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูก กระนาตจะมีความแตกต่างจากกลุ่มคณะละครชาตรีที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการประกอบธุรกิจ ละครชาตรีพร้อมไปกับการอนุรักษ์ แต่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาตนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือการ อนุรักษ์ละครชาตรีและยกระดับบทบาทของละครชาตรีให้เป็น “สื่อพื้นบ้าน” สำหรับการ สื่อสารในชุมชน

ดังนั้นอาจสรุปบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดได้ว่ามี ๓ บทบาทที่สำคัญ คือ

❖ บทบาทในเชิงการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน

บทบาทในเชิงการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญอันเป็นจุดแรกของการทำหน้าที่ในชุมชนของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาด โดยวัตถุประสงค์เบื้องต้นที่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดรวมตัวกันมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ทั้งในพื้นที่อำเภอบ้านแหลมและอำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจึงเริ่มมีการต่อยอดความคิดไปสู่การพัฒนาละครชาตรีให้เป็นสิ่งสร้างสุขภาวะแก่ชุมชน และนำไปสู่แนวคิดเรื่องการพัฒนาละครชาตรีให้เป็นสื่อพื้นบ้านในที่สุด ในประเด็นบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดที่มีต่อการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านผู้วิจัยพบว่า มีบทบาทของการเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของละครชาตรี การรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านละครชาตรีจากปราชญ์ชาวบ้าน การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ฝึกหัดละครชาตรีโดยปราชญ์ชาวบ้าน และมีการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีทั้งเพื่อการศึกษา เพื่อความบันเทิง และเพื่อการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนและการถ่ายทอดแบบสัญจรไปในพื้นที่ต่างๆ ทั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญคือเพื่ออนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดวิถีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของ สิริชัยชาญ พักจำรูญ (๒๕๓๗ : ๒๙ อ้างอิงจาก ปัทมา โสภิตเกษม, ๒๕๕๔ : ๓๓) ที่ระบุวิถีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมว่า “...ควรพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมโดยวิธีการ ๑) การสะสม มนุษย์เกิดมาในสังคมใดก็มีวัฒนธรรมของสังคมนั้นเป็นประการแรกคือการเรียนรู้จากคนอื่น ถ่ายทอดให้หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเองเป็นลำดับ นับว่าเป็นการรับมรดกวัฒนธรรมมาจากอดีต สร้างและสะสมเอาไว้มาปรับปรุงเสริมสร้างสิ่งใหม่สืบต่อกันมาชั่วอายุคนและถ่ายทอดกันอย่างต่อเนื่อง ๒) การปรับปรุง ผู้รับมรดกวัฒนธรรมหากรับไว้เป็นแต่เพียงรักษาไว้ฝ่ายเดียว ไม่รู้จักประดิษฐ์สร้างขึ้นใหม่ สังคมและวัฒนธรรมนั้นจะมีสภาพที่ไม่เจริญงอกงาม เพื่อรักษาสถียรภาพและเอกลักษณ์ของสังคมตนไว้ เพราะวัฒนธรรมย่อมมีเสถียรภาพแต่วัฒนธรรมเป็นพลวัตด้วยใจตัว อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อไป

อย่างสม่ำเสมอ และ ๓) การถ่ายทอดวัฒนธรรม จะมีสภาพความเจริญงอกงามก็เพราะสังคมผู้เป็นเจ้าของรู้จักเผยแพร่ให้แพร่หลาย ทั้งโดยตรงและโดยปริยาย เพื่อสืบเนื่องกันไปไม่ขาดตอน...” (สิริชัยชาญ พักจำรูญ. ๒๕๓๗ : ๒๙ อ้างอิงจาก ปัตติมา ปัตติมา โฆษิตเกษม. ๒๕๕๔ : ๓๓)

❖ บทบาทในเชิงสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน

แนวคิดเรื่องการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านสู่การเป็น “สื่อพื้นบ้าน” นี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่แนวคิดดังกล่าวอาจยังกระจายความรู้ไปสู่ชุมชนอย่างไม่ทั่วถึง ดังเช่นที่ พรศักดิ์ เหล่ากิจไพศาล (๒๕๒๙:๑๖) กล่าวว่า “...สำหรับประเทศไทยนั้น หลักฐานสำคัญที่แสดงได้ว่ารัฐบาลเริ่มตระหนักและเห็นความสำคัญของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงประสิทธิภาพของชุมชนได้ก่อตัวเป็นรูปธรรมขึ้น ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลยุคนี้ได้มุ่งเน้นดำเนินนโยบายรัฐนิยม ได้นำพาประเทศไปสู่อารยะ โดยมีแผนการอย่างชัดที่จะฟื้นฟูและนำสื่อพื้นบ้านมาปรับใช้เป็น “สื่อ” ในการโฆษณานโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งมีอยู่ ๑๘ ประเภท อาทิเช่น หมอลำ หนังตะลุง หลังจากนั้นต่อมาในช่วงปี พ.ศ.๒๔๘๔ รัฐบาลไทยเริ่มนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยได้เลือกใช้สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อสำคัญ เพื่อสร้างกระแสต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีผลให้รัฐบาลสมัยต่อมา เลือกเอาสื่อพื้นบ้านเข้ามาปรับใช้ในนโยบายต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น ลำตัด หมอลำ ลิเก หนังตะลุง ฯลฯ...” (พรศักดิ์ เหล่ากิจไพศาล ๒๕๒๙:๑๖)

ด้วยเหตุดังกล่าว สื่อพื้นบ้านจึงนับเป็นสื่อดั้งเดิมที่คนไทยเราริเริ่มใช้ โดยรัฐบาลเพื่อการสื่อสารเชิงการเมืองเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงได้ปรับประสานเป็นสื่อที่สามารถนำมาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้ในด้านต่างๆ พร้อมทั้งการช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่ประชาชน แนวคิดเรื่องการพัฒนาละครชาตรีไปสู่การเป็น “สื่อพื้นบ้าน” ของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคจึงเป็นแนวคิดที่ยกระดับบทบาทของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างละครชาตรีให้มีความสำคัญต่อสังคมมากกว่าบทบาททางด้านความบันเทิง ซึ่งการนำศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมาปรับประสานเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้านให้กับชุมชนนั้นนับได้ว่าเป็นการพัฒนารูปแบบการสื่อสารในชุมชน ทั้งนี้บทบาทในเชิงสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคนี้ ปรากฏให้เห็นความ

พยายามในการจัดแสดงละครชาตรีเยาวชน จัดกิจกรรมเวทีเสวนาศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ละครชาตรี ตลอดจนอื่นๆ โดยประเด็นสำคัญที่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้นำมาเป็นสาระในการนำเสนอผ่านละครชาตริมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชน ยาเสพติด และการสร้างสุขภาวะที่ดีในชุมชน ซึ่งประเด็นหลังเกิดจากการที่ในยุคแรกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้เสนอของบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๔ มีวัตถุประสงค์หลักขององค์กรคือ การมุ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืนของประชาชนไทย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในชุมชนนั้น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสารอันเป็นสาระให้แก่คนในชุมชน อาทิ การสื่อสารเรื่องคุณค่าของละครชาตรี หรือการสื่อสารเรื่องการสร้างสุขภาวะที่ดีของคนในชุมชน

ในประเด็นดังกล่าวนี้แม้ว่าในปัจจุบันเราอาจพบว่ามีสื่อใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายและมีช่องทางที่สะดวกในการเข้าถึงสื่อสมัยใหม่ แต่สื่อพื้นบ้านก็ยังคงเป็นสื่อพื้นฐานสำคัญที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้อย่างใกล้ชิด ในประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักวัฒนธรรมศึกษาชาวอังกฤษ Raymond Williams (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๕๔ : ๑๔๑) ที่กล่าวว่า “...ถึงแม้ว่าจะมีสื่อสมัยใหม่เกิดขึ้น แต่สื่อพื้นบ้านแบบดั้งเดิมก็ยังดำรงอยู่เพราะมันแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของสื่อ ในขณะที่สื่อสมัยใหม่มีกระบวนศูนย์ซึ่งง่ายต่อการที่รัฐจะเข้าไปควบคุมและคนทั่วไปเข้าถึงได้ยาก ผู้ที่สามารถเข้าไปบริหารจัดการหรือใช้ประโยชน์มักเป็นรัฐหรือนายทุน แต่สื่อพื้นบ้านนั้น อำนาจการบริหารกระจายอยู่ที่ชุมชน...” (Raymond Williams อ้างอิงจาก กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๕๔ : ๑๔๑) ทั้งนี้การปรับประสานบทบาทของละครชาตรีสู่การเป็นสื่อพื้นบ้านของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องบทบาทโนราของจิรวรรณ ศรีหนูสุด (๒๕๕๒ : ๖๙) ที่กล่าวว่า “...โดยเริ่มแรกที่โนราเข้ามาในชุมชนนั้น โนรามีบทบาทในฐานะที่เป็นความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชน ต่อมาเมื่อมีการรวมกลุ่มฝึกโนรา โนราก็เริ่มมีบทบาทในการสร้างความผูกพัน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และต่อมาเมื่อชุมชนเกิดการขัดแย้งกันทางการเมือง โนราก็มีบทบาทในการเป็น

เครื่องมือช่วยคลี่คลายปัญหาทางการเมือง และเมื่อชุมชนมีการรณรงค์เรื่องสุขภาพ โนราจึงมีบทบาททางด้านการออกกำลังกายด้วย...” (จิรวรรณ ศรีหนูสุด. ๒๕๕๒ : ๖๙) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุประณีต ยศกลาง (๒๕๒๘ : ๓) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสร้างและทดลองใช้เทปโทรทัศน์สื่อพื้นบ้านหมอลำเรื่องยาเสพติดสำหรับฝึกอบรมกลุ่มเยาวชนนอกโรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่กล่าวว่า “...การสร้างเทปโทรทัศน์สื่อพื้นบ้านหมอลำเรื่องยาเสพติด เพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จึงเป็นวิธีที่สามารถดำเนินการได้ ทั้งนี้เพราะสื่อพื้นบ้านหมอลำเป็นสื่อที่ได้รับนิยมอย่างแพร่หลายในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่โบราณ จากการศึกษานำร่อง (Pilot Study) พบว่าสื่อพื้นบ้านหมอลำประเภทลำเพลินได้รับความสนใจและเข้าถึงจิตใจกลุ่มเยาวชนนอกโรงเรียนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มากกว่าหมอลำประเภทอื่นๆ...” (สุประณีต ยศกลาง. ๒๕๒๘ : ๓)

❖ บทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านละครชาตรี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การรวมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตมีส่วนสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีในกลุ่มเด็กและเยาวชนในเขตอำเภอบ้านแหลม ทั้งด้านรูปแบบ ลักษณะ และบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต โดยเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ละครชาตรีพื้นบ้านจังหวัดเพชรบุรีด้วยกระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลาย แต่มุ่งเน้นการปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นในจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนมากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อศึกษาเรียนรู้แบบผิวเผินหรือเพื่อหวังผลทางธุรกิจ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นรูปแบบ ลักษณะ และบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตจึงมีผลต่อการดำรงรักษาศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร คือ

๑. การอนุรักษ์และถ่ายทอดละครชาตรี การทำความเข้าใจกับคนในชุมชนในเหตุผลของการอนุรักษ์ การมองถึงปัญหาและอุปสรรค การแสวงหาองค์ประกอบที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์และการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านการแสดงละครชาตรีเมืองเพชร

๒. การปลูกฝังและจรรโลงภูมิปัญญาละครชาตรี เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าแก่ชุมชนต่อไป อีกทั้งเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของชุมชน หรือการสร้างจิตสำนึกต่อการหวงแหนรักษาศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๓. การปรับปรุงพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ด้วยการยกระดับศิลปะการแสดงเพื่อความบันเทิงหรือเชิงธุรกิจ ให้เป็นสื่อพื้นบ้านที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชน เป็นการพัฒนาคุณค่าของละครชาตรีต่อชุมชน

๒.๑.๒ รูปแบบ ลักษณะ และกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านละครชาตรีไปสู่ประชาชน โดยผ่านกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาตเป็นอย่างไร

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในการอนุรักษ์สืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร พบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตในการอนุรักษ์สืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า มีส่วนร่วมในการวางแผน/วางกลยุทธ์ในการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต ส่วนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ ทั้งนี้กลุ่มที่มีบทบาทหลักในขั้นตอนนี้คือสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาต รองลงมาคือเครือข่ายวัฒนธรรมภายในจังหวัดเพชรบุรี และเครือข่ายวัฒนธรรมนอกจังหวัดเพชรบุรีเป็นลำดับท้ายสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มเยาวชนลูกกระนาตเริ่มจากการรวมตัวกันอย่างอิสระ ไม่มีเงื่อนไข หากแต่สมาชิกในกลุ่มมีอุดมคติและเป้าหมายในการดำเนินการร่วมกัน ดังนั้นใน

ขั้นตอนของการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนจึงเริ่มจากสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการวางแผนงาน การดำเนินงานที่มีความเข้มแข็งของกลุ่มและต้องปฏิบัติตาม แผนงานที่วางไว้ จึงต้องมีการวางแผนเพื่อมีความพร้อมในการดำเนินงาน ส่วนเครือข่าย วัฒนธรรมภายในจังหวัดเพชรบุรีเป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการวัฒนธรรม ของท้องถิ่นจึงมีความเข้าใจในภูมิปัญญาพื้นบ้านศิลปะการแสดงละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี จึงสามารถให้คำแนะนำในการวางแผนงานและมีผลต่อการตัดสินใจจัดตั้งกลุ่มเยาวชนลูก ภูกระนาดเพื่อการอนุรักษ์สืบทอดและพัฒนาละครชาตรีของจังหวัดเพชรบุรี สอดคล้องกับ พจนีย์ มั่งคั่ง (๒๕๔๙ : ๑๘๒) ที่กล่าวว่า “...ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน เป็นวิธีการ ทำงานร่วมกับชุมชนซึ่งในการดำเนินโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีหลักการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การร่วมมือจากชุมชนทุกภาคส่วน...การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกฝ่าย ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมประเมินผล ตลอดจนร่วม รับผลประโยชน์ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมจึง เป็นงานสำคัญที่ต้องพิจารณา...”

๒) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสาน

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาดใน การอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์สืบสาน มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรืออุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม เยาวชนลูกภูกระนาดเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีส่วนร่วมโดย การชมการแสดงละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาดเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ส่วน มีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ละคร ชาตรีโดยกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ ทั้งนี้กลุ่มที่มีบทบาทหลักใน ขั้นตอนนี้คือสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกภูกระนาด รองลงมาคือเครือข่ายวัฒนธรรมภายในจังหวัด เพชรบุรี สมาชิกในชุมชน และเครือข่ายวัฒนธรรมนอกจังหวัดเพชรบุรีอยู่ในระดับใกล้เคียง กัน ในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ทั้งทุนสนับสนุน เครื่อง แต่งกายหรืออุปกรณ์การแสดงนี้ กลุ่มที่มีบทบาทหลักในขั้นตอนนี้คือสมาชิกในกลุ่มเยาวชน ลูกภูกระนาด เครือข่ายข่ายวัฒนธรรมนอกจังหวัดเพชรบุรี และเครือข่ายวัฒนธรรมภายใน

จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน โดยแต่ละกลุ่มต่างให้ความสำคัญและสนับสนุนละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในบทบาทและรูปแบบที่ต่างกัน อาทิ เครือข่ายวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีอย่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการจัดการแสดง ถึงแม้ว่าจะมีงบประมาณสนับสนุนที่ไม่ทั่วถึงเพียงพอแต่เป็นการให้ความสำคัญสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ส่วนสมาชิกในกลุ่มลูกกระนาคที่มีส่วนร่วมในการจัดหาและอนุรักษ์ทรัพยากรพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้อาวุโสซึ่งเป็นลักษณะการสนับสนุนทรัพยากรในด้านอื่นที่ใช้งบประมาณ เช่น การเสียสละเวลาในการถ่ายทอดความรู้ อนุรักษ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง และวงดนตรีประกอบการแสดง เป็นต้น ส่วนเครือข่ายวัฒนธรรมนอกจังหวัดเพชรบุรี พบว่างบประมาณหลักสำหรับการบริหารจัดการโครงการต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคเกิดจากเขียนหัวข้อโครงการเสนอขอไปยังหน่วยงานต่างๆ อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และโครงการพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะเด็กและเยาวชนพื้นที่นี้ดีจัง (สสย.) เป็นต้น ซึ่งทั้งสองหน่วยงานสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนและชุมชน

๓) การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเมืองเพชร ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ พบว่า มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเผยแพร่สู่สาธารณชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับละครชาตรีเพื่อการอนุรักษ์สืบสาน ส่วนการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่งิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งกลุ่มในเริ่มแรกคือเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีให้คนในชุมชนไม่ลืมเลือน จึงได้มีการจัดกิจกรรมเก็บรวบรวมความรู้จากศิลปินละครชาตรีและผู้อาวุโสในชุมชนที่พร้อมจะถ่ายทอดความรู้ไว้เป็นวิทยาทานให้รุ่นลูกหลานต่อไป สำหรับข้อมูลความรู้ที่เก็บรวบรวมได้นั้นมีการถอดเทปผสมผสานไว้ในกิจกรรมต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค อาทิ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัด

นิทรรศการเผยแพร่ความรู้ การจัดเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มย่อยระหว่างกลุ่มเยาวชน เป็นต้น

๒.๑.๓ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้าน ศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีผ่านกลุ่มละครชาตรีคณะลูกกระนาคเป็น อย่างไร มีบทบาทหรือผลกระทบใดต่อชุมชน

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะการแสดง ละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถวิเคราะห์ในเรื่องกระบวนการ โดย กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเกณฑ์ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ ขั้นตอน คือ

๒.๑.๓.๑ จุดมุ่งหมายในการถ่ายทอด

๑) เพื่อต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านการแสดงละครชาตรี อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดเพชรบุรีให้คงอยู่ จุดมุ่งหมายข้อนี้ นับเป็นจุดมุ่งหมาย ข้อสำคัญอันเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคขึ้น โดยการที่ผู้นำ กลุ่มมองเห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวกับละครชาตรีซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านที่ค่อยๆ ลบเลือนไปจากชุมชน ด้วยเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสภาพทางสังคม ปัจจุบัน ผู้นำกลุ่มจึงลุกขึ้นมาแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่เข้าใจชุมชน และรวบรวมสมาชิกในชุมชนที่มีเป้าหมายเดียวกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิด ของ ชญวัณ แสงฟุ้ง (๒๕๕๖ : ๓๑๓) ที่พบว่า “...สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้กระบวนการพัฒนา ต่างๆ ของชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสามารถดำเนินการได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์แบบ เป็น เพราะการที่ทุกกลุ่มมีความเข้าใจในเป้าหมายเดียวกัน และมีความพยายามช่วยเหลือกันและ กันที่จะนำพากลุ่มตัวเองไปสู่เป้าหมาย...” (ชญวัณ แสงฟุ้ง. ๒๕๕๖ : ๓๑๓)

๒) เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นคุณค่าความสำคัญในการ สืบสานการแสดงละครชาตรีเมืองเพชร ในประเด็นนี้ผู้วิจัยขอวิเคราะห์ว่า ละครชาตรีเมือง เพชรเป็นศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่คู่จังหวัดเพชรบุรีมาช้านาน ดังนั้นการ

อนุรักษ์สืบทอดหรือการสืบทอดมหายใจให้แก่ละครชาตรีเมืองเพชรย่อมต้องอาศัยพลังร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นการก่อตัวของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดเพื่อสืบทอดละครชาตรีเปรียบเสมือนแหล่งเรียนรู้ละครชาตรีของเด็กและเยาวชนในชุมชน กิจกรรมต่างๆที่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาดจัดขึ้นล้วนมีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้เยาวชนและคนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญในการสืบสานการแสดงละครชาตรีเมืองเพชรให้ดำรงคงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชัย อินทรกำเนต (๒๕๕๗ : ๙๖) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาระบบการถ่ายทอดวัฒนธรรมหนังใหญ่ กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์พบว่า “...หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ยังคงดำรงอยู่และมีความผูกพันกับชุมชนทั้งกระบวนการถ่ายทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้น อันเนื่องมาจากความร่วมมือกันระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน และองค์กรต่างๆที่ให้การสนับสนุน โดยวัดสว่างอารมณ์มีบทบาทที่สำคัญเปรียบเสมือนเป็นแม่ทัพใหญ่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้สืบทอดวัฒนธรรมหนังใหญ่และเป็นแหล่งจัดแสดงเผยแพร่มรดกความรู้ของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับชาวบ้านที่เสมือนเป็นกองกำลังทหารได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสั่งสมมา มีการรวมพลังทั้งร่างกายและแรงใจเพื่อขับเคลื่อนให้หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์มีชื่อเสียงได้รับการยกย่องจากสังคม...” (พิชัย อินทรกำเนต. ๒๕๕๗ : ๙๖) และสอดคล้องกับ ภาวิณี อินทวิวัฒน์ (๒๕๕๕ : ๗๕) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษาตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า “...แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ผ้าหม้อห้อมคือ ควรสร้างความตระหนักและปลูกฝังค่านิยมในเรื่องของการรักษาธำรงผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการรักษาหัตถศิลป์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน...” (ภาวิณี อินทวิวัฒน์. ๒๕๕๕ : ๗๕)

๓) เพื่อพัฒนาละครชาตรีให้เป็นสื่อพื้นบ้านที่สามารถใช้สื่อสารสร้างความเปลี่ยนแปลงกับชุมชน และเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้เยาวชนห่างไกลอบายมุข ส่งเสริมสุขภาวะชุมชน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเคราะห์ได้ว่า ผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาดมองว่าละครชาตรีเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดของจังหวัดเพชรบุรี มีรูปแบบและวิธีการแสดงที่เข้าถึงคนทุกเพศทุกวัยได้ง่าย จึงสามารถนำมาพัฒนาควบคู่ไปกับ

การอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการยกระดับให้ละครชาตรีเป็นมากกว่าการแสดงเพื่อความบันเทิง หากแต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และสร้างสภาวะที่ดีแก่ชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ที่ทำให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างมารวมตัวกันทำประโยชน์ให้ชุมชนผ่านการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พิชัย อินทรกำเนต (๒๕๕๓ : ๙๔) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษากระบวนการถ่ายทอด วัฒนธรรมหนังใหญ่ กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ พบว่า “...จุดมุ่งหมายของการแสดง หนังใหญ่ในปัจจุบันเป็นไปเพื่อเป็นสื่อในการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ทั้งนี้เป็นการ ปรับตัวทางสังคม...” (พิชัย อินทรกำเนต. ๒๕๕๓ : ๙๔)

๒.๑.๓.๒ วิธีการถ่ายทอด

๑) ถ่ายทอดโดยศิลปินละครชาตรีอาวุโส ละครชาตรีกลุ่มเยาวชน

ลูกกระนาคเรียนรู้ทักษะและฝึกปฏิบัติความรู้เรื่องละครชาตรีจากศิลปินอาวุโสที่อุทิศตนเข้าร่วม กลุ่มโดยมิได้หวังค่าตอบแทน กลุ่มเยาวชนลูกกระนาคดำเนินการโดยมีส่วนร่วมับชุมชน ท้องถิ่น โดยการรวบรวมองค์ความรู้ ปราชญ์ท้องถิ่นทางด้านละครชาตรี และจัดรูปแบบ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการศึกษาภูมิปัญญาศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี โดยมีการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาพ่อครูแม่ครูและปราชญ์ชาวบ้าน ทางด้านละครชาตรี เพื่อถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านละครชาตรีให้เด็กและเยาวชนในกลุ่ม ลูกกระนาค คนในท้องถิ่นและผู้สนใจ ทั้งนี้พ่อครูแม่ครูและปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ที่มีความ เชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านละครชาตรีอย่างเยี่ยมยอดยาวนานกว่า ๔๐ ปี ถือได้ว่าเป็น ทรัพยากรบุคคลด้านแหล่งภูมิปัญญาสำคัญที่จะสามารถแสวงหาความรู้ได้จากการเรียนรู้ทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อม โดยใช้วิธีการถ่ายทอดที่หลากหลาย ได้แก่ การบอกเล่า คือ การ อธิบายความเป็น ลักษณะ วิธีการเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้น ก่อนนำไปสู่ขั้นของการ สาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายขั้นตอนให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจ แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม การฝึกปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย คำอธิบาย สาธิต แล้วนำไปปฏิบัติจริง และปฏิบัติซ้ำจน เกิดความชำนาญ และการทบทวนความรู้โดยการตรวจสอบผลงานประเมินผลงานจากการ ปฏิบัติ ซึ่งแจ้งข้อผิดพลาด แนะนำให้แก้ไขและลองปฏิบัติใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องวิธีการ

ถ่ายทอดภูมิปัญญาของ ชีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (๒๕๕๓ : ๔๓) ที่กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอด ภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วภูมิภาค คือ “...๑) การบอกเล่า บรรยายด้วยวาจา เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบายหรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนเองให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่างๆที่ได้รับฟังตามไปด้วย ๒) การสาธิต เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการขั้นตอนและสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย และ ๓) การปฏิบัติจริง เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการ ด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย...” (ชีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา. ๒๕๕๓ : ๔๓)

๒) ถ่ายทอดจากผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มถ่ายทอดระหว่าง

กัน นอกจากการได้รับการถ่ายทอดโดยศิลปินละครชาตรีอาวุโสแล้ว กลุ่มเยาวชนลูกหลานยังได้มีการถ่ายทอดจากผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มถ่ายทอดระหว่างกัน ในลักษณะเป็นผู้ช่วยทบทวนหรือถ่ายทอดทักษะท่ารำพื้นฐาน และดูแลการฝึกซ้อมการแสดงละครชาตรีของกลุ่มเยาวชน โดยกลุ่มเยาวชนลูกหลาน มีวิธีการถ่ายทอดทั้งแบบมุขปาฐะ แบบสาธิตแบบสอนตัวต่อตัว แบบการสังเกต แบบการฝึกฝนด้วยตนเอง และแบบฝึกฝนจากเพื่อนบ้าน แต่ไม่ปรากฏการถ่ายทอดแบบฝึกอบรมจากหน่วยราชการ

๓) ส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์จริง นอกจากเรียนรู้ทักษะการปฏิบัติละครชาตรีแล้ว ผู้นำกลุ่มยังจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความสนใจใคร่เรียนรู้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เยาวชนในกลุ่มฯ ได้แสดงละครเวทีสู่สาธารณชนเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดประสบการณ์จริง อาทิ การจัดทำกิจกรรม

ต่างๆให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเข้าร่วม และการทำหลักสูตรภูมิปัญญาอบรมระยะสั้นให้แก่ผู้สนใจ

นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์จริงโดยอาศัยกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน ซึ่งจัดกิจกรรม ปีละ ๒ – ๒ ครั้งหรืออาจมากกว่าทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ดอกาส และงบประมาณ ตลอดจนงานกิจกรรมจัดการความรู้ในโอกาสต่างๆของชุมชนอีกประมาณ เดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อให้ปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนเด็กและเยาวชนในกลุ่มเยาวชนลูกหลานได้แสดงภูมิปัญญาและความสามารถให้คนในชุมชน เครือข่ายวัฒนธรรมในท้องถิ่น และผู้สนใจ รวมถึงเครือข่ายวัฒนธรรมจากภูมิภาคต่างๆได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน และกิจกรรมที่จัดขึ้นในลักษณะการสัญจรไปในชุมชนอื่น ซึ่งกลุ่มเยาวชนลูกหลานได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนหลายภูมิภาคเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในการส่งเสริมภูมิปัญญาระหว่างกัน อีกทั้งเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการจัดการองค์การทางด้านวัฒนธรรมในรูปแบบการทำงานที่ไม่หวังผลกำไร

๔) ถ่ายทอดโดยแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย เนื่องจากละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกหลานเป็นกลุ่มทางสังคมที่รวมตัวกันด้วยความสมัครใจจากผู้ที่มีความสนใจในประเด็นที่คล้ายกัน จึงก่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการแบบตามอัธยาศัย โดยยังไม่มี การถ่ายทอดในรูปแบบของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านภูมิปัญญา จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาละครชาตรีของละครชาตรีกลุ่มเยาวชนลูกหลานมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ไม่มีการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเหมือนระบบโรงเรียน หากแต่เป็นการจัดกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้เกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านละครชาตรีก่อน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเกิดสำนึกรักในคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านจากความรู้สึภายในของตน จากนั้นจึงคิดออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีของละครชาตรีจากการได้เข้าไปเห็น เข้าไปทดลองทำ กับครูละครชาตรีที่มากความรู้และประสบการณ์ ด้วยเหตุที่ครูละครเหล่านี้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างลุ่มลึกยาวนาน ดังนั้นการเชิญครูละครชาตรีอาวุโสมาเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านละครชาตรีนี้จึงเป็นการให้เกียรติและยกย่องศิลปินพื้นบ้านให้ได้เห็นว่าเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ของ

ชุมชนยังให้ตระหนักถึงคุณค่าของละครชาตรีเมืองเพชร ในส่วนของเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม นั้นย่อมก่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองได้มีโอกาสได้เรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านจากศิลปินครู ละครชาตรีที่มีชื่อเสียงและประสบการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวิณี อินทวิวัฒน์ (๒๕๕๕ : ๓/๘ – ๓/๙) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษาตำบลทุ่งไฉ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า “...บุคคลที่จะถ่ายทอดความรู้ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้ง อาทิ ปราชญ์ชาวบ้าน เพราะบุคคล เหล่านี้มีความรู้ที่สั่งสมมายาวนาน อีกทั้งเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ค่อนข้างถูกต้องชัดเจนและ เชื่อถือได้...” และพงศ์ศิริ นาคพงศ์ (๒๕๓๖ : ๑๘) “...การอนุรักษ์และสืบทอดหัตถศิลป์ผ้า พื้นเมือง ส่วนหนึ่งคือควรมีผู้ถ่ายทอดวิทยาการเพื่อให้ชุมชนได้เห็นคุณค่า ซึ่งส่วนมากคนไทย เราจะรักลูกหลาน ใครที่มีความรู้จักคุ้นเคย มีความเป็นลูกหลานก็จะถ่ายทอดศิลปวิทยาการให้ ฉะนั้นเราจึงต้องยกย่องศิลปินเหล่านี้...”

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรี ของกลุ่มเยาวชนลูกกระนวด สอดคล้องกับแนวคิดของ กมลพร ดีประทีป (๒๕๕๖ : ๖๐) ที่ ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้และกระบวนการผลิตหัวหุ่นจีนชุมชนแปลงนาม เขตสาม พันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า “...การถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นการถ่ายทอดสืบสานที่มี ลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ภายในครัวเรือน ผักผ่อนจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะทางหรือศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อาจมีเป็นแบบมีลายลักษณ์ อักษร และแบบไม่มีลายลักษณ์อักษรก็ได้ ซึ่งในชุมชนมีแหล่งความรู้หลากหลายที่จะช่วยให้ ผู้เรียนสามารถแสวงหาค้นคว้าได้อย่างไม่มีหมดสิ้นโดยมีหลักการถ่ายทอดภูมิปัญญาหรือการ ถ่ายทอดความรู้จากบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้สั่งสมต่อกันมา ซึ่งการถ่ายทอด จะเริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัว เครือญาติ และผู้ที่สนใจทั่วไป...” (กมลพร ดีประทีป. ๒๕๕๖ : ๖๐) และ สอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าของ อมรรัตน์ จำปาวิดตะ และคณะ (๒๕๕๔ : บทคัดย่อ) ในเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ซึ่งพบว่า “...องค์ประกอบในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประกอบด้วยแหล่งความรู้ในการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด และวิธีการ ถ่ายทอดมี ๓ วิธี คือ แบบมุขปาฐะ แบบสาธิต แบบสอนตัวต่อตัว แบบการสังเกต แบบ

การฝึกฝนด้วยตนเอง แบบฝึกฝนจากเพื่อนบ้าน และแบบฝึกอบรมจากหน่วยราชการ...”
(อมรรัตน์ จำปาวัตตะ และคณะ. ๒๕๕๔ : บทคัดย่อ)

๖.๓.๒ บทบาทและผลกระทบต่อชุมชน จากการศึกษาค้นคว้า อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้รวมตัวจัดตั้งกลุ่มสมาชิกขึ้นจากอุดมคติที่มีร่วมกันคือต้องการอนุรักษ์ สืบสานและสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาศิลปการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรีให้แก่คนในท้องถิ่น โดยการสร้างแนวร่วมซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนผู้เป็นเจ้าของ วัฒนธรรมและเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองมากที่สุด ดังนั้นการ ดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบจึงเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะ ละครชาตรีมีอยู่คู่กับจังหวัดเพชรบุรีมายาวนานจนกลายเป็นวิถีแห่งวัฒนธรรมหนึ่งของคนเมือง เพชร สอดคล้องกับการศึกษาของชนิษฐ์ วรวัตร (๒๕๔๓ : ๑๐๒) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทของ คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดในการดำเนินงานของวัฒนธรรมจังหวัด พบว่า “...สภา วัฒนธรรมจังหวัดได้จัดตั้งขึ้นจากหลักการของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่เห็นว่า ประชาชนคือผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของ ตนเองมากที่สุด ดังนั้นการดำเนินงานวัฒนธรรมควรจะเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น สำคัญ เพราะวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่ประชาชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรม เป็นผู้ที่มี ความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนของตนเองมากที่สุด...” (ชนิษฐ์ วรวัตร. ๒๕๔๓ : ๑๐๒) ทั้งนี้จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบได้ว่ามีบทบาท หรือผลกระทบต่อชุมชน ๓ บทบาทที่สำคัญ คือ

๑) บทบาทในเชิงการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน

บทบาทในเชิงการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็น บทบาทสำคัญอันเป็นจุดแรกของการทำหน้าที่ในชุมชนของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบ โดย วัตถุประสงค์เบื้องต้นที่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาบรวมตัวกันมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์สืบทอด ละครชาตรีซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ทั้งในพื้นที่อำเภอบ้านแหลมและ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจึงเริ่มมีการต่อยอดความคิดไปสู่การพัฒนาละครชาตรีให้ เป็นสิ่งสร้างสุขภาวะแก่ชุมชน และนำไปสู่แนวคิดเรื่องการพัฒนาละครชาตรีให้เป็นสื่อพื้นบ้าน ในที่สุด ในประเด็นบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาบที่มีต่อการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรม

พื้นบ้านผู้วิจัยพบว่า มีบทบาทของการเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของละครชาตรี การรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านละครชาตรีจากปราชญ์ชาวบ้าน การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ฝึกหัดละครชาตรีโดยปราชญ์ชาวบ้าน และมีการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีทั้งเพื่อการศึกษา เพื่อความบันเทิง และเพื่อการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนและการถ่ายทอดแบบสัญจรไปในพื้นที่ต่างๆ ทั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญคือเพื่ออนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีของ

๒) บทบาทในเชิงสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน

สื่อพื้นบ้านนับเป็นสื่อดั้งเดิมที่คนไทยเราริเริ่มใช้โดยรัฐบาลเพื่อการสื่อสารเชิงการเมืองเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงได้ปรับประสานเป็นสื่อที่สามารถนำมาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้ในด้านต่างๆ พร้อมทั้งการช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่ประชาชน แนวคิดเรื่องการพัฒนาละครชาตรีไปสู่การเป็น “สื่อพื้นบ้าน” ของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคจึงเป็นแนวคิดที่ยกระดับบทบาทของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างละครชาตรีให้มีความสำคัญต่อสังคมมากกว่าบทบาททางด้านความบันเทิง ซึ่งการนำศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมาปรับประสานเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้านให้กับชุมชนนั้นนับได้ว่าเป็นการพัฒนารูปแบบการสื่อสารในชุมชน ทั้งนี้บทบาทในเชิงสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคนี้ ปรากฏให้เห็นความพยายามในการจัดแสดงละครชาตรีเยาวชน จัดกิจกรรมเวทีเสวนาศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ละครชาตรี ตลอดจนอื่นๆ โดยประเด็นสำคัญที่กลุ่มเยาวชนลูกกระนาคได้นำมาเป็นสาระในการนำเสนอผ่านละครชาตริมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชน ยาเสพติด และการสร้างสุขภาวะที่ดีในชุมชน ซึ่งประเด็นหลังเกิดจากการที่ในยุคแรกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคได้เสนอของบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๔ มีวัตถุประสงค์หลักขององค์กรคือ การมุ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชนไทย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในชุมชนนั้น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อข้อมูลอันเป็นสาระ

ให้แก่คนในชุมชน อาทิ การสื่อสารเรื่องคุณค่าของละครชาตรี หรือการสื่อสารเรื่องการสร้าง
สุขภาวะที่ดีของคนในชุมชน

๓) บทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านละครชาตรี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การรวมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคมีส่วนสำคัญใน
การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรีในกลุ่มเด็กและเยาวชน
ในเขตอำเภอบ้านแหลม ทั้งด้านรูปแบบ ลักษณะ และบทบาทของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค
โดยเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ละคร
ชาตรีพื้นบ้านจังหวัดเพชรบุรีด้วยกระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลาย แต่มุ่งเน้นการ
ปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นในจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนมากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อศึกษา
เรียนรู้แบบผิวเผินหรือเพื่อหวังผลทางธุรกิจ

๓. อภิปรายผลการวิเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม

๓.๑ อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus
Group) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสาน
ละครชาตรีของกลุ่มละครคณะลูกกระนาคด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ด้านการวางแผน จากการสนทนากลุ่มของ
ตัวแทนสมาชิกในชุมชนและสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคพบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการ
ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อร่วมอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีร่วมกับ
กลุ่มเยาวชนลูกกระนาค ที่สอดคล้องกัน ๒ ประเด็นใหญ่ ดังนี้

๑) หน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการ
อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมควรวางนโยบายหรือแผนส่งเสริมให้ชุมชนและเยาวชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการวางแผนเพื่ออนุรักษ์ละครชาตรี จังหวัดเพชรบุรี มากขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนสมาชิกในชุมชนและสมาชิกในกลุ่มเยาวชนลูก
กระนาค ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์สืบสาน
ละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค คือ ประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยตระหนักในการอนุรักษ์

สืบสานละครชาตรีมานานัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่เยาวชนรุ่นใหม่เข้าถึงสื่อเทคโนโลยีต่างๆ ได้ง่ายขึ้น มีสื่อสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรม ความบันเทิงและอื่นๆ ที่หลากหลายน่าสนใจให้ เลือกศึกษามากขึ้น อีกทั้งความจำเป็นด้านการศึกษา กล่าวคือ เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากสถานศึกษาในชุมชนแล้ว ส่วนใหญ่จะไปศึกษาต่อในอำเภออื่นหรือจังหวัดอื่นที่มี สถานศึกษาเฉพาะทางรองรับ ดังนั้นการวางแผนการอนุรักษ์ละครชาตรีจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มี ความรู้เกี่ยวกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมโดยตรง ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถเข้าใจและมีแนวทางในการบริหารจัดการวางแผนได้อย่างดี โดยเฉพาะ หน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแลให้ ทั่วถึงมากขึ้น และจัดระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนวางแผนแนวทางการอนุรักษ์ละคร ชาตรีเมืองเพชรให้เกิดขึ้น ตลอดจนการช่วยวางแผนด้านงบประมาณในการดำเนินการ และ การอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนและกลุ่มเยาวชนลูกหลาน เพื่อให้สามารถเป็นแนวทางในการ วางแผนการทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกหลานได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีทิศทาง ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดสำนึกรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

๒) การเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและบริหาร ดำเนินการร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกหลานเกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนในชุมชนและตัวแทนในกลุ่มเยาวชนลูกหลาน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาสำคัญในการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนอนุรักษ์ละคร ชาตรีคือ ขาดความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่คนในชุมชนต่างมี ภาระหน้าที่ประจำที่ต้องรับผิดชอบเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จึงทำให้ไม่มีเวลาที่ สะดวกตรงกันหรือมีช่วงเวลาที่ว่างตรงกันค่อนข้างน้อยมากในกรณีที่จะมีการประชุมร่วมกัน เพื่อวางแผนการทำงาน ดังนั้นการแก้ปัญหาคือต้องหาวิธีกระตุ้นหรือสร้างแรงบันดาลใจให้คน ในชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน จัดระบบเวลาในการประชุมให้มี ปฏิทินที่แน่นอนและใช้เวลาในการประชุมไม่นานมากนัก เพื่อตัวแทนชุมชนสามารถเข้าร่วม ประชุมได้โดยไม่กระทบภาระหน้าที่ประจำ

๓.๒ อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสาน ละครชาตรีของกลุ่มละครคณะลูกกระนวดด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอด

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนวด สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการทำงาน ของกลุ่มเยาวชนลูกกระนวดด้านการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี ที่สอดคล้องกัน ๓ ประเด็นดังนี้

๑) ควรปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ ละครชาตรีให้กับชุมชน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม ของท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนวด พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาที่สำคัญของการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีคือความตระหนักในคุณค่าของละครชาตรีของคนในชุมชน กล่าวคือ คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หันไปสนใจศิลปวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามามากมายในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ละครชาตรีจึงกลายเป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย ไม่น่าสนใจและไม่เห็นคุณค่า จะมีเพียงกลุ่มศิลปินพื้นบ้านเท่านั้นที่ยังคงสืบทอดการแสดงละครชาตรีอยู่ต่อไป หากแต่สภาพภาพการดำรงอยู่ก็มีความเปลี่ยนแปลงไป ด้วยสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถยึดอาชีพละครชาตรีเป็นหลักของครอบครัวได้อีกต่อไป ดังนั้นการแสดงละครชาตรีในปัจจุบันจึงเป็นไปในลักษณะการว่าจ้างเฉพาะกิจ และการแสดงเพื่อธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม เมื่อกาลเวลาผ่านไปวิถีชีวิตที่เคยใกล้ชิดกับศิลปวัฒนธรรมอย่าง ละครชาตรีในชุมชนหรือในคนรุ่นใหม่จึงเริ่มห่างหายไป ปรากฏการณ์นี้หากปล่อยทิ้งปัญหาไว้ นานานจะฝังรากลึกสู่การละเลยและทอดทิ้งมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

๒) ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์สืบทอด ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ร่วมกับวิถีชุมชน

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนวด พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาสำคัญอีกประเด็นหนึ่งสำหรับการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีร่วมกับกลุ่มเยาวชนลูกกระนวด คือ การขาดความรู้ เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ร่วมกับวิถีชุมชน ซึ่ง

แม้ว่าผู้นำกลุ่มจะได้มีความพยายามที่ได้ขับเคลื่อนให้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างละครชาตรี ได้มีบทบาทต่อชุมชนในฐานะสื่อพื้นบ้านที่จะสามารถช่วยสื่อสารอันเป็นสาระสำคัญแก่คนในชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน อีกทั้งเมื่อกล่าวถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เราไม่ควรทำให้เป็นเรื่องยากเกินกว่าที่คนในชุมชนจะเข้าใจได้ เพราะศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของคนในท้องถิ่น จึงควรทำให้เรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่มีความสอดคล้องกับวิถีชุมชน แต่เนื่องด้วยเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ที่คนในชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงไม่สามารถร่วมขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคให้ก้าวต่อไปได้

๓.๓ ๓.๑ อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มละครคณะลูกกระนาคด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการทำงานของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรี ที่สอดคล้องกัน ๒ ประเด็นดังนี้

๒) ควรสร้างเครือข่ายชุมชนในการร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกกระนาค พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาสำคัญของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ คือ ขาดการประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อเป็นพลังร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของกลุ่มเยาวชนลูกกระนาคด้านการอนุรักษ์เผยแพร่ละครชาตรี ทำให้ชุมชนอาจให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆไม่เต็มที่ ทั้งนี้แนวทางการประชาสัมพันธ์เผยแพร่นั้นควรมีลักษณะต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ละครชาตรีอย่างยั่งยืนของชุมชน

๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณและช่วยเหลือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลุ่มภู

จากการสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนชุมชนและตัวแทนสมาชิกกลุ่มเยาวชนลุ่มภู พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มเยาวชนลุ่มภู คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลุ่มภู โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีของกลุ่มให้เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนและคนทั่วไป ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ยังไม่มีอย่างต่อเนื่องและสร้างแรงจูงใจได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ควรฝึกอบรมให้ชุมชนได้ทราบช่องทางและแนวทางในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลุ่มภู เนื่องจากในปัจจุบันมีช่องทางสารสนเทศมากมายที่สามารถใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆได้ เช่น การสร้างเว็บไซต์ของกลุ่ม การเผยแพร่ใน youtube และอื่นๆ

๔. ข้อเสนอแนะ

๔.๑ ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

จากการศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นกรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบสานละครชาตรีเมืองเพชร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ละครชาตรีจังหวัดเพชรบุรีนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง อาทิเช่น นำการเล่นพื้นบ้านมาแสดงในงานเทศกาลประจำปี

๔.๑.๒ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงานท้องถิ่นทุกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี และศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อาทิเช่น ศึกษาค้นคว้าและวิจัยงานด้านวัฒนธรรม อนุรักษ์ ส่งเสริมพัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรม ฝึกอบรมวิทยากรและบุคลากรด้านวัฒนธรรม จัดและดำเนินการทอวัฒนธรรม เป็นต้น

๔.๑.๓ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่การเล่นพื้นบ้านจังหวัดเพชรบุรี คือ เก็บรักษาของเดิมไว้เป็นแม่บท ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เหมือนเดิม และสร้างขึ้นมาใหม่

๔.๑.๔ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมเยาวชนหรือนักเรียนที่ถนัดสนใจ อาทิเช่น นำมหรสพเหล่านั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการต่างๆ เช่น งานไหว้ครู งานสงกรานต์ จัดให้มีการประกวดระหว่างนักเรียนในท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มกันตั้งองค์กรท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์มหรสพพื้นบ้าน เชิดชูยกย่องบุคคลดีเด่นทางมรดกพื้นบ้าน

๔.๑.๕ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือรัฐบาลควรหันมาสนใจมหรสพพื้นบ้านอย่างจริงจัง เช่น จัดตั้งกองทุนสวัสดิการส่งเสริมการวิจัยมหรสพพื้นบ้าน จัดมหกรรมมหรสพระดับชาติหรือระดับภูมิภาค จัดกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือศิลปินที่เดือดร้อนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ศิลปินมหรสพพื้นบ้านที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน

๔.๑.๖ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพยายามดัดแปลง ปรับปรุง พัฒนาวิธีการแสดง การแต่งกาย ผู้แสดงตลอดจนเนื้อเรื่องให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพบ้านเมืองในปัจจุบัน แต่ต้องคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของมหรสพด้านนั้นๆ ศิลปินพื้นบ้านควรจะสร้างมรดกตกทอดให้กับลูกหลานโดยการถ่ายทอดมหรสพในด้านต่างๆ ให้กับลูกหลาน เพราะความผูกพันโดยสายเลือดและความใกล้ชิดย่อมจะเกิดทักษะได้ง่ายในการฝึกหัด และยังเป็นการอนุรักษ์มหรสพไทยให้อยู่กับชาวไทยตลอดไป

๔.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นกรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในการหารูปแบบ แนวทางการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นกรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี ควรเป็นการศึกษาที่เป็นโครงการระยะยาว เพื่อให้ได้รูปแบบภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับที่เหมาะสม

๔.๒.๒ ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากทางการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นกรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรี เพื่อนำมาเป็นบทเรียนในการวางภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านในอนาคตต่อไป

๔.๒.๓ ควรวิจัยการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาละครชาตรีของพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่ารูปแบบภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถนำไปใช้กับพื้นที่อื่นได้หรือไม่